

55STE VERGADERING

VERGADERING VAN DONDERDAG 28 JUNI 1973

(Bijeenroepingsuur 11.00)

Ingekomen stukken	2191; 2263
Benoeming van leden en plaatsvervangende leden van commissies	2192
Mededeling van een besluit van het Presidium	2192
Aanneming van de wetsontwerpen nrs. 12 134, 12 423, 12 425, 12 427, 12 439 en 11 894	2192
Aanneming van een voorstel van de Commissie voor de Verzoekschriften	2192
Behandeling en verwerping van het wetsontwerp Verhoging van de accijnzen op benzine en dieselolie	2192-2201
Behandeling en aanneming voor kennisgeving van:	
de Nota over de uitvoering van de rijksbegroting 1973 (Voorjaarsnota)	2192-2201; 2215-2246; 2250-2263
de Brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en van de Minister van Financiën houdende nadere beslissing met betrekking tot het in 1973 te voeren beleid	2192-2201; 2215-2246; 2250-2263
de Brief van de Minister van Sociale Zaken ten geleide van een Nota inzake gerichte maatregelen ter bestrijding van excessieve werkloosheid ..	2192-2201; 2215-2246; 2250-2263
Mededeling van de benoeming van voorzitters en onderzitters van commissies	2202
Behandeling en aanneming van:	
de motie van het lid Voogd c.s. betreffende financiering van de uitzendingen van herkenbare horizontaal geprogrammeerde zenders in overleg met de omroeporganisaties	2202-2204
de motie van het lid Van Veenendaal-Van Meggelen c.s. betreffende inpassing van de formule van het Veronica-programma in het Nederlandse omroepstelsel	2202-2204
de motie van het lid Van der Sanden c.s. betreffende onderhandelingen ter verkrijging van een vierde golfengte voor een horizontaal gepresenteerd programma	2202-2204
Behandeling en verwerping van de motie van het lid Van Veenendaal-Van Meggelen c.s. betreffende inpassing van de formule van het Veronica-programma in het Nederlandse omroepstelsel op grond van de huidige Omroepwet dan wel door een wijziging van die wet	2202-2204
Behandeling en aanneming van de wetsontwerpen:	
Goedkeuring van de op 22 januari 1965 te Straatsburg tot stand gekomen Europese Overeenkomst ter voorkoming van radio-omroep- of televisieuitzendingen door stations buiten nationaal gebied ..	2204-2205
Wijziging van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (Stb. nr. 7) (Bestrijding omroepuitzendingen buiten elk nationaal gebied)	2205-2208
Aanneming van een voorstel van het Presidium betreffende uitbreiding van het aantal plaatsvervangende griffiers der Kamer en benoeming van twee plaatsvervangende griffiers	2208
Vragen gesteld door:	
de leden Vellenga en De Ruiter over de eigenbijdrageregeling Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten	2209

Voorzitter

het lid Coppes over de wereldkampioenschappen „Vaurien"-zeilen van 19 tot 31 augustus 1973 te Mozambique	2212
het lid Hermes over de beslissing dat de eerste-graadslerarenopleidingen in het wetenschappelijk onderwijs dienen te worden opgenomen	2213
Indiening, behandeling en verwerping van een motie van het lid Van Aardenne c.s. betreffende het voorgenomen expansieve uitgavenbeleid	2243
Behandeling en aanneming van het wetsontwerp Wijziging van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag	2246-2250
Indiening, behandeling en aanhouding van een motie van het lid Meis c.s. betreffende uitbetaling van de minimumvakantietoelage door de werkgever over het volle jaarinkomen	2247
Indiening, behandeling en intrekking van een motie van het lid Meis c.s. betreffende verhoging van de minimumvakantietoelage tot tenminste 7 procent ..	2247

Voorzitter: het lid Weijters

Tegenwoordig zijn 139 leden, te weten:

Aantjes, Van Aardenne, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, Bakker, Barendregt, Ter Beek, Beekmans, De Beer, De Bekker, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Boer, Boertien, De Boois, De Brauw, Bremen, Du Chatinier, Coppes, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Van Dam, Dankert, Dees, Van Dis, Van der Doef, Van den Doel, Dolman, Dragstra, Drees, Van Dijk, Van Elsen, Epema-Brugman, Fiévez, Franssen, De Gaaij Fortman, Gardeniërs-Berendsen, Geertsema, Geurtsen, Giebels, Van Gorkum, Goudsmit, Haas-Berger, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hermes, Heijmans, Hoekstra, Honig van den Bossche, Van Houwelingen, Hutschemaekers, Imkamp, Jansen, Janssen, Joekes, Jongeling, Jurgens, Kappeyne van de Coppello, Keja, K. A. Keuning, S. Keuning, Klaassens-Postema, Kleisterlee, Knot, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Koning, De Koning (A.R.P.), De Koning (B.P.), Konings, Kostó, Kraaijeveld-Wouters, Krosse, De Kwaadsteniet, Laban, Langedijk-De Jong, De Leeuw, Van Leeuwen, Van der Lek, Van Leijenhorst, Van Lier, Masman, Van der Mei, Meis, Van Mierlo, Nagel, Notenboom, Van Ooijen, Patijn, Peijnenburg, Ploeg, Poppe, Porthéine, Rietkerk, Roethof, Roolvink, Van Rossum, De Ruiter, Salomons, Van der Sanden, Van Schaik, Schakel, Scherpenhuizen, J. N. Scholten, W. Scholten, Smit-Kroes, Van der Spek, Spinks, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Tilanus, Tolman, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-Van Meggelen, Vellenga, Verbrugh, Vermaat, Vondeling, Vonhoff, Voogd, Voortman, De Vries, Waalkens, Waltmans, Weijters, Wiegel, Wiel-draaijer, Wilbers, Wisselink, Wolff, Ter Woorst, Van Zeil,

en de heren Den Uyl, Minister-President, Minister van Algemene Zaken, Van Kemenade, Minister van Onderwijs en Wetenschappen, Duisenberg, Minister van Financiën, Boersma, Minister van Sociale Zaken, Van Doorn, Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, De Goede, Staatssecretaris van Financiën, Van der Stee, Staatssecretaris van Financiën, Van Hulten, Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Mertens, Staatssecretaris van Sociale Zaken, en Hendriks, Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering tot het bijwonen van de vergadering van:

het lid J. N. Scholten, alleen voor het eerste gedeelte van de vergadering;

Staatssecretaris Kooijmans, wegens zijn verblijf te Genève.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Voorzitter

De **Voorzitter**: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met deze voorstellen heeft verenigd.

Van de zijde van de fractie van de C.H.U. is mij verzocht, voor zover het deze fractie betreft enkele wijzigingen aan te brengen in vaste commissies.

Ik meen, dat hiertegen geen bezwaar bestaat.

Ik benoem:

a. tot plaatsvervangend lid van de vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken in de plaats van het lid Tilanus het lid Van der Mei (als plaatsvervanger van het lid Kruisinga);

b. tot lid van de vaste Commissie voor de Civiele Verdediging in de plaats van het lid Wisselink het lid Tilanus en tot zijn plaatsvervanger het lid Wisselink (in de plaats van het lid Kruisinga);

c. tot plaatsvervangend lid van de vaste Commissie voor Defensie in de plaats van het lid Van der Mei het lid Wisselink (als plaatsvervanger van het lid W. Scholten);

d. tot plaatsvervangend lid van de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in de plaats van het lid Kruisinga het lid Tilanus (als plaatsvervanger van het lid Tolman);

e. tot lid van de vaste Commissie voor het Midden- en Kleinbedrijf in de plaats van het lid W. Scholten het lid Van der Mei, thans plaatsvervangend lid, en tot zijn plaatsvervanger het lid Wisselink;

f. tot lid van de vaste Commissie voor de Kernenergie in de plaats van het lid Kruisinga het lid Van Leijenhorst, thans plaatsvervangend lid, en tot zijn plaatsvervanger het lid Kruisinga;

g. tot plaatsvervangend lid van de vaste Commissie voor Sociale Zaken in de plaats van het lid W. Scholten het lid Tilanus (als plaatsvervanger van het lid Kruisinga);

h. tot lid van de vaste Commissie voor de Volksgezondheid in de plaats van het lid Van Leijenhorst het lid Tilanus en tot zijn plaatsvervanger het lid Van Leijenhorst (in de plaats van het lid Kruisinga);

i. tot lid van de Commissie inzake de Werkwijze der Kamer in de plaats van het lid Van der Mei het lid Kruisinga.

Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten te stellen in handen van de (nieuwe) vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen:

Wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs (11 281);

wetsontwerp Voorbereiding Samenhang h.b.o.-w.o. (11 286);

Nota „Op weg naar hoger onderwijs nieuwe stijl” (11 697);

Voorstel van wet van de leden Van der Spek en Van der Lek tot wijziging van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs betreffende de hoogte van de inschrijvings- en de collegegelden (12 417).

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

Wijziging van enige bepalingen betreffende de adoptie in het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (12 134);

Naturalisatie van Rosjid, Abdul en 26 anderen (12 423);

Naturalisatie van Joostens, Max Jacob en 30 anderen (12 425);

Naturalisatie van Altieri, Leonardo en 28 anderen (12 427);

Naturalisatie van Banzski, Jozsef en 23 anderen (12 439);

Overgangsregeling steenkolenmijnen (11 894).

Voorzitter e. a.

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en, na goedkeuring van de onderdelen, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het **Verslag** van de Commissie voor de Verzoekschriften omtrent het adres van G. Kwakkelstein te 's-Gravenhage (12 268, nr. 2).

Overeenkomstig het voorstel van de Commissie voor de Verzoekschriften wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Verhoging van de accijnzen op benzine en dieselolie (12 436).**

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Hierbij is tevens aan de orde de beraadslaging over:

de Nota over de uitvoering van de rijksbegroting 1973 (Voorjaarsnota) (12 393, nr. 2);

de Brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en van de Minister van Financiën houdende nadere beslissing met betrekking tot het in 1973 te voeren beleid (12 440);

de Brief van de Minister van Sociale Zaken ten geleide van een Nota inzake gerichte maatregelen ter bestrijding van excessieve werkloosheid (12 441).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Een nieuwe dag, een nieuw geluid. Ik heb namelijk de eer van A tot Z te spreken namens drie fracties, namelijk die van de P.P.R., D'66 en de Partij van de Arbeid.

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Een goed voorbeeld doet goed volgen.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Dat kan niet meer, mijnheer Tilanus. Jammer; een volgende keer beter.

Mijnheer de Voorzitter! Drie jaar geleden bij de behandeling van het ontwerp voor een nieuwe comptabiliteitswet, dat later aan de overzijde zou sneuvelen, werd een amendement ingediend door de toenmalige oppositie – eerste ondertekenaar ene De Goede – om de Regering te verplichten ieder jaar een zgn. Voorjaarsnota over te leggen op uiterlijk 31 mei. De kamermeerderheid die dit voorstel verwierp, gaf daarmee blijk van ware visie. Zij hield reeds toen rekening met een kabinetsformatie van bijna een half jaar. Immers voor een gewoon demissionair kabinet is het opstellen van zo'n nota al extra moeilijk. Hoeveel zwaarder nog zou het zijn geweest voor het derde kabinet-Biesheuvel, met een dubbel belaste Udink, een dubbele Van Veen en een dubbele Boersma, maar na 27 februari, maar dan in andere zin, een halve Boersma. En van het eerste kabinet-Den Uyl kon het indienen van een dergelijke nota tegelijk met de regeringsverklaring ook in redelijkheid niet worden verlangd.

Vier weken later is het wel gelukt. Het kabinet heeft er stevig aan getrokken en het heeft er hard voor gewerkt.

Ik stel er prijs op om, nu de schriftelijke stukken zijn gewisseld en de mondelinge behandeling nachtelijke uren heeft geverg'd en ongetwijfeld nog zal vergen, ook onze erkentelijkheid uit te spreken voor de geweldige hoeveelheid werk die is verzet door de ambtenaren van Financiën. Ik weet, dat ik dan spreek uit naam van de gehele vaste Commissie voor Financiën. Dat nu de Kamer wordt aangezet tot normaal lekker hard werken, na het maandenlange „gemier” – ik citeer de heer Burger – stemt ons tot vreugde. Natuurlijk blijft tevens de eis gelden van een zorgvuldige wetgeving. In dit geval echter lopen naar onze mening de zorgvuldigheid van de heer

Dolman

Van der Sanden noch de goede zeden van de heer Van Dijk gevaar. Ik zal dat aanstonds toelichten.

Inmiddels heeft de naam Voorjaarsnota – de heer Vermaat wees er gisteren ook op – een lichtelijk ironische klank gekregen. Voor de Kamer is dit debat – om met Henriëtte Roland Holst te spreken – de poort waardoor de volheid van de zomer nadert. Morgen lopen velen van ons in de zon medelijden te hebben met de bewindslieden. Weliswaar hadden wij kunnen besluiten nog een weekje door te vergaderen, maar daartoe heeft niemand een voorstel gedaan. De hartstochtelijke vakantiedrift laat zich heel goed verenigen met een nuchtere arbeidsopvatting. De recente waarschuwing van een promovenda dat lange vakanties kunnen leiden tot maatschappelijke ontwrichting, lijkt mij een tikkeltje overdreven. Vakanties hebben, om met de heer Rietkerk te spreken, ook een motorische functie.

Zo hebben wij onszelf een grens in de tijd gesteld om ons volgende week terug te trekken in de studeerkamer. Aan de andere kant is de Voorjaarsnota misschien iets langer uitgebleven dan strikt nodig zou zijn geweest. Het kabinet heeft het ons, maar vooral zich zelf niet eenvoudig gemaakt door de Kamer bovendien nieuwe beleidsplannen in hoofdlijnen voor te leggen. Meest dat zo nodig? Had men niet beter alle aandacht kunnen wijden aan een goede begroting voor 1974? Gaat men niet aan vlijt ten onder? Wel, ik betwijfel of de dokters het allemaal goed vinden, maar de houding van het kabinet doet ook denken aan de sympathieke brutaliteit van wijlen Suurhoff, die wachtende journalisten uitdagend vroeg of iemand hem nog wilde ondersteunen.

Wie bang is dat het lijntje breekt, moet bedenken hoeveel ongeduld werd opgekropt doordat huidige bewindslieden, kamerleden en kiezers zich aan het lijntje gehouden voelden. Met een mengsel van leedvermaak en afgunst op zijn eerlijkheid wordt de Minister-President bij voortdurend herinnerd aan de smalle marges van democratische politiek. Zeker, die marges zijn smal vooral op korte termijn: 75 mln. op 40 mld. om precies te zijn. Maar hoe strakker het koord door oorzaken van buitenaf wordt ingesnoerd, hoe hardnekkiger wij van binnenuit weerstand moeten bieden.

Sinds 1933 is de periode van de eerste honderd dagen vermaard geworden. Ik wil geen ogenblik suggereren dat de huidige maatschappelijke verhoudingen in Nederland zo dramatisch zouden zijn als toen Herbert Hoover werd opgevolgd door Franklin Roosevelt. Toch zijn wij zo vrijmoedig geweest te spreken van een keerpunt 1972. Welnu, dan is het niet voldoende dat na schijnbaar eindeloos wachten de regeringsverklaring van alles en nog wat aankondigt: van verdergaande democratisering in staat, bedrijfsleven en krijgsmacht tot een actieve vredespolitiek, van meer sociale zekerheid voor de gehele bevolking tot ingrijpende hervormingen van het onderwijs. Dan is het niet genoeg, dat de zweep over adviesinstanties gaat om een wettelijke vermogensaanwasdeling, een volksverzekering tegen ziektekosten voor te bereiden.

Dan is het niet voldoende dat de studie over het kiesstelsel, over successierechten en vermogenswinstbelasting voorrang krijgt. Dan is het niet genoeg en ook niet altijd verstandig, als bewindslieden hun beleidsvoornemens in vraagesprekken en redevoeringen ijverig concretiseren. Dan is het niet voldoende dat er nota's verschijnen: over de Oosterschelde, de collegegelden, het huurbeleid. Dan is het niet genoeg dat de goede verhoudingen worden hersteld met de vakbeweging, de ambtenaren en de dienstplichtigen. Dan is het niet voldoende dat goede voornemens van het vorige kabinet – inzake het investeringsbeleid, het regionale beleid, het openbaar vervoer – worden doorgezet. Dan is het niet genoeg dat de prijsbewaking wordt verscherpt, het minimumloon verhoogd, de werkloosheid aangepakt, dat er een abrupt einde komt aan bedrijfssluitingen zonder vervangende werkgelegenheid, dat de loonsom van de ambtenaren rechtvaardiger wordt verdeeld, dat Simonstad wordt gemeden, Griekenland bestreden en Helsinki betreden.

Dan moet er ook iets gebeuren in de marges van de financiële politiek, in 1973. Vijf-zes-zeven-acht, wij hebben al zo lang gewacht, zeven-acht-negen-tien, wij willen nog wat zien.

De heer W. Scholten (C.H.U.): ... op de „benzien”!

De heer Dolman (P.v.d.A.): Probeer het kabinet het onmogelijke? Bij het bezoek van onze Israëliëse collega's vorige week heb ik moeten denken aan de uitspraak van Ben Goerion: „wie in dit land niet in wonderen gelooft, is geen realist”. Nu is Nederland in economisch opzicht vergeleken bij Israël een paradijs. Toch kan men misschien zeggen: wie geen benzine wil drinken, is niet soepel genoeg. Natuurlijk is, om die andere grote zionist Herzl te citeren, een ander beleid in paniek behoeft te raken. Het begrotingstekort blijft gemärcnen”.

Mijnheer de Voorzitter! Dit laatste debat vóór het reces is geen zaak van boekhouders. Het moet een bewijs leveren van de politieke wil bij de kamermeerderheid op het moment dat het kabinet zijn eerste volledige begroting gaat afronden. Daarom hebben onze fracties het juist geacht eerst enkele algemene politieke opmerkingen te maken. Hierna zal ik achtereenvolgens iets zeggen over de Voorjaarsnota's in het algemeen, deze nota in het bijzonder, over de werkloosheidsnota, over de nieuwe beleidsplannen, de algemene financiële toestand en ten slotte over het wetsontwerp op de benzineaccijnzen.

Ik ben dit verhaal begonnen met een herinnering aan het ontwerp voor een nieuwe comptabiliteitswet. Bij de behandeling daarvan in 1970 en de jaren daarvoor bleek, zoals gezegd, meningsverschil over de uiterste datum voor het indienen van de Voorjaarsnota. De wenselijkheid van de nota op zich zelf werd niet in twijfel getrokken. Ook later, in rapporten uit de zitting 1971-'72 van de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven, waarvan de heer Vondeling voorzitter en onder andere de heer Berger lid was, is dit nut niet aangevochten.

Het lijkt nodig hierop te wijzen, omdat in het voorjaarsnummer van Openbare Uitgaven ons nieuwe medelid Drees een frontale aanval onderneemt op het instituut van de Voorjaarsnota. De heer Vermaat heeft daaraan herinnerd, de heer Drees is er zelf op teruggekomen; ik was het geheel eens met de heer Vermaat, maar ik wil er zelf toch ook nog wel iets over zeggen. Gezien het ambtelijke verleden van de heer Drees, en het politieke beeld dat hij nastreeft – een beeld van zuinigheid – lijkt die aanval niet zonder belang. Ik zal het artikel niet in onderdelen bespreken. Dat zou te veel tijd kosten, ook omdat men dikwijls eerst de lianen van overdrijving en eenzijdigheid moet weggappen die de schrijver rond zijn orchideeën windt.

Toch meen ik hem geen onrecht te doen door iets te zeggen naar aanleiding van zijn hoofdstelling, vervat in de laatste zin van het artikel:

„Voor een goed bestuur is het beter dat men een project, of een wet, of het beleid in welke sector dan ook, goed bespreekt en er daarna niet voortdurend op terugkomt.”.

Met de nadruk op „voortdurend” is dat niet onjuist en ook niet onaardig waar de auteur in hetzelfde stuk naar schatting voor DS'70ste keer terugkomt op de gang van zaken in de ministerraad van juli 1972. Echter, tussen „voortdurend” en „nooit” ligt een wijd veld van mogelijkheden. De eigenlijke discussie dient te gaan over de plaatsbepaling in dat veld.

Ik kan mij een overheidshuishouding voorstellen waarin een zekere vrijgevigheid toelaatbaar en zelfs wenselijk is, bij voorbeeld om de economische depressieve gevolgen van een snelle ontwapening tegen te gaan, op te vangen. Zo heeft ene Duisenberg uitgerekend dat algehele ontwapening de werkgelegenheid in Nederland met 5 pct. zou verminderen. Van algemene depressies evenwel hebben wij tegenwoordig in Europa alleen last op meteorologisch gebied. In volks- en staatshuishouding ligt onophoudelijk de bestedingsinflatie op de loer. In ons land is

Dolman

sinds 1963 de belastingdruk ieder jaar toegenomen. Is het toevallig dat in diezelfde periode bijna ieder jaar een Voorjaarsnota is uitgebracht?

Het lijkt mij maar al te begrijpelijk dat in een expansief en collectiviserend economisch klimaat velen geneigd zijn tot onderschatting van de uitgaven, bewust of onbewust; dat velen zullen proberen nog net iets meer te versieren dan eigenlijk verantwoord is: belangengroepen, ambtenaren, kamerleden en ministers. Daarom geven de Voorjaarsnota's per saldo altijd een overschrijding te zien. Vorig jaar was de belangrijkste tegenvaller, in dankbaarheid door de heer Drees herdacht omdat hij in feite niet werd gecompenseerd, het sterk gestegen tekort bij de Nederlandse Spoorwegen. Dit jaar is er de enorme misrekening van het kabinet-Biesheuvel wat betreft de bijdrage aan de EEG.

Daarom heeft de commissie-Vondeling in haar tweede rapport, vastgesteld 17 maart 1972, opgemerkt „dat de voorjaarsnota in de jaren waarin deze is uitgebracht, zich steeds sterker heeft ontwikkeld tot een aanknopingspunt voor een zogenaamde compensatieronde”. Collega Drees mag dan schrijven dat een gezin zijn tegenvallers geleidelijk zal „verschmerzen” en dat een plotselinge extra uitgaaf er niet toe hoeft te leiden, dat men in die periode minder uitgeeft aan andere zaken; ik ken wel een paar mensen voor wie „Schmerz” een duidelijker begrip is dan geleidelijkheid. Zij weten heel goed wat smalle marges zijn. Zoals minister Nelissen, aan wie op deze plaats onze erkentelijkheid voor zijn financieringsbeleid, het wist. En zoals Minister Duisenberg het weet. Het is maar goed, dat de heer Drees in 1971 geen Minister van Financiën wilde worden.

Dit alles wil niet zeggen, dat elke cent overschrijding hetzelfde jaar moet worden terugverdiend. Dat ben ik met de heer Drees eens. Ik citeer nog eenmaal de commissie-Vondeling; in de voorjaarsnota „komen aan de orde de wenselijkheid van een meer of minder stringent hanteren van de compensatieregels en de wenselijkheid van een meer of mindere stimulerende werking van de overheidsfinanciën op de economie”. Voor 1973 nu onderscheidt de Minister drie categorieën overschrijdingen: 150 mln. centraal akkoord, 400 mln. EEG, 230 mln. alles en nog wat.

Dat eerstgenoemde post niet direct gecompenseerd wordt, achten wij juist. Het kabinet-Den Uyl behoeft geen pijn te lijden voor het gehannes van najaar 1972. Aan het bedrijfsleven werd toen ten dele toegegeven wat aan het parlement was geweigerd. Gelukkig verlangt niemand naar die gang van zaken terug. Ik wil alleen vaststellen dat wij, met verkiezingen voor de deur, ons direct bereid hebben getoond tot verder gaande belastingmaatregelen van ruimschoots 150 mln., inclusief een verder gaande verhoging van de benzine-accijnzen, mijnheer Scholten. Wij hebben de verkiezingen gewonnen, mijnheer de Voorzitter, en de heer Scholten niet. Ik merk, mijnheer de Voorzitter, dat de heer Scholten interrumpeert. Het is goed, dat dit wordt genotuleerd; hij stelt, dat op onzin niet behoeft te worden gereageerd. Ik had blijkbaar zoëven hier ook niet beleefdheid behoeven te tonen na een onzin-interruptie inzake de benzine-accijnzen van de heer Scholten. Ik zal mij in het vervolg aan die gedragslijn houden.

De heer **W. Scholten** (C.H.U.): Ik heb u niet geïnterrupteerd. Ik heb u alleen maar aangevuld in uw rijmpje. Het verband, dat u legt tussen benzine-accijnzen en verkiezingen, is inderdaad onzin.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Van de andere overschrijdingen, mijnheer de Voorzitter, blijft er één, de EEG-bijdrage in 1973, eveneens ongedekt; de rest niet. Het kabinet aanvaardt een totale overschrijding van 550 mln. „De eisen die het te voeren beleid stelt, maken het onmogelijk nog verdere compensatie aan te brengen”, wordt in de nota laconiek gesteld. Met andere woorden, het kabinet is op eerder aanvaarde begrotingsposten „teruggekomen” (een term van de heer Drees), maar na bestudering daarvan doet het geen onverantwoorde, geforceerde uitgaven.

Toch had de presentatie iets duidelijker gekund. Naar mijn mening hadden de bewindslieden moeten uitleggen dat de omvang van de geaccepteerde overschrijding bepaald is door een afzonderlijke keuze, gelet enerzijds op de continuïteit van het uitgavenbeleid en anderzijds op macro-economische verhoudingen. Het is dus niet juist – ik citeer – dat „de resterende overschrijding de verwachte tegenvaller bij de financiering van de Europese Gemeenschappen betreft” met een streep onder „betreft”.

Men kan slechts zeggen dat beide bedragen toevallig met elkaar overeenkomen. Stel, dat er meer had kunnen worden gecompenseerd en dat de conjunctuur sterker remmen wenselijk maakte, dan had de compensatie bij voorbeeld 430 in plaats van 230 mln. kunnen omvatten; in weer andere omstandigheden zou een nog iets groter tekort denkbaar zijn geweest.

Vermijden moet men de indruk dat wij tegenover de EEG-begroting machtelozer zouden staan dan tegenover andere exogene factoren, waarvan de voornaamste ditmaal de Woningwet en de Algemene Bijstandswet zijn. De ontwikkeling van de wereldgraanmarkt is niet meer of minder onzeker dan het Nederlandse weer. In beide gevallen echter kleunt de Nederlandse begrotingswetgever – Regering en parlement, dat mag ook wel eens gezegd worden – ernaast en in beide gevallen komen de macro-economische gevolgen precies met elkaar overeen. Te zamen zijn deze gevolgen zodanig dat niemand in paniek behoeft te raken. Het begrotingstekort blijft gelijk, zelfs wanneer men het nieuwe werkgelegenheidsprogramma in aanmerking neemt. De raming van de vennootschapsbelasting komt maar liefst 20 pct. hoger uit. Het kastekort neemt zelfs met 600 mln. af en kan geheel uit de voorinschrijfbegroting worden gefinancierd. Een staatslening die uitsluitend dient voor liquiditeitsbinding wordt een succes. De betalingsbalans was in het eerste kwartaal een miljard gunstiger dan in de eerste drie maanden van 1972, ondanks de verslechtering van de ruilvoet. Het jaarverslag van de Nederlandsche Bank is voor het eerst sinds mensenheugenis althans ten dele in majeur gesteld, omdat wij eindelijk kunnen spreken van bestedingsevenwicht.

Men kan zich werkelijk een slechtere situatie denken. Toch is het juist dat de Minister de teugel niet verder laat vieren. Immers als het nieuwe prijsbeleid en de beoogde inkomensnivellering een succes worden, lopen de belastingontvangsten ongetwijfeld minder hard. Een enkel glaasje is toegestaan, meer dan één dient te worden afgeraden: de Minister moet in 1974 nog rijden.

Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot de voorjaarsnota heb ik enkele verspreide vragen en opmerkingen. Om te beginnen een paar meevallers, voor een deel overigens meevallers tussen haakjes. Onze fracties – de heer Vermaat moet nu even luisteren – zijn ervan geschrokken dat het vormingswerk 45 mln. minder zal kosten dan was begroot. Waarom is er bij de onderhandelingen over het centraal akkoord eigenlijk zolang over deze zaak gepraat en waarom moest minister Van Veen zulke hevige achterhoedegevechten leveren? Het geld lag bij wijze van spreken voor het oprapen. Kan de Minister uitleggen waarom er bovendien 6 mln. op dit ontwerp moet worden gekort? Zullen in het werkgelegenheidsprogramma voorzieningen voor werkende jongeren niet worden vergeten? En waarom moet de infrastructuur van het openbaar vervoer een veer laten?

Een andere enorme meevaller is de winst van de Nederlandsche Bank, een meevaller waarbij de tegenvallers van de zoveel grotere bedrijven PTT en Nederlandse Spoorwegen in het niet zinken. Wat is er nu zo vreselijk onzeker in de winstcapaciteit van de bank? Informeert men elkaar wel voldoende? De Minister en de president van de Nederlandsche Bank zien elkander wekelijks. Spreken zij ook wel eens over dit soort zaken?

Wat de PTT betreft: een tegenvaller in de exploitatie, maar een meevaller in de investeringen. Dat is iets nieuws. Zijn de prijzen lager dan begroot? En zo ja, waarom wordt deze factor

Dolman

ten aanzien van de woningwetgevingen dan in de compensatie betrokken, terwijl van verminderde activiteit geen sprake is? Waarom is het weer exogeen en de prijsontwikkeling niet?

Ten slotte de op een na grootste tegenvaller: de Algemene Bijstandswet, een overschrijding met ongeveer 6 pct. Licht dat grotendeels aan het feit dat de verzorgingskosten in bejaardenoorden in gelijke mate zijn onderschat als de ambtenarensalarissen? Of dient CMR orde op begrotingszaken te stellen voordat ambitieuze plannen inzake een sociaal planbureau worden uitgevoerd?

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil enkele opmerkingen maken over de tweede nota, namelijk die inzake de bestrijding van de werkloosheid. Wij hebben grote waardering voor het in deze nota aangekondigde programma. Dit programma is gebaseerd op vier uitgangspunten, die wij onderschrijven.

In de eerste plaats wordt gezegd, dat het hoge niveau van werkloosheid zal worden teruggedrongen. Wij houden de Regering aan haar toezegging, met nieuwe programs te komen als het niveau van werkloosheid te hoog blijft.

In de tweede plaats is het program, meer dan vroeger wel eens het geval was, gebaseerd op een analyse van de aard en de duur van de werkloosheid.

In de derde plaats merk ik op dat, gezien de cijfers die mede betrekking hebben op de duur van de werkloosheid, ook de geografische, regionale verdeling van de uitgetrokken bedragen juist lijkt. Gelukkig behoeft niet meer een geheel program aan een geheel landsdeel te worden besteed; gelukkig kan dit program preciezer worden toegespitst op kleinere gebieden, op afzonderlijke gemeenten en beroepsgroepen. Wij wensen de Regering veel succes met de voortzetting van dit beleid.

In de vierde plaats zijn wij verheugd over het relatief grote bedrag dat voor plaatsingsbevorderende maatregelen is uitgetrokken in de zin van her- en bijscholing.

Ik wil nu nog enkele vragen over deze nota stellen. Naast de eerder gestelde vraag ten aanzien van voorzieningen voor de werkende jongeren wil ik vragen - deze vraag is ook al door de heren Vermaat en Van Aardenne gesteld - wanneer de memorie van antwoord inzake de loonsuppletiereregeling komt. Daarmee is nu toch wel haast na de ontzettend lange voorgeschiedenis en voorbereiding in advieslichamen en dergelijke.

Op blz. 3 van de rechterkolom van de nota staan voorlopige conclusies omtrent de werkloosheid in sommige beroepsgroepen en de vraag ten aanzien van die beroepsgroepen vooral in de grote steden. In het vervolg moet natuurlijk veel meer tevoren bekend zijn over de ontwikkeling van aanbod en vraag. Misschien wel één van de interessantste punten van de nota is, dat er niet minder dan 10 mln. wordt uitgetrokken voor onderzoek. Wil de Minister iets zeggen over de wijze waarop dat bedrag zal worden besteed? Zal dat ook gaan naar de centrale en provinciale raden voor de arbeidsmarkt? Komt er een studieplan voor de verschillende raden voor de arbeidsmarkt op grond waarvan de ontwikkeling van de arbeidsmarkt in de komende jaren tevoren beter zou kunnen worden prognosticeerd?

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot de derde nota, die ons heeft bereikt, betreffende nadere beslissingen met betrekking tot het in 1973 te voeren beleid. Onze fracties hebben nu geen behoefte aan uitvoerige beschouwingen hierover. De aangekondigde suppletore begrotingen moeten stuk voor stuk zorgvuldig worden behandeld; ze zullen meer informatie bevatten, vooral ten aanzien van defensie en de welzijnssector. Bij die behandeling zullen wij ons definitieve standpunt over allerlei onderdelen bepalen. Uit mijn eerdere opmerkingen moge gebleken zijn, dat wij absoluut niet kritiekloos elk voorstel zullen accepteren, maar enkele hoofdlijnen kunnen nu zeker worden getrokken.

Ten aanzien van de collegegelden heeft Minister Van Kemnade inmiddels het sein gekregen om zijn beleid door te zetten. De heer Vermaat heeft gisteren vastgesteld, dat dat in 1973 een tegenvaller van 25 mln. betekent. Natuurlijk is daarvoor

dekking nodig. Verder heeft het georganiseerd overleg in ambtenarenzaken al overeenstemming bereikt inzake het pensioenbijdrageverhaal. Wij mochten aannemen dat de fractie van de motie-Andriessen die overeenstemming zou honoreren. De heer Van Amelsvoort - enigszins zijn mond voorbijpratende - heeft gisteren zelfs al gezegd dat die wijziging vaststond. Dit is des te beter wat betreft de politieke intentie van de heer Van Amelsvoort.

10 mln. voor huursubsidies beschouwen wij als een druppel op een gloeiende plaat, die zo snel mogelijk moet worden aangevuld met het ijs van een doorstromingsheffing. Er is reden voor schaamte wanneer de secretaris van de Nationale Woningraad dezer dagen zegt dat de tegenwoordige huisvestingsverhoudingen sterk lijken op die van de jaren dertig.

En ten slotte de ontwikkelingssamenwerking. Vorige week hebben wij hier een bijna van woede ontploffende Minister Pronk gehoord, zich verwerende tegen suggesties dat hij allerlei formalistische flauwekul belangrijker zou vinden dan snelle hulp aan hongerende mensen in Afrika. Ik neem aan dat vragenstellers van toen, zoals de heren Van Elsen, Cornelissen, De Bekker en De Brauw dit deel van het beleid in ieder geval zullen steunen.

Wat nu het financiële kader van deze verschillende voorstellen betreft, laten zich dunkt mij drie mogelijkheden onderscheiden: of de meeruitgaven worden niet toegestaan en dan is er ook geen belastingverhoging nodig, of de uitgaven gaan wél door, maar blijven - evenals de veel omvangrijkere tegenvallerposten van te zamen 550 mln. - voorlopig ongedekt, of uitgaven en inkomsten gaan te zamen omhoog.

Ik heb begrepen dat vooral de eerste variant - laat zitten wat zit - door leden van de K.V.P. en A.R.P. mede in overweging is genomen. Voor zover men nog in die richting zou denken...

De heer Vermaat (A.R.P.): Waarom niet? Door uw betoog?

De heer Dolman (P.v.d.A.): Ook na het antwoord van de Regering; dat is nog veel belangrijker dan mijn betoog.

De heer Vermaat (A.R.P.): Het duurt wat lang maar het is correct.

De heer Dolman (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Voor zover men tot in de diepe nacht in die richting zou blijven denken, zou ik de heer Vermaat nog een veertien of zestien uur bedenktijd willen geven door naast de merites van ieder voorstel afzonderlijk nog een algemeen argument te noemen, namelijk de ontwikkeling van de belastingdruk.

Mijnheer de Voorzitter! Gegeven het ongewijzigde begrotingstekort dat is vastgesteld en gegeven de toezegging van het kabinet dat overschrijdingen van 1973 in 1974 zullen worden gecompenseerd binnen het raam van de programformule, is de belastingdruk tevens een afspiegeling van de groei van het uitgavenniveau en kan dus worden beschouwd als een eenvoudig gegeven, waarop men de groei van het uitgavenniveau kan beoordelen. Wat zegt het Centraal Economisch Plan over het verloop van deze belastingdruk exclusief wiebeltax?

In 1971, onder verantwoordelijkheid van minister Witteveen, steeg hij met 0,8 pct. van het nationaal inkomen. In 1972, onder minister Nelissen, werd het 0,7 pct. en in 1973 daalt deze groei tot 0,4 pct. Het is amusant, in dit verband nog eens de conclusies te lezen die formateur Burger trok op 19 februari, toen het Centraal Economisch Plan nog niet voorhanden was.

„Het lijkt onwettelijk om in deze taxaties” - dat is de beoogde jaarlijkse drukstijging met 0,6 pct. van de progressieven en 0,5 pct. van de christen-democraten - „een tegenstelling te zien, omdat in het verleden herhaaldelijk is gebleken, dat dergelijke opstellingen in feite streefcijfers zijn, die in de praktijk even herhaaldelijk

Dolman

werden overschreden. Het zou mij," – (aldus de heer Burger) – „dus niet verwonderen, dat – ook indien op het laagste cijfer wordt gemikt – toch hoger wordt uitgekomen. Het lijkt dus niet een punt, waarop het al of niet tot stand komen van een kabinet kan stranden.”

Ik vraag mij af, hoe verwonderd de heer Burger is, nu blijkt, dat de genoemde cijfers niet worden overschreden, maar worden „onderschreden”. Misschien is zelfs de heer Nelissen wel verwonderd dat hij zo'n succes heeft gehad.

De heer **Notenboom** (K.V.P.): Ik meen, mijnheer de Voorzitter, dat ik in de programma's van de progressieve partijen ergens heb gelezen, dat die 0,6 pct. onvermijdelijk is. Dat betekent dus ten minste 0,6 pct. In het program van onze partijen staat maximaal 0,5 pct. Dat zijn niet zomaar verschillen van één tiende pct., het zijn veel grotere verschillen in de benadering van de uitgavenstijging. Als men een maximale stijging van 0,5 pct. wil – ik vrees, dat dit wel nodig zal zijn en wij zullen daaraan onze medewerking geven – moet men niet zeggen, dat wanneer het eens een keer lager is, dat in strijd zou zijn met het program. Dat is helemaal niet zo.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt er wel op – evenals bij de heer Vermaat gisteren – dat de heer Notenboom mijn speech al heeft gelezen. Ik kom nog op dat punt. Misschien kan de heer Notenboom erop terugkomen als ik over dat punt spreek.

Mijnheer de Voorzitter! Een daling in twee jaar van 0,8 pct. tot 0,4 pct. mag toch nauwelijks meer een geleidelijke daling heten.

De heer **W. Scholten** (C.H.U.): U hebt daarbij toch ingecalculeerd, dat het laatste alleen nog maar een prognose is en dat het eerste cijfer waarschijnlijk al een heel stuk realisatie is?

De heer **Notenboom** (K.V.P.): Het gaat hierbij bovendien over gemiddelden.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Meestal worden de ramingen van het Centraal Economisch Plan zelfs niet gehaald en komt het nog lager uit. Het zal dus misschien 0,35 pct. worden.

De heer **W. Scholten** (C.H.U.): Wat waren de verwachtingen ten aanzien van de cijfers van de belastingdruk van 0,8 en 0,7 pct.? Kunt u die verwachtingen over die jaren geven?

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ieder beleid moet worden beoordeeld op zijn resultaten. Het resultaat in 1971 onder minister Witteveen is geweest 0,8 pct., het resultaat in 1972 is geweest 0,7 pct. . . . .

De heer **W. Scholten** (C.H.U.): Ik vroeg u wat toen de verwachtingen waren.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): In het Centraal Economisch Plan waren die niet lager.

De heer **W. Scholten** (C.H.U.): Dan was uw stelling van zoëven dus juist toen u zei, dat het wel verschij maakte.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Neen, mijnheer de Voorzitter, de verwachtingen waren niet lager. Ik zeg, dat de realisaties meestal lager uitkomen. De verwachtingen waren niet lager en dus hoger. Dat klopt precies. De heer Scholten moet nog even het verschil tussen plus en min leren.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn politieke conclusie, gebaseerd op feitelijke mededelingen van het CPB, is, dat het christen-democratische program helemaal niet wordt ondergraven door een tussentijdse uitgavenverhoging met per saldo 75 mln. Integendeel, het wordt beter benaderd, om over het progressieve

program nog maar te zwijgen. Ik herinner eraan dat ook het progressieve program in de kabinetsgrondslag is opgenomen. Daar moeten de heren Notenboom en Scholten rekening mee houden.

Als tweede variant voor het financiële kader van het voorgenomen beleid noemde ik uitgavenverhoging zonder bijpassende fiscale maatregel. Men zou kunnen zeggen: Laat het kabinet de verschillende suppletore begrotingen maar indienen, die bespreken wij dan eind augustus-begin september, wie weet nemen wij het een en ander aan. Ondertussen kan de belastingverhoging wel wachten; het land gaat niet failliet. Ik heb al aangeduid, dat er enige bestedingsruimte in onze economie aanwezig is. De zoëven gesuggereerde redenering lijkt dus zeker verdedigbaar.

Toch geven drie tegenargumenten voor mij de doorslag. In de eerste plaats wordt een deel van de genoemde ruimte in beslag genomen door een nieuw werkgelegenheidsprogram, waarvoor wij dankbaar zijn. Ten tweede komen er in september natuurlijk toch nieuwe belastingverhogingen, tenzij er – om met een interview van collega Notenboom te spreken – een ramp gebeurt, maar dan een politieke ramp, namelijk dat het kabinet zijn programformule inslikt. Als dit ontwerp inzake de benzine-accijnzen wordt aangenomen, is het dekkingsprobleem van 1974, dat we toch moeten oplossen, althans voor 150 mln. de wereld uit. Ten derde is er geen politicus in Nederland denkbaar, die zo voorzichtig moet opereren als een socialistische Minister van Financiën. Socialisten hebben hier en daar de naam gekregen van geldsmijters, wat zij natuurlijk nooit zijn geweest. Het blijkt dat dit niet waar is. Er moet degelijk worden gefinancierd, dat spreekt vanzelf.

Mijnheer de Voorzitter! Het wordt nu tijd, enige opmerkingen te maken aan het adres van de mede-ondertekenaar van het wetsontwerp, de heer Van der Stee. Met het voorgaande is immers nog niets gezegd over de aard van de te nemen fiscale maatregel. Daarbij maakt op ons de mededeling, dat – mede in verband met de korte tijd van voorbereiding – voor het jaar 1973 andere belastingverhogingen niet in aanmerking komen, weinig indruk. De maatregel moet op zichzelf verantwoord zijn, anders kan men beter berusten in een tijdelijk iets groter financieringstekort. Welnu, wij achten het voorstel inderdaad verantwoord.

Een week van voorbereiding is niet veel, maar het is in verhouding tot dit eenvoudige ontwerp meer dan de tijd die ons vorig jaar ter beschikking stond voor de behandeling van een serie ingrijpende wijzigingen van de inkomstenbelasting. Dit ontwerp brengt geen enkele structurele wijziging, alleen tariefsherzieningen. Spoed is dus toelaatbaar, zelfs wenselijk in verband met de drastische accijnzenverhoging in Duitsland. Niemand is ermee gebaat dat Duitse en Nederlandse tarieven met vertraging haasje-over springen. Temporele harmonisatie is veel beter. Zo gezien, is er zelfs iets te zeggen voor het ontwerp, afgezien van de uitgavenverhogingen.

Ook in wijder verband zullen vele leden van de Kamer zich aangesproken voelen door het internationale harmonisatiemotief. Het gaat immers om een indirecte belasting, maar dan een belasting – dat is gisteren in het interruptiedebat met de heer Drees ook aan de orde geweest – die in de kosten van levensonderhoud minder zwaar weegt dan bij voorbeeld de b.t.w. en dus minder in strijd komt met een rechtvaardiger inkomensverdeling. Een belasting bovendien, die niet het bezit van een auto maar het rijden ermee belast. De motorrijtuigenbelasting moet trouwens ook hierom buiten beschouwing blijven, omdat daarvan wel een structurele herziening op handen is.

Één bedenking houden wij, afgezien van de algemene verzuchting dat geen enkele prijsverhogende maatregel aangenaam is. Die bedenking betreft de omstandigheid, dat het rijden in feite niet altijd wordt belast. Iedereen namelijk voor wie autorijden wordt erkend als een kostenfactor, mag doorberekenen, ook degene die de auto van de zaak voor particuliere doeleinden gebruikt. Wij vragen ons af of daar niet iets tegen

Dolman e. a.

kan worden gedaan. Niet zozeer door de aftrek onmogelijk te maken, dat zou waarschijnlijk te veel complicaties geven. Maar zoals de lasten van de eigen woning afhangen van de in aftrek te brengen hypotheekrente en van de wettelijke huurwaarde, zo ook kan men hier denken aan een verdere verhoging van de autokostenfictie. Misschien wil de Staatsecretaris er nu al wat van zeggen. Anders spreken wij elkaar in het najaar opnieuw.

Mijnheer de Voorzitter! Het lot van wetsontwerpen wordt beïnvloed door verhoudingen binnen en gebeurtenissen buiten het parlement. Wat de laatste betreft hebben wij een paar belangrijke dagen achter de rug. Jongstleden vrijdag heeft de heer Aantjes gezegd dat het kabinet meer wordt bedreigd door de progressieve partijen dan door K.V.P. en A.R.P. Welnu, dit is een van de eerste wetsontwerpen die geheel voor rekening komen van het kabinet-Den Uyl. Alle aanwezige leden van de fracties van P.v.d.A., P.P.R. en D'66 zullen dit ontwerp steunen.

De heer **Koning** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! „de Volkskrant” van vanmorgen heeft een interessante plaat over het beleid van Nixon. Daar staat boven: one man show. Dit kan men in ieder geval niet zeggen van het beleid van dit kabinet, dat met een scala van bewindlieden achter de tafel zit. Ik kan mij zelfs voorstellen – ik kom hierop terug – dat men er op dit moment nog wel een Minister bij had kunnen hebben, want ik kan mij niet voorstellen, dat in het bijzonder de Minister van Financiën erg gelukkig zal zijn met de mededeling van zijn collega van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, eveneens in „de Volkskrant” van hedenmorgen, waarop ik eveneens terugkom.

Minister **Den Uyl**: Zo leef je van de krant!

De heer **Koning** (V.V.D.): U leeft ervan, ik leef ervan en wij zijn er allemaal blij mee!

Mijnheer de Voorzitter! Van vele kanten is de gang van zaken rondom de indiening en de voorbereiding van dit wetsontwerp tot verhoging van een aantal accijnzen – de benzineaccijnzen en de accijnzen op dieselolie – gehekel. Ik meen dat dit terecht is en wil mij volgaarne aansluiten bij de kritiek, die ook in dit huis naar voren is gekomen. Daarom spijt het mij ook, dat in de Commissie voor financiën geen meerderheid was te vinden voor uitstel van de behandeling van dit wetsontwerp, omdat wij dan tot een gedegener en grondiger behandeling hadden kunnen komen. Ik begrijp dat de heer Dolman niet zo'n behoefte hieraan heeft, maar ik ben wat dommer dan hij en heb wat meer tijd nodig.

De Regering meent voor de snelle behandeling een precedent te hebben gevonden in de indiening van een wetsontwerp tot verlaging van de suikeraccijnzen, een viertal jaren geleden, welk wetsontwerp in een heel korte tijd door de Kamer is behandeld, nadat het was ingediend, en tot wet verheven. Deze vergelijking is echter onjuist. Waarom? Omdat wij hierbij in de eerste plaats te maken hadden met een verlaging in plaats van een verhoging. Sinds er zoiets als een volksvertegenwoordiging bestaat, heeft zij altijd meer gelet op verhogingen van belastingen dan op verlagingen van belastingen, die men zo graag had zien doorgevoerd en waarvoor men meestal niet de kans kreeg, omdat het witte raven zijn in het bestaan van vertegenwoordigende lichamen. Men is alleen vol kritiek bij verlagingen als zij niet ver genoeg gaan. Een tweede, niet onbelangrijk verschil is, dat de verlaging van de suikeraccijnzen reeds was aangekondigd. De Minister van Financiën had naar ik meen reeds in april 1969 een adviesaanvraag met een strekking daartoe aan de Sociaal-Economische Raad gericht met betrekking tot de gevolgen van het prijsbeleid. Op 31 mei 1969 adviseerde de Sociaal-Economische Raad tot verlaging van de suikeraccijnzen en de Regering nam dat over.

Deze keer was slechts het socialistische dagblad „Het Vrije Volk” de adviseur van vertegenwoordigers, die nog niet wa-

Koning

ren ingelicht over de plannen van het kabinet. Dat gebeurde pas bij monde van de Minister van Financiën, precies een week geleden in de vaste Commissie voor financiën, waarbij de plannen verder zijn uiteengezet.

Toen ik het in de krant las – het zal misschien wel mijn onnoozelheid zijn geweest – veronderstelde ik, dat het zou ingaan op 1 januari. Ik had er geen rekening mee gehouden dat het zo snel zou zijn en dat het op 1 augustus zal moeten ingaan.

Er is toen ten aanzien van de suikeraccijnzen gezegd: Ja, het is eigenlijk ook wel wat snel gegaan. Er was ook wat kritiek. De Koninklijke Maatschappij tot bevordering van de Tandheelkunde vond, dat er nog wat adviesinstanties hadden moeten worden gehoord. Zij vond dat het allemaal wat te snel was, maar ik dacht dat men in een maand tijds nog voldoende gelegenheid had zich in zekere zin op de gedachte voor te bereiden.

Het horen van adviesinstanties ten aanzien van belastingvoorstellen brengt mij wel op een ander punt, namelijk het horen van de Sociaal-Economische Raad ter zake van belastingvoorstellen.

Ik zie, dat de heer De Goede wil interrumperen. Ik vind dat hij niet zo snel moet zijn. Interruptions van de zijde van de regeringstafel doen mij denken aan de regeringsverklaring van het kabinet-Cals, naar aanleiding waarvan „de Volkskrant” s' hreef, dat de Minister-President niet van de interruptiemicrofoon kon afblijven. Zo haastig en driftig was hij met het beleid. Wij weten allen hoe het dat kabinet is vergaan.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Nadat de heer Bogaers de heer Witteveen op een rekenfout van 300 mln. had betrapt.

De heer **Koning** (V.V.D.): De heer Dolman is ook uitstekend op de hoogte van dat debat toentertijd, merk ik. Hij heeft, evenals ik, alles nagelezen.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Neen, ik zat indertijd boven.

De heer **Koning** (V.V.D.): Maar ik had het over de Sociaal-Economische Raad en het driftig interrumperen, en niet over rekenfouten. Over rekenfouten of over datgene wat met het rekenen te maken heeft, kom ik nog wel te spreken.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Het ging over het driftig interrumperen van Bogaers, niet van Cals.

De heer **Koning** (V.V.D.): Nee, het ging over het interrumperen door de heer Cals, niet van de heer Cals. Ik hoop dat u mij goed gehoord heeft.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Het ging mij om het interrumperen door de heer Bogaers.

De heer **Koning** (V.V.D.): Daar had ik het niet over.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Maar ik wel.

De heer **Koning** (V.V.D.): Het zou wel aardiger zijn als u inging op hetgeen de spreker zei en hem wat dat betreft niet van zijn betoog afhield. Het is maar goed, dat ik het op papier heb staan. Ik ben al weer terug op de plaats waar ik moet zijn, nadat ik tegen de heer De Goede gezegd heb, dat hij nog wel wat van mij krijgt. Ik ga er met name daarom wat duidelijker op in, omdat de heer De Goede bij de behandeling van de vennootschapsbelasting een motie heeft ingediend om ten aanzien van belastingontwerpen met belangrijke sociale en economische gevolgen de Sociaal-Economische Raad te raadplegen.

Staatssecretaris **De Goede**: De vennootschapsbelasting gaat wel iets verder dan de verhoging van de benzineaccijnzen.

Koning

De heer **Koning** (V.V.D.): Dat kan op zich zelf wel voor de totale ontvangsten waar zijn, maar de totale ontvangsten waren toen niet zo in het geding. De heer De Goede weet ook, dat ten aanzien van zeer vele middenstanders in dit land – hij denke maar eens aan de pomphouders aan de grens en het hele vervoersondernemingswezen – een belastingverhoging als deze met ook nog verdere doorwerkingen verstrekkende gevolgen heeft. Het prijseffect van 0,1 mag dan gering worden genoemd, het is toch niettemin aanwezig. Wij hebben wel vaker bij het prijsbeleid over cijfers achter de komma gedebatteerd. Vandaar ook mijn vraag: Hoe denkt het kabinet daarover? Heeft het kabinet bij dit wetsontwerp de Sociaal-Economische Raad geraadpleegd?

De heer **Vondeling**, die normaal het voorzittersgestoelte inneemt – in mijn tekst had ik hem wat versluierd omgeven, omdat ik het niet prettig vind de voorzitter in de discussie te betrekken –, heeft in het debat over de motie-De Goede ook een aantal opmerkingen gemaakt. Ik zou daar wat uit willen voorlezen. Hij zei:

„Ik zou nog graag deze kanttekening willen maken, dat het geven van onze stem aan de motie niet betekent, dat ook in de toekomst – dat hangt nl. af van de positie van de SER waarover wij in de komende weken ook zullen spreken – het voor ons een wet van Meden en Perzen is, dat de SER daarover gehoord zou moeten worden.

Ook zou ik nog de kanttekening willen maken, dat het niet mag betekenen, dat er veel tijd verloren zou gaan met dergelijke adviezen, want wanneer ook belastingontwerpen gezien worden – dat is stellig ook de mening van de Regering – als een mogelijkheid om slagvaardig te zijn en flexibel te kunnen reageren op de ontwikkeling van de conjunctuur, dan moet het natuurlijk ook zo zijn, dat de SER zodanig is toegerust, dat hij een weloverwogen advies op korte termijn kan uitbrengen. Wij hebben de indruk, dat daaraan nog wel eens wat mankeert.”

Daarna, mijnheer de Voorzitter, kreeg ik een kleine veeg uit de pan ten aanzien van mijn motivering dat in de Wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie niet staat „fiscale gevolgen”. Dat werd door de heer **Vondeling** meer een uitvlucht dan een sterk argument genoemd.

Hoe het ook zij, mijnheer de Voorzitter, ik vond dit standpunt van de heer **Vondeling** ten aanzien van het horen van de SER duidelijk genuanceerder dan het standpunt, neergelegd in de motie van de heer **De Goede**. Deze motie is toentertijd verworpen, met de stemmen vóór van de tegenwoordige Minister-President, op dat ogenblik voorzitter van de fractie van de P.v.d.A., de fractie van de P.v.d.A., de fractie van D'66 en de groep-Aarden, op welke pijlers dit kabinet in hoofdzaak steunt. Vandaar, dat het van belang is te weten hoe dat beleid is. Waar de heer **De Goede** verder vroeg of over het dekkingsplan 1970 het oordeel van de SER zou worden gehoord, ben ik benieuwd of het kabinet voornemens is over het dekkingsplan 1974 het advies van de SER in te winnen. Ik stel voorop dat ik van mening ben, dat dit in beginsel niet moet gebeuren.

Mijnheer de Voorzitter! Ter verdediging van de procedure wijzen de bewindslieden op de gang van zaken bij het optreden van het kabinet-Cals/Vondeling. Toen werden eveneens beleidswijzigingen aangekondigd tijdens de lopende begrotingsperiode. In de nota naar aanleiding van het eindverslag worden de bewindslieden ten aanzien van dat punt al wat voorzichtig, mijns inziens niet geheel ten onrechte.

De toenmalige voorzitter van de fractie van de V.V.D., de heer **Geertsema**, zei tijdens het debat van 29 april 1965:

„De Minister-President zegt dan: Als wij deze extra uitgaven hadden willen financieren via belastingverhogingen, zou dat toch niet gekund hebben; dat zou te veel tijd hebben gekost. De Regering en de Kamer kunnen echter, als het moet, hard werken. Ik had veel en veel

liever gezien, dat als de Regering het denkt te zoeken in verhoogde belastingen voor 1966, zij dergelijke voorstellen ook reeds voor 1965 tegelijkertijd met de suppletore begrotingswijzigingen die ongetwijfeld zullen komen, zou hebben ingediend.”

De Minister-President weet dat mijn fractie bereid is tot snel werken, maar in dit geval moet er toch te snel worden gewerkt. Er wordt namelijk inbreuk gemaakt op de belangrijke eis van democratie, dat de burgerij recht op inspraak heeft en de gelegenheid heeft om te reageren en de volksvertegenwoordiging te beïnvloeden. Er zijn wel enige geschriften binnengekomen, maar als ik eraan denk hoe bij normale verhogingen van de accijns op benzine allerlei stickers op auto's worden geplakt, gelijk ik er gisteren een op mijn auto aantrof met de tekst „Veronica moet blijven”, dan meen ik dat het kabinet toch wel de gelegenheid had moeten geven aan opposanten om hier op het Binnenhof een fraaie demonstratie te geven.

Minister **Den Uyl**: De heer **Koning** erkent intussen wel dat hij bijzondere waardering heeft voor het feit dat dit kabinet tegemoetgekomen is aan het destijds door de heer **Geertsema** geuite verlangen dat het kabinet, als het uitgaven nog in het lopende jaar verhoogt, hiervoor dekkingsmaatregelen voorstelt. Ik constateer dat met grote voldoening.

De heer **Koning** (V.V.D.): Ik kan mij dat voorstellen, mijnheer de Voorzitter! Het is echter een halve voldoening. Ik ben blij dat de Minister-President

Minister **Den Uyl**: Het is toch wel even een moment, mijnheer **Koning**. Laten wij dat wel even goed vastleggen. De fractievoorzitter van de V.V.D. heeft toen gezegd dat men dit uit een oogpunt van democratie en van degelijkheid van bestuur moest doen. Nu constateert u – en ik kan u daarvoor niet genoeg prijzen – dat dit kabinet dit nu eindelijk doet.

De heer **Koning** (V.V.D.): Ik hoop dat de heer **Den Uyl** als hij – over, laat ik zeggen 15 jaar – na een lange periode opnieuw een keer als Minister-President voor ons zal zitten, ook de andere helft mee zal nemen, zodat wij volledig tevreden zullen zijn.

Minister **Den Uyl**: Als ik dat zou doen, dan zou u mij weer beschuldigen van driftig interrumpen. Ik wilde het rustig houden.

De heer **Koning** (V.V.D.): Dat heeft de heer **Den Uyl** nu juist weer gedaan.

Die inspraak stelt bij dit kabinet wel wat teleur. Daar had ik toch wel wat meer van verwacht. Die gehaastheid maakt dat wij toch maar moeilijk het kabinet kunnen volgen. Wij vinden, zoals wij ook in 1965 vonden, dat de suppletore begrotingswijzigingen hier tegelijkertijd aan ons hadden moeten zijn voorgelegd.

In „de Volkskrant” van hedenmorgen lees ik iets treffends van de heer **Gruijters**. Zijn plannen voor financiële tegemoetkomingen en subsidies voor de volkshuisvesting zullen de schatkist zo'n 20 mln. per jaar kosten. Voor dit jaar zal dat 10 mln. zijn. Dan komt echter een essentiële opmerking: Mocht de Kamer niet akkoord gaan met de verhoging, dan is er geen nood, want dan kan het geld ook binnen de begroting worden gevonden.

Is er zo'n ruimte op de begroting van Volkshuisvesting?

Als volksvertegenwoordiging hebben wij het vorige jaar de beleidsvoornemens van de Regering goedgekeurd en de Regering probeert thans daarin wijziging te brengen. De uitgaven waren toen, naar onze mening, op een verantwoord niveau.

Ik heb in de stukken gemerkt, dat de Regering zwaarwichtige redenen heeft om dat te veranderen. De heer **Dolman** had echter een hele lijst van zaken die „niet genoeg” waren. Die

Koning

opsumming van het „niet genoeg” zijn is voor mij niet genoeg om dat als een zwaarwegende reden aan te merken om tot de begrotingswijziging te besluiten.

Ik heb gisteren de ten opzichte van een pril kabinet toch wel opmerkelijk kritische geluiden van de zijde van de K.V.P. en de A.R.P., die toch bewindslieden in het kabinet hebben zitten, gehoord. Ik heb de indruk, dat men daar toch ook niet erg gelukkig is met die gang van zaken.

Die kritiek kwam bij mij over als de schoten voor de boeg van het kabinet De Jong. Die kritiek is des te opvallender bij een pas opgetreden kabinet.

Ik vind de procedure ongebruikelijk, vooral ook omdat vooruitgelopen wordt op het dekkingsplan 1974. Ik zie dan ook wel wat in de plannen, die gisteren zijn geopperd, om de verhoging van de accijns voor dit jaar tijdelijk te maken, opdat wij – anders dan de heer Dolman die het als een vooruitlopen ziet – het totale dekkingsplan tegen het totale uitgavenplan kunnen afwegen. Ik wacht af wat er zal worden gedaan door dedegenen die het eerst met deze plannen zijn gekomen.

Minister Den Uyl: Was u er zelf niet opgekomen?

De heer **Koning** (V.V.D.): Wij steunen dat soort gedachten natuurlijk altijd, maar ik heb al gezegd, wat de conclusie is. Ach, verbeteringen kun je natuurlijk altijd aanbrengen, maar zouden wij, als oppositie, de Kamer zo ophouden?

De heer Vermaat heeft gevraagd waarom het kabinet nu juist de benzineaccijns heeft gekozen. Die belasting is de laatste jaren aanzienlijk gestegen. De heer Dolman heeft iets gezegd over de benzineaccijns in Duitsland. Ik vraag mij echter af of niet het omgekeerde het geval is. Is het peil in Duitsland niet hoger dan hier en zal dat voorlopig ook niet zo blijven? In ieder geval is ons peil vergeleken met dat in België hoogst ongunstig, en dat ondanks de Benelux! Ondanks de EEG is het peil, zoals gezegd, vergeleken met Duitsland ook ongunstig.

Is er een verband tussen de voorgestelde accijnsverhoging en het achterblijven van de opbrengst? Beide bedragen zijn immers even groot. Dat achterblijven vervult ons overigens met zorg. Het zou daarom wenselijk zijn geweest, wanneer de bewindslieden cijfers hadden kunnen produceren over de omzet van de benzinepomphouders in de grensstreken in de laatste jaren. Gezien de korte tijd van voorbereiding – een van mijn bezwaren tegen dit wetsontwerp op zichzelf – kan ik mij voorstellen, dat de Regering daar niet in geslaagd is. Is zij bereid, deze gegevens op te nemen in de memorie van toelichting op de begroting van het Ministerie van Financiën voor 1974?

De bewindslieden stellen, dat het allemaal wel meevalt. De heer Dolman dacht dat het anders was. De heer Van der Mei heeft er echter terecht op gewezen, dat in de Duitse benzineprijzen een tijdelijke conjunctuurheffing van 5 Pfennig is verwerkt.

Wat te denken van het gegoochel – misschien moet ik zelfs spreken over gesjoemel – met de koers van de mark? In de omrekening van de benzineprijs is de Regering uitgegaan van een koerswaarde van DM 1,- is gelijk aan f 1,06. Ik zal niet ontkennen, dat dit de koers van dit ogenblik is. Deze koers is echter nog niet lang op dit niveau. Op 1 juni kocht de Algemene Bank Nederland marken in tegen een koers van DM 1,- is gelijk aan f 1,0325 en verkocht de ABN marken tegen een koers van DM 1,- is gelijk aan f 1,0745. Die koersbedragen zijn opgelopen tot f 1,0625 respectievelijk f 1,0675.

Ik heb de indruk, dat die koerswijziging iets te maken heeft met het geringe vertrouwen in de politieke kleur van dit kabinet en dat het kabinet zich neerlegt bij de hoge koers van de mark. Laat het de Regering koud dat de mark op dat niveau ligt? Wat is zij van plan te doen om de verhouding tussen de mark en de gulden weer op een meer normaal niveau te brengen? Wat doet de Regering om het internationale geschokte vertrouwen in de gulden te herstellen?

Dit alles is voor mij wel aanleiding, de vraag te stellen of het geoorloofd is bij deze becijfering uit te gaan van de genoemde koers.

Ik heb verder kritiek op de uitlatingen van de Regering naar aanleiding van de vraag, of hier sprake is van een bedrijfsbelasting. De bewindslieden van Financiën zijn gewoon met een boog om de vraag heengezeild. Zij zeggen terecht, dat het geen bedrijfsbelasting mag zijn en dat in het beleid van de Regering is opgenomen, dat men de prijzen in verband met de benzineprijsverhoging zal mogen verhogen. Verder wordt gezegd, dat het van de situatie afhangt.

Wat gebeurt er in feite, werkt het als een bedrijfsbelasting? Langs die vraag is men heengelopen. Ik vind dat die vraag nog moet worden beantwoord, omdat ik geheel de mening van de Regering deel, dat deze accijnsverhoging niet als een bedrijfsbelasting mag werken.

Mede in verband met het ontbreken van gegevens vind ik de door de heer Van der Mei uitgesproken gedachte aantrekkelijk. In ieder geval kan daarmee een bepaalde groep van vervoersondernemingen uit dit dilemma worden gehaald. Ik zeg gaarne steun toe aan zijn amendement.

Evenmin onbesproken mag blijven de invloed van accijnsverhogingen in de Westerse wereld op de politiek van olieproducerende landen ten aanzien van de verkoop van ruwe olie. Ik heb uit interviews in de kranten de indruk gekregen, dat de hoge benzineaccijnsen in Europa bij hen de gedachte doet opkomen, dat het toch te gek is dat de regeringen in Europa de olie als melkkoe gebruiken, terwijl hun opbrengst in feite lager is dan die van de Europese staten. De hoogte van de olieprijsen is, lijkt me, van meer belang dan de hoogte van de accijns voor de kosten van levensonderhoud, ook al omdat het aardgas is gekoppeld aan de olieprijs. Ik zou dat facet van de belastingverhoging toch wel graag door het kabinet belicht willen zien.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in het voorlopig verslag gezegd, dat wij erover verheugd zijn, dat de Regering naar een indirecte belasting als dekkingsmiddel heeft gegrepen. De bewindslieden hebben daarvan kennisgenomen. Zij hebben er geen instemming mee betuigd. Dat doen zij wel ten aanzien van de opvatting, die wij er ook op na houden, namelijk dat de verkeersheffingen tot de algemene middelen behoren. Ik had mij kunnen voorstellen van de Minister van Financiën en oud-medewerker van de heer Liefink en de heer Van der Stee, die als fiscaal-deskundige de hoge druk van de directe belastingen in de praktijk van zijn belastingconsulentschap aan den lijve heeft ondervonden, dat zij toch niet gelukkig zijn met een dergelijke hoge druk van de directe belastingen, in verhouding tot de indirecte belastingen. De heer Liefink heeft in 1947 gepleit voor een verhouding van 50–50. Wij komen daar verder vanaf. Dat lijkt mij ook niet zo gelukkig in EEG-verband. Ik vind dat niet alleen de V.V.D., maar ook het kabinet met grote zorg daaromtrent vervuld moeten zijn. Ook moet men zijn zorgen hebben over de totale belastingdruk in Nederland, omdat deze als gevolg van het afwentelingsmechanisme schadelijk kan zijn voor onze concurrentiepositie en daardoor voor de werkgelegenheid.

Ik heb in het voorlopig verslag erop gewezen, dat ik bij de bespreking van het verkeers- en vervoersbeleid in het verleden wel eens heb gepleit voor een verlaging van de motorrijtuigenbelasting ten opzichte van een verhoging van de benzineaccijns. Op die manier wordt het rijden duurder gemaakt en niet de kosten van de auto, uitgesmeerd over de kilometerprijs. Ik heb eraan toegevoegd, dat een dergelijk beleid alleen in EEG-verband kan worden verwezenlijkt. Ik zou er bij de Regering met kracht op willen aandringen, te komen in Europees verband tot die integratie en harmonisatie van de verkeersheffingen.

Ik wil er mijn erkentelijkheid voor uitspreken dat de motorrijtuigenbelasting binnen afzienbare tijd zal worden omgevormd van belasting op het rijden met een auto tot een belasting op het hebben van een auto. Ik ben een van de eersten –

Koning e. a.

zo niet de eerste – in deze Kamer geweest, die daarvoor hebben gepleit. Ik meen, dat dit de controle op de motorrijtuigenbelasting niet onaanzienlijk zal vergemakkelijken, de opbrengst beter kan worden bewaakt. Het kan ook van invloed zijn op de wettelijke aansprakelijkheidsverzekering die volgens, de heer Van Veen in Rijdend Nederland op een schandalige wijze wordt ontdoken. Staatssecretaris Van der Stee heeft in het verleden daarover wel eens gesproken. Hij meende toen dat het wel mee viel. Ik weet het niet.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Wanneer dan?

De heer **Koning** (V.V.D.): U had toch het bureau verzekeringswezen onder uw hoede?

Staatssecretaris **Van der Stee**: Ik heb daarover nooit gesproken. Oud-collega Scholten wel. U bent slecht geïnformeerd.

De heer **Koning** (V.V.D.): Ik kan niet altijd nagaan, wat iedere Staatssecretaris heeft gezegd. Ik had het van de heer Van der Stee kunnen nagaan, want hij heeft in deze Kamer niet zoveel gesproken!

Mijnheer de Voorzitter! Het ontbreken van suppletoire begrotingen waardoor het onmogelijk is te zeggen, met welke beleidsvoornemens de Regering door de Kamer zal komen, maakt het mij onmogelijk om op dit ogenblik, gezien ook de onaantoonbare snelle procedure waarmee een aantal belangrijke gegevens niet konden worden verkregen, mijn steun aan dit wetsvoorstel te geven.

De heer **Van der Spek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij delen absoluut niet de bezwaren die van vele zijden naar voren zijn gebracht tegen het tussentijds wijzigen van het beleid voor 1973, waarover de stukken, die wij nu bespreken, handelen. Wij vinden het volkomen logisch dat een regering, die andere plannen heeft dan de vorige, zo snel mogelijk daaraan een begin van uitvoering wil geven en probeert daarvoor de Staten-Generaal aan haar zijde te krijgen.

De wettelijke voorstellen zijn er echter nog niet en de beleidswijzigingen zijn in de stukken, die wij nu bespreken, nog maar zeer globaal aangeduid. Zij lijken overigens naar onze mening niet onredelijk, hoewel zij van zeer geringe omvang zijn. Ik wil enkele opmerkingen over een paar van die beleidswijzigingen maken.

Waarop is eigenlijk het bedrag van 25 mln. dat meer moet worden uitgetrokken voor Onderwijs en Wetenschappen in verband met de wijziging van de collegegeldregeling gebaseerd? Is het erop gebaseerd, dat het aantal te verwachten ingeschreven studenten nu toch weer door extrapolatie van het aantal in het studiejaar 1971/1972 is verkregen? Is het erop gebaseerd dat er geen boycot in dit najaar zal plaatsvinden? Overigens lijkt de vermindering van de inkomsten met 25 mln. te pessimistisch vanuit het standpunt van de schatkist gezien, want de wijziging van de heer De Brauw heeft zo weinig opgebracht, dat een partiële terugdraaiing daarvan ook niet zoveel vermindering van inkomsten met zich zal brengen. Ik zou dus graag een nadere precisering van het bedrag van 25 mln. krijgen. Ik heb natuurlijk gelezen wat daarover in de stukken wordt gezegd, namelijk de gok dat 50 pct. een promisse zal nemen en 50 pct. contant zal betalen, maar dan wil ik toch wel horen, hoe het bedrag van 25 mln. daaruit voortvloeit.

In het kader van het creëren van ruimte voor geldkostende beleidswijzigingen wordt de verlaging van de defensie-uitgaven tot een bedrag van 63,5 mln. opgevoerd, maar daarnaast wordt ook een bedrag van 17,5 mln. defensieverlaging opgevoerd in de rij van compensatiebijdragen van diverse departementen, die een totaal van 223 mln. belopen. Ik vraag mij af, of deze verdeling van het totale bedrag van 81 mln. dat vóór 1973 van de defensiebegroting zou worden afgevoerd in 17,5 mln. enerzijds en 63,5 mln. anderzijds niet een tamelijk arbitraire verdeling is, mede in verband met de opmerking in de

Van der Spek

brief van de Minister-President, dat wordt getracht dit bedrag voor 1974 structureel in te passen.

Ik vraag mij trouwens in het algemeen af, of de mutaties voor de diverse begrotingshoofdstukken die zijn opgevoerd in het compensatieoverzicht en die, welke nu worden opgevoerd in het kader van de beleidswijzigingen allemaal zo evident, respectievelijk in de ene, respectievelijk in de andere categorie thuishoren, en of ook daarbij niet, niet alleen bij Defensie, maar ook in andere gevallen, soms sprake is van een tamelijk arbitraire opzet van het toewijzen aan compenserende ontwikkelingen aan de ene kant en aan beleidswijzigingen aan de andere kant.

Hierbij moet mij van het hart dat het zomaar accepteren van de geweldige EEG-tegenvaller een voor ons uitermate negatief aspect is van deze totale opzet.

Ik wil daarnaast ook nog de opmerking maken dat het in de brief van de Minister van Sociale Zaken voor werkgelegenheidsmaatregelen opgevoerde bedrag van 250 mln. uiteraard onze grote instemming heeft, zij het dat het naar mijn gevoel hier niet zoveel ter zake doet, omdat het helemaal buiten de problematiek van de dekking blijft en daarover hebben wij het vandaag in de eerste plaats.

De Regering zegt dat het netto resultaat van de geldkosten- en geldbesparende beleidswijzigingen betekent, dat er een dekking van 65 mln. nodig is. Het netto resultaat van de andere ontwikkelingen – doordat de compensatie niet helemaal voldoende is – betekent dat er nog 10 mln. moet worden gedeckt, in totaal dus 75 mln. Dit bedrag vinden wij dus door de verhoging van de accijns op de benzine e.a.

Waarom wordt dit bedrag niet ten laste gebracht van het begrotingstekort? Dit begrotingstekort bedraagt nu al bijna 3000 mln.; je vraagt je af, of die 75 mln. er niet bij kunnen. De afwijzing van deze gedachte in de schriftelijke stukken is zeer onvoldoende geargumenteed. Gaarne verneem ik een dergelijke motivering ter zake.

Het voordeel van het verwezenlijken van deze gedachte is, dat de bezwaren, die nu bij de behandeling van het wetsontwerp naar voren komen, geheel wegvallen. Eén bezwaar is, dat het dekkingswetsontwerp wordt behandeld vóórdat in concreto de beleidswijzigingen gekwantificeerd voor ons liggen; dit is in principe een volstrekt onjuiste procedure. Een tweede bezwaar is, dat wij te maken hebben met een zeer overhaaste behandeling. Het is vandaag één week nadat de tekst van het wetsontwerp en de memorie van toelichting in vod-vorm bij de leden van de vaste Commissie voor Financiën is gearriveerd. Verwacht wordt, dat wij vandaag nog een einde maken aan de behandeling door deze Kamer. Mijnheer de Voorzitter! Ik moet zeggen, dat ik dit geen behoorlijke voorbereiding van een wetsontwerp vind. Er ontstaat hierdoor een onmogelijke situatie voor ons, als kamerleden, maar ook voor de langzamerhand normaal geworden mogelijkheden voor inspraak van buitenaf, die bij onze meningsvorming een belangrijke rol speelt. In de bespreking van de procedure door de vaste Commissie heb ik opgemerkt, dat vergeleken met de haast, die hierbij is betracht, de haast, die het vorige jaar door de heer De Brauw werd betracht met de Collegewet, nog heilig was. Dat zegt wel wat, mijnheer de Voorzitter. De consequentie van deze gang van zaken is dan ook, dat talloze vragen uit de stukken, die door de Kamer zijn geproduceerd, door de Regering niet zijn beantwoord.

Wanneer de Regering nu eenvoudig zou zeggen, dat een en ander zou worden gebracht ten laste van het begrotingstekort, dat de mutaties in de belastingopbrengst nog alle kanten uit kunnen en dat later bezien kan worden, hoe het allemaal precies ligt, dan zouden deze bezwaren vervallen.

Indien men deze mogelijkheid niet wil kiezen, is voorstelbaar, dat de genoemde bezwaren tegen de behandeling vervallen, wanneer een andere procedure wordt gevolgd, die correcter en rustiger zou kunnen verlopen. Dit zou betekenen, dat het wetsontwerp niet eerder in werking zou kunnen treden dan per 1 oktober. Dit is een reële datum voor een zaak, die wel

Van der Spek

haast heeft, maar ten aanzien waarvan niet in een krankzinnig tempo wordt beslist.

De Regering stelt in haar memorie van antwoord dat, wanneer deze procedure zou worden gevolgd, de opbrengst ongeveer 40 mln. minder zou zijn; daarmee zou de opbrengst voor 1973 worden teruggebracht tot 35 mln. Ik meen, dat wanneer de wet op 1 oktober zou ingaan, en dus drie maanden in 1973 zou werken (tenzij de accijnsbedragen erg afhankelijk zijn van het seizoen) de twee maanden verschil een opbrengstverlaging van 40 pct. zouden opleveren, hetgeen neerkomt op 30 mln. Misschien kan de Regering uiteenzetten, waarom zij tot een bedrag van 40 mln. komt.

De Regering heeft in de stukken gesteld, dat uitdrukkelijk geen rekening is gehouden met de mogelijkheid dat, als gevolg van de accijnsverhoging, het verbruik terugloopt. In de memorie van antwoord staat, dat altijd wordt afgezien van de verwerking van secundaire effecten. Dit wordt in de memorie van antwoord zeer onvoldoende geargumenteed; ik begrijp niet helemaal waarom niet op grond van gegevens uit het verleden een redelijke schatting van de mutatie in het verbruik kan worden gemaakt.

De Regering is evenmin ingegaan op vragen over de mate waarin het overheidsgebruik van benzine e.a. is begrepen in het totale verbruik en een navenant deel van de accijns en de accijnsverhoging zal opleveren. In het bijzonder ging het daarbij binnen het overheidsgebruik om het verbruik van Defensie. Het feit dat een deel van het verbruik daarin zit en dat met name wat Defensie betreft aanzienlijke besparingen mogelijk zouden zijn – er gaan zelfs geruchten dat men aanzienlijk minder wil rijden met allerlei voertuigen – betekent dat de opbrengst aanzienlijk lager kan zijn dan die 75 mln.

In de memorie van toelichting wordt gezegd dat op jaarbasis deze accijnsverhoging een opbrengst van 230 mln. zal betekenen. Voor 1973 levert zij een dekking van 75 mln. op; voor 1974 is het dus een dekking van 155 mln. Dat betekent dat voor 1974 niet op jaarbasis wordt gerekend, of dat wordt bedoeld dat er 155 mln. komt bij de extra dekking die we dit jaar krijgen in de hoogte van 75 mln. Ik vind dit een beetje een vreemde voorstelling van zaken. Ik had verwacht dat voor 1974 een bedrag van 230 mln. zou zijn genoemd. Misschien waren er heel interessante redenen om het op die manier voor te stellen. Die wil ik dan gaarne horen.

Wanneer men per se niet wil wachten tot 1 oktober, waarom worden er dan geen andere middelen gezocht? Ik denk dan met name aan de directe belastingen. Het is niet populair, die te verhogen, zeker niet tijdens het jaar. Het is echter meer voorgekomen dat dit gebeurde. Ik moet zeggen dat de wederzijdse vreugde-uitingen – wat men in de gewisselde stukken kon lezen was bijna klef – over de verschuiving die door de accijnsverhoging optreedt van directe naar indirecte belastingen mij zeer onaangenaam voorkwamen. Ik meen dat dit uitstekend past in de gezamenlijke Europese Gemeenschappen-euforie die bij de Regering en een grote meerderheid van de Kamer bestaat. Vermoedelijk heeft die ook te maken met het feit dat de tegenvaller van 400 mln. zonder meer is geaccepteerd. Wij vinden die verschuiving onjuist en a-sociaal. Ik wil niet beweren dat wij altijd vinden dat indirecte belastingen a-socialer werken dan directe. In het algemeen is dat wel het geval; alleen in uitzonderingsgevallen niet. Het is wel duidelijk (en de Regering heeft dat met een zeer voorzichtige schatting toegegeven) dat de kosten van levensonderhoud een stijging zullen ondergaan ten gevolge van deze accijnsverhoging.

Een ander alternatief voor de dekking door middel van belastingmaatregelen ad 75 mln. wordt natuurlijk gevormd door verdergaande besparingen dan nu zijn opgevoerd, enerzijds in de compensatiebedragen en anderzijds in de beleidsombuigingen. De besparingen zouden met name in de sector van de defensie aanzienlijk groter kunnen zijn. Ik heb reeds gespeculeerd op de mogelijkheid dat die besparingen gaan optreden doordat men na de accijnsverhoging minder gaat rijden. De exploitatiekosten kunnen dan omlaag. Ook los van een dergelijke

Van der Spek e. a.

motivatie kan de beslissing van de Regering zijn, op dat punt de kosten aanzienlijk te drukken. Die mogelijkheid is helaas blijkbaar niet overwogen.

Mijnheer de Voorzitter! Samenvattend merk ik op dat wij de methode die is toegepast om de verhoogde uitgave te dekken een ongelukkige methode vinden, ook al wordt het doel van de verhoogde besteding door ons positief gewaardeerd in het algemeen, zij het dat die nog wat vaag blijft en gering is. Wij vinden de gehaaste behandeling onverantwoord en onaanvaardbaar. Wij menen dat de Regering sterke argumenten zal moeten gebruiken om ons alsnog te overtuigen van de noodzaak, voor het wetsontwerp tot verhoging van de benzineaccijns e.a. te stemmen.

De heer Den Uyl weet dat wij überhaupt niet getrouwd zijn, maar zó zijn wij zeker niet getrouwd.

De heer **Honig van den Bossche** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! De Voorjaarsnota is door verschillende sprekers voor mij reeds uitputtend behandeld, enerzijds nuchter zakelijk en anderzijds in een jubel, een lofzang doorspekt met poëzie en rijmelarij. Met het oog op de zakelijkheid wil ik mij beperken tot de verhoging van de accijns op benzine en dieselolie.

De verhoging van de accijns op benzine en dieselolie is voor onze fractie een onverteerbare en onaanvaardbare zaak. Zij is onaanvaardbaar, omdat hierdoor wederom juist de gewone burger, de kleine man wordt getroffen, ook al ontkennen de bewindslieden dit en zeggen zij dat het directe effect van de verhoging van de benzineaccijns op het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie slechts zeer gering is, namelijk niet meer dan 0,1 pct. op jaarbasis. De bewindslieden vergeten daarbij echter, dat het dan gaat om de directe, maar niet om de indirecte invloed.

Wat verstaan de bewindslieden onder de „gewone man” in dit geval? Als men een berekening maakt, wat betekent deze verhoging in geld – niet in procenten, waartegen zo vaak wordt geageerd – voor de kleine man? Juist voor de gewone burger betekent de vlucht met de auto naar recreatiegebieden een enorme belevenis. Men hoort dan de slogan: Wie minder kilometers rijdt, wordt minder getroffen. Echter juist doordat Nederland zo vol is, is de gewone burger wel gedwongen meer kilometers te rijden. Wij kamerleden zullen het niet zo merken – daarop slaat mijns inziens de „geringe invloed” – want wij krijgen een belastingvrije toelage, terwijl de bewindslieden een auto plus chauffeur van rijkswege krijgen.

Als naast de verhoging van de benzineaccijns de oliemaatschappijen er ook nog eens een schepje bovenop gooien, ga dan eens na, wat een en ander de kleine man indirect en direct kost. Als men dat nagaat, komt men tot de conclusie, dat deze kosten onaanvaardbaar en onverteerbaar zijn, juist omdat het weer de auto is: wegvervoer en vrachtovervoer wordt er door getroffen. Hoe hoog schatten de bewindslieden de indirecte verhoging voor de gewone burger hierdoor?

Ik zou wel willen, dat de brief die deze voorstellen met betrekking tot accijnsverhoging begeleidt niet zo vaag was geweest. Dan was een en ander wat duidelijker geweest. Ik stel het bijzonder op prijs, als de bewindslieden nu eens duidelijk zullen aantonen, wat het indirecte effect van deze verhoging voor de gewone man zal zijn.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

*De vergadering wordt te 12.40 uur geschorst
en te 13.25 uur hervat.*

Voorzitter: het lid **Vondeling**

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mee, dat in de vaste Commissie voor het Wetenschapsbeleid o.a. zijn benoemd tot lid respectievelijk plaatsvervangend lid, de leden Beekmans en Terlouw.

Zij hebben mij verzocht deze functie te mogen verwisselen.

Mijns inziens bestaat hiertegen geen bezwaar.

Voorzitter e. a.

Ik benoem dus tot lid van deze commissie het lid Terlouw en tot diens plaatsvervanger het lid Beekmans.

Voorts deel ik aan de Kamer mee, dat door de Voorzitter van de Eerste Kamer en mij het besluit is genomen om aan te wijzen tot lid van het Europese Parlement de heer mr. W. Scholten, geboren 1 juni 1927, lid van de Tweede Kamer.

Verder deel ik aan de Kamer mee, dat:

de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen tot haar voorzitter, resp. ondervoorzitter heeft benoemd de leden Masman en Vonhoff;

de vaste Commissie voor het Wetenschapsbeleid tot haar voorzitter, resp. ondervoorzitter heeft benoemd: de leden Van Dijk en Ter Woorst;

de bijzondere commissie voor het drugbeleid tot haar voorzitter, resp. ondervoorzitter heeft benoemd: de leden Veder-Smit en Van Leeuwen.

Aan de orde is de **stemming** over:

de motie van het lid Voogd c.s. betreffende financiering van de uitzendingen van herkenbare horizontaal geprogrammeerde zenders in overleg met de omroeporganisaties (11 373, 11 374, nr. 10);

de motie van het lid Van Veenendaal-Van Meggelen c.s. betreffende inpassing - op grond van de huidige omroepwet, dan wel door een wijziging van de omroepwet - van de formule van het Veronica-programma in het Nederlandse omroepsysteem (11 373, 11 374, nr. 11);

de motie van het lid Van der Sanden c.s. betreffende onderhandelingen tot verkrijging van een vierde golfengete voor een horizontaal gepresenteerd programma (11 373, 11 374, nr. 12);

de motie van het lid Van Veenendaal-Van Meggelen c.s. betreffende inpassing van de formule van het Veronica-programma in het Nederlandse omroepsysteem (11 373, 11 374, nr. 13).

De Voorzitter: Ik geef nu de gelegenheid tot het afleggen van korte verklaringen over de moties.

De heer Van der Sanden (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Motie nr. 10 van de heer Voogd is mede door mij ondertekend; mijn fractie zal deze motie dan ook van harte steunen.

De motie van mevrouw Van Veenendaal-Van Meggelen op stuk nr. 11 kunnen wij niet steunen omdat daarin duidelijk een koppeling is gelegd met een mogelijke wijziging van de omroepwet. Dat bleek ook gisteren toen mevrouw Van Veenendaal plotseling deze motie eigenlijk herhaald indiende op stuk nr. 13 met uitsluitend weglating van de woorden die betrekking hadden op die wijziging van de Omroepwet onder toevoeging van de mededeling, dat zij het daardoor mijn fractie mogelijk wilde maken steun aan deze motie te geven. Motie nr. 11 wijzen wij dus af; op zich hebben wij geen behoefte aan motie nr. 13. Deze motie preciseerd nog eens op één onderdeel wat planmatig in mijn motie, stuk nr. 12, is neergelegd. Ik acht motie nr. 13 eigenlijk overbodig. Onze wensen zijn duidelijk in motie nr. 12 neergelegd. Dit betekent echter niet, dat wij onze stem niet aan motie nr. 13 zullen geven. Het spreekt vanzelf dat wij daarmee geen moeite hebben, maar wij hebben er eigenlijk ook geen behoefte aan.

De heer Van Dijk (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie steunt de beide moties van mevrouw Van Veenendaal; de laatste motie met name omdat daarin de mogelijkheid wordt opengelaten dat de realisatie van het daarin uitgedrukte verlangen juist door middel van wetswijziging zal geschieden. Wij betreuren het, dat de moties van de heren Voogd en Van der Sanden deze mogelijkheid niet openlaten. Wij vrezen, dat deze moties de rookgordijnen zijn, waarachter de zendschepen de mist in gaan. De moties kunnen echter ook de hoop wekken, dat zij de nevels vormen waaruit een nieuw bestel zal

Van Dijk e. a.

oprijzen. Omdat deze moties ergens aan het publiek van de zendschepen een troostprijs bieden, zullen wij ook deze moties steunen.

Mijn fractie zal dus, de hoop stellend boven de vrees, aan alle moties haar stem verlenen.

De heer Coppes (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal aan alle moties haar steun geven. Omdat wij, zoals wij gisteren reeds hebben gezegd, nu een minder goed toch gaan bevorderen waar het eigenlijke goed niet kan worden bereikt, waar dus niet kan worden voldaan aan een rechtsgevoel bij een zo grote groep, zijn wij van mening, dat wij dit mindere moeten steunen. Ik wil hierbij opmerken, dat wij de Minister in zoverre willen tegemoetkomen, dat het woord „bevorderen” in de moties van mevrouw Van Veenendaal ook voor ons niet de betekenis heeft van een vergaande indringende bemoeienis met het beleid van de omroeporganisaties, maar de betekenis heeft, een beroep te willen doen op de omroeporganisaties om dat te bereiken.

De heer Wolff (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Wij staan positief ten aanzien van de motie van de heer Voogd, omdat het een voorstel betreft dat niet uitgaat van kostenbestrijding door verhoging van de omroepbijdragen, maar uitgaat van een financiering uit de algemene middelen, dan wel uit verschuivingen binnen de omroepen zelf, en wel materieel gezien.

De motie van mevrouw Van Veenendaal-Van Meggelen (stuk nr. 11) zullen wij niet steunen. Wij menen, dat dit een simplificatie is van het gehele vraagstuk waarmee wij op het ogenblik hebben te maken. Wij wensen ons dat op dit moment niet te laten opdringen. In onze gedachtengang, die was vervat in de beschouwingen die ik in eerste termijn namens onze fractie heb gehouden, is het prematuur. Wij hebben toen gezegd, dat de zaken gedetailleerder bezien moesten worden. Met deze motie zitten wij ook midden in de problematiek rondom artikel 19 van de Omroepwet.

Gezien de toezegging van de Minister om een ontmoeting te bevorderen tussen kamerleden, Regering en zendgemachtigden, lijkt het ons beslist onjuist, op dit moment een dergelijke uitspraak in deze context te doen.

Het spel rondom de heer Van der Sanden met de gewijzigde, iets aangepaste motie doet ons opmerken, mijnheer de Voorzitter, dat wij wel willen meedansen in die reidans. Naar onze mening heeft het echter verder weinig zin.

De heer Kosto (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het zal weinigen verwonderen, dat wij voor de motie van de heer Voogd zijn. De motie beoogt de financiën niet te halen uit de omroepbijdragen en toch de mogelijkheid te openen om een aantal wensen in vervulling te laten gaan, zoals pop en klassieke muziekzenders, nachtuitzendingen, horizontale presentatie en de mogelijkheid om ervaren krachten in het „Hilversumse” in te zetten.

Het ligt anders ten aanzien van de motie van mevrouw Van Veenendaal-Van Meggelen. Wij hebben daartegen een drietal bezwaren.

Wij voelen erg weinig voor een wijziging van de Omroepwet op dit punt. Wij hebben wel onze wensen ten aanzien van een wijziging van deze wet - die wensen zijn bekend - maar die betreffen andere delen daarvan.

Wij hebben eveneens bezwaar tegen het pretentieuze gebruik van de termen „een overgroot deel van de radioluisteraar”. Wij vinden het bepaald onbillijk te zeggen dat Hilversum helemaal niet voorziet in de samenleving levende culturele behoeften. Wij zijn bereid ons over deze laatste twee bezwaren heen te zetten met betrekking tot de tweede motie van mevrouw Van Veenendaal.

Over de motie van de heer Van der Sanden, die wij mede hebben ondertekend, kan ik kort zijn. Een verruiming van de zendtijd zal een ieder, en vooral de meest enthousiaste Veronicanen welgevallig zijn. Wij zullen daarom vóór deze motie stemmen.

Goudsmit e. a.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie is vóór een non-commercieel alternatief voor de Veronica-uitzendingen. Met dit als uitgangspunt was de bepaling van onze stem niet moeilijk meer. Wij kunnen vóór alle moties zijn. Ik wil in omgekeerde volgorde iets over alle moties zeggen.

Wij zijn vóór de motie onder nummer 13, omdat zij met zoveel woorden een dergelijk non-commercieel alternatief binnen de Omroepwet mogelijk wil maken.

Wij zijn vóór de motie op stuk nr. 12, omdat – dit bleek uit de toelichting van de heer Van der Sanden – deze motie eigenlijk hetzelfde inhoudt als de bovenstaande motie. Het wordt er alleen iets minder expliciet in tot uitdrukking gebracht. Wij zijn vóór de motie op stuk nr. 11, omdat daarin ook dit non-commerciële alternatief wordt gevraagd, met een eventuele wijziging van de Omroepwet. Wij zouden niet tegen een dergelijke wijziging zijn.

De motie op stuk nr. 10 spreekt niet zozeer over dit alternatief. Zij vraagt te bevorderen dat de omroepgelden niet worden verhoogd; noch door nachtuitzendingen, hetgeen de heer Beekmans al in zijn thans ingetrokken motie had gevraagd en wat reeds door de Regering is toegezegd, noch door een horizontaal geprogrammeerd programma. Wij zijn uiteraard ook vóór deze motie, omdat wij altijd blij zijn als iets kan worden gedaan zonder verhoging van de omroepbijdragen.

De heer **Tolman** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Wij zullen onze stem geven aan de motie-Voogd, waarbij wij ervan uitgaan dat dit inderdaad niet gepaard zal gaan met verhoging van de omroepbijdragen. Wij zijn niet bereid, de kijker en de luisteraars steeds weer op hogere kosten te jagen. Wij gaan er ook van uit dat dit niet ten laste zal komen van de algemene middelen, maar dat dit binnen het budget van de omroeporganisaties zal worden gefinancierd.

Wij zullen onze stem ook geven aan de moties van mevrouw Van Veenendaal-Van Meggelen. Wij willen hierbij de kanttekening maken dat het onjuist is – daarom onderschrijven wij ook niet elke zinsnede van de moties – als in de moties wordt gesproken over het overgrote deel van de radioluisteraars. Wij ontkennen dit, maar wij vinden de inhoud van de moties zó belangrijk dat wij onze steun hieraan toch zullen geven.

Wij hebben er kennis van genomen dat de Minister zich positief ten opzichte van de motie-Van der Sanden opstelt. Het betekent dat hij in principe „ja” zegt tegen een vierde zender op termijn. Wij hopen dat ondanks deze vierde zender, de kosten voor de luisteraar binnen redelijke grenzen zullen blijven.

De heer **Van der Lek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het zal duidelijk zijn dat wij zullen stemmen vóór de motie op stuk nr. 10, welke mede door ons is ondertekend. In deze motie worden middelen gevraagd om – kort samengevat – het plan-Nagel te kunnen uitvoeren.

Van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat hebben wij begrepen, dat de kans op een vierde middengolffrequentie erg klein is. Maar wij zijn het ermee eens dat men het natuurlijk altijd moet proberen langs legale weg en via redelijk overleg aan zo'n vierde frequentie te komen. Wij zullen daarom graag vóór de motie-Van der Sanden stemmen.

Wij weten niet zo goed, wat te doen met de vreemde combinatie van moties van mevrouw Van Veenendaal. De motie op stuk nr. 11 vraagt, voor zover ons duidelijk, om het onverkort overnemen van Veronica naast Hilversum III, indien nodig met wijziging van de Omroepwet. Wij hebben al duidelijk gemaakt, dat wij ervan uitgaan, dat dit niet mogelijk is en ook, gezien de beperkte zendmogelijkheden, niet wenselijk, zodat wij deze motie niet kunnen steunen.

In de andere motie is eigenlijk alleen maar overgebleven, dat wordt gevraagd om overneming van de Veronica-formule. Dat hadden wij ook gevraagd, althans met een aanpassing aan reeds bestaande situaties. Of het precies hetzelfde betekent als

Van der Lek e. a.

datgene, wat wij gevraagd hebben, daar zullen wij wel nooit achter komen, maar wij vinden niet, dat de motie zo is geformuleerd, dat wij ons er per se tegen behoeven te verzetten.

De heer **Koekoek** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een verklaring over de vier moties afleggen, mede namens de R.K.P.N.

Wij zien geen heil in deze moties, want al worden er moties aangenomen, dan moeten wij ons direct al de vraag stellen, of de Minister ze, gezien de Omroepwet zoals zij thans is, kan uitvoeren. Dat lijkt mij een onmogelijkheid.

Zou de eerste motie worden aangenomen, dan zou daaruit een grote onredelijkheid ontstaan, want het kan niet, of het kost vele miljoenen die hiervoor moeten worden opgebracht.

In de moties op stuk nr. 11 en stuk nr. 13 zien wij zo weinig verschil, dat het ons niet duidelijk is. Het betreft dezelfde ondertekenaars en de inhoud is vrijwel gelijk. Het zou kunnen zijn, dat de ene wel en de andere niet is in te passen zonder de wet te wijzigen, maar zolang wij geen duidelijkheid hierover kunnen krijgen, zullen wij er niet voor stemmen.

De motie op stuk nr. 12 inzake een vierde golflengte is volgens ons helemaal niet nodig, want wij hebben al een vierde, een vijfde en – meen ik – een zesde golflengte.

Om deze redenen, mijnheer de Voorzitter, zullen wij en de R.K.P.N. tegen deze vier moties stemmen.

Mevrouw **Van Veenendaal-Van Meggelen** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Wat de motie van de heer Voogd c.s. betreft wil ik namens de fractie van DS'70 de volgende verklaring afleggen.

Uit de betogen die de heer Voogd in deze Kamer heeft gehouden, is het voor de fractie van DS'70 duidelijk, dat hij weliswaar een voorstander is van onder meer nachtuitzendingen, maar dat zijn partij in feite niets voelt voor een Veronica-formule binnen het bestel.

De heer **Voogd** (P.v.d.A.): Schande!

Mevrouw **Van Veenendaal-Van Meggelen** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! De vorige verhoging van de omroepbijdrage is door de fractie van DS'70 duidelijk afgekeurd door het indienen van een amendement waarin een veel geringere verhoging werd voorgesteld. Op basis hiervan heeft zij aan deze weinig zeggende motie feitelijk geen behoefte, maar wij zien ook geen redenen om ertegen te stemmen.

Mijnheer de Voorzitter! De motie van de heer Van der Sanden c.s. De fractie van DS'70 erkent de juistheid van de eerste overweging, dat er een lacune is in de voorziening met radio-uitzendingen. De tweede overweging wordt door ons niet gedeeld, zoals ook uit mijn betoog duidelijk zal zijn geworden. Hilversum III kan niet voldoen aan de programformule-Veronica. Bovendien moet volgens deze motie eerst overleg worden gevoerd, daarna moet internationaal overleg worden gevoerd en dan moet worden nagegaan, waar de benodigde financiën vandaan moeten komen. Uit het antwoord van de Minister is gebleken, dat hij juist hierover geen enkele toezegging kan doen. Deze motie zit vol vaagheden en biedt geen enkele zekerheid met betrekking tot het voortbestaan van de programformule-Veronica. De fractie van DS'70 zal dan ook tegen deze motie stemmen.

Om geen misverstanden te laten bestaan over de moties 11 en 13, motie 11 behoeft, dacht ik, geen toelichting. In motie 13 wordt een eventuele wetswijziging geheel opengelaten.

De heer **Aantjes** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Aangezien de woordvoerder van mijn fractie, de heer Schakel, vermoedelijk op het ogenblik met een beroep op de volkswil belemmerd wordt in het uitoefenen van zijn functie als wettig gekozen volksvertegenwoordiger – dit leid ik af uit de moeilijkheden die ik heb ondervonden om hier nog op tijd voor de stemming binnen te zijn –, leg ik namens mijn fractie, met

Aantjes e. a.

een verwijzing naar de door de heer Schakel gehouden redevoeringen, de verklaring af, dat wij tegen alle moties zullen stemmen, behoudens de motie van de heer Voogd op stuk nr. 10.

De heer **Voogd** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou heel kort willen verklaren, waarom wij motie nr. 10 handhaven. Deze motie strekt er toe binnen het bestaande bestel wel wat dan hier in de Kamer heet de zogenaamde Veronica-formule mogelijk te maken, ook financieel. Dat is de bedoeling van de motie, ondanks de schandelijke tegenbeweringen die hier in de Kamer zijn gedaan.

De motie van het lid Voogd c.s. (11 373, 11 374, nr. 10) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de P.v.d.A., D'66, de P.P.R., de C.P.N., de P.S.P., DS'70 (met uitzondering van het lid K. A. Keuning), de K.V.P., de C.H.U., de A.R.P. en de V.V.D. vóór deze motie hebben gestemd.

De motie van het lid Van Veenendaal-Van Meggelen c.s. (11 373, 11 374, nr. 11) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van DS'70, de P.P.R., D'66, de V.V.D. en de C.H.U. vóór deze motie hebben gestemd.

De motie van het lid Van der Sanden c.s. (11 373, 11 374, nr. 12) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de A.R.P., de B.P., de R.K.P.N., de S.G.P., het G.P.V. en DS'70 tegen deze motie hebben gestemd.

De motie van het lid Van Veenendaal-Van Meggelen c.s. (11 373, 11 374, nr. 13) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van DS'70, de P.S.P., de C.P.N., de P.P.R., D'66, de P.v.d.A., de V.V.D., de C.H.U. en de K.V.P. (met uitzondering van het lid Krosse) vóór deze motie hebben gestemd.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Goedkeuring van de op 22 januari 1965 te Straatsburg tot stand gekomen Europese Overeenkomst ter voorkoming van radio-omroep- of televisie-uitzendingen door stations buiten nationaal gebied (11 373)**.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan het lid Goudsmit, die het heeft gevraagd.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben gisteravond al even, wat mij betreft misschien nogal verward, over de volgorde van de stemmingen gesproken. Ik zou willen voorstellen de stemming over wetsontwerp 11 374 vóór de stemming over wetsontwerp 11 373 te houden. Sommige leden van mijn fractie willen hun stemgedrag ten aanzien van wetsontwerp 11 373 laten afhangen van de uitslag van de stemming over verschillende amendementen op wetsontwerp 11 374. Ik heb begrepen dat de volgorde van stemming voor de meeste leden van deze Kamer geen invloed heeft op hun stemgedrag; hun standpunt staat toch al vast. Derhalve stel ik de Kamer voor, aangezien de leden van mijn fractie pas kunnen bepalen of zij vóór of tegen ratificatie zijn als zij weten welke vorm wetsontwerp 11 374 ten slotte zal hebben, de volgorde van stemming om te draaien.

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie is van mening dat de volgorde niet moet worden omgedraaid. De huidige volgorde is logisch. De situatie, waarin

Voorzitter

deze Kamer zich ten aanzien van het verdrag bevindt, is vergelijkbaar met die van de Eerste Kamer: er is geen amendering mogelijk. De nationale wet kan wel geamendeerd worden. Het is echter niet redelijk, dat de Kamer bepalingen in de nationale wet opneemt, die afwijken van de inhoud van een verdrag. Het voorstel van mevrouw Goudsmit zou ertoe leiden, dat ten onrechte de hoop zou worden gevoed dat in de nationale wet bepalingen, afwijkend van de inhoud van het verdrag, kunnen worden opgenomen. Daarom menen wij dat de logische volgorde, eerst het verdrag goedkeuren en daarmee de verplichting op zich nemen om de inhoud in het nationale recht te vertalen, moet worden aangehouden.

Mevrouw **Van Veenendaal-Van Meggelen** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Wij ondersteunen het voorstel van mevrouw Goudsmit. Hetgeen zij heeft gezegd over leden van haar fractie, geldt ook voor sommige leden van mijn fractie.

De heer **Geurtsen** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat aan de problematiek, die door de heer Kosto is uiteengezet, op eenvoudige wijze is te ontkomen door eerst de inhoud van de wetsontwerpen in de natuurlijke volgorde te behandelen en vervolgens de eindstemming over beide wetsontwerp in de gewone volgorde te doen plaatsvinden. De wijziging van de Wet op de kansspelen hebben wij ook op deze manier behandeld. Overigens geef ik toe, dat het daarbij niet om een verdrag ging. De Kamer heeft zich zelf toen niet in problemen willen manoeuvreren ten aanzien van de volgorde, waarin bepaalde wetsontwerpen behandeld zouden worden.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Daar kan ik mij volstrekt in vinden, mijnheer de Voorzitter.

De heer **Coppes** (P.P.R.): Ik had hetzelfde willen zeggen, mijnheer de Voorzitter.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie is het eens met de opstelling van de heer Kosto. Wij scharen ons aan de zijde van zijn motivering.

De **Voorzitter**: Ik zou de volgorde waaraan ik de voorkeur geef nog even willen toelichten. Het betreft niet alleen de nummering. Men zou kunnen zeggen, dat wetsontwerp nr. 11 373 net iets ouder is dan wetsontwerp nr. 11 374, al zijn beide wetsontwerpen op dezelfde dag ingediend.

Niet zonder zin is deze nummering gekozen. 11 373 is de nummering van een ontwerp tot goedkeuring van een verdrag. Wanneer zo'n verdrag over dezelfde zaak handelt, gaat zo'n regeling boven een nationale wet. Daarom meen ik, gehoord wat van verschillende zijden in de Kamer is gezegd, dat de Kamer er verstandig aan zou doen, ook wat betreft de eindstemming, de volgorde aan te houden die door ons is voorgesteld.

De heer **Van Mierlo** (D'66): Kunt u zich niet vinden in het voorstel eerst te stemmen over de amendementen en dan over de wetsontwerpen in de volgorde zoals door u is voorgesteld? Is dat de inhoud van uw verklaring?

De heer **Geurtsen** (V.V.D.): Het voorstel dat ik heb gedaan is niet bepaald in tegenstelling met het voorstel dat u, mijnheer de Voorzitter, nu doet, want ook in mijn voorstel zit de eindstemming van 11 373 voor die van 11 374.

De heer **Van Mierlo** (D'66): Onze enige vraag is om, ten einde een oordeel over het geheel te hebben, de uitslag van de amendementen te mogen kennen.

De **Voorzitter**: Er liggen nu dus twee voorstellen die afwijken van het voorstel dat ik heb gedaan.

Voorzitter e. a.

De heer **Van Mierlo** (D'66): Het eerste voorstel wordt teruggenomen. In plaats daarvan stellen wij voor, eerst alle amendementen te behandelen en vervolgens de eindstemming in de door u gewenste volgorde.

De **Voorzitter**: Ik zie geen aanleiding om op mijn voorstel terug te komen.

Het gewijzigde voorstel van het lid Goudsmit dat voldeende wordt ondersteund, wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De beweegreden van het wetsontwerp wordt zonder beaardslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik geef thans de gelegenheid tot het afleggen van korte verklaringen.

De heer **Geurtsen** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Nu de Kamer niet is willen treden in het voorstel om eerst de inhoud van wetsontwerp 11 374 af te doen en de mogelijkheid daarvoor nog aanwezig blijft dat amendementen zouden kunnen worden aangenomen die in strijd zijn met de Overeenkomst, zal mijn fractie aan dit wetsontwerp haar stem niet kunnen geven.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mijn hele fractie is in principe voor ratificatie van het verdrag. Wij vinden dat het nuttig is dergelijke dingen internationaal te regelen. Nu het echter door de beslissing van de Kamer niet mogelijk is te weten te komen of de Kamer bereid is een overgangstermijn te scheppen zodanig dat het wetsontwerp 11 374 pas over enige tijd wordt ingevoerd, wat tot gevolg zou hebben dat ook de deponering van de oorkonde pas over een zekere tijd zal plaatsvinden, zien sommige leden van mijn fractie - daartoe behoor ik zelf - zich tot hun grote spijt genoodzaakt tegen de ratificatie te stemmen.

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie is van mening dat de Nederlandse Regering in 1965 terecht het Verdrag van Straatsburg heeft getekend, daarmee hanteerbare inhoud gevend aan de norm van het Radioreglement, behorend bij het IVV-verdrag dat al ouder was. Wij realiseren ons dat ratificering van het verdrag tot het einde van de zenders voor de kust zal leiden. Wij zijn van mening dat het schaarstegoed van de etherfrequenties internationaal verdeeld, ook nationaal verdeeld moet worden volgens een wetgeving op democratische wijze volgens de principes en tradities van dit land tot stand gekomen.

Wij doen dit met te meer gerust gemoed nu door aanneming van de motie van de heer Voogd een aantal programmatische verlangens, zoals nachtuitzendingen, popmuziek, horizontale programmering, ook financieel mogelijk zullen worden binnen het raam van de bestaande wetgeving.

Mevrouw **Van Veenendaal-Van Meggelen** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! De fractie van DS'70 zou graag medewerken aan de goedkeuring van de op 22 januari 1965 te Straatsburg tot stand gekomen Europese Overeenkomst ter voorkoming van radio-omroep- of televisie-uitzendingen door stations buiten nationaal gebied. Echter, nu de Kamer niet tegemoet is gekomen aan de wens, ons eerst zekerheid te verschaffen met betrekking tot een aantal amendementen, ziet mijn fractie zich, mede op basis van de door mejuffrouw Goudsmit genoemde motieven, genoodzaakt, tegen dit wetsontwerp te stemmen.

De heer **Koekoek** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het is misschien ten overvloede, maar ik wil toch, mede naar aanleiding van hetgeen de heer Kosto zoëven te berde heeft gebracht, zeggen, dat wij tegen het wetsontwerp zullen stemmen.

Tolman e. a.

De heer **Tolman** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Aanneming van dit en het andere wetsontwerp betekent, dat er een einde komt aan de uitzonderingspositie van Nederland. Immers, alle ons omringende landen hebben de Overeenkomst al goedgekeurd.

Door aanneming waarvoor wij ons uitspreken wordt bereikt, dat in de eerste plaats de orde in de ether wordt hersteld, dat in de tweede plaats er weer sprake kan zijn van goede nabuurschap en dat in de derde plaats de storingen worden opgeheven en in de toekomst zullen worden voorkomen. Men kan niet voor één zendschip alleen tolerant zijn, maar zal dan ook aan anderen het zenden moeten toestaan.

De Minister heeft gezegd, op korte termijn bereid te zijn, over de hier aan de orde gestelde actuele vraagstukken in overleg te treden met de omroeporganisaties en het parlement en eventueel met wijzigingsvoorstellen t.a.v. het omroepbestel te komen.

De heer **Van der Lek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij vinden, dat Nederland al lang genoeg niet heeft willen overgaan tot het ratificeren van de Overeenkomst, die door alle omringende landen reeds is geratificeerd. Het grootste bezwaar, namelijk het niet kunnen voldoen aan een gebleken behoefte, is na door het met een zo grote meerderheid aannemen van de motie-Voogd duidelijk weggenomen. Wij stelden dit als eis. Nu aan die voorwaarde is voldaan en de nodige financiën beschikbaar komen voor de gewenste verandering in het Nederlandse zenderspectrum is er onzes inziens geen enkele reden, de ratificering van deze overeenkomst nog langer te traineren.

De heer **Wolff** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Ons oordeel staat los van de vraag, welke veranderingen er al dan niet zullen komen in de voorgestelde wijziging van de Telegraaf- en Telefoonwet. Aangezien wij goedkeuring van de overeenkomst niet in overeenstemming achten met de nationale rechtsbeginselen en een onverantwoordelijke uiting vinden van uniformering van Europees recht, terwijl wij het bovendien een daad vinden van onverantwoordelijk beleid ten aanzien van zendschepen op dit moment, zullen wij tegen dit wetsontwerp stemmen.

De **Voorzitter**: Alvorens tot de stemming over te gaan, wil ik even medelen, dat ons medelid de heer Schakel grote moeite heeft gehad om op het Binnenhof en in het gebouw te komen. Tot mijn vreugde kan ik medelen dat hem overigens de uitoefening van zijn functie niet is belet.

De heer **Schakel** (A.R.P.): Ik ben alleen enigszins vertraagd.

Het wetsontwerp wordt met 95 tegen 37 stemmen aangenomen.

Vóór hebben gestemd de leden Imkamp, Jansen, Janssen, Jongeling, Jurgens, Klaassens-Postema, Kleisterlee, Knot, Kombrink, Konings, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krosse, De Kwaadsteniet, Laban, Langedijk-De Jong, Van Leeuwen, Van der Lek, Van Leijenhof, Van Lier, Masman, Van der Mei, Van Mierlo, Nagel, Notenboom, Van Ooijen, Patijn, Peijnenburg, Poppe, Roethof, Roolvink, Van Rossum, De Ruiters, Salomons, Van der Sanden, Van Schaik, Schakel, W. Scholten, Van der Spek, Spinks, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Tilanus, Tolman, Vellenga, Verbrugh, Vermaat, Voogd, Voortman, De Vries, Waltmans, Weijters, Wieldraaijer, Wilbers, Wisselink, Ter Woorst, Van Zeil, Aantjes, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, Barendregt, Ter Beek, De Bekker, De Boer, Boertien, De Boois, Bremen, Du Chatinier, Coppes, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Van Dam, Dankert, Van Dis, Van der Doef, Van den Doel, Dolman, Van Elsen, Epema-Brugman, Fiévez, Franssen, De Gaaij Fortman, Gardeniers-Berendsen, Giebels, Van Gorkum, Haas-Berger, Hartmeijer,

Voorzitter e. a.

Van der Hek, Hermes, Heijmans, Hutschemaekers en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de leden Joekes, Kappeyne van de Coppello, Keja, K. A. Keuning, S. Keuning, Koekoek, Koning, De Koning (B.P.), De Leeuw, Meis, Porthoine, Rietkerk, Scherpenhuizen, Smit-Kroes, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-Van Meggelen, Vonhoff, Waalkens, Wiegel, Wolff, Van Aardenne, Bakker, Beekmans, De Beer, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Brauw, Dees, Dragstra, Van Dijk, Geertsema, Geurtsen, Goudsmit, Hoekstra en Honig van den Bosche.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (Stb. nr. 7)** (Bestrijding omroepuitzendingen buiten elk nationaal gebied) (11 374).

De behandeling van artikel I wordt hervat.

De behandeling van onderdeel A en de daarop voorgestelde (gewijzigde) amendementen, alsmede van het gewijzigde subamendement, wordt hervat.

Het gewijzigde subamendement van het lid Goudsmit c.s. (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik geef nu het woord aan het lid Kosto tot het afleggen van een korte verklaring over het gewijzigde amendement van het lid Geurtsen c.s.

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het standpunt van mijn fractie is dat het amendement van de heer Geurtsen, hoewel verbeterd door aanneming van het gewijzigde subamendement van mevrouw Goudsmit, niet kan worden aangenomen, omdat de inhoud ervan strijdig is met het verdrag dat zojuist door deze Kamer is goedgekeurd. Het zou mij persoonlijk niet verbazen, als het werd ingetrokken.

Het gewijzigde amendement van het lid Geurtsen c.s. wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de V.V.D., de B.P., de R.K.P.N., de C.P.N. en DS'70 vóór dit amendement hebben gestemd.

Ik geef nu gelegenheid tot het afleggen van korte verklaringen over het amendement van het lid Geurtsen c.s. (stuk nr. 9).

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het amendement van de heer Geurtsen c.s., voorkomende op stuk nr. 9, doet buitengewoon sympathiek aan. Het volgt een mogelijkheid die het verdrag opent om kunstenaars buiten de werking te houden van de strafbepaling van de nationale wet. Wij zijn echter van mening dat dit ten onrechte een positieve discriminatie ten gunste van de kunstenaars en ten nadele van technici, die tegenwoordig in toenemende mate ook op free-lancebasis werken zou betekenen. Vanwege die rechtsongelijkheid zijn wij van mening dat dit amendement niet dient te worden aangenomen. Wij zullen ertegen stemmen.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Mij voor een deel aansluitend bij de argumentatie van de heer Kosto tegen aanvaarding van dit amendement, wil ik eraan toevoegen, dat heel duidelijk vastligt dat een overtreding moet worden begaan desbewust, en dat de bewijslast daarvoor ligt bij de officier van justitie, zodat datgene wat misschien in feite te zeggen zou zijn vóór dit amendement, namelijk dat men ook kan meewerken aan een produktie in eerste aanleg, die ten slotte later toch aan een ander wordt verkocht, waarmee men zou kunnen handelen in strijd met deze wet, nauwelijks reëel denkbaar is, omdat het desbewust handelen voorwaarde is voor het strafbaar zijn.

Voorzitter e.a.

Het amendement van het lid Geurtsen c.s. (stuk nr. 9) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de V.V.D., de B.P., de R.K.P.N., de C.P.N. en DS'70, alsmede de leden Goudsmit en Beekmans vóór dit amendement hebben gestemd.

Ik geef nu het woord aan het lid Kosto tot het afleggen van een korte verklaring over het gewijzigde amendement van het lid Geurtsen c.s. (stuk nr. 12).

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Dit amendement doet nu buitengewoon redelijk aan. Het beoogt bloedverwanten of aangehuwden vrij te stellen van strafvervolgning wanneer zij handelingen verrichten, ten einde gevaar van vervolging te ontgaan. Doordenking van wat de heer Geurtsen beoogt met zijn amendement doet een te grote verlokking ontstaan. Het zou inhouden dat iemand, die een groot uithoudingsvermogen heeft, lang op een schip kan blijven zitten, vrij geravailleerd kan worden en vervolgens op vakantie naar Malta kan gaan, vervoerd door een bloedverwant. Deze verlokking is te groot; de ontsnappingsweg uit de wettelijke bepalingen is te ruim bemeten. De heer Geurtsen en ik hebben elkaar wat dit betreft goed begrepen. Ik deel mede, dat mijn fractie tegen dit ogenschijnlijk zo redelijke amendement zal stemmen.

Het gewijzigde amendement van het lid Geurtsen c.s. (stuk nr. 12) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de V.V.D., de B.P., DS'70 en de R.K.P.N., alsmede de leden Goudsmit en Beekmans vóór dit amendement hebben gestemd.

Onderdeel A wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel I wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De behandeling van artikel II en het daarop voorgestelde gewijzigde amendement wordt hervat.

De **Voorzitter**: Ik geef nu gelegenheid tot het afleggen van korte verklaringen over het gewijzigde amendement van het lid Geurtsen c.s. (stuk nr. 14).

De heer **Coppes** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal vóór dit amendement stemmen om de volgende redenen. Wij hebben de Minister gevraagd, openingen te maken in de bestaande wetgeving om tegemoet te komen aan ons verlangen om een Veronicazender te kunnen handhaven. Dit is een langdurige discussie geweest, waar wij niet zijn uitgekomen; het heeft geresulteerd in een toezegging, de zaak nader te bezien. Dit gaat sommige mensen zelfs ook al te ver. In elk geval is het ons niet gelukt, maar dat is niet zo erg.

Wij verlangen nu, mijnheer de Voorzitter, dat voor beide kanten, van Hilversum en van Veronica, een redelijke overgangperiode geldt, opdat men kan inspelen op wat door de overgrote meerderheid van de Kamer wordt gewild, namelijk, dat een regeling wordt getroffen, zodat deze grote groep mensen op een andere manier goed aan haar trekken komt. Ik constateer, dat aan beide zijden sprake is van een groeiende bereidheid om tot een goede oplossing te komen. Wij willen een dergelijke overgangperiode niet zozeer als een stok-achter-de-deur maar als een mogelijkheid om beide groepen te laten groeien naar de nieuwe situatie.

De fractie van de P.P.R. is zeer blij met het feit, dat de heer Geurtsen de in het amendement genoemde termijn heeft willen wijzigen van 13 maanden in 6 maanden. De eerste termijn was een beetje een slag in de lucht; het getal 13 was - gelet op de tijd dat Veronica heeft gezonden - aardig gevonden, maar die termijn was toch wat te gek.

Coppes e. a.

Wij zijn er blij mee, omdat wij nu afstand kunnen doen van ons voornemen om tot een opschorten van onze stem aan het tweede wetsontwerp te komen. Met dit amendement kan wellicht nog duidelijker worden uitgedrukt wat wij willen bereiken. In dit amendement vindt men ten volle het standpunt van de P.P.R.; daarom staan wij er con amore achter, mijnheer de Voorzitter.

De heer **Wolff** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Alhoewel wij het betreuren dat de heer Geurtsen zijn amendement heeft gewijzigd en de overgangperiode heeft bekort – zelfs zeer veel heeft bekort – zullen wij toch onze stem aan zijn amendement geven. Daardoor wordt de mogelijkheid geschapen tot het treffen van overgangsmaatregelen voor de betrokkenen, het nakomen van overeenkomsten – dat is geen geringe zaak – en is er tijd voor het zoeken naar alternatieven en het niet de facto doen ontstaan van een lacune.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Wij menen dat, nu de tweede motie van mevrouw Van Veenendaal (stuk nr. 13) is aangenomen en er Veronica-achtige uitzendingen zullen ontstaan – aannemende dat de Regering de motie zal uitvoeren – het redelijk is dat er geen haperingen ontstaan in het pakket dat de luisteraar wordt aangeboden. Wij kunnen voorkomen dat eerst Veronica wordt afgeschaft, er dan een paar maanden niets is en dat vervolgens een Hilversum IV, een NOS, een VOS of wat dan ook ontstaat. Daarom vinden wij, dat het redelijk is, een overgangstermijn in te voeren. Of die nu zeven of tien maanden is, is natuurlijk betrekkelijk onverschillig. Wij nemen aan dat door de Regering binnen zes maanden de motie-Van Veenendaal kan worden uitgevoerd. Daarom meent de hele fractie dat dit amendement kan worden aangenomen.

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Hoewel mijn fractie gaarne ook eens een amendement van de heer Geurtsen zou hebben aangenomen, kan zij dat ook in dit geval niet doen. De argumentatie van de heer Geurtsen dat de lopende contracten moeten worden afgewerkt mist volgens ons grond, omdat algemeen bekend was bij ieder die van de diensten van Veronica gebruik maakte dat in zekere zin die contracten op driefzand waren gebaseerd en dat het einde van Veronica wellicht nabij was. Dat was geen goede argumentatie.

Ons voornaamste argument is evenwel dat nu de motie-Voogd is aangenomen en in Hilversum perspectieven zijn geopend uitstel door het vaststellen van een termijn – ook al is die gehalveerd; er waren zaken te doen met de heer Geurtsen – de onrust bij alle betrokken, zowel in Hilversum als bij Veronica, onnodig lang zou doen voortduren. Daarom zullen wij tegen dit amendement stemmen.

De heer **Van der Lek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Aangezien de oplossingen die ons in het vooruitzicht zijn gesteld en de combinatie van Veronica en de Hilversumse omroepen bepaald niet morgen gereed zullen zijn, en ook niet over drie of vier weken wanneer dit wetsontwerp in het *Staatsblad* komt, lijkt het ons bijzonder redelijk, een zekere termijn vast te stellen, niet om de besprekingen en de voorbereidingen op de lange baan te schuiven, maar juist om die binnen die termijn tot een goed einde te brengen. Wij stemmen gaarne voor dit amendement. Wij hopen ook, dat het wordt aangenomen opdat een soepele overgang wordt bevorderd.

Mevrouw **Van Veenendaal-Van Meggelen** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Tijdens deze debatten is naar mijn mening heel duidelijk geworden waar de fractie van DS'70 staat. Wij vinden dat er een opening moet worden gevonden om de formule van het Veronica-programma in dan wel buiten de Omroepwet tot gelding te kunnen laten komen. Voorts vinden wij dat zowel de georganiseerde als de ongeorganiseerde luisteraars recht hebben op zendtijd. Voorts menen wij dat om al

Van Veenendaal-Van Meggelen e.a.

deze veranderingen tot stand te brengen tijd nodig is. Wij hopen dan ook dat het amendement Geurtsen wordt aangenomen opdat die tijd er komt. De fractie van DS'70 zal van harte voor het amendement van de heer Geurtsen stemmen.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! De opstelling van de Regering ten aanzien van mijn motie en het feit, dat deze motie zojuist met overgrote meerderheid is aanvaard, geeft mijn fractie in meerderheid de vrijheid, tegen dit amendement te stemmen.

Wij zijn van plan, gelet op de opstelling van de Regering ten aanzien van de motie en eveneens gelet op het feit, dat in het wetsontwerp nu staat, dat het „op een door Ons te bepalen tijdstip” in werking treedt, aannemende dat de Regering uit redelijk denkende mensen bestaat – ik twijfel daaraan niet, mijnheer de Voorzitter – om met het oog op de samenhang tussen beide zaken onze stem in overgrote meerderheid tegen dit amendement uit te brengen.

De heer **Koekoek** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij gaan er niet direct van uit, dat wij kunnen rekenen op de redelijkheid van de mensen, die de uitvoering van deze wet in handen zullen hebben. Daarom lijkt het ons ook onvoorstelbaar, dat het personeel, als dit wetsontwerp wordt aangenomen en het *Staatsblad* zal hebben bereikt, naar huis moet worden gestuurd. Daarom hoop ik, dat de Kamer wel zo redelijk zal zijn, dat zij in meerderheid – wij zijn dit althans van plan – voor dit gewijzigde amendement zal stemmen.

Het gewijzigde amendement van het lid Geurtsen c.s. (stuk nr. 14) wordt met 81 tegen 52 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de leden Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, Barendregt, Ter Beek, De Bekker, De Boer, Boertien, De Boois, Bremen, Du Chatinier, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Van Dam, Dankert, Van Dis, Van der Doef, Van den Doel, Dolman, Van Elsen, Epema-Brugman, Franssen, Gardeniers-Berendsen, Giebels, Haas-Berger, Hartmeijer, Van der Hek, Hermes, Heijmans, Hutsche-maekers, Janssen, Jongeling, Klaassens-Postema, Kleisterlee, Knot, Kolthoff, Kombrink, Konings, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krosse, De Kwaadsteniet, Laban, Langedijk-De Jong, Van Leeuwen, Van Leijenhorst, Van Lier, Masman, Van der Mei, Nagel, Notenboom, Van Ooijen, Patijn, Peijnenburg, Poppe, Roethof, Roolvink, Van Rossum, De Ruiters, Salomons, Van der Sanden, Van Schaik, Schakel, Spinks, Stoffelen, Van Thijn, Tilanus, Tolman, Vellenga, Verbrugh, Vermaat, Voogd, Voortman, De Vries, Weijters, Wieldraaijer, Wisselink, Ter Woorst, Van Zeil, Aantjes en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de leden Van Aardenne, Aarts, Bakker, Beekmans, De Beer, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Brauw, Coppes, Dees, Dragstra, Drees, Van Dijk, Fiévez, De Gaaij Fortman, Geertsema, Geurtsen, Van Gorkum, Goudsmit, Hoekstra, Honig van den Bossche, Imkamp, Jansen, Joekes, Jurgens, Kappeyne van de Coppello, Keja, K. A. Keuning, S. Keuning, Koekoek, Koning, De Koning (B.P.), De Leeuw, Van der Lek, Meis, Van Mierlo, Porthene, Rietkerk, Scherpenhuizen, Smit-Kroes, Van der Spek, Terlouw, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-Van Meggelen, Vonhoff, Waalkens, Waltmans, Wiegel, Wilbers en Wolff.

Artikel II wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De behandeling van het amendement van het lid Geurtsen c.s. (stuk nr. 8) tot invoeging van een nieuw artikel wordt her-
vat.

De Voorzitter: Ik geef nu de gelegenheid tot het afleggen van korte verklaringen over dit amendement.

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Zo ooit een amendement helder is geweest, dan is het dit amendement.

Kosto e. a.

Het is een poging van de heer Geurtsen en de zijnen om Veronica een monopoliepositie te bezorgen. Het is immers de bedoeling om, door middel van dit amendement, Veronica uit te sluiten van de bepalingen van de gewijzigde Telegraaf- en Telefoonwet, waardoor Veronica de concurrentie niet meer zou behoeven te vrezen van Radio Nordsee en van Radio Caroline, waardoor een monopoliepositie zou ontstaan, waartegen ik in deze Kamer zo vaak zulke scherpe bezwaren heb horen uiten van de V.V.D. en van DS'70, als het om Hilversum ging.

Om deze reden, mijnheer de Voorzitter, maar vooral en bovenal omdat dit amendement in flagrante strijd is met het zojuist door deze Kamer goedgekeurde Verdrag van Straatsburg, zal mijn fractie ertegen stemmen.

De heer Wolff (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! De gedachte om zendschepen die werden gevestigd vóór de totstandkoming van het Verdrag uit te zonderen, lijkt ons een vrijwel onmogelijke en ook ongewenste structuur toe. Het zou het maken van een zeer arbitraire en zeer willekeurige keuze betekenen.

Voor ons is hierbij vooral van belang, dat dit volkenrechtelijk gezien in het algemeen negatieve implicaties kan hebben, die bij regionale of internationale verdragen, bij voorbeeld inzake kernenergie, kernbewapening, milieuverontreiniging en dergelijke, in de toekomst een negatieve werking kunnen hebben.

De heer Coppes (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Het amendement is inderdaad zeer duidelijk. Het gaat hier om een uitzonderingspositie, een monopoliepositie voor Veronica. Het zal u duidelijk zijn, mijnheer de Voorzitter, dat wij daartegen zijn, niet tegen de steun aan Veronica, maar wel tegen de manier waarop dit door de V.V.D. wordt gewild. Op deze manier kan dit natuurlijk niet. Wij hebben veel andere en veel creatievere pogingen gedaan om Veronica in het bestaande stelsel in te passen. Langs deze weg is het echter volstrekt onaanvaardbaar.

Het amendement wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de V.V.D., de B.P. en de R.K.P.N., alsmede de leden Van Veenendaal-Van Meggelen en De Brauw vóór dit amendement hebben gestemd.

De beweegreden van het wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Ik geef de gelegenheid tot het afleggen van korte verklaringen over het wetsontwerp.

De heer Geurtsen (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Het wetsontwerp tot uitvoering van de zojuist door de Kamer goedgekeurde overeenkomst bedoelt in navolging van deze overeenkomst een eind te maken aan het bestaan van de zenders op zee. Over het behoud van het programma, zoals dit door Veronica en Nordsee wordt verzorgd, wordt ook door de aangenomen moties geen zekerheid verkregen, zeker niet na de verwerping van het amendement dat in een uitlooperperiode voorzorg. Er is zelfs niet de zekerheid dat zo'n programma door Hilversum – gesteld dat men daartoe in staat zou zijn – zal worden verzorgd als de zeezenders er niet meer zijn.

Het behoud van een dergelijk programma is niet alleen het verlangen van veel mensen uit ons volk. Het is ook duidelijk gebleken dat dit het verlangen van een meerderheid van deze Kamer is, waartoe ik heel uitdrukkelijk ook de fractie van de P.v.d.A. wil rekenen.

Wij hebben getracht door amendering iets van deze zekerheid in te bouwen. De meerderheid van de Kamer heeft ons hierin niet willen volgen. Nu die zekerheid niet bestaat en ook niet kan worden gegeven, zal mijn fractie ook aan dit wetsontwerp geen steun verlenen.

Van Veenendaal-Van Meggelen e. a.

Mevrouw Van Veenendaal-Van Meggelen (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Weliswaar is de door mij ingediende motie met een grote meerderheid van stemmen door deze Kamer aanvaard, tegelijkertijd heeft men het echter onmogelijk gemaakt – men deed dit door verwerping van het amendement-Geurtsen – aan deze motie werkelijk uitvoering te geven.

Daar het als gevolg daarvan vrijwel zeker is dat het onmogelijk is dat de Hilversumse zenders zullen gaan doen wat de Veronicaluisteraars zo graag zouden willen, zal onze fractie niet vóór dit wetsontwerp stemmen.

De heer Coppes (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal, hoewel met grote pijn in het hart, vanwege de gevolgen, vóór dit wetsontwerp stemmen. Deze wet is niet gericht tegen hetgeen wij graag hadden willen opbouwen, maar het aannemen van dit wetsontwerp heeft als gevolg dat iets waarvoor wij meer garanties hadden willen hebben in een voor ons nog steeds onduidelijke en twijfelachtige positie zal komen te verkeren.

Het is echter toch duidelijk dat wij, omwille van hetgeen wij willen bereiken geen wetsontwerp moeten afwijzen dat veel verder gaat en dat in het algemeen de mogelijkheid moet geven om dit verdrag ten uitvoer te leggen. Gezien het verloop van de debatten, waarin wij hebben getracht ons doel langs een andere weg te bereiken, is het niet meer nodig onze stem aan dit wetsontwerp te onthouden.

De heer Kosto (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Omdat onze fractie meent dat het wetsontwerp, zoals het na de artikelsgewijze stemming is komen vast te staan, een adequate vertaling van het verdrag in het Nederlandse recht is en nu bovendien de aanneming van de motie-Voogd perspectieven heeft geopend, opdat buiten de wet ontdekte waarden binnen de wet kunnen worden beleefd, zal mijn fractie haar stem aan dit wetsontwerp geven.

Het wetsontwerp wordt met 94 tegen 39 stemmen aangenomen.

Vóór hebben gestemd de leden Van Ooijen, Patijn, Peijnenburg, Poppe, Roethof, Roolvink, Van Rossum, De Ruiter, Salomons, Van der Sanden, Van Schaik, Schakel, Van der Spek, Spinks, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Tilanus, Tolman, Vellinga, Verbrugh, Vermaat, Voogd, Voortman, De Vries, Waltmans, Weijters, Wieldraaijer, Wilbers, Wisselink, Ter Woorst, Van Zeil, Aantjes, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, Barendregt, Ter Beek, De Bekker, De Boer, Boertien, De Boois, Bremen, Du Chatinier, Coppes, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Van Dam, Van Dis, Van der Doef, Van den Doel, Dolman, Van Elsen, Epema-Brugman, Fiévez, Franssen, De Gaaij Fortman, Gardeniers-Berendsen, Giebels, Van Gorkum, Haas-Berger, Hartmeijer, Van der Hek, Hermes, Heijmans, Hutschemaekers, Imkamp, Jansen, Janssen, Jongeling, Jurgens, Klaassens-Postema, Kleisterlee, Knot, Kolt-hoff, Kombrink, Konings, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krosse, De Kwaadsteniet, Laban, Langedijk-De Jong, Van Leeuwen, Van der Lek, Van Leijenhorst, Van Lier, Masman, Van der Mei, Van Mierlo, Nagel, Notenboom en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de leden Ploeg, Porthoine, Rietkerk, Scherpenhuizen, Smit-Kroes, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-Van Meggelen, Vonhoff, Waalkens, Wiegel, Wolff, Van Aardenne, Bakker, Beekmans, De Beer, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Brauw, Dees, Dragstra, Drees, Van Dijk, Geertsema, Geurtsen, Goudsmit, Hoekstra, Honig van den Bossche, Joekes, Kappeyne van de Coppello, Keja, K. A. Keuning, S. Keuning, Koekoek, Koning, De Koning (B.P.), De Leeuw en Meis.

Aan de orde is de behandeling van de **Brief van het Presidium betreffende uitbreiding van het aantal plaatsvervangende griffiers der Kamer (12 426)**.

Voorzitter e. a.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het in de Brief vervatte voorstel van het Presidium besloten.

De Voorzitter: De aanwezige leden van de fractie van de C.P.N. zal, op hun verzoek, aantekening worden verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit voorstel te hebben gestemd.

Wij gaan thans over tot de benoeming van twee plaatsvervangende griffiers der Kamer.

Door mij worden tot stemopnemers benoemd de leden Du Chatinier (voorzitter), Barendregt, Van Aardenne en Kraaijeveld-Wouters.

Bij de stemming ter vervulling van de eerste vacature waaraan 115 leden hebben deelgenomen, terwijl 137 leden de presentielijst hebben getekend, verkrijgen mevrouw mr. L. Kist-Verstegen 102 stemmen, de heer drs. H. W. Speelman 10 stemmen en de heer mr. F. L. M. M. de Gou 3 stemmen.

Aangezien mevrouw **mr. L. Kist-Verstegen** de volstrekte meerderheid van stemmen op zich heeft verenigd, is zij tot plaatsvervangend griffier van de Tweede Kamer der Staten-Generaal benoemd.

Bij de stemming ter vervulling van de eerste vacature waaraan 115 leden hebben deelgenomen, terwijl 137 leden de presentielijst hebben getekend, verkrijgen de heer mr. F. L. M. M. de Gou 86 stemmen en de heer drs. H. W. Speelman 28 stemmen, terwijl 1 briefje van onwaarde is.

Aangezien de heer **mr. F. L. M. M. de Gou** de volstrekte meerderheid van stemmen op zich heeft verenigd, is hij tot plaatsvervangend griffier van de Tweede Kamer der Staten-Generaal benoemd.

De Voorzitter: Namens de Kamer dank ik de leden-stemopnemers voor de door hen genomen moeite.

Aan de orde is het stellen van **vragen**, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde, door de leden Vellenga en De Ruiter aan de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, de Staatssecretaris van Sociale Zaken en de Minister van CRM over de eigen-bijdrageregeling Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten.¹⁾

De heer **Vellenga** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ter toelichting van onze vragen moge het volgende dienen.

Wat ons bezighoudt is niet, zonder meer te zeggen dat de eigen bijdrageregeling verkeerd is. Wij zien daarvan de zin zeer wel in. Ons houdt bezig de vraag, of uniforme toepassing van deze eigen bijdrageregeling verantwoord is. In mijn schriftelijke vragen vroeg ik dan ook, of ook rekening wordt gehouden met de aard van het inkomen, de draagkracht en be-

1) De vragen van de leden Vellenga en De Ruiter luiden:

1. Moet uit het op 21 juni ingezonden antwoord op vraag 2 van schriftelijke vragen over de eigen bijdrageregeling Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (*Aanhangsel Handelingen*, blz. 2169) worden afgeleid, dat geen rekening zal worden gehouden met de individuele omstandigheden, waarop in die vraag duidelijk wordt gedoeld?

2. Achten de bewindslieden het niet dringend geboden, met name ten aanzien van bepaalde categorieën gehandicapten te streven naar individualisering in de uitvoering van de AWBZ?

3. Zou het niet beter zijn – in afwachting van het in het antwoord op vraag 4 (van reeds genoemde schriftelijke vragen) vermelde uit te brengen advies van de Ziekenfondsraad, en mogelijk intensief overleg met de leiding van „Het Dorp” – de eigen bijdrageregeling AWBZ voorlopig niet van toepassing te verklaren voor „Het Dorp”?

Vellenga e. a.

paalde individuele omstandigheden. In het antwoord blijven de individuele omstandigheden geheel buiten beschouwing. Toch wringt dáár de schoen.

Het is duidelijk, dat bepaalde groepen van gehandicapten op dit moment dankzij hun financiële omstandigheden, bij voorbeeld via loon dat zij in sociale werkplaatsen verdienen – in staat zijn, mobiel te blijven en deel te nemen aan het maatschappelijke verkeer, een televisietoestel te hebben, boeken te kopen, bezoeken af te leggen, lid te zijn van bepaalde verenigingen en dergelijke. Hun actieradius zowel in meters en kilometers uitgedrukt als in geestelijk, zo men wil, maatschappelijk opzicht zou aanzienlijk worden verkleind wanneer de eigen bijdrageregeling uniform wordt toegepast. Mensen die nu rond de f 500 per maand kunnen besteden, vallen terug naar een bestedingsbedrag dat daarvan de helft of nog minder is.

Onze fractie heeft hierover gecorrespondeerd met een aantal mensen in het land. Twee van hen zijn hier vanochtend geweest. Zij waren afkomstig uit een tehuis in Den Briel. De heer Hendriks is zo goed geweest, dat onderhoud bij te wonen. Beiden waren wij onder de indruk van hetgeen twee erbij betrokken mensen van hun omstandigheden uitgaande ons erover hebben gezegd.

Wij zijn van oordeel, dat de individuele omstandigheden niet pas een rol mogen gaan spelen als de hardheidsclausule in het vizier komt, maar dat zij vanaf het begin van de procedure bij de beoordeling moeten worden betrokken.

Mijnheer de Voorzitter! Ter toelichting op onze laatste vraag, kan ik zeggen, dat wij het juist achten om, zolang het bedoelde advies van de Ziekenfondsraad nog niet binnen is en nog overleg moet worden gepleegd met de leiding van „Het Dorp” in verband met de vrijwillige bijdrageregeling, voorschijns de eigen bijdrageregeling niet op „Het Dorp” toe te passen en de toepassing tot nader order uit te stellen.

Staatssecretaris **Hendriks:** Mijnheer de Voorzitter! Staat u mij toe, dat ik voordat ik begin aan de concrete beantwoording van de aan mij gestelde vragen eerst een opmerking maak van meer algemene strekking.

Het invoeren van een bijbetalingsregeling in het kader van de AWBZ op 1 juli aanstaande is voor velen, die eronder vallen, een bijzonder moeilijke zaak. Immers, voor een vrij aanzienlijke groep mensen betekent dit een duidelijke vermindering van de hen ter beschikking staande middelen. Bovendien komt de invoering vrij abrupt over.

In overeenstemming met de opmerkingen van de geachte afgevaardigde de heer Vellenga mag ik opmerken, dat de billijkheid van de regeling niet wordt betwijfeld, hetgeen niet wegneemt dat de toepassing daarvan door individuele patiënten in het kader van de AWBZ als bijzonder pijnlijk kan worden ervaren. Het ware wellicht beter geweest, indien de onderhavige bijbetalingsregeling tegelijkertijd met de invoering van de AWBZ was geëffectueerd, te meer omdat op dit ogenblik gesproken zou kunnen worden van een bepaalde gewenning. Ik meen, dat deze gewenning de invoering van deze bijbetalingsregeling een extra scherpe dimensie geeft. Met dit aspect moeten wij bij de uitvoering van de onderhavige regeling bijzonder rekening houden.

Ik wil de eerste vraag ontkennend beantwoorden, omdat op drieërlei wijze rekening wordt gehouden met de individuele omstandigheden van de verzekerden. Op de eerste plaats wordt de eigen bijdrage beperkt gehouden, indien de draagkracht van de verzekerde zelf gering is. Zoals reeds bij de beantwoording van schriftelijke vragen werd vermeld, zal iedere ongehuwde AWBZ-gerechtigde ten minste f 162 per maand ter vrije besteding overhouden. In een voorkomend geval houdt een echtpaar het dubbele van dat bedrag per maand ter vrije besteding over.

In de tweede plaats – ook dit werd reeds beantwoord in de schriftelijke vragen van de heer Vellenga – wordt geen bijdrage gegeven indien de verzekerde periodieke bijstand geniet krachtens de Algemene Bijstandswet. En ten slotte is in de regeling de mogelijkheid geopend, dat de Ziekenfondsraad re-

Staatssecretaris **Hendriks e. a.**

gelen stelt waardoor een lagere dan wel geen bijdrage van de verzekerde wordt gevraagd in die gevallen, dat inning van de bijdrage tot klaarblijkelijke hardheid of tot ondoelmatigheid zou leiden. Uit het voorgaande blijkt, dat bij de vaststelling van het bedrag van de eigen bijdrage derhalve wel degelijk rekening is gehouden met de individuele omstandigheden van de verzekerde.

De tweede aan mij gestelde vraag noopt mij tot de volgende opmerking. Bij de behandeling in deze Kamer destijds van het wetsontwerp Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en bij het mondeling overleg met de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Volksgezondheid op 20 maart 1968, is er vanuit de Kamer op aangedrongen om de eigen bijdrage voor alle verpleegden op een gelijk bedrag te stellen en inkomensonderzoeken zoveel mogelijk te vermijden. Met die wens uit de Tweede Kamer is rekening gehouden. Het vragen van gelijke bijdragen beoogt een zo rechtvaardig mogelijke toepassing van de wet. Ook voor een doelmatige uitvoering van de generaal eigen-bijdrageregeling door de organen van de sociale verzekering, is een zekere uniformiteit in de uitvoeringsregelingen noodzakelijk.

In zijn advies van 25 januari van dit jaar inzake uitbreiding van de algemene bijdrageregeling in het kader van de AWBZ stelt de Ziekenfondsraad, dat de wenselijkheid van differentiatie in de bijdrage per categorie van inrichtingen voorshands slechts ten aanzien van de tot dusverre onder de AWBZ gebrachte categorieën van inrichtingen zou kunnen worden beoordeeld. Het leek de Raad niet te verdedigen, dat voor deze inrichtingen, waar de inhoud en omvang van de onderscheidene verstrekkingen nagenoeg gelijk zijn, de mogelijkheid van zo'n differentiatie wordt opgenomen. Ik wil hierbij aantekenen dat dit onverlet laat andere regelingen te treffen, indien in de toekomst het verstrekkingenpakket van de AWBZ zou worden uitgebreid. Ik wijs met name op de mogelijkheid van pensiontehuizen en dergelijke.

Voor wat de kwestie van „Het Dorp” betreft, heeft de Ziekenfondsraad aan het bestuur van de stichting eigen-bijdrageregeling „Het Dorp” verzocht voorstellen voor een specifieke eigen-bijdrageregeling van „Dorpsbewoners” te doen. In afwachting van die voorstellen heeft de Raad gemeend zich over de verhouding van de eigen bijdrage van „Het Dorp” te Arnhem en de generaal bijdrageregeling, zoals die per 1 juli 1973 in werking zal treden, nog geen oordeel te kunnen vormen. Een bezwaar van de huidige eigen vrijwillige regeling van „Het Dorp” is, dat niet alle „dorpsbewoners” daaraan deelnemen. Het is in dit stadium niet mogelijk, de eigen-bijdrageregeling AWBZ voorlopig niet van toepassing te verklaren voor „Het Dorp”. De bedoeling van „Het Dorp” is, om de eigen-bijdrageregeling, behalve voor de verpleegkosten, ook als middel te hanteren voor het voeren van een eigen sociaal beleid, waarbij de solidariteitsgedachte tot uitdrukking wordt gebracht. Dit kan naar ik meen, voorshands ook worden verwezenlijkt door een vrijwillige beperkte eigen-bijdrageregeling te creëren naast de generaal bijdrageregeling. Het is zelfs denkbaar dat een zodanige regeling op den duur de voorkeur zou kunnen verdienen boven een geheel afzonderlijke regeling, maar dit alles dient zeer zorgvuldig te worden overwogen, waarover uiteraard intensief overleg met de leiding van „Het Dorp” zal worden gepleegd.

De **Voorzitter**: Wensen de vragenstellers nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer **Vellenga (P.v.d.A.)**: Mijnheer de Voorzitter! Nu wij sedert 1968 weten dat een groep mensen die nu onder deze regeling wordt gebracht en de gewinning, waarover de Staatssecretaris sprak, heel duidelijk als iets geweldigs heeft ervaren, zou ik willen vragen, of het wel zinvol is terug te grijpen op alle uitgangspunten van toen, en niet te gaan denken in de richting van de individualisering, waarvoor ik heb gepleit.

Vellenga e. a.

De Staatssecretaris heeft zelf ook onderkend dat er een mogelijkheid tot ontheffing of verlaging moet zijn; hij heeft zelf de categorie van de bijstandtrekkenden uitgezonderd. Hij heeft herhaald – in mijn toelichting heb ik hiervoor gewaarschuwd; dit kreeg een extra accent door de interventie van u, mijnheer de Voorzitter – dat de hardheidsclausule mij bekend is. Dat vind ik echter niet voldoende. Ik vind dat men daarmee van het begin af aan rekening moet houden. De vraag, of dat verband moet houden met een inkomensonderzoek, neem ik voor lief, ook de betrokken mensen. Gelden de uitgangspunten van 1968 nog wel voor de categorieën waaraan ik denk, gezien het feit dat zij sinds die tijd hebben kunnen wennen aan de nu bestaande situatie?

Zou de Staatssecretaris kunnen overwegen om, aangezien deze regeling per 1 juli zou moeten ingaan en ik terloops zou kunnen vragen die later te laten ingaan, maar dat laat ik nu even liggen, na enkele maanden balans op te maken van de ingediende ervaringen en op het ogenblik dat wij de bijkomende wetsontwerpen die ons pas hebben bereikt gaan behandelen opnieuw op deze zaak terug te komen, waarbij de Staatssecretaris dan misschien de gelegenheid heeft een bevestigende methodiek, zoals ik die heb bepleit, te ontwikkelen?

Staatssecretaris **Hendriks**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de Kamer niet verhelen dat ik diep onder de indruk ben van het leed dat de onderhavige regeling in bepaalde individuele gevallen kan veroorzaken. Een aantal daarvan is mij sedert kort persoonlijk bekend en ik onderschrijf dat het tenminste de schijn kan hebben diep in te grijpen in het persoonlijk geluk van de enkeling.

Ik wil de Kamer op grond van de ervaringen toezeggen op zeer korte termijn een nader onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden die mij ter beschikking staan om eventueel op dit punt tot een beleidsombuiging te geraken. Dit betekent tegelijkertijd dat de standpunten die in 1968 in volle hardheid voor deze Kamer golden, voor mij in zoverre ter discussie staan, dat ik daarbij zeer nadrukkelijk de situatie van vandaag in overweging zal nemen. Ik kan daarbij niet toezeggen dat de regeling, die per 1 juli is voorzien, zal worden opgeschort. Echter wil ik wel toezeggen op zeer korte termijn met de Ziekenfondsraad in overleg te treden om te zien, of in het kader van de hardheidsclausule binnen zeer afzienbare tijd bepaalde regelen kunnen worden gesteld. Het is mij bekend dat de Ziekenfondsraad op dit ogenblik al bezig is gevallen, die mogelijkheden en moeilijkheden opleveren, te analyseren. Deze gevallen worden dus thans al betrokken in de beschouwing, die kan leiden tot het ontwerpen van regelingen, zoals ik zoëven bedoelde.

Ik wil eraan toevoegen dat de regelen die de Ziekenfondsraad gaat stellen onderhevig zijn aan de goedkeuring van de Minister.

Het is mijn voornemen om hieromtrent nauw contact met de Ziekenfondsraad te onderhouden. Ik sluit niet uit, dat deze raad, op grond van zijn analyse van concrete gevallen, concludeert, dat bepaalde algemene situaties aanwezig kunnen zijn, waarin een wijziging van het Ministeriële besluit inderdaad wenselijk wordt geacht. Ik ben bereid, die wenselijkheden – zo deze er zijn – op zeer korte termijn te effectueren.

De heer **De Ruiter (P.v.d.A.)**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou beide Staatssecretarissen in overweging willen geven, na te gaan – wanneer de regeling mogelijk toch gewijzigd kan worden – of niet een aspect van die wijziging kan zijn, dat de eigen verdiensten van die bepaalde categorie gehandicapt – deze zijn vaak vrij marginaal, maar voor de betrokkenen psychologisch zeer belangrijk – bij de eigen-bijdrageregeling in ieder geval buiten beschouwing worden gelaten.

Staatssecretaris **Hendriks**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat uit mijn betoog in tweede instantie al is gebleken, dat ik duidelijk onder de indruk ben van de moeilijkheden, die in de

Staatssecretaris Hendriks e. a.

praktijk bestaan bij de uitvoering van deze regeling. Ik zeg gaarne toe, dat ik de vraag, die mij nu wordt voorgelegd, wel in de overwegingen zal betrekken. Het gaat echter iets te ver, wanneer ik de Kamer hieromtrent heden enige toezegging doe.

De Voorzitter: Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

Mevrouw Van Leeuwen (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Op grond van welke overwegingen zijn de bewindslieden tot de beslissing gekomen, de ongehuwde verzekerden tussen 18 en 65 jaar een zwaardere – en bepaald niet uitsluitend op draagkracht gebaseerde – eigen bijdrage op te leggen dan de gehuwde verzekerden, terwijl de aanspraken van de ongehuwden in de volksverzekeringen geringer zijn dan die van de gehuwden hetzij als gevolg van een uitdrukkelijke bepaling, hetzij door het karakter van het gedekte risico, hetgeen de commissie-Vos tot de conclusie deed komen, dat een vermindering van de solidariteitselementen voor de groep van blijvend ongehuwden gewenst moet worden geacht?

Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! Het wordt mij de eerste maal niet gemakkelijk gemaakt; toch wil ik trachten, een antwoord te formuleren.

Ik meen, dat de basis voor de huidige bijbetalingsregeling eigenlijk al is gelegd bij de totstandkoming van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en wel in die zin dat op dat moment reeds de wenselijkheid is bepleit, tot eigen bijdrageregelingen te geraken. Men heeft het om op dit moment niet moverende redenen toen niet zo ver kunnen brengen, maar de adviezen, die intussen zijn uitgebracht – ook door de Ziekenfondsraad – wezen éénduidig in deze richting.

De heer Roolvink (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Waarom hebben beide Staatssecretarissen niet vooraf enige vorm van overleg gezocht met de daarvoor bestaande vaste kamercommissies?

Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! Op het moment, dat deze regeling ons werd gepresenteerd – ik meen, dat ik het zo mag uitdrukken –

De heer Roolvink (A.R.P.): Door wie?

Staatssecretaris Hendriks: Door mijn departement, mijnheer Roolvink.

Mijnheer de Voorzitter! Op dat moment waren wij nauwelijks in functie. Het is, gegeven het korte tijdsbestek dat is verlopen, bijna onmogelijk geweest, met de commissies in overleg te treden.

De heer Van Dam (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Nu de Staatssecretaris overleg in uitzicht heeft gesteld, rijst de vraag, of het niet wenselijk is, dat de maatregel wordt opgeschort, gelet op de onzekerheden, die bij tal van individuele personen en bij groepen van personen bestaan.

Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat met het opschorten van de regeling niets wordt bereikt. Voor elke bijbetalingsregeling zal, ongeacht de inhoud ervan, toch een datum moeten worden vastgesteld waarop die regeling moet worden geëffectueerd. Men neemt de zekerheid of onzekerheid niet weg met het opschorten van deze regeling. Bovendien meen ik dat de onderhavige regeling tot stand is gekomen op een wijze die, naar ik meen te mogen opmerken, elke toets van kritiek kan doorstaan. Zij is onderlegd met belangrijke adviezen. Ik wijs op het advies van de Ziekenfondsraad. Ik vind het niet juist, nu te overwegen de regeling op te schorten.

Veder-Smit e. a.

Mevrouw Veder-Smit (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister, indien hij onverhoopt niet bereid mocht zijn, overleg te plegen met de vaste commissies die bij deze zaak zijn betrokken, bereid, ter zake voordat hij eventueel de bijdrageregeling verandert, zeer uitvoerige gegevens aan de Kamer over te leggen, waaronder de stukken die in de gedachtenwisseling met de Ziekenfondsraad worden geproduceerd?

Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb niet uitgesproken dat enerzijds niet de bereidheid aanwezig zou zijn, met de vaste commissies in overleg te treden. Integendeel, ik zeg mevrouw Veder-Smit gaarne toe dat de onderzoeken die nu zullen worden gepleegd en de resultaten daarvan wat mij betreft uitvoerig aan de vaste commissies kunnen worden overgelegd en met die commissies kunnen worden doorgesproken.

De heer Meis (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de Staatssecretaris vragen wat er gebeurt met de alleenstaande mensen die nu al per maand f 500 onkosten ten gevolge van hun invaliditeit hebben, als zij vanaf 1 juli f 162 krijgen. Ik heb een brief gekregen van iemand uit een verzorgingstehuis die dergelijke onkosten had. Zal het overleg op korte termijn, voor 1 juli, plaatsvinden?

Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! De regeling is van dien aard dat iedereen ten minste f 162 per maand als besteedbaar inkomen overhoudt. De informatie waarover de heer Meis beschikt moet dus op een misverstand berusten.

Mevrouw Cornelissen (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris bereid, in het overleg dat hij met de Ziekenfondsraad heeft met betrekking tot deze aangelegenheid ook contact te leggen met de Dorpsraad, de raad van de bewoners van Het Dorp, gelet op de unieke situatie, over de vraag of in de totaliteit de hardheidsclausule zou kunnen gelden?

De Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! Die bereidheid is uiteraard voor honderd procent aanwezig. Ik meen reeds in eerste instantie te hebben opgemerkt dat tussen de Ziekenfondsraad en de raad van Het Dorp overleg heeft plaatsgevonden. Ik wil nader preciseren dat dit overleg plaatsvond op 3 januari van dit jaar. Bij brief van 25 januari is Het Dorp verzocht, met voorstellen te komen. De Ziekenfondsraad wacht op dit moment nog nadere voorstellen van Het Dorp af.

Mevrouw Gardeniers-Berendsen (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris, indien het overleg over „Het Dorp” leidt tot een positief resultaat, zodat voor Het Dorp een aparte regeling wordt geschapen, bereid, ook met andere instituten te komen tot een aparte regeling, zoals met blindeninstituten, etc.?

Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! Die bereidheid is uiteraard aanwezig. Ik meen aan de andere kant te mogen opmerken, dat de verzoeken om uitzonderingsregelingen en uitzonderingsbepalingen van de zijde van de betrokken instituten afkomstig zouden dienen te zijn.

De heer Van der Doef (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris bereid, de adviesaanvraag aan de Ziekenfondsraad die hij heeft aangekondigd niet alleen te relateren aan de hardheidsclausule, maar die in een breder verband te zien, met name in het licht van de opmerkingen die daarover zijn gemaakt door de heer Vellenga?

Staatssecretaris Hendriks: Mijnheer de Voorzitter! Er is een misverstand. Ik meen niet te hebben gesproken over een adviesaanvraag. Ik heb wel gesproken over het feit dat ik de Ziekenfondsraad informatie heb gevraagd omtrent de uitvoering van deze regeling. Vervolgens heb ik de Ziekenfondsraad

Staatssecretaris **Hendriks e. a.**

gevraagd, of hij met het uitvoeren van deze regeling uiterste spoed wil betrachten. Het spreekt vanzelf dat het juist de schrijnende gevallen zijn, welke de geachte afgevaardigde de heer Vellenga bedoelt, die aanleiding vormen tot deze discussie.

Aan de orde is het stellen van vragen, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde, door het lid Coppes aan de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk over de wereldkampioenschappen „Vaurien“-zeilen van 19-31 augustus 1973 te Mozambique. ¹⁾

Minister Van Doorn: Mijnheer de Voorzitter! De eerste vraag kan ik met „ja“ beantwoorden. Het is mij bekend, dat de in de vraag genoemde zeilwedstrijden voor de genoemde zeilklasse dit jaar in Mozambique, kolonie van Portugal, worden gehouden.

Op vraag twee zou ik in strikte zin met „neen“ moeten antwoorden. De vraag luidt namelijk, of ik van mening ben, dat deze activiteit van Nederland als een feitelijke erkenning „zal“ worden opgevat. Ik kan op deze vraag bezwaarlijk met „ja“ antwoorden, maar ik begrijp de bedoeling van de vragensteller: Het is natuurlijk niet uitgesloten, dat er lieden zullen zijn, bij voorbeeld in Portugal, die daaruit de gevolgtrekking zullen maken, dat een en ander een feitelijke erkenning van Nederland inhoudt. Daarmee wil ik echter allerminst zeggen, dat deze lieden deze gevolgtrekking terecht maken.

Met vraag 3 bedoelt de vragensteller naar mijn mening, of de verstrekte subsidie ook kan worden gebruikt ten behoeve van deelneming aan de genoemde kampioenschappen. De algemene subsidieregeling van het Ministerie van CRM ten behoeve van de sportbonden is bestemd voor kader- en cursuswerk, voor voorlichting en apparaatskosten maar niet voor wedstrijden. Voor zover de deelnemende Nederlandse teams een financiële tegemoetkoming van het Koninklijk Nederlands Watersportverbond ontvangen, geschiedt dit uit de eigen middelen van dit autonome verbond, zoals dit bij alle sportbonden bij deelneming aan dit soort van wedstrijden gebruikelijk is.

In antwoord op vraag 4 merk ik op, dat ik de in deze vraag genoemde mogelijkheid niet uitgesloten acht, al moet ik daarbij opmerken, dat de formulering is gebruikt „in handen spelen“, hetgeen op mij te veel de indruk maakt van een oogmerk, wat ik moeilijk kan veronderstellen. In het algemeen stellen de sportbonden bij internationale sportwedstrijden zich op het standpunt, dat de beoordeling naar Nederlandse maatstaven van de regimes van de organiserende landen niet

¹⁾ De vragen van het lid Coppes luiden:

1. Is het de Minister bekend dat de Wereldkampioenschappen zeilen in de vaurienklasse dit jaar door Portugal worden georganiseerd in haar kolonie Mozambique?

2. Is de Minister van mening dat de aanwezigheid van Nederlandse zeilers door Portugal als een feitelijke erkenning van haar koloniale overheersing zal worden opgevat en propagandistisch gebruikt?

3. Acht de Minister een deelneming van Nederlandse zeilers, leden van de door de Regering gesubsidieerde Koninklijke Nederlandse Watersportbond, aan deze wereldkampioenschappen wel in overeenstemming met de voorwaarden of met de bedoeling van de subsidie?

4. Is de Minister van mening dat – waar Nederland zich officieel onthoudt van het leveren van wapens aan Portugal bestemd voor inzet in de koloniale oorlog – op deze manier Nederlanders de Portugese regering propagandawapens in handen spelen?

5. Welke maatregelen denkt de Minister te kunnen nemen ten einde de betrokkenheid van deze regering met de door Portugal overheerste volkeren daadwerkelijk te tonen?

Minister **Van Doorn e. a.**

op hun weg ligt en zij derhalve ook niet willen treden in de vrijheid van hun leden om aan sportwedstrijden, door andere landen georganiseerd, deel te nemen met de mogelijkheden, in vraag 2 en vraag 4 bedoeld.

Ten aanzien van vraag 5 antwoord ik, dat gezien de autonome positie van de sportbonden in Nederland en de beperkte, nauw omschreven doeleinden, waarvoor het Departement van CRM aan sportbonden subsidie verleent, de Regering op dit terrein geen bevoegdheden ten dienste staan, die het effect dat de vragensteller beoogt, zouden kunnen bereiken.

De Voorzitter: Wenst het lid Coppes nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

Naar mij blijkt, is dit niet het geval.

Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

De heer Cornelissen (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Deelt de Minister de opvatting, dat, gelet op het verantwoordelijkheidsgevoel en de volwassenheid van de Nederlandse burger, de door de heer Coppes gestelde vragen kunnen worden ingedeeld in de vaurienklasse?

Minister Van Doorn: Mijnheer de Voorzitter! Het antwoord op deze vraag luidt ontkennend. Ik heb er alle begrip voor dat de vragensteller – ik denk velen met hem – zorgen heeft over de kans, dat de overheid als het ware bevorderend zou zijn opgetreden ten aanzien van activiteiten waaruit verkeerde veronderstellingen door de koloniserende mogendheid zouden kunnen worden getrokken.

De heer Keja (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister voldoende op de hoogte van de gedachtenwereld van zijn partijgenoot Coppes om de vraag te kunnen beantwoorden of deze ook aanleiding tot zijn stellen van vragen zou hebben gevonden indien de onderhavige zeilkampioenschappen zouden zijn georganiseerd in bij voorbeeld de Zwarte Zee?

Minister Van Doorn: Mijnheer de Voorzitter! Ik ken de geachte afgevaardigde de heer Coppes tot mijn vreugde tamelijk goed, maar als ik een oordeel zou moeten uitspreken over zijn gedachten met betrekking tot activiteiten in de Zwarte Zee, zou ik veronderstellingen moeten doen die voldoende grondslag missen. Over dit concrete geval zou ik dan eerst met hem moeten spreken.

De heer Jansen (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Acht de Minister het wenselijk dat binnen de sportbonden een discussie over zaken als deze op gang wordt gebracht, al was het maar om de mondigheid van de leden van de sportbonden tot uitdrukking te brengen?

Minister Van Doorn: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben er vrijwel zeker van, dat in de sportbonden nogal eens in die geest over deze problematiek is gepraat. Ik ben ook van mening, dat dit zeker in de komende jaren ook zal gebeuren. Waar ik kan bevorderen dat deze problematiek goed wordt doorgepraat, ben ik bereid dat te doen.

De heer Krosse (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de bewindsman niet met mij van mening dat elke sportvrouw of sportman zelfstandig moet beslissen of zij of hij aan wedstrijden wenst deel te nemen, waar ook ter wereld, en is de Minister ook niet met mij van mening dat de overheid hier een grote terughoudendheid past?

Minister Van Doorn e. a.

Minister Van Doorn: Mijnheer de Voorzitter! Het eerste gedeelte van de vraag van de heer Krosse kan ik bevestigend beantwoorden. Wat betreft het tweede deel van zijn vraag wil ik opmerken, dat het goed is dat leden van sportorganisaties, juist over zaken als deze, goede voorlichting krijgen vanuit hun sportorganisaties.

Aan de orde is het stellen van vragen, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde, door het lid Hermes aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, over de beslissing, dat de eerste-graadsleraren-opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs dienen te worden opgenomen. ¹⁾

De heer **Hermes** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Bij de discussies over de Wet op het voortgezet onderwijs en nog veel meer bij de overgangswet op het voortgezet onderwijs zijn destijds bepaalde toezeggingen gedaan en afspraken gemaakt om voor het realiseren van de nieuwe lerarenopleiding overleg te plegen met de reeds bestaande opleidingen. In de afgelopen tijd is dat ook gebeurd ten aanzien van de tweede- en derde-graadslerarenopleidingen.

Dat de eerste-graadsopleidingen veel later aan bod komen dan de tweede- en derdegraadsopleidingen, is op zich zelf geen reden dat het overleg ten aanzien daarvan achterwege zou moeten blijven. Er is weliswaar haast met het invoeren van deze eerstegraadsopleidingen, maar mede gezien de toezeggingen die zijn gedaan, ook door de ambtsvoorganger van deze Minister, onder andere dat dit zou worden besproken in het overlegorgaan, mag dit toch geen reden zijn om een overleg achterwege te laten.

Ik heb begrip voor de haast. De Minister heeft zich gehaast om een standpunt in te nemen. Ik heb mij daarom gehaast op de valreep deze vragen te stellen. Ik zeg met nadruk, dat het niet mijn bedoeling is om deze zaak inhoudelijk aan de orde te stellen. Ik wil slechts voorkomen, dat door haast of vergissing - ik kan mij niet voorstellen, mijnheer de Voorzitter, dat deze Minister geen reëel overleg wenst - het overleg achterwege blijft hetgeen in de toekomst kan betekenen, dat door bepaalde moeilijkheden die zich dan zouden kunnen voordoen, nog veel meer tijd verloren zou gaan. Dat is de reden en de achtergrond van deze vragen.

¹⁾ De vragen van het lid Hermes luiden:

1. Is het waar, dat de Minister bij brief dd. 18 juni 1973, aan de voorzitter van de Academische Raad te kennen heeft gegeven reeds een beslissing te hebben genomen ten aanzien van de plaatsing van de opleiding van leraren met de akte van bekwaamheid van de eerste graad, en dat de beslissing inhoudt dat de eerste-graadsleraren-opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs dienen te worden opgenomen?

2. Is het de Minister bekend, dat zijn ambtsvoorganger heeft toegezegd dat, zodra het advies van de Academische Raad binnen zou zijn, dit advies over de eerste-graadsopleidingen in het Overlegorgaan Docentenopleiding aan de orde zou komen?

3. Heeft de Minister, alvorens te beslissen, advies gevraagd van het Overlegorgaan Docentenopleiding?

Zo ja, hoe luidde dan dit advies?

4. Is de Minister, afgezien van de toezegging van zijn ambtsvoorganger voor behandeling in het Overlegorgaan Docentenopleiding, niet van mening, dat het van wijs beleid zou getuigen indien eveneens alvorens te beslissen er overleg zou zijn geweest met de nieuwe lerarenopleidingen en de oude M.O.-instituten?

5. Is de Minister alsnog bereid zijn beslissing opnieuw in overweging te nemen en eerst overleg te plegen, indien dit nog niet is geschied, met het Overlegorgaan Docentenopleiding en met de nieuwe lerarenopleidingen en oude M.O.-instituten?

Minister Van Kemenade e. a.

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de eerste vraag van de heer Hermes merk ik op, dat het inderdaad juist is dat ik bij schrijven van 18 juni 1973 aan de Academische Raad een standpunt heb ingenomen ter zake van de plaats van de eerstegraadsopleidingen, althans die met universitaire pendant. De heer Hermes heeft reeds gesteld, dat ik dat zo snel heb gedaan omdat er spoed was geboden in verband met de voortgang van de werkzaamheden van de zgn. commissie-Wiegersma, de commissie herprogrammering.

In antwoord op de tweede vraag, of het mij bekend was, dat mijn ambtsvoorganger toezeggingen had gedaan ter zake van overleg vooraf, moet ik tot mijn spijt zeggen, dat mij dat niet bekend was. Mij lijkt overigens een inventarisatie van toezeggingen geboden.

In antwoord op de derde vraag, of ik advies heb gevraagd ter zake van het Overlegorgaan Docentenopleiding, moet ik, mede gelet op het antwoord op de tweede vraag zeggen, dat ik dat niet heb gedaan.

In antwoord op de vierde vraag, of ik, afgezien van toezeggingen, het een wijs beleid zou vinden als overleg met de genoemde instantie zou hebben plaatsgevonden, merk ik op, dat ik, hoewel de overigens uiteenlopende standpunten ter zake van de betrokken instanties genoegzaam bekend zijn, onder andere uit de reacties van die instanties op het interim-rapport van de commissie universitaire lerarenopleidingen, toch van mening ben, dat wellicht overleg, met name met de nieuwe lerarenopleidingen over deze materie juist zou zijn geweest.

In antwoord op de vijfde vraag kan ik in aansluiting daarop mededelen, dat ik bereid ben met de genoemde instanties alsnog over deze beslissing van gedachten te wisselen. Mochten in dat overleg voor mij nieuwe gezichtspunten naar voren komen, dan wil ik daarmee gaarne alsnog rekening houden.

De Voorzitter: Wenst het lid Hermes nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere toelichting te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer **Hermes** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister op de hoogte van het feit dat de Kamer in het zittingsjaar 1965/1966 bij de behandeling van de overgangswet de motie-Albering heeft aangenomen? Ik vraag dit mede in verband met het feit dat de Minister zoëven stelde, dat het goed is, alle mogelijke toezeggingen die in het verleden zijn gedaan eens te inventariseren.

Is het mogelijk, dat er destijds bij de besprekingen over de nieuwe lerarenopleidingen met de instituten die begonnen met tweede- en derdegraadsopleidingen, bepaalde afspraken zijn gemaakt, dat wanneer te zijner tijd ook zou worden gedacht aan eerstegraadsopleidingen met hen overleg zou worden gepleegd?

De Voorzitter: Mag ik de heer Hermes vragen in het belang van de Kamer en misschien ook van de Minister zijn eerste vraag nog toe te lichten? Zou hij ook kunnen mededelen, om welke motie het precies gaat?

De heer **Hermes** (K.V.P.): Tijdens de behandeling van het ontwerp voor de overgangswet voortgezet onderwijs is in deze Kamer tevens aangenomen de motie-Albering, die inhield dat niet eerder zou worden overgegaan tot het in het leven roepen van nieuwe lerarenopleidingen dan nadat er overleg was gepleegd met de bestaande opleidingen, dat wil zeggen de m.o.-opleidingen. Bovendien drong de motie erop aan dat getracht zou worden bij het realiseren van deze nieuwe opleidingen de oude m.o.-opleidingen te betrekken.

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik was op de hoogte van het bestaan van de motie-Albering. Ik wijs

Minister Van Kemenade e. a.

er overigens op, dat de motie met name betrekking heeft op het ontstaan van nieuwe lerarenopleidingen. Destijds waren vooral de z.g. COL-opleidingen in relatie tot de m.o.-instituten in discussie. Men zou zich kunnen afvragen in hoeverre eerstegraadsopleidingen aan universiteiten nieuwe lerarenopleidingen zijn. Ik was inderdaad op de hoogte van het bestaan van deze motie, waarmede deze vraag is beantwoord.

Overigens wil ik erop wijzen dat de gedachte van eerstegraadsopleidingen aan de universiteiten ook in deze Kamer niet geheel vreemd is. Mijn voorganger, de heer Van Veen, heeft daarover in de tweede vergadering van de vaste Commissie voor Onderwijs van 20 april 1972 uitdrukkelijk gesproken. Hij heeft daarbij zijn voorkeur kenbaar gemaakt.

In de tweede plaats heeft de heer Hermes gevraagd, of het mogelijk is dat er bij de oprichting van nieuwe lerarenopleidingen bepaalde afspraken zijn gemaakt. Ik meen te kunnen zeggen dat hij bij de stichting van de nieuwe lerarenopleidingen heel duidelijk ter zake van de samenwerking met de universiteiten afspraken zijn gemaakt. Ik weet niet of er afspraken zijn gemaakt ter zake van het overleg over de eerstegraadsopleidingen.

De Voorzitter: Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

De heer Keja (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! In welk opzicht verschillen de rechtsposities van docenten aan lerarenopleidingen nieuwe stijl en docenten bij het v.w.o., en zijn deze terug te vinden in verschillen in beloning?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Daarop kan ik op dit moment geen antwoord geven. Ik weet niet. Ik zou even moeten overleggen.

Mevrouw Smit-Kroes (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is het de Minister bekend - en wat denkt hij aan dit feit te doen - dat de docenten van de nieuwe instituten voor de lerarenopleiding worden ingeschaald in het wetenschappelijk rangenstelsel, hetgeen in verscheidene gevallen inhoudt, dat zij in vergelijking met hun bezoldiging in het v.w.o. een aanzienlijk achteruitgang in salaris ondervinden?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik ken de orde niet helemaal . . . . .

De Voorzitter: Ik kan op dit moment niet precies beoordelen, of de vraag binnen de orde is. Als de Minister van mening is, dat de vraag buiten de orde is, wat ik niet uitsluit, wijs ik hem erop dat hij niet verplicht is op de vraag te antwoorden.

Minister Van Kemenade: Ik ben die mening inderdaad toegedaan, mijnheer de Voorzitter. De rechtspositionele problematiek van de tweedegraadsopleiding is een volstrekt andere dan die van de plaatsing van de eerstegraadsopleidingen aan de universiteit.

Mevrouw Kappeyne van de Coppello (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister ook van mening dat de z.g. vier voorwaarden voor samenwerking tussen de nieuwe lerarenopleidingen en de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs te ruim geformuleerd zijn, zodat deze in de praktische uitwerking alle mogelijkheden van willekeur in zich dragen, en dat herziening van de voorwaarden zal moeten plaatsvinden?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Aan de vier destijds genoemde voorwaarden voor de oprichting van

Minister Van Kemenade e. a.

een nieuwe lerarenopleiding wordt inderdaad in den lande soms een verschillende interpretatie gegeven. Ik vind het niet verstandig, nu al tot herziening daarvan over te gaan, omdat het naar mijn mening juist is eerst de samenwerkingsorganen tussen de nieuwe lerarenopleidingen en de betrokken universiteiten de gelegenheid te geven hun eigen evaluatie te maken. Ik meen dat het verstandig is op grond daarvan te bezien, of, in welke mate en op welke wijze niet alleen de voorwaarden moeten worden herzien, maar ook de gehele problematiek van de samenwerking tussen lerarenopleidingen en universitaire opleidingen moet worden bekeken.

De heer Wilbers (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister, met inachtneming van alle overlegmogelijkheden, wellicht zeggen, op welke termijn hij het oog heeft betreffende het volgen van nadere berichten over de toelatingsprocedure van tweedegraadsstudenten naar de eerstegraadsopleiding?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! In mijn brief van 18 juni heb ik aan de Academische Raad gevraagd om nadere informatie over de problematiek van de instroming van tweedegraadsstudenten in de universiteit. In ieder geval moet er op zeer korte termijn informatie hierover komen, omdat deze problematiek zich wellicht - afhankelijk van de vraag, of zich tweedegraadsstudenten zullen aanmelden - gaat voordoen met ingang van het cursusjaar 1974/1975.

De heer Van Leijenhorst (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid, na het overleg met de instellingen overleg te plegen met de Kamer dan wel de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen, waar het hier zo'n belangrijke beleidsbeslissing betreft?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Vanmorgen heb ik in een gesprek met de vaste commissie gezegd, dat ik er behoefte aan heb, zo spoedig mogelijk in het begin van het nieuwe parlementaire jaar met de vaste commissie van gedachten te wisselen over de totale problematiek van opleidingen van onderwijsgeevenden, waarin uiteraard ook de problematiek van de eerstegraadsopleidingen aan de orde zal moeten komen. Anderzijds wijs ik de Kamer erop, dat het juist met het oog op hetgeen de heer Wilbers heeft gezegd van uiterste urgentie is, dat de universiteiten zeer spoedig kunnen beginnen met de uitbouw van eerstegraadsopleidingen, om twee redenen: ten eerste, omdat zij in het kader van de herprogrammering, in het kader van de activiteiten van de commissie-Wiegersma voort moeten kunnen en ten tweede, omdat zij zich tijdig moeten kunnen voorbereiden op de eventuele instroming van tweedegraders in het wetenschappelijk onderwijs.

De heer Vonhoff (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid, toe te zeggen dat hij ons spoedig schriftelijk zal informeren over die rechtspositionele punten, die naar ons oordeel met de hier aan de orde zijnde vragen samenhangen, maar waarop hij nu het antwoord schuldig moest blijven?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben gaarne bereid, dit toe te zeggen. Ik zou mij echter kunnen voorstellen, dat deze zaken - mede in het verband van meer algemene punten, de rechtspositie betreffende - uitvoerig in de vaste commissie aan de orde zouden kunnen komen.

*De vergadering wordt te 15.55 uur geschorst
en te 16.10 uur hervat.*

Voorzitter e. a.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Verhoging van de accijnzen op benzine en dieselolie (12 436)**.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Hierbij is tevens aan de orde de beraadslaging over:

de **Nota over de uitvoering van de rijksbegroting 1973 (Voorjaarsnota) (12 393, nr. 2)**;

de **Brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en van de Minister van Financiën houdende nadere beslissing met betrekking tot het in 1973 te voeren beleid (12 440)**;

de **brief van de Minister van Sociale Zaken ten geleide van een Nota inzake gerichte maatregelen ter bestrijding van excessieve werkloosheid (12 441)**.

Minister Den Uyl: Mijnheer de Voorzitter! De heer Koning heeft vanmorgen opgemerkt, dat vijf bewindslieden zich achter deze tafel bevinden. Hij heeft terecht geconstateerd, dat dit kabinet prijs stelt op teamwork. Bij teamwork hoort taakverdeling.

Ik hoop enkele opmerkingen te maken over de onderlinge samenhang van de stukken, die de Kamer zijn voorgelegd. De heer Duisenberg zal daarna in het bijzonder behandelen de vraagstukken, die samenhangen met de ontwikkeling van de overheidsuitgaven met als kernstuk de Voorjaarsnota. Staatssecretaris De Goede zal de opmerkingen, die gemaakt zijn over de specifieke posten in de Voorjaarsnota, beantwoorden; Staatssecretaris Van der Stee de opmerkingen over het wetsontwerp inzake de verhoging van de accijns op benzine en dieselolie. Ten slotte zal de heer Boersma ingaan op de opmerkingen over de werkgelegenheidsnota.

Mocht het bij elkaar toch wat lang duren, enige afwisseling in de sprekers is aan de Kamer in elk geval gegarandeerd.

Van vele kanten is gisteravond en vanmorgen aan de Regering verweten, dat zij met de voorstellen zoals deze nu aan de Kamer zijn overgelegd, te hard van stapel loopt, nog te veel wil veranderen in 1973, het lopende begrotingsjaar, en niet erg zorgvuldig is geweest in de procedure die is gevolgd bij de indiening van deze stukken.

Wat het kabinet heeft gedaan, is nauwkeurig hetgeen in de regeringsverklaring is aangekondigd. In de regeringsverklaring is gezegd, dat de Regering ernaar streefde op korte termijn de vervolgnota over de stand van de uitvoering van de rijksbegroting 1973 aan de Kamer toe te zenden, dat daarmee tegelijk zouden worden overgelegd verdergaande voorstellen tot verhoging en verlaging van posten op de begrotingen-1973 van CRM, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Ontwikkelingssamenwerking en Defensie, en de dekking daarvan.

Ik vraag daarvoor aandacht. Het kabinet heeft in de regeringsverklaring aangekondigd, dat het nadere voorstellen zou doen ter dekking van de veranderingen die het noodzakelijk acht in de begrotingen voor het lopende jaar. Voorts, dat de Kamer op korte termijn voorstellen mocht verwachten om financiële middelen ter beschikking te stellen voor de uitvoering van een aantal maatregelen, gericht op de bestrijding van de werkloosheid. Ik hecht eraan erop te wijzen, dat die zaken naar het oordeel van het kabinet onderling ten nauwste samenhangen. In de regeringsverklaring is gezegd, dat dit kabinet beleidsvoornemens en te nemen maatregelen nauwkeurig wenst te toetsen op hun effecten op de werkgelegenheid. In de aan de Kamer toegezonden brief over te nemen beleidsbeslissingen voor 1973 is erop gewezen dat ook de uitvoering van de voorjaarsnota getoetst dient te worden op haar effecten op de werkgelegenheid. Het is daarom uitgesloten dat het kabinet met een samenstel van maatregelen zou komen, zoals besloten ligt in de voorjaarsnota – want natuurlijk zijn ook dat beleidsbeslissingen – en in de brief over te nemen beslissingen voor 1973, zonder dit vergezeld te doen gaan van maatregelen ter bestrijding van excessieve werkloosheid. Ik meen dat de voor-

Minister-President Den Uyl

stellen van het kabinet in die samenhang dienen te worden beoordeeld en dat het ene stuk niet kan worden gezien zonder het andere.

Wij hebben de Kamer beloofd, die stukken vóór het reces toe te zenden. Zij zijn op vrijdag 22 juni bij de Kamer ingediend, hetgeen helaas nog niet betekent dat de leden van de Kamer ze dan ook gelijk in de brievenbus hebben. Het is juist dat de tijd met name voor de behandeling van wetsontwerp nr. 12 436, strekkende tot verhoging van de accijnzen op benzine en dieselolie, uitermate kort bemeten was. Het was inderdaad minder dan één week.

Het kabinet is de Kamer en in het bijzonder de vaste Commissie voor Financiën dank verschuldigd voor het feit dat zij niettemin hebben willen meewerken aan de schriftelijke voorbereiding van het wetsontwerp. De heren Koning en Van der Spek hebben geklaagd over het aanzien van de stukken bij eerste wisseling; zij waren in zeer provisorische vorm gestencild en bevatten allerlei doorhalingen. Ik vraag hun ook een blik te werpen op de zo fraai door de Staatsdrukkerij verzorgde stukken over dit wetsontwerp: memorie van toelichting, voorlopig verslag, memorie van antwoord, eindverslag. Ik durf te zeggen dat deze qua gelegenheid van behandeling de vergelijking met stukken betreffende wetsontwerpen waarvoor de Kamer veel meer tijd beschikbaar had, glansrijk kunnen doorstaan. Dit is uiteraard uitsluitend bedoeld als compliment aan de Kamer en geldt uiteraard niet voor het aandeel dat de Regering daarin heeft gehad.

De heer **Koning (V.V.D.):** Het gaat mij niet om het uiterlijk, maar om de inhoud.

Minister Den Uyl: Wil de heer Koning de gedegenheid van de bijdrage van zijn fractie betwijfelen? Ik moet zeggen dat ook de inbreng van de V.V.D.-fractie voortreffelijk is geweest.

De Kamer heeft bewezen snel en gedegen te kunnen werken wanneer de Regering op haar een beroep doet om een naar het oordeel van de Regering urgent wetsontwerp te behandelen, waarbij uiteraard de Kamer in haar oordeel over de inhoud volkomen vrijgelaten wordt.

Het heeft mij goed gedaan dat onder anderen de heer Vermaat heeft gezegd dat zijn fractie zich niet heeft gestoten aan de spoed die het kabinet hierbij heeft gevraagd. Ik erken dat het snel moest gebeuren. Dat ligt misschien ook enigszins opgesloten in een zekere drift van het kabinet om na de regeringsverklaring, vol met filosofie en algemene aankondigingen, te komen tot zeer concrete beleidsdaden.

In het debat over de regeringsverklaring is van verschillende kanten gezegd: het klinkt erg mooi, fraai en fijn, maar wij zouden nu wel eens precies willen weten wat het inhoudt en wat het betekent. Welnu, gisteren en vandaag heeft de Kamer de kans gekregen zich uit te spreken over zeer concrete maatregelen, die ik nu nog nader wil toelichten.

Aan mij is de taak in het bijzonder een aantal beleidsbeslissingen toe te lichten die zijn samengevat in de brief aan de Kamer. Op één vraag in dat verband wil ik iets dieper ingaan, namelijk de vraag of het juist is dat de Regering voorstelt wijzigingen te brengen in al door de Kamer vastgestelde begrotingen.

De ondertoon van de beschouwingen van verschillende leden van de Kamer – ik noem in dit verband in het bijzonder de heren van Amelsvoort en Vermaat en die laatste misschien zelfs met enige nadruk – was die van een zekere aarzeling. Is dit nu wel juist? Moet dat nu wel zo? Waarom kan het kabinet niet wachten tot de derde dinsdag in september? Waarom kan het kabinet niet wachten op 1974? Waarom moeten er nu nog wijzigingen worden voorgesteld voor het lopende begrotingsjaar?

Op zichzelf is het brengen van wijzigingen in de begrotingen van het lopende jaar niets ongewoons. In de Voorjaarsnota ligt in de keuze van de compensaties een aantal beleidsbeslissingen opgesloten – dat is altijd zo – die leiden tot aanvullende begro-

Minister-President Den Uyl

tingen en tot wijzigingen in de begrotingen. Men kan natuurlijk zeggen dat die wijzigingen worden genormeerd door de spelregels van het stringent begrotingsbeleid. Dat neemt niet weg dat het op zichzelf beleidsbeslissingen blijven; op welke punten brengt men verlagingen aan en op welke punten niet.

Ik wijs er vervolgens op dat er, formeel gesproken, natuurlijk niets op tegen kan zijn dat, zeker een nieuw optredend kabinet – in beginsel geldt het echter ook voor een zittend kabinet – in de loop van een begrotingsjaar tot andere inzichten komt en wijzigingen wenst aan te brengen in de begrotingen.

De heer Koning heeft er vanmorgen aan herinnerd dat deze discussie zich ook uitgebreid heeft afgespeeld rondom voorstellen die in 1965 het toenmalige kabinet – ook toen was het een nieuw optredend kabinet – deed tot wijziging van de begroting. Ik had dat, voordat de heer Koning mij het gras voor de voeten wegmaaide met welgekozen citaten van zijn toenmalige fractievoorzitter, nog eens nagelezen. Daarbij merkte ik dat het verzet, met name van de fractie van de V.V.D., zich niet zozeer richtte tegen het feit dat het kabinet wijzigingen aanbracht, maar tegen het feit dat naar het oordeel van de toenmalige V.V.D.-fractie onvoldoende werd voorzien in dekking van de voorgestelde uitgavenverhogingen.

De heer Koning (V.V.D.): En het ontbreken van de suppletore begrotingen.

Minister Den Uyl: En tegen het ontbreken van de aankondiging van in te dienen suppletore begrotingen. Ik kom daarop nog terug. Er kan geen twijfel over bestaan dat dit kabinet voor wat betreft de te nemen beleidsbeslissingen op zeer korte termijn de Kamer ook de desbetreffende suppletore begrotingen zal indienen. Ik zal dit echter nog nader toelichten.

Er is natuurlijk nog een andere factor in het geding, namelijk het feit dat de begrotingen voor 1973, zoals zij door de Kamer zijn vastgesteld, in bijzondere omstandigheden zijn vastgesteld. Dat is, sinds het aftreden van het kabinet-Biesheuvel op 16 juli van het vorige jaar, toen vast kwam te staan dat er vervroegde verkiezingen zouden plaatsvinden, nooit een ogenblik in twijfel geweest. Een feit is, dat de Kamer in oude samenstelling vóór de verkiezingen drie en in nieuwe samenstelling na de verkiezingen de overige begrotingen heeft vastgesteld. Er is echter steeds rekening mede gehouden, dat de bijzondere omstandigheden zouden kunnen leiden tot wijzigingen en nadere overweging.

Daarmede hield rekening de vorige minister-president, de heer Biesheuvel, toen hij op 18 augustus verleden jaar in deze Kamer pleitte voor de behandeling van de alsnog door zijn kabinet in te dienen begrotingen voor 1973. Hij sloot zijn beschouwing daarover af met de woorden:

„Ten slotte – maar dat is ook al eerder in dit debat gezegd – zullen de beslissingen, die de komende maanden worden genomen, eventueel nog altijd kunnen worden omgebogen in het gemeen overleg tussen de nieuwe Kamer en het nieuwe kabinet, welke straks uit de verkiezingsuitslag zullen resulteren.”

U hoort het goed, mijnheer de Voorzitter: in het gemeen overleg tussen de nieuwe Kamer en het nieuwe kabinet, welke straks uit de verkiezingsuitslag zullen resulteren.

Dat gemeen overleg vindt thans plaats.

Ook de heer Andriessen hield er rekening mee, toen hij op 12 oktober 1972 bij de algemene politieke en financiële beschouwingen opmerkte, na een interruptie van de heer Vondeling:

„Mijnheer de Voorzitter! Straks zal een kamermeerderheid met de Regering beslissen over het beleid dat dan gevoerd zal moeten worden. Dat zullen wij wel afwachten.”

De heer Aantjes zei daarop bij interruptie:

„Er kunnen toch altijd suppletore begrotingen worden ingediend? De Kamer kan zelfs een initiatief-ontwerp indienen op dit punt.”

Daarmede rekening houden deed ook de nieuw gekozen Kamer, toen zij op 20 december de gedachte van haar Voorzitter om te besluiten tot een versnelde begrotingsbehandeling, niet afwees. Daarbij zou elk lid en iedere fractie de vrijheid behouden om, nadat er een nieuw kabinet was gekomen met nieuwe initiatieven of nieuwe voorstellen te komen.

Ermede rekening houden deed ook de heer Westerterp, toen hij sprekend namens de fractie van de K.V.P. op 23 januari jl., bepleitte akkoord te gaan met de voorstellen van de Voorzitter van de Kamer tot een versnelde behandeling van de begroting 1973 met een demissionair kabinet, mits zowel de Kamer als de Regering zich bewust zouden zijn van de bijzondere situatie, waarin deze behandeling zou plaatsvinden.

Met de genoemde mogelijkheden hielden ook rekening de kandidaat-bewindslieden toen zij de conclusie van het preconstituerende beraad aanvaardden, waarin werd uitgesproken, dat de mogelijkheden tot verlaging van de defensie-uitgaven in 1973 nog slechts beperkt waren; daarmee werd er echter tegelijkertijd van uitgegaan, dat er een verlaging zou plaatsvinden.

Mijnheer de Voorzitter! Het is volstrekt duidelijk dat er geen twijfel over kan zijn, dat in deze Kamer van alle kanten rekening is gehouden met de mogelijkheid tot wijziging. De vraag, of Regering en Kamer besluiten tot wijziging is een zaak van politieke opportuniteit. Het gaat er om of het politiek wenselijk is en of met die wijzigingen goede doeleinden worden gediend. Op die manier moet het naar de mening van de Regering worden beoordeeld.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil enkele door de Regering voorgestelde verhogingen en verlagingen van posten uit dien hoofde graag verdedigen.

In de eerste plaats constateer ik, dat – maar dit is een formele zaak – bij de regeringsverklaring natuurlijk niemand in de Kamer ertegen heeft geprotesteerd, dat het besluit van het kabinet tot verlaging van de salarissen van de bewindslieden zou leiden tot het indienen van een aanvullende begroting op die posten van de begroting voor 1973. De Kamer krijgt die aanvullende begrotingen wel.

De heer Drees (DS'70): Er stonden in de begroting voor 1973 salarissen voor 16 ministers opgenomen. Of waren het er 14?

Minister Den Uyl: Er waren er wel twee weg, maar zij stonden nog wel op de pay-roll.

De heer Drees (DS'70): Dan krijg je voor twee portefeuilles toch maar enkel uitbetaald. Dat misverstand heerst wel eens – het is zielig voor de heer Boersma – maar men krijgt toch maar enkel betaald.

In ieder geval stonden salarissen voor de Ministers op de begroting. Hetzelfde gold voor de Staatssecretarissen.

Het rompkabinet-Biesheuvel is gekomen met een verhoging waarvoor het geen begrotingspost had. Het nieuwe kabinet-Den Uyl is gekomen met een uitbreiding van het aantal bewindslieden, waarvoor geen begrotingspost was. Het heeft de salarisverhoging van het kabinet-Biesheuvel teruggeschroefd. Thans wordt de indruk, gewekt, dat geld zal worden overgehouden. Dat is natuurlijk niet het geval. Het salarisniveau is teruggeschroefd en het aantal bewindslieden is uitgebreid. Ik verwacht nog altijd een suppletore begroting omhoog.

Minister Den Uyl: Ik heb niet gesuggereerd, dat het om overhouden ging. Die deductie is geheel voor rekening van de heer Drees. De Kamer mag verwachten, dat in verband met de uitbreiding van het aantal staatssecretarissen aanvullende begrotingen zullen worden ingediend, die ertoe strekken, dat zij althans – hoezeer ook door de heer Drees betwist – een salaris zullen ontvangen. Aanvullende begrotingen zullen voor de correctie van de desbetreffende posten worden ingediend.

Mijnheer de Voorzitter! Er zijn in dat vlak nog wel enkele zaken die helemaal geen aparte vermelding verdienen. Veel be-

Minister-President Den Uyl

langrijker is de kwestie van het pensioenbijdrageverhaal, waarover het kabinet een beslissing had te nemen. De Kamer kent de situatie. Het vorige kabinet had 100 mln. gezocht in een verhoging van het pensioenbijdrageverhaal van de ambtenaren. Bij Koninklijk Besluit van 28 december vorig jaar is dat bijdrageverhaal vastgesteld, nadat de Centrale Commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken geweigerd had advies daarover uit te brengen. Er waren in dat KB enkele kleine wijzigingen aangebracht in vergelijking met het aanvankelijke voornemen van het kabinet, waardoor de beoogde meeropbrengst niet 100 mln., maar 90 mln. zou bedragen.

Mijnheer de Voorzitter! Op 6 februari heeft in deze Kamer een debat plaatsgevonden met de toenmalige regering. Dit heeft onder andere geleid tot aanvaarding van de motie-Roolvink, waarin werd gevraagd om het houden van een open overleg over deze zaak.

Er is door verschillende geachte afgevaardigden gevraagd: Waar heeft dit toe geleid en wat is de situatie, die het nieuwe kabinet heeft aangetroffen?

Aangezien het georganiseerd overleg verbroken was, als gevolg van het verzet van de ambtenarenorganisaties tegen het doorgaan van de bij KB van 28 december getroffen maatregel, was er geen mogelijkheid voor overleg in formele zin. Er heeft dit voorjaar wel informeel overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van overheid en ambtenarenorganisaties in de geest van de motie van de heer Roolvink. Dat heeft ertoe geleid, dat op 26 april, toen dit informele overleg voor het laatst plaatsvond, de partijen elkaar vrij dicht genaderd waren. Er is toen een afspraak gemaakt voor een nieuw overleg op betrekkelijk korte termijn, maar in verband met de op handen zijnde kabinetswisseling, heeft dat nieuwe overleg geen voortgang gevonden.

Bij zijn optreden trof dit kabinet dus aan een onderhandelingspositie in informele zin tussen vertegenwoordigers van Regering en van ambtenarenorganisaties, die de mogelijkheid van overeenstemming deed vermoeden. Het kabinet had zich echter rekenschap te geven van het feit dat zich naast de al belangrijke overschrijdingen van de begroting voor 1973 die de Kamer intussen kent, bij de aanvaarding van de uitkomsten van mogelijke overeenstemming een belangrijk dekkingsprobleem voor het kabinet zou voordoen.

Gevraagd is wat nu precies het netto resultaat is. Welnu, Regering en ambtenarenorganisaties hebben elkaar gevonden op een beperkte verhoging van het pensioenbijdrageverhaal, wat betekent dat nog 33 mln. ten gunste van de schatkist zal komen; in vergelijking met het Koninklijk Besluit van 28 december levert dit dus een verliespost voor de schatkist op van 57 mln.

Het was voor het kabinet van het begin af duidelijk dat het uitgesloten moest worden geacht, dat dit zeer aanzienlijke bedrag van 57 mln. alsnog binnen de bestaande begrotingen zou kunnen worden gecompenseerd nadat reeds was gebleken dat, binnen het raam van het stringente begrotingsbeleid voor een bedrag van 185 mln. aan compensaties moest worden gevonden.

Niettemin heeft het kabinet toch niet geaarzeld de desbetreffende voorstellen op 21 juni jl. in het Georganiseerd Overleg aan de ambtenarenorganisaties voor te leggen. In de eerste plaats, omdat het kabinet herstel van het georganiseerd overleg van wezenlijk belang vindt; in de tweede plaats, omdat reeds – mag men zeggen – onder het functioneren van het vorige kabinet in een informeel overleg in belangrijke mate overeenstemming was bereikt; in de derde plaats, omdat het kabinet van oordeel was en is, dat herstel van de goede verhoudingen en het goede overleg met de ambtenarenorganisaties de indiening bij de Kamer van voorstellen tot extra-dekkingsmaatregelen nog voor dit begrotingsjaar rechtvaardigt.

Op 21 juni jl. is in het georganiseerd overleg dit aanbod gedaan van de kant van de Regering en is over dit punt overeenstemming bereikt. Gisteren en vandaag is mij door enkele deelnemers aan het debat gevraagd om precies uitsluitsel te geven

over de aard van de bereikte overeenstemming. Ik heb daartegen bezwaar, omdat het overleg nog niet is afgerond. Naar ik meen vindt er vanavond opnieuw een vergadering plaats van het georganiseerd overleg, omdat over enkele zeer wezenlijke punten van de arbeidsvoorwaarden voor het overheidspersoneel voor het jaar 1973 de onderhandelingen nog moeten worden voortgezet. Dat betreft met name ook de omvang en aard van de prijscompensatie over 1973. Het is mij daarom een raadsel, hoe de heer Drees gisteren heeft kunnen zeggen, dat wat het kabinet heeft gedaan typisch iets is, dat ten goede komt aan de top-ten. Dit werd niet alleen, bij de overvloed waarvan de heer Drees steeds blijf geeft, geïllustreerd met een verwijzing naar een herziene regeling van het pensioenbijdrageverhaal, maar tevens met een verwijzing naar de opvattingen van het kabinet ten opzichte van het collegegeld en de verhoging van de benzine-accijns. In mijn voorstelling, mijnheer de Voorzitter, is het één nog absurder dan het ander.

De heer **Drees** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat vrij eenvoudig kan worden aangetoond, dat de benzine-accijns drukt op lagere inkomensgroepen, méér dan het collegegeld. Wat betreft het pensioenbijdrageverhaal valt het mij op, dat de Minister-President ervan zegt, dat de onderhandelingen nog niet zijn afgerond, zodat hij geen definitieve mededelingen kan doen. Welnu, mijnheer de Voorzitter, ik heb het genoeg, nog steeds lid te zijn van een bond, waarvan ik gisteren het blad kreeg.

Minister **Den Uyl**: Ik zeg niet, dat de onderhandelingen over het pensioenbijdrageverhaal niet zijn afgerond. Ik zeg, dat de kwestie van het pensioenbijdrageverhaal een onderdeel vormt van het geheel van nader overeen te komen voorwaarden voor het overheidspersoneel voor het jaar 1973. Dit totale overleg is nog niet afgerond.

De heer **Drees** (DS'70): Ik neem aan, mijnheer de Voorzitter, dat het gesprek over het pensioenbijdrageverhaal wél is beëindigd. De eerste zin van het desbetreffende artikel in „De Ambtenaar” van 29 juni 1973 luidt immers:

„Het conflict met de Regering over het pensioenbijdrageverhaal is beëindigd. Het conflict is nu tot een oplossing gebracht in overleg met het nieuwe kabinet en zijn huidige Minister van Binnenlandse Zaken.”.

Wij krijgen hier weer het bekende punt, namelijk de vraag, in hoeverre kranten en dergelijke de zaken juist weergeven. De heer Van Dijck vat het geheel als volgt samen:

„Het budgettaire motief is uit het overleg verdwenen. Het premieverhaal van de ambtenaren zal in het vervolg op rechtvaardiger grond geschieden. De actie van de centrales was een succes;”.

Dit maakt een definitieve indruk, mijnheer de Voorzitter. Ik ontvang daarover gaarne nadere uitleg.

Voorts hebben wij van de Minister van Binnenlandse Zaken geen tabel ter zake ontvangen. Gelukkig ben ik op het genoemde blad geabonneerd; zo hoor je nog eens wat. Daarin wordt een gedetailleerde informatie gegeven over de werkelijke betekenis van een en ander. Welnu, voor de inkomens tot f 10 000 houdt het een achteruitgang in; misschien geschiedt dit op rechtvaardigheidsgronden, dat wil ik wel geloven, maar het is toch een achteruitgang. Bij een inkomen van f 15 000 gaat men ongeveer met f 100 vooruit en het gaat pas serieus tellen bij inkomens van f 30 000 en meer per jaar. In dat geval gaat men zo'n f 200 vooruit. Bij een inkomen van f 50 000 gaat men f 400 vooruit per jaar.

Het kan natuurlijk zijn reden hebben, mijnheer de Voorzitter, dat men de hogere inkomens wat extra's gunt. Minister Toxopeus had daarvoor destijds zijn arbeidsmarktredenen. Ik

Minister-President Den Uyl

wijs er in ieder geval op, dat hier een tabel wordt gepresenteerd in een interessant privaatrechtelijk blad, waarin ik in het algemeen behoorlijke informatie vind, en het is mij onduidelijk waarom het kabinet, terwijl ik daarom bij herhaling heb gevraagd, deze informatie niet aan de Kamer wil verstrekken. Men moet blijkbaar lid blijven van een bond om die informatie wel te verkrijgen.

Minister Den Uyl: Mijnheer de Voorzitter! Ik vind, dat zelfs overdrijving door de heer Drees haar grenzen moet hebben. Op 21 juni is overeenstemming bereikt omtrent enkele onderdelen van de arbeidsvoorwaarden voor het overheids personeel voor het jaar 1973. Ten aanzien van andere belangrijke onderdelen wordt het overleg voortgezet. Het ligt toch volstrekt voor de hand dat, wanneer ik in een brief aan de Kamer schrijf, dat de Minister van Binnenlandse Zaken de Kamer zal inlichten zodra het overleg is afgerond, het meer dan voor-zijn-beurt-vragen is als de heer Drees stelt, dat hij nog steeds geen staatje heeft gekregen van wat de vorige week werd overeengekomen. Vandaag wordt het overleg voortgezet en - dat gevoel zal de heer Drees toch voor onderhandelings-overwegingen moeten kunnen opbrengen - van overheidswege kunnen de resultaten van het overleg niet bij beetjes worden gepubliceerd. De Kamer moet worden ingelicht over het geheel van uitkomsten van het overleg. Ik kan de heer Drees verzekeren, mijnheer de Voorzitter, dat dit snel zal gebeuren, zodra het overleg is afgerond.

Mijnheer de Voorzitter! Eerst heb ik van alle kanten uit de Kamer te horen gekregen, dat men vooral geen mededelingen moest doen, die betrekking zouden kunnen hebben op zaken, ten aanzien waarvan werd overlegd. Nu komt de heer Drees voor de zoveelste keer om mij in verleiding te brengen om, nog vóór het overleg is afgesloten, mededelingen te doen. Hij zal er niet in slagen, mij te verleiden.

De heer Drees (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Misschien mag ik nog even op dit procedurele punt ingaan. Ik meen dat er een oude afspraak is tussen de Minister van Binnenlandse Zaken en de bonden, dat men gelijktijdig tot publicatie zou overgaan. Ik begrijp niet dat de bonden wel het recht hebben, hunnerzijds hun leden in te lichten en dat de Minister-President en de heer De Gaay Fortman menen dat zij niet het recht hebben, de Kamer in te lichten. Men kan toch gelijktijdig perscommuniqués, enz. opstellen? Dat is toch altijd gebruikelijk geweest in het georganiseerd overleg. Waarom mogen nu de bonden hun leden wel inlichten, maar wordt het parlement niet ingelicht?

Minister Den Uyl: Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp dat de heer Drees nu het zwaartepunt van zijn aanval verlegt. Nu zouden de bonden voor hun beurt hebben gesproken. Ik weet het niet. Ik wil het gaarne nagaan. Verder is het een zaak die uiteraard in de eerste plaats de Minister van Binnenlandse Zaken aangaat. Ik blijf bij hetgeen ik de Kamer heb geschreven. Zodra het overleg is afgerond, zal de Kamer worden ingelicht.

Ik kom tot de tweede zaak waarin het kabinet een beslissing had te nemen. Dat betreft een wijziging van de rijksbijdragen aan universiteiten en hogescholen, de zaak van de collegegelden. Ik zal er heel kort over zijn. De Kamer heeft hierover aan het begin van deze week gesproken. De Kamer heeft zich ook uitgesproken. Van de kant van de Regering is duidelijk gemaakt, dat de Regering nog in de loop van dit jaar bij de Kamer een wetsontwerp zal indienen tot verlaging van het collegegeld tot f 500. De Kamer heeft zich daartegenover in verschillende graden van voorbehoud en vrijheid opgesteld. Ik ben mij dat zeer goed bewust. Er was afwijzing bij de een, instemming bij de ander, en er waren allerlei variaties van voorbehoud. Er kan echter geen twijfel over bestaan dat de Regering nog dit jaar met dit wetsontwerp bij de Kamer komt. De Regering zou niet vrijuit gaan als zij thans niet zou voorzien in de

gevolgen van aanvaarding van haar voorstellen, waarop de Regering uiteraard hoopt. Daarom is de Regering verplicht, dekking te zoeken en te bieden voor het gat van 25 mln. dat zal ontstaan als de Kamer de voorstellen van de Regering volgt.

Het kabinet heeft in de regeringsverklaring gezegd dat het op korte termijn, nog vóór het reces, bij de Kamer zou komen met voorstellen tot begrotingswijziging, ten einde nieuwe bedragen beschikbaar te krijgen voor het welzijnswerk. Daarbij heeft zij een aantal onderwerpen genoemd. Ik ontken niet dat daarin een keuze, een afweging van prioriteiten, schuilt. Er zijn in ons land vele noden. Men kan natuurlijk betogen dat de Kamer over de financiële middelen die het welzijnswerk in de brede zin van het woord ten dienste staan - dit betreft natuurlijk meer dan alleen de begroting van CRM - het afgelopen jaar herhaaldelijk heeft gesproken. Ik wil hier toch herinneren aan de oproep die de fractievoorzitter van de K.V.P., de heer Andriessen, tijdens het debat over de regeringsverklaring tot het kabinet heeft gericht. Hij heeft gezegd: Wij willen dat het welzijnsbeleid het centrale thema wordt van het program dat de nieuwe Regering gaat uitvoeren. Mijnheer de Voorzitter! Dit kabinet wil gaarne weten wat dit betekent: Het centrale thema in het program dat dit kabinet gaat uitvoeren. Er was naar mijn mening bij een meerderheid in deze Kamer een grote mate van gemeenschappelijkheid in opvatting, dat er acute noodsituaties bestaan op het terrein van het welzijnsbeleid. Dit kabinet heeft, juist vanwege de centrale plaats die het daaraan wenst toe te kennen, zoals het in het debat over de regeringsverklaring en in de regeringsverklaring zelf op velerlei wijze heeft toegelicht, gemeend dat het niet kan en mag wachten tot 1974 om op dit punt met een aantal nadere voorzieningen te komen.

De vraag is gesteld, wat de 24 mln. betekenen, waarvoor ze dienen en of ik een nadere toelichting kan geven. Men heeft gevraagd, of dit bedrag overeenkomt met het bedrag, dat gemeend geweest zou zijn met de uitvoering van de amendementen van de progressieve partijen, die onlangs werden verworpen.

Mijnheer de Voorzitter! Dit zijn alle zeer voor de hand liggende vragen. Naar ik aanneem zullen reeds volgende week - misschien zal het tien dagen duren - de betrokken suppletoire begrotingen kunnen worden ingediend; zij liggen met de bijbehorende memorie van toelichting gereed. Ik zeg er echter bij, dat zij de Ministerraad nog moeten passeren. Mag het misschien, mijnheer de Voorzitter? Het kabinet zit nog geen zeven weken, maar het probeert wel in tempo uitvoering te geven aan datgene, wat het heeft aangekondigd en ernst te maken met datgene, wat het heeft voorgehouden.

Een en ander komt erop neer, dat voor maatschappelijke ontwikkeling ruim 10 mln. ter beschikking zal worden gesteld. De hoofdmoot van dat bedrag gaat naar verhoging van de uitgaven in verband met gezinsverzorging en gezinshulp, dat wil zeggen ongeveer 6 mln.; 7,5 mln. gaat naar volkswontwikkeling en recreatie, waarvan 1,5 mln. ten behoeve van de instellingen voor bibliotheekwerk; 6,5 mln. komt ten goede aan culturele zaken.

Is dit hetzelfde als datgene, wat de verworpen amendementen beoogden? Neen, mijnheer de Voorzitter, die verworpen amendementen hadden betrekking op posten van 48 mln. te zamen.

Mijnheer de Voorzitter! Als ik mij dit mag veroorloven als Minister-President - ik ben er nooit 100 pct. zeker van wat men als Minister-President wel en niet mag zeggen - wil ik opmerken, dat ik op 28 februari jl. in de Kamer vóór deze amendementen heb gestemd. Ik vind het niet plezierig en voor mij persoonlijk teleurstellend - als ik dit tenminste mag zeggen -, dat ik nu als lid van dit kabinet bij de Kamer slechts de helft van dit bedrag kan inlossen. Op het ene gebied wordt iets meer uitgetrokken op het andere iets minder; uiteraard leidt nieuwe overweging door het kabinet tot een andere vormgeving aan de zaak.

Minister-President Den Uyl

Mijnheer de Voorzitter! Dit uitsprekende moet mij voorts van het hart, dat ik ook niet graag hier zou staan, gelet op de programmagrondslag waarop dit kabinet tot stand is gekomen, als ik zou hebben moeten zeggen, dat het kabinet niet bereid was, te vechten voor een tegemoetkoming in deze noden. Mevrouw Gardeniers heeft namens de K.V.P.-fractie op 28 februari jl. gezegd, dat haar amendementen betrekking hadden op de „uiterste noodzaken” en dat zij zich ervan bewust was, dat in uiterst dringende behoeften niet zou worden voorzien.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben mij ervan bewust, dat inwilliging van deze aanvullende begrotingsposten in vele opzichten een druppel op een gloeiende plaat zal zijn, maar met minder mag dit kabinet naar mijn mening niet komen.

Ik heb geen enkele aarzeling om namens het kabinet te zeggen, dat wij van harte hopen, dat de meerderheid van de Kamer juist gezien de bereidheid van het kabinet om tegelijkertijd dekkingsmiddelen aan de Kamer voor te stellen en gezien de keuze die uit de voorgestelde beleidsvoornemens blijkt – ik geef toe dat het een keus is, zo men wil een politieke – bereid zal zijn, het kabinet hierin te volgen.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! De Minister-President spreekt nu over een suppletore begroting van 24 mln., waarmee hij op de helft komt van datgene, wat hij eigenlijk wil. Ik neem aan, dat die suppletore begrotingen ook de 11 mln. bezuinigingen zal bevatten die toevalligerwijze in diezelfde sectoren vallen, die in de opsomming van de Minister-President liggen. Dan zou men haast zeggen, dat slechts ongeveer een kwart is gerealiseerd van datgene, wat oorspronkelijk met de indiening van de amendementen werd beoogd. Dan mag de Minister-President gaan middelen tussen verschillende grondslagen; ik zal dat niet doen. Ik meen echter, dat het juist is, deze zaken in elkaars verlengde te zien en te zeggen, dat 24 mln. min 11 mln. is 13 mln.

Minister **Den Uyl**: Mijnheer de Voorzitter! Na deze tevredenheidsbetuiging van de heer Van Aardenne zou ik voor een nadere toelichting van het onderscheid tussen posten, die voor compensatie in aanmerking worden gebracht, en deze voorstellen tot verhoging van uitgaven willen verwijzen naar de heer De Goede, die, zoals ik al heb aangekondigd, in het bijzonder op deze problematiek zal ingaan. Het zijn besluiten van onderscheiden aard.

De heer **Wiegel** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! De Minister-President heeft herinnerd aan zijn vroegere functie; hij heeft gezegd, dat hij toen van harte de amendementen van zijn partij heeft gesteund. Waarom komt hij dan nu echter met de helft van dat bedrag? Was het indertijd een beetje te veel gevraagd?

Minister **Den Uyl**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de heer Wiegel graag de bekende weg wijzen. In de eerste plaats is het niet meer 28 februari, maar 28 juni. Op enkele punten – ik denk nu onder andere aan de mogelijkheden tot het aanstellen van personeel – zijn niet meer dezelfde mogelijkheden voorhanden. Voorts zijn de mogelijkheden, om dit jaar nog nieuwe aanvullende dekking te zoeken, beperkt; wij zijn van oordeel dat nieuwe uitgaven van deze aard – ook de kosten van het pensioenbijdrageverhaal – behoorlijk moeten worden gedekt. Dit alles leidt ertoe dat er inderdaad voorstellen van beperkte strekking tot stand komen. Dit zal ook ten aanzien van enkele andere voorgestelde maatregelen gelden.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof dat wij het subtiel verschil tussen compensaties – toch ook beleid – en beleidsombuigingen, die kennelijk beleid van een hogere orde zijn, pas goed kunnen beoordelen als wij die suppletore begrotingen in ons bezit hebben. Dat wachten wij dan maar af.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nog een vraag willen stellen over het welzijnsbeleid. De Minister-President heeft een bedrag van 48 mln. aan amendementen genoemd. Is daarbij ook begrepen het bedrag van 7 mln. aan aangenomen amendementen, die door zijn toenmalige fractiegenoten zijn ingediend?

Minister **Den Uyl**: Daarbij zijn in ieder geval niet begrepen de 18 mln.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Dat begrijp ik zonder meer voor die 12 mln.

Minister **Den Uyl**: Mijnheer de Voorzitter! Ik had hieraan eigenlijk voorbij willen gaan, maar nu moet ik het wel even kwijt. Het kabinet was natuurlijk ook nog gedwongen een belangrijke beleidsbeslissing – in de voorjaarsnota verpakt – te nemen, namelijk wat het zou doen met die 18 mln. aan amendementen, waaronder 7 mln. aan amendementen van de progressieve fracties, die door de Kamer zijn aanvaard. Het kabinet heeft de beleidsbeslissing genomen, niet te wachten op de in het vooruitzicht gestelde suppletore begrotingen, maar zelf voor de financiering daarvan in het kader van de begroting wegen te zoeken.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): En nu het antwoord op mijn vraag.

Minister **Den Uyl**: Ik meen de vraag van de heer Van Amelsvoort beantwoord te hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Verschillende geachte afgevaardigden hebben hun instemming betuigd met de voorgestelde verhoging van de begroting voor ontwikkelingssamenwerking. Ik meen, dat door de heer Van Amelsvoort is gevraagd of het niet mogelijk was dat bedrag te halen uit de aangekondigde poging het stuwmeer te beperken.

Mijnheer de Voorzitter! Dit is niet mogelijk; het stuwmeer bestaat uit gemerkte bedragen; deze bedragen hebben een bestemming. Ik zou „ge-earmarke” bedragen kunnen zeggen, maar in uw stijl, mijnheer de Voorzitter, is het beter de term „geormerkte” bedragen te hanteren. Men kan niet zo maar zeggen: Wij halen die noodhulp, bij voorbeeld in verband met de droogte en de voedselschaarste in Afrika, eruit, want dat betekent dan dat wij royaal zijn met gelden in dat stuwmeer, die hun bestemming hebben. Als wij de noodhulp willen geven, hebben wij extra bedragen nodig.

Er is gevraagd, waaraan deze worden besteed. Dat staat nog niet geheel vast, mijnheer de Voorzitter, omdat de Minister van Ontwikkelingssamenwerking daarover op het ogenblik nog in bespreking is. Het gaat om de volgende projecten: Het opvangen van de gevolgen van de droogte in de Sahellanden; idem in India, rehabilitatie oorlogshandelingen getroffen gebieden in Pakistan; een bijdrage aan de VN-operaties in Bangla Desh voor voedseltransport en een reactie op een oproep van de ECOSOC – dit betreft Zambia – in verband met de gevolgen van de sluiting van de grenzen van Rhodesië.

In deze 13 mln. is op dit ogenblik geen hulp aan bevrijdingsbewegingen begrepen. Ik zeg dit in antwoord op een aan mij gestelde vraag. Mocht daartoe wel worden besloten overeenkomstig het program van het kabinet, dan zal eerst de Kamer hierover worden ingelicht. De bestemmingen van het geld heb ik zoëven genoemd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu op het voorstel inzake de huursubsidies.

De heer **Bakker** heeft naar mijn mening terecht gevraagd waar het precies om gaat. Het gaat erom te trachten 6000 woningen die op dit moment leeg staan, bewoond te krijgen. Men kan natuurlijk zeggen, dat 6000 van de 90 000 weinig is. Dat is in zekere zin juist. Het probleem van de toenemende leegstand, ook van nieuwe woningen, is een probleem dat het kabinet uitermate verontrust. Daarin moet men dan ook de

Minister-President Den Uyl

achterstand zien van het feit, dat de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening gisteren een aantal maatregelen heeft aangekondigd. Die maatregelen houden financiële faciliteiten in voor de verhuur van ten hoogste 6000 van deze woningen. Het gaat hierbij om woningen die op het tijdstip waarop de voorgestelde regeling in werking treedt, gemiddeld 4, 5 of meer maanden leeg staan. De voorgestelde maatregel heeft twee kanten. Aan de ene kant is er een verruiming van aanvullende huursubsidies. Het plafond van de subsidie wordt verhoogd van f 1260 op dit moment, tot f 1800 per jaar. Aan de andere kant wordt een zgn. huurgewenningsbijdrage beschikbaar gesteld door wijziging van de Beschikking geldelijke steun bewoners bij krotontuiming, doorstroming en woningverbetering. Die huurgewenningsbijdrage wordt maximaal f 1800, uit te keren over drie jaren. In de uitvoeringsregeling zal – dit ter informatie van de heer Aantjes die, naar ik heb gelezen, daarover een opmerking heeft gemaakt – wel een plafonnering met betrekking tot het inkomen worden opgenomen. De heer Aantjes zal mij de precieze uitwerking van die maatregel ten goede houden; hij kan daarover beter de Minister van Volkshuisvesting aanspreken. Deze Minister heeft mij echter gevraagd – ik ben op dit punt dus zijn boodschapper – in verband met een begrijpelijke kritische opmerking van de heer Aantjes de geachte afgevaardigde mede te delen, dat in de beschikking wel een plafonnering of een maximalisering, wat het inkomen betreft, zal komen.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Betekent de laatste opmerking van de Minister-President aan het adres van mijn collega Aantjes niet dat het perscommuniqué, zoals dat gisteren is verstrekt, onjuist is op dit punt?

Minister **Den Uyl**: Neen, mijnheer de Voorzitter, niet onjuist, maar daarop komt nog wel een aanvulling.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Hoe is de 10 mln. waarover de Minister sprak, verdeeld over beide maatregelen? Is daarin op het ogenblik enig inzicht?

Minister **Den Uyl**: Neen, mijnheer de Voorzitter, dat zou ik moeten navragen. Ik kan daarover op dit moment geen informatie geven; zo knap ben ik niet.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Ik wil hierover toch nog één enkele opmerking maken.

De **Voorzitter**: Neen, daar heb ik op dit moment bezwaar tegen; wij zijn nu met de eerste ronde bezig. Indien het is om verduidelijking van het betoog van de Minister-President te verkrijgen, kan men kort interrumpen. Tegen discussie heb ik op dit moment echter bezwaar.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Ik dacht niet dat dit nodig was.

De **Voorzitter**: Maar ik heb er bezwaar tegen als u dat doet. U kunt een interruptie plaatsen, maar méér niet.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Ik zal dan een interruptie plaatsen. Als de Minister-President zegt dat het perscommuniqué weliswaar juist is, maar dat er nog een aanvulling op komt, is dit toch wel een destructieve aanvulling, waar in dit perscommuniqué staat te lezen: ongeacht zijn inkomen.

De heer **Aantjes** (A.R.P.): Ik sta natuurlijk ook te popelen, maar het lijkt mij toch beter de desbetreffende aanvulling af te wachten. Ik zou overigens graag de nota met de Minister-President behandelen.

Minister **Den Uyl**: Ik zal, wanneer aan nadere informatie behoefte bestaat, u daarover graag inlichten. Ik dacht echter dat het op zich zelf duidelijk genoeg was.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Ik wil de Minister-President er toch nog een vraag over stellen. Betekent dit dat wij een aanvulling op dit perscommuniqué zullen krijgen?

Minister **Den Uyl**: Ik sluit dit helemaal niet uit. Ik zal dit informeren.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Wanneer de Regering een perscommuniqué uitgeeft, waarin staat „ongeacht het inkomen van de betrokkene”, geloof ik dat het, als zij dit niet meent, uit een oogpunt van een eerlijke voorlichting beter is dit recht te zetten.

Minister **Den Uyl**: Mijnheer Cornelissen, ik heb het helemaal begrepen.

De heer **Cornelissen**: Is het antwoord nu „ja” of „neen”?

Minister **Den Uyl**: Ja, ik heb u helemaal begrepen. Ik zeg u dat op dit punt nog een nadere informatie mijnerzijds mag worden verwacht.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het perscommuniqué niet gelezen. Het is echter toch bij voorbeeld mogelijk dat een forfaitair bedrag wordt gehanteerd voor mensen die onder een bepaalde inkomensgrens vallen en dat het niet proportioneel aan het inkomen wordt gekoppeld. Dit zou toch bij voorbeeld mogelijk zijn? Laten wij dit toch afwachten! Het behoeft toch niet met elkaar in strijd te zijn?

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Dat is natuurlijk mogelijk, maar als in het verstrekte perscommuniqué staat „ongeacht het inkomen” – hetgeen, desgevraagd, gisteren ook nog eens werd bevestigd door de betrokken Minister – terwijl hier, één dag later, wordt verklaard dat er wel een inkomensplafond zal gelden, geloof ik dat het juist en eerlijk is om een en ander schriftelijk recht te zetten met een aanvullend persbericht.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Het forfait, waarover de heer Dolman sprak, is geen forfait, want de regeling spreekt van 150 pct. van het verschil tussen de twee huren.

Minister **Den Uyl**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog iets zeggen ter toelichting van de aangekondigde voorstellen inzake de verlaging van de defensiebegroting voor 1973. Het gaat hierbij om een bedrag van 81 mln., waarvan 17,5 mln. nodig is voor de financiering van de tegenvallers, zoals opgesomd in de Voorjaarsnota. Defensie neemt daarin proportioneel deel, zoals dit ook met de ander hoofdstukken van de rijksbegroting gebeurt. De resterende verlaging van 63,5 mln. is een door het kabinet eerder aangekondigde, noodzakelijk geachte verlaging.

Er is gevraagd of dit een verlaging van het plafond betekent. Men moet goed zien dat dit plafond zou moeten zijn vastgesteld in een vierjarige afspraak onder een vorig kabinet. De hoogte van de defensieuitgaven voor 1974 zal door dit kabinet op basis van de programgrondslag de komende weken nader moeten worden vastgesteld en aan de Kamer moeten worden voorgesteld.

In de regeringsverklaring is aangekondigd dat tegen het einde van dit jaar een defensienota zal verschijnen, waarin het kabinet zal ingaan op het defensiebeleid en de consequenties daarvan voor de hoogte van de defensieuitgaven, welke naar het oordeel van het kabinet de komende jaren moeten worden gedaan.

Thans hebben wij te maken met een ad hoc-beslissing tot verlaging van de defensiebegroting voor 1973 met 81 mln.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Is deze ad hoc-beslissing, deze temporisering, ingegeven door financiële motieven of door de wil, inderdaad een ander defensiebeleid te gaan voeren?

Minister-President Den Uyl

Minister **Den Uyl**: Mijnheer de Voorzitter! Zoals in de regeringsverklaring is aangekondigd, zijn wij van oordeel dat deze beperkte verlaging van de defensiebegroting thuis hoort in de prioriteitenkeuze van het kabinet. Verder is deze verlaging mogelijk zonder op enigerlei wijze in strijd te komen met de uitgangspunten ten aanzien van het defensiebeleid, zoals die in de programgrondslag van het kabinet zijn vervat en in de regeringsverklaring nader zijn toegelicht.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Als ik wil vragen, of dit door een lening is op te vangen, moet ik daarvoor dan bij de Minister van Financiën zijn?

Minister **Den Uyl**: Dat hebt u uitstekend begrepen. Het hele vraagstuk van dekken van uitgaven door lenen of belastingen is bij de Minister van Financiën in buitengewoon goede handen.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Maar het gaat hierbij toch om een prioriteitenkwesitie?

Minister **Den Uyl**: Dat betwijfel ik in hoge mate. Wat dit betreft, moet ik verwijzen naar de zoveel grotere wijsheid van de Minister van Financiën.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Maar ik vrees, dat de Minister van Financiën straks zal zeggen, dat ik het aan de Minister-President had moeten vragen.

Minister **Den Uyl**: Dan kent u hem niet!

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Het betreft een zaak waarover volstrekte duidelijkheid moet bestaan, mijnheer de Voorzitter. De Minister-President spreekt over een verlaging van de begroting. Dit betekent een verlaging van de uitgaven voor Defensie in dit jaar.

Minister **Den Uyl**: Ja.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Betekent het ook een verlaging van het defensieplafond?

Minister **Den Uyl**: Ik heb gezegd – dit moet u goed begrijpen – dat er na het einde van dit jaar geen defensieplafond is. De vraag of er een plafond komt – het gaat hierbij om een bepaalde methode van meerjarenafspraken – staat geheel open. In de regeringsverklaring hebben wij aangekondigd, dat het kabinet streeft naar meerjarenafspraken, voor alle begrotingen. Als deze er komen, worden alle begrotingen in zekere zin plafondbegrotingen. Ten aanzien van defensie was door het vorige kabinet nog geen plafondafpraak gemaakt. Het antwoord is dus duidelijk. Men heeft nu te maken met een feitelijke verlaging van de defensiebegroting 1973 van 81 mln.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Het gaat hierbij waarschijnlijk om posten ex artikel 24 van de Comptabiliteitswet. Is het een echte temporisering of is het een verlaging?

Minister **Den Uyl**: Dat is een misverstand. Dat zou een overboeking betekenen, die er volgend jaar extra bijkomt. Dat is niet het geval. Het gaat niet om een post ex artikel 24 van de Comptabiliteitswet.

De heer **Wiegel** (V.V.D.): Ik begrijp, na de vragen van de heer Vermaat, dat het een echte verlaging van de defensieuitgaven wordt, waar de voorzitter van de fractie van de heer Vermaat zo tegen was.

Minister **Den Uyl**: Dat is niet te mijner beantwoording, mijnheer de Voorzitter. Het is een conclusie, die de heer Wiegel dan wel voor de heer Aantjes trekt, maar ik acht de

Minister-President Den Uyl e. a.

heer Aantjes best in staat, zelf een conclusie te trekken, een conclusie, geheel in overeenstemming met die van het preconstruerend beraad.

Ik ben hiermede aan het eind van mijn toelichting. Het spijt mij voor mijn collega's, dat het iets langer is geworden dan ik had gehoopt. Ik vind, dat de Kamer er recht op heeft – ik heb dit zo sericus mogelijk willen doen – zo exact mogelijk te worden geïnformeerd.

Mijnheer de Voorzitter! Men mag verwachten, dat – zoals de commissie-Vondeling heeft aanbevolen – de aanvullende begrotingen, die voortvloeien uit de voorjaarsnota, zullen worden ingediend gelijktijdig met de begroting 1974, dus tegen de derde dinsdag van september. Echter, wat de aanvullende begrotingen betreft, die noodzakelijk zijn vanwege de beleidsbeslissingen, die in de brief aan de Kamer zijn aangekondigd, meen ik te mogen zeggen: als de Kamer mij hierbij enige armslag laat, kunnen deze binnen veertien dagen tegemoet worden gezien. Het is simpelweg zo, dat het kabinet best over het pensioenbijdrageverhaal, over de collegegelden, over elk van de posten met de Kamer rustiger en grondiger had willen discussiëren aan de hand van aanvullende begrotingen. Het staat echter vast, dat, willen wij deze posten kunnen realiseren, aanvullende dekking voor dit begrotingsjaar noodzakelijk is. Dat noopt dit kabinet, met afweging van alle pro's en contra's te komen tot dit samenstel van maatregelen, zoals het aan de Kamer is voorgelegd en waarvan het voorstel tot dekking van meeruitgaven, via de verhoging van de benzineaccijns met ingang van 1 augustus een intrinsiek onderdeel uitmaakt.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Over de defensie-uitgaven lezen wij in de stukken, dat de beslissingen getemporeerd zullen worden. Er staat niet dat de uitgaven getemporeerd zullen worden. Ik vat dit aldus op, dat de beslissing naar beide kanten, positief en negatief, kan uitvallen, dat het dus ook een temporisering van uitgaven kan worden. Begrijp ik dat goed?

Minister **Den Uyl**: Dat is in die zin juist dat, als wij het hebben over een temporisering van de beslissingen, daarmee de beslissingen zelf met betrekking tot de genoemde objecten nog niet genomen zijn. Men moet wel goed zien, dat het een verlaging is voor dit jaar en dat het niet bedragen zijn, die overgeschreven worden. Er komt een zelfstandige beslissing ten aanzien van de begroting 1974 en van komende jaren, te verantwoorden in de defensienota.

Minister **Duisenberg**: Mijnheer de Voorzitter! Ik stel het zeer op prijs voor deze eerste keer, en dan nog net op de valreep van uw reces, met deze Kamer te kunnen discussiëren over onderwerpen van groot belang. Ik zal niet ontkennen, dat ik nog even moet wennen, omdat het beeld dat mij zo vertrouwd is in zwart-wit, zich thans in kleur aan mij voordoet. Overigens komt uw uitrusting vandaag overeen met mijn zwart-witte buisbeeldvorming, waardoor ik mij aanmerkelijk meer op mijn gemak voel.

Vele onderwerpen liggen vandaag ter tafel. De Minister-President heeft al gezegd, dat wij een soort arbeidsverdeling zijn overeengekomen. Ik zal mij vandaag beperken tot het algemeen budgettaire kader en de in dat verband gestelde vragen. Staatssecretaris De Goede zal wat betreft de Voorjaarsnota vooral ingaan op vragen betreffende afzonderlijke posten, een en ander naar ik inmiddels heb begrepen in overeenstemming met het vorige jaar. Staatssecretaris Van der Stee zal een toelichting geven op met name de belastingtechnische aspecten van de voorgestelde verhoging van de benzineaccijns.

Er is een zo groot aantal vragen gesteld, dat hoewel wij ons uiterste best zullen doen daar zo volledig mogelijk op te antwoorden, het evenwel in de beschikbare tijd niet uitgesloten zal zijn, dat een enkele vraag onbeantwoord blijft. Dat is dan niet het gevolg van onze onwil, maar van het tijdsgebrek. Wij zullen daar graag op terugkomen.

Minister Duisenberg

In mijn brief van 24 mei aan de Kamer heb ik uiteengezet, welke budgettaire omstandigheden het kabinet aantrof bij zijn optreden. De cijfers in die brief waren gebaseerd op de maandstaten, die Financiën ontvangt, tot en met 31 maart. De Voorjaarsnota die thans mede aan de orde is, is wat de uitgaven betreft, gebaseerd op de maandstaten tot en met 30 april, wat de ontvangsten betreft tot en met 31 mei.

In dit verband moge ik er naar aanleiding van een vraag van de geachte afgevaardigde de heer Van Dis op wijzen, dat die maandrapportage weliswaar de basis vormt voor een oordeel over de uitvoering van de begroting over het gehele jaar, maar dat zulks niet gebeurt door een rechtlijnige extrapolatie van wat zich in de eerste maanden heeft afgespeeld. Wel degelijk wordt rekening gehouden met de bijzondere aard van de verschillende posten, zodat een afgewogen oordeel over de te verwachten ontwikkeling kan worden gevormd. Het verschil in data wat betreft de uitgaven en ontvangsten kan dus ook geen bijzondere aanleiding zijn tot onzekerheid in de schatting.

Zoals bekend, menen wij thans op basis van de zich tot en met 30 april gemanifesteerd hebbende ontwikkeling te moeten concluderen tot een totale relevante overschrijding van de begroting 1973 van per saldo 781 mln., te weten 148 mln. als restant van de budgettaire gevolgen van het centraal akkoord, 400 mln. als tegenvaller bij de EEG-financiering en 233 mln. als het saldo van een zeer groot aantal mutaties bij vele uitgaven en niet-belastingontvangsten.

Volgens de regels van het stringente begrotingsbeleid zou dit totale bedrag moeten leiden tot compensaties of tot het zoeken van additionele dekking, tenzij bij voorbeeld conjuncturele omstandigheden ertoe zouden dwingen – of noodzaken, zoals de heer Vermaat terecht heeft gezegd – daarvan af te wijken. Ik heb in dit geval gemeend te kunnen volstaan met het zoeken van compensaties respectievelijk dekking tot bijna één derde van het totale bedrag, aldus inderdaad een 550 mln. voor mij uitsluitend en daarmee de dekkingsproblematiek voor 1974 bepaald niet vergemakkelijkend. Het kwam de Regering voor dat zulks reeds uit een oogpunt van macro-economisch beleid verantwoord was. Immers, ervan uitgaande dat de oorspronkelijke begroting voor 1973 goed paste in het toen heersende beeld van de conjuncturele ontwikkeling, moet ik thans constateren dat de verwachte daling van de werkloosheid tot dusverre is uitgebleven. Toch past hier een heel voorzichtig koersen, omdat terwijl er thans geen sprake lijkt te zijn van overbesteding een opnieuw oproepen van overbesteding ieder pogen tot succesvol bestrijden van de inflatie illusoir zou maken. Thans betreft dit niet in eerste instantie bestedingsinflatie. Wij worden geconfronteerd met het probleem, hoe deze inflatie aan te pakken. Daarover beraadt het kabinet zich zeer intensief. Wij willen evenwel op dit punt niet komen met stuntwerk.

Deze algemene overweging behoort, zoals de geachte afgevaardigde de heer Dolman terecht opmerkte, primair te zijn. Ik ontken niet dat er in de omvang van de overschrijding die niet wordt gedekt wel iets meer zit dan een toevallige overeenkomst in de cijfers. Het kabinet heeft zich hierbij ook laten leiden door de overweging, dat met betrekking tot het centraal akkoord het vorige kabinet reeds had besloten de dekking van de daaruit resterende 148 mln. uit te stellen tot 1974, terwijl de EEG-overschrijding een aantal specifieke elementen bevat die, gezien de onzekerheid die met betrekking tot deze post heerst, het gerechtvaardigd deden lijken niet reeds thans structureel dekking hiervoor te zoeken.

In verband met de vragen die juist over de EEG-financiering zijn gesteld door onder andere de heer Vermaat, de heer Van Amelsvoort, de heer Bakker en nog vele anderen, wil ik graag iets nader ingaan op aard en omvang van deze tegenvaller. Hierbij moet een aantal elementen worden onderscheiden.

In de eerste plaats is het vorige kabinet er bij de opstelling van de begroting voor 1973 van uitgegaan dat de autoriteiten

in Brussel hun begroting niet ten volle zouden uitputten. Zich baserend op de ervaringen uit de jaren 1971 en 1972, is het vorige kabinet ervan uitgegaan dat dit slechts zou gebeuren tot een percentage van ongeveer 85. Dit betekent een veronderstelde onderuitputting van ongeveer 100 mln. Zodra blijkt dat zich bij de EEG-financiering een overschrijding voordoet, zoals thans het geval is, moet Nederland geheel voor Nederlandse verantwoordelijkheid een begrotingsoverschrijding tot – in ieder geval – het bedrag van 100 mln. accepteren. Niet alleen echter dreigt de EEG haar begroting volledig te benutten, zij dreigt er aanmerkelijk overheen te gaan. Wij verwachten voor het Europese Sociale Fonds – dit is nog niet „hard” – een supplettoire begroting van tegen de 300 mln. rekeneenheden, waarin het Nederlandse aandeel, bijna 10 pct., 100 mln. bedraagt. Voor het Landbouwgarantiefonds werd twee weken geleden rekening gehouden met een overschrijding van 762 mln. rekeneenheden, zulks naar aanleiding van mededelingen door de Europese Commissie. Terwijl wij hier gisteren vergaderden kwam een telex binnen, die vermeldde dat de uit Brussel te verwachten supplettoire begroting thans niet moet worden gesteld op 762 mln. rekeneenheden, maar op 973 mln. rekeneenheden.

De heer **Bakker** (C.P.N.): En wij hier maar over 5 mln. zitten te knobbelen.

Minister Duisenberg: Voor Nederland betekent dit nu circa 350 mln. extra alleen uit dezen hoofde. Hierbij zijn dan inbegrepen – dit in antwoord op de vraag van de heer Van Dis – de gevolgen van de onderhandelingen in Luxemburg van enkele maanden geleden.

Hiernaast zijn er nog de gestegen wereldmarktprijzen, die bij vele afgevaardigden de gedachte hebben doen oproepen dat het geheel van de overschrijding daaraan te wijten zou zijn. De gestegen wereldprijzen van het graan betekenen voor Nederland een tegenvaller, omdat de opbrengsten uit heffingen daardoor tegenvallen, – dat moet worden gesuppleerd uit eigen middelen – van circa 50 mln.

Op grond van al deze gegevens is, wat in de Voorjaarsnota is opgenomen als stelpost van ongeveer 400 mln., thans wel te stellen op een 500 mln. ....

De heer **Bakker** (C.P.N.): Dat is honderd miljoen per week.

Minister Duisenberg: .... maar nogmaals, de raming is niet definitief.

Welke zijn de oorzaken van deze belangrijke overschrijding? Dat zijn er vele. Voor een deel bestaan die uit de monetaire compensaties die moeten worden betaald door Brussel in verband met de veranderde valutaverhoudingen. Verder heeft zich een achterstand in bepaalde betalingen voorgedaan in de afgelopen jaren, die nu wordt ingehaald. Dat betreft dus nauwelijks een structurele post. Voorts zijn de kosten van het toetreden van nieuwe leden tegengevallen.

De heer Bakker heeft zich zeer kritisch uitgelaten over de begrotingstegenvaller met betrekking tot de EEG-financiering. Ik kan hem de verzekering geven dat het ook voor de Regering een buitengewoon onaangename verrassing vormt, vooral ook omdat het, voorzover thans valt te beoordelen, voor een zeer groot deel van structurele aard lijkt te zijn.

Ik heb de Minister van Economische Zaken verzocht namens mij in de bijeenkomst van vandaag van de Europese Conjunctuurraad uiting geven aan de grote bezorgdheid van de Nederlandse Regering te dezen en aan te dringen op maatregelen ter beteugeling en voorkoming van een ongebreidelde groei van de EEG-uitgaven.

Overigens is van Nederlandse zijde reeds maandenlang aangedrongen op een nauwkeurige raming van de consequenties van de in de afgelopen maanden genomen communautaire landbouwbesluiten. Kort geleden heeft de Raad voor Euro-

Minister Duisenberg

pese zaken ter zake contact gehad met de heer Lardinois, bij welke gelegenheid ik tegenover hem van mijn verontrusting heb doen blijken. Ik heb datzelfde gedaan in gesprekken met mijn Belgische ambtgenoot en ook met de Britse minister voor Europese zaken.

Ik kom nu terug bij het begrotingsbeeld, zoals dat blijkt uit de Voorjaarsnota. Men kan stellen – hier en daar is dat ook al gedaan –: als je nu al 550 mln. voor je uitschuift, dan kan die 233 mln. reguliere overschrijdingen, het saldo van al die posten, dat zich ieder jaar wel in zekere mate zal voordoen, er ook nog wel bij. Ik ben van mening dat dat niet moet.

Ik heb al gezegd dat wij, met het oog op de onzekerheid in de conjuncturele situatie, waar wel van enige aantrekking sprake lijkt te zijn – maar gezien de werkloosheid gaat het veel te traag – geen nieuwe overbesteding mogen oproepen. Wij hebben immers voortdurend die grote werkloosheid.

Nu spreken wij wel gemakkelijk – zowel in het ambt dat ik nu vervul, als in het ambt dat ik hiervoor vervulde – over structurele werkloosheid en conjuncturele werkloosheid. Het is vermoedelijk ook wel juist dat de structurele kern in de werkloosheid veel groter is geworden. Er kunnen en zullen echter ook conjuncturele verklaringsgronden voor worden aangevoerd. Niettemin uit het zich wel, zoals de Minister-President het uitdrukte, op een zeer eigensoortige wijze. De huidige werkloosheid vraagt om specifieke maatregelen, zelfs al is zij voor een belangrijk deel mede conjunctureel bepaald.

Mijn conclusie is dus niet: Laat de overschrijding maar lopen. Immers, dan geeft men in wezen een globale impuls aan de economie die men laat afhangen van de toevalligheden van de overschrijdingen zoals die zich op de verschillende begrotingshoofdstukken voordoen. Men mag en moet dan wel een specifiek werkgelegenheidsprogram opzetten, gericht op specifieke sectoren en regio's. Dat heeft ook een conjuncturele impulswerking, maar wij hopen, dat dit leidt tot structurele oplossingen.

De geachte afgevaardigde de heer Drees heeft vraagtekens geplaatst in woord en eerder al in geschrift bij het stringente begrotingsbeleid. Ik zal er weinig over zeggen, omdat ik mij heel wel kan vinden in hetgeen de heer Vermaat hierover gisteravond reeds heeft opgemerkt.

Er zijn argumenten – en ik meen goede – om vast te houden aan het stringente begrotingsbeleid, ook naast de formeel-juridische elementen van de autorisatiefunctie van de begroting. Het stringente begrotingsbeleid sluit als een logisch verlengstuk aan bij het structurele begrotingsbeleid. Het past in een trendmatige evenwichtige ontwikkeling, waarop het structurele begrotingsbeleid is gericht, dat men zich ook aan de begroting houdt zolang bijzondere factoren geen aanleiding geven daarvan af te wijken.

Het stringente begrotingsbeleid – dat wel in deze vorm een nieuwigheid van de laatste jaren is maar zeker niet naar de inhoud, want in de jaren '50 werd ook een strikt begrotingsbeleid gevoerd, zij het op andere wijze – induceert een begrotingsdiscipline die naar mijn mening niet kan worden gemist. Ik wil daarmee niet zeggen, dat deze vorm van stringente begrotingsbeleid, waarvoor men de regels vindt in de miljoenennota 1970, voor de eeuwigheid heilig is. Het ontbreken van zo'n beleid met de daaraan inherente begrotingsdiscipline zou echter de discipline zodanig ondermijnen dat een uitgaven-groei het gevolg zou zijn, die noodwendig zal leiden tot een stijging van de belastingdruk, die zelfs mij te bar zou zijn, laat staan de geachte afgevaardigde de heer Drees.

Overigens ontken ik niet, dat met name in dit jaar waarin het stringente begrotingsbeleid samenvalt met het voornemen van het nieuwe kabinet tot uitvoering van een aantal nieuwe maatregelen tot enige verwarring aanleiding kan geven en dit beleid de indruk kan wekken een merkwaardig gegoochel met cijfers te zijn, zoals met name de heer Van Aardenne stelde. Ik geloof niettemin, dat het nuttig is, twee zaken goed uit elkaar te houden. Het hanteren en in de hand houden van de begro-

ting zoals in de Voorjaarsnota gebeurt is één zaak, het nieuwe beleid – macro-economisch daarin geïntegreerd, maar begrotingstechnisch daarvan los staand – is een andere zaak.

Er zijn vele vragen gesteld over specifieke posten en over het arbitraire karakter, dat men zag in het toepassen van compensaties. Bij de overschrijdingen die worden geconstateerd, kunnen wij globaal onderscheiden overschrijdingen die het gevolg zijn van beleidsmaatregelen op een bepaald departement en overschrijdingen die het gevolg zijn van exogene oorzaken, waaraan men zelf niets kan doen. Het zou onredelijk zijn te vragen, die overschrijdingen binnen het eigen hoofdstuk te compenseren. In het algemeen wordt voor de overschrijdingen, die het gevolg zijn van beleidsbeslissingen, compensatie binnen het eigen hoofdstuk gevraagd. De exogene overschrijdingen worden „versleuteld”; de pijn moet worden verdeeld over alle begrotingshoofdstukken. Bij het hanteren van de verdelings-sleutel (dit jaar dezelfde als die welke het vorige jaar door het voorgaande kabinet werd gebruikt) krijgen investeringsuitgaven een zwaarder gewicht dan de loonuitgaven. De sleutel wordt verder ontleend aan de economische classificatie van de uitgaven. Aan de investeringsuitgaven wordt een groot gewicht gegeven. Dat kan ook moeilijk anders; als men het niet zou doen, zou dat betekenen dat men met compensaties te verichten, mensen zou moeten ontslaan. Investeringsuitgaven zijn nu eenmaal relatief nog het meest flexibel.

Thans wil ik enkele opmerkingen maken over het structurele begrotingsbeleid naar aanleiding van vragen van de heren Vermaat en Van der Mei. In de regeringsverklaring is reeds gesteld dat dit kabinet vasthoudt aan de grondslagen van het structurele begrotingsbeleid. Nu ben ik het wel eens met de heer Drees, dat het structurele begrotingsbeleid door het optreden van de inflatie en de daarmee gepaard gaande toenevende betekenis van de zogenaamde nominale compartimenten van de begrotingsruimte en het beslag daarop bijzonder gecompliceerd is geworden. Ook ondoorzichtig, zodat de vraag is gerezen – mijn ambtsvoorganger, de heer Nelissen, heeft daartoe het initiatief genomen – of in die nominale sectoren, over een aantal jaren gezien, de veronderstelde verhoudingen, die in wezen waren gebaseerd op pragmatische veronderstellingen, tussen ruimte en beslag daarop ook bij een hogere loon- en prijsontwikkeling wel waren zoals werd verondersteld. Dat heeft geleid tot het opnieuw aan het werk zetten van de Studiegroep begrotingsruimte, die ter zake al eerder enkele rapporten heeft uitgebracht. Het nieuwe rapport van deze studiegroep zal mij, naar mij is verzekerd, binnen enkele weken bereiken en ik kan dus op dit ogenblik nog niet zeggen, tot welke conclusies het nieuwe onderzoek heeft geleid. De heer Vermaat heeft in dit verband gevraagd, wat mijn standpunt is over de zogenaamde totale begrotingsnormering, het overgaan naar de totale ruimte.

Ik heb sympathie voor de afkeer van de verzuiling in het geheel van de begrotingsruimte. Het huidige systeem is buitengewoon gecompliceerd. Dat dacht ik al voordat ik dit ambt ging vervullen; ik ben er nu, door er middenin te gaan zitten, van overtuigd geraakt dat het nog veel ingewikkelder is dan ik in mijn ergste dromen al had vermoed.

Ik zou graag willen naar een eenvoudige presentatie, naar een overgang naar de totale ruimte. Het zou echter niet verantwoord zijn deze stap zonder meer te doen, omdat er nogal zware consequenties aan vastzitten, met name voor wat betreft het verwerken van prijs- en loonmutaties in dit geheel. Het heeft ook consequenties; bij voorbeeld kan het die hebben voor het door de Regering te voeren salarisbeleid. Het kabinet overweegt dan ook op dit punt, de overgang naar de totale ruimte, een nieuw advies te vragen aan de Studiegroep begrotingsruimte, die voor- en nadelen zou kunnen inventariseren en zou kunnen aangeven, hoe de methodiek van de totale ruimte zou moeten worden opgezet en of de overstap aanbeveling verdient. Naar ik vrees kan dit zeker niet worden verwezenlijkt voor de begroting voor 1974, maar wellicht wel voor

Minister Duisenberg

de meerjarenafspraken die het kabinet in de herfst hoopt te maken.

De heer Van Aardenne heeft een vraag gesteld over het beslag op de proportionele nominale ruimte. In het bijzonder had het hem getroffen dat, terwijl het vorige jaar is gewaarschuwd dat bij een hogere loonstijging het tekort op de proportionele nominale ruimte zou toenemen, nu het omgekeerde het geval blijkt te zijn. De verklaring voor deze discrepantie tussen de resultaten van de destijds gemaakte berekening en de huidige uitkomsten ten aanzien van de proportionele nominale ruimte is gelegen in een uiteenlopende relatie tussen loon- en prijsstijging, met name anders dan destijds werd verondersteld. Destijds is bij de kwantificering van de variant voor een hogere loonstijging uitgegaan van het desbetreffende spoorboekje van het CPB, dat veronderstelt dat één procent extra loonstijging de prijsstijging van het nationale inkomen met ongeveer een half procent doet toenemen. Deze verhouding impliceert een verhoging van de arbeidsinkomensquote. In 1972 en ook in 1973 was de verhouding tussen loon- en prijsstijging duidelijk anders. Dit blijkt onder meer uit de daling van de arbeidsinkomensquote in 1972. De met de loonstijging gepaard gaande prijsstijging is dus hoger dan in vorige berekeningen werd verondersteld. Deze stijgingen resulteerden in een aanmerkelijk grotere ruimte. Te verwachten valt, dat in het komende rapport van de Studiegroep begrotingsruimte deze zaak uitvoerig zal worden toegelicht.

De heer Van Dis heeft gevraagd, waarom de wijzigingen in het pensioenbijdrageverhaal als relevant zijn aangemerkt. Mijnheer de Voorzitter! Het betreft hier geen algemene loon- en salarismaatregel, waarvoor de uitgaven uit de proportionele nominale ruimte worden gedekt, maar een maatregel, die uitsluitend geldt ten aanzien van het overheids personeel. Daarom zijn ook bij de indiening van de begroting voor 1973 de toen verwachte voordelen ad 100 mln. als relevant aangemerkt; daarom moet ook nu de mutatie in dat bedrag wederom als relevant worden beschouwd.

Enkele sprekers hebben erop gewezen, dat ditmaal in de Voorjaarsnota geen extrapolaties zijn opgenomen. Zij hebben dit spijtig gevonden. Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het met hen eens. Het kabinet is bij het voorbereiden van de nota - in het bijzonder wat betreft de compensaties - gestuit op de moeilijkheid, dat niet op korte termijn voldoende nauwkeurig kon worden aangegeven, welke doorwerking naar volgende jaren moest worden verwacht. Het streven, de compensaties structureel uit te werken en sluitend te doen zijn, zou evenwel tot een zodanige vertraging in de voorbereiding van de nota hebben geleid, dat deze de Kamer niet meer vóór het recess zou hebben kunnen bereiken. Het kabinet heeft daarom ten aanzien van de doorwerking voor latere jaren volstaan met het maken van de interne afspraak, dat bij het beraad over de voorbereiding van de begroting voor 1974 ten opzichte van de reeds ingediende streefcijfers wijzigingen zullen worden aangebracht door de doorwerking van de overschrijdingen en de meevallers in 1973 en de zodanige doorwerking van de compensatie, dat de eerder bedoelde doorwerking wordt gecompenseerd. Ik zou dus met enige nadruk willen zeggen, dat het ontbreken van extrapolaties deze keer moet worden beschouwd als ons door tijdsgebrek opgedrongen maar niet als precedent voor de toekomst.

De Voorjaarsnota geeft niet alleen een beeld van de uitvoering van de begroting voor 1973, maar eveneens een indruk van het begrotingseffect van enkele nieuwe activiteiten, waarin het eigen beleid van het kabinet tot uitdrukking komt. De uit een en ander voortvloeiende uitgavenstijging zal het kabinet behalve door beperking van andere begrotingsposten voor een deel willen opvangen door een verhoging van de benzineaccijns. Dit laatste, het nemen van een belastingmaatregel ter gedeeltelijke dekking van een bij de uitvoering van een lopende begroting ontstane uitgavenoverschrijding, is op zich zelf inderdaad een weinig voorkomend element van het trendmatige begrotingsbeleid, maar het past daarin volkomen. Bij een strin-

gente toepassing van dit beeld moet immers het accres van de relevante uitgaven, dat boven de beschikbare begrotingsruimte uitgaat, worden afgedekt door uitgavenbeperking en/of verhoging van begrotingsontvangsten. Blijft dit achterwege, dan zou in de structurele dekking van de begroting nog weer een extra gat ontstaan.

Nu kan men stellen, dat dit gat kan worden gedekt door een extra beroep op de kapitaalmarkt. De implicatie van die stelling is evenwel, dat het structurele begrotingstekort wordt vergroot. Bij de beoordeling hiervan moet niet worden gelet op de feitelijke ontwikkeling van de begroting voor 1973, die met name door de ontwikkeling van de bedrijfswinsten in het vorige jaar gunstig wordt beïnvloed, maar op de structurele afstemming van het begrotingstekort op het trendmatige besparingsoverschot van andere sectoren in de volkshuishouding.

In de nota is toegelicht, dat voor 1973, zoals gezegd, rekening moet worden gehouden met een overschrijding van ruim 0,5 mld., die het kabinet bij zijn optreden aantrof en waarvoor in het kader van de begroting voor 1974 een oplossing moet worden gevonden. Een verdergaande vergroting van die overschrijding dient naar het oordeel van het kabinet, ook met het oog op de onzekere conjuncturele situatie, te worden vermeden. Dat betekent dat voor de met het nieuwe beleid gemoeide uitgaven een adequate dekking dient te worden verkregen, zowel via bezuinigingen als via belastingverhoging. Men hoort vaak het geluid - de stemmen worden steeds luider - dat bij ruime kapitaalmarktverhoudingen het Rijk best meer zou kunnen lenen ter dekking van extra uitgaven. De meer geavanceerd denkende pleitbezorgers van deze uitgaven plegen dan als argument aan te voeren, dat de kapitaalmarktsituatie erop wijst dat de trendmatige ontwikkeling van het besparingsaldo van sectoren buiten het Rijk te pessimistisch is beoordeeld. Het is niet onmogelijk maar de Studiegroep begrotingsruimte zal er ons over inlichten. Naar mijn oordeel zou het volstrekt onjuist zijn, een dergelijke fundamentele conclusie te bereiken door de waarneming van marktverhoudingen zoals die zich op één ogenblik voordoen. Nog afgezien van de conjunctuur worden die in sterke mate bepaald door incidentele en tijdelijke factoren. Zoals gezegd, de studiegroep zal hierop nader terugkomen.

Voor het geval dat men, daarop toch vooruitlopend, denkt met deze argumenten aan te kunnen dringen op verdergaande leningfinanciering, moet ik de Kamer erop wijzen dat de kapitaalmarkt op dit ogenblik al weer tekenen van duidelijke verkrapting vertoont.

Nu zou men ook kunnen stellen - ik meen dat enkele geachte afgevaardigden dat hebben gedaan, onder andere de heren Vermaat en Verbrugh - dat men dan maar niet moet dekken. Dit betekent dat men monetair moet financieren totdat men het opvangt in de begroting 1974. Het niet dekken zou evenwel betekenen een additionele inflatoire impuls, die naar mijn oordeel nu moet worden vermeden. In dit verband kom ik op de nieuwe maatregelen, met name op de daarvoor voorgestelde dekking in de vorm van verhoging van de benzineaccijns.

Er zijn vragen gesteld over de invloed van de verhoging van benzineaccijns op de kosten van levensonderhoud. De prijsstijging als gevolg van de accijnsverhoging van de particuliere consumptie bedraagt op jaarbasis 0,12 pct. dus in 1973 0,06 pct. Dat werkt natuurlijk weer verder door. Men vindt een sterk gestileerde berekening in het Centraal Economisch Plan 1973, waarin een autonome prijsmaatregel verder wordt doorberekend en uiteindelijk zou leiden tot een extra prijsstijging die in dit geval zal uitkomen op 0,275, dus bijna 0,3 pct.

Zouden wij niet dekken, mijnheer de Voorzitter, dan betekent dat dus in feite dat wij daarmee de nagestreefde monetaire verkrapting voor dat bedrag niet zouden uitvoeren. Dat kunnen wij zien als een liquiditeitscreatie van eveneens op jaarbasis 230 mln. Die liquiditeitscreatie levert ook prijsaspecten op; op basis van dezelfde gestileerde, modelmatige benade-

Minister Duisenberg

ring, zou het prijzeffect van monetaire financiering van de voorgenomen maatregelen 0,2 pct. zijn. De verschillen tussen beide uitkomsten zijn dus, nu het om kleine bedragen gaat, zeer gering.

Door enkele afgevaardigden is gepleit voor het tijdelijk maken van de verhoging van de benzineaccijns. Het argument was dat dan in het kader van de gehele begroting 1974 het dekkingsplan in zijn totaliteit opnieuw zou kunnen worden bekeken.

Ik heb daar wel bezwaren tegen, mijnheer de Voorzitter. Een accijnsverhoging past nu internationaal. Wij trekken de accijnzen nu gelijk aan die in België. Dat zal ook het geval zijn per 1 januari 1974. Men moet niet de illusie wekken dat wij dan zouden kunnen terugdraaien. Internationaal past het in dit patroon.

Veel belangrijker is dat voorstellen tot verhoging van uitgaven met een structureel karakter naar mijn mening in het algemeen vergezeld behoren te gaan van voorstellen tot dekking met een structureel karakter. Het komt mij heel gevaarlijk voor, al te gemakkelijk van dat beginsel af te wijken.

In de regeringsverklaring is reeds gesteld, dat het kabinet zich hoopt te onthouden van een verhoging van de omzetbelastingtarieven in het volgend jaar. Dat betekent dat verhoging van de indirecte belastingen in het algemeen alleen mogelijk zal zijn in een andere dan de b.t.w. De keuze is dan niet zo groot meer. Benzineaccijns is nu nog, gezien de verhoudingen met de Benelux-partners, een van de zeer weinige en van een zodanige betekenis, dat wij er nog wijziging in kunnen brengen.

De stellige verwachting is en behoort te zijn, dat de voorgestelde verhoging van de benzineaccijns een blijvende zal zijn, zelfs al zou men haar tijdelijk noemen. Ik acht het onjuist en niet elegant, nu illusies te wekken en het zo voor te stellen, alsof de verhoging zal worden teruggedraaid.

Van belang is natuurlijk ook de ontwikkeling van de drukstijging van de belastingen. Hedenmorgen heeft de heer Notenboom bij interruptie reeds aan de programgrondslag van dit kabinet herinnerd door te wijzen op de 0,5 pct. uit Keerpunt '72. Hij gaf blijk van enige zorg over de interpretatie van deze cijfers. Naar zijn zeggen is volgens het Christendemocratische program een percentage van 0,5 maximaal toelaatbaar, terwijl een percentage van 0,6 naar de mening van de andere groep minimaal noodzakelijk is. Zo geformuleerd lijkt er een wereld van verschil tussen beide groeperingen mogelijk te zijn. Met de heer Burger en de heer Dolman evenwel wil ik stellen, dat, waar het kabinet er ernstig naar streeft de drukstijging niet boven de 0,5 pct. à 0,6 pct. te doen uitgaan – geïnterpreteerd als maximum – dit niet met mathematische precisie kan worden gegarandeerd, getuige ook de interruptiediscussie tussen de geachte afgevaardigde de heer Dolman en de geachte afgevaardigde de heer Scholten. Dit kabinet – dat is in de discussie tijdens de regeringsverklaring ook gezegd – acht het vooral met het oog op de harmonisatie binnen Europa van belang, te komen tot een evenwichtige verdeling tussen directe en indirecte belastingdruk.

Dat houdt echter geenszins in, dat dit ook ieder jaar volstrekt tot een rigide vaste versleuteling van belastingdrukmutaties voor de indirecte en directe belastingen moeten leiden. Andere prioriteiten – ik denk bij voorbeeld aan de inflatiebestrijding – zullen tijdelijke afwijkingen kunnen rechtvaardigen.

Ik wil tot slot nog enkele losse opmerkingen maken. De geachte afgevaardigde de heer Van Amelsvoort heeft zich gevraagd, hoe het komt, dat de ramingen van de belastingen op inkomen, winst en vermogen met een zoveel groter bedrag zijn bijgesteld dan die van de kostprijsverhogende belastingen. Ik moet in antwoord op die vraag twee factoren noemen: In de eerste plaats een bekende factor, namelijk dat de progressiefactor van de directe belastingen veel hoger is dan die van de indirecte belastingen, gemiddeld 1,4 pct. tegenover 0,8. In de tweede plaats speelt natuurlijk een rol, dat het gewicht van de

directe belastingen in de totale belastingopbrengst – op het ogenblik 55 pct. – groter is dan het gewicht van de indirecte belastingen.

In dit verband wil ik aanknopen bij een opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Van Aardenne. Ook hij heeft uit de voorjaarsnota de conclusie getrokken, dat zich in 1973 een tamelijk sterke verschuiving in de richting van de directe belastingen voordoet. Daarbij aanknopend vraagt de geachte afgevaardigde zich af, welke conclusie het kabinet met betrekking tot het dekkingsplan hieruit zal trekken.

Mijnheer de Voorzitter! Het dekkingsplan is nog niet in een zodanig stadium, dat het kabinet er zich reeds over heeft kunnen buigen, laat staan conclusies kunnen trekken.

Er zijn vele verwonderde vragen gesteld over de opbrengsten van de vennootschapsbelasting, die zoveel groter is dan aanvankelijk werd geraamd. Voor een deel hangt de forse verhoging van de opbrengst van de vennootschapsbelasting over het boekjaar 1972 samen met een herziening van de winstontwikkeling in 1972. Ramingstechnisch is dit niet een ongebruikelijke zaak.

Daarnaast speelt in veel belangrijker mate een rol de noodzakelijk gebleken verhoging voor 1971. Het is voor dit jaar dat de brug tussen de opbrengst van de vennootschapsbelasting en de winstinkomens, zoals deze door het CBS voor dat jaar worden geschat, moeilijk is te slaan. Wij vermoeden dat de winstontwikkeling en ook het investeringsniveau in 1971 belangrijk gunstiger is geweest dan tot dusverre waarschijnlijk leek; wij vermoeden derhalve dat zich niet alleen in 1972 een grote winststijging – zoals af te lezen is uit de ontwikkeling van het overig inkomen – heeft voorgedaan, maar dat ook in 1971 reeds belangrijk meer overig inkomen is geboekt en dat de investeringen zich op een hoger niveau hebben bewogen, dan tot dusverre uit de publikaties van het Centraal Planbureau en uit de nationale rekeningen valt af te leiden.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hopen over twee of drie weken, wanneer het CBS met een nieuwe nationale rekening voor 1971 komt, hierover meer informatie te hebben. Daarnaast wil ik hierbij toezeggen dat, onafhankelijk van wat de CBS-gegevens zullen opleveren, op korte termijn bij de Belastingdienst een steekproefsgewijs onderzoek bij de verschillende inspecties zal worden ingesteld, om zodoende vanuit de basis meer inzicht in deze zaak te krijgen. Men moet dan niet verwachten dat een dergelijk onderzoek nu alle oorzaken precies zal blootleggen en zal voorkomen dat wij in de toekomst voor dergelijke raadsels in de ramingen – zo is het tot dusverre bij ons geweest – komen te staan. Wij zullen echter trachten de cijfers zo hard mogelijk te maken.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Koning heeft gevraagd wat de positie is van het kabinet ten aanzien van het soms wel ongehooorde streven om de SER te vragen wat moet gebeuren met dekkingsplannen, om belastingplannen voor te leggen aan de SER.

Vorige kabinetten hebben steeds het standpunt ingenomen dat belastingmaatregelen in het algemeen gesproken niet aan de SER moeten worden voorgelegd omdat de belastingheffing steeds een redelijke verdeling van de lasten over de gehele bevolking beoogt en niet over dat deel in welke functie met name de SER de bevolking vertegenwoordigt.

Mijnheer de Voorzitter! In de afgelopen weken is in het kabinet heel veel gediscussieerd; dit vraagstuk is nog niet in discussie geweest. Voorhands mag men er echter op rekenen – zeker voor de begroting van 1974 – dat het tot dusverre in dezen gevoerde beleid zal worden voortgezet.

De geachte afgevaardigde de heer Dolman heeft gevraagd wat er nu zo vreselijk onzeker is in de winstcapaciteit van de Nederlandsche Bank en voorts heeft hij gevraagd, of men elkaar wel voldoende informeert. De Minister en de President zien elkaar wekelijks; spreken zij wel eens over dit soort zaken? Het antwoord op het laatste is bevestigend, maar het materiële antwoord gaat natuurlijk over die grillige fluctuaties in de winst van de Nederlandsche Bank.

Minister Duisenberg

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou een paar cijfers willen geven. In 1971 luidde de begroting 120 mln.; de voorjaarsnota 130 mln. en de realisatie 79 mln. Deze bedragen zijn voor 1972 de volgende: de begroting 155 mln.; de voorjaarsnota 80 mln. en de realisatie 105 mln. In 1973 zijn deze bedragen: de begroting 42 mln.; thans de voorjaarsnota 135 mln. en wij hopen dat de realisatie daarvan niet zal afwijken.

Het wisselvallige karakter van deze winstontwikkeling wordt veroorzaakt door de overheersende betekenis van de baten die voortvloeien uit de uitvoering van het nationale en internationale monetaire beleid. Daarbij is met name het valutabeleid in sterke mate bepalend voor de rentebaten op buitenlandse vorderingen van de Bank. Die rentebaten kunnen belangrijk stijgen bij een omvangrijke toevloed van buitenlandse valuta's.

De onzeke heden die inherent zijn aan de internationale valutabewegingen en aan de wensen van het nationale monetaire beleid, staan aldus een regelmatige, constante winstuitkering van de Nederlandsche Bank in de weg. Dit neemt niet weg, mijnheer de Voorzitter, dat voor een evenwichtig begrotingsbeleid zulke scherpe fluctuaties in de winstuitkering nadelige aspecten hebben. Ik zal onderzoeken op welke wijze wij zulks zo veel mogelijk kunnen vermijden.

Met name door de geachte afgevaardigde de heer Drees zijn vragen gesteld over de behandeling van de eenmalige verliezen door devaluaties van vreemde valuta's. Ik zou de geachte afgevaardigde kunnen verwijzen naar het antwoord dat mijn voorganger verleden jaar heeft gegeven op vragen van het kamerlid de heer Vondeling. Ik zal hierover nu kort zijn.

Dergelijke verliezen door devaluaties zijn mutaties die zich naar mijn oordeel geheel afspelen in de vermogenssfeer en als zodanig zijn zij terecht beschouwd als niet-relevant voor de toetsing aan de structurele begrotingsruimte.

Naar aanleiding van een vraag van de heer Vermaat over de oorzaak van de tegenvaller van 330 mln. volgens de toetsing van de prognose 1972 merk ik op, dat de uitkering aan het overheids personeel per 1 augustus 1972 niet was verwerkt in de vermoedelijke uitkomsten 1972 van de miljoenennota. Aangezien het niveau 1973 wel goed was, is de mutatie 1972/1973 met 330 mln. verminderd. Dat is reeds verwerkt in de nota van 5 februari 1973 over de uitvoering van de begroting 1972.

De heer Van Amelsvoort heeft, naar aanleiding van de verkleining van het stuwmeer voor de ontwikkelingssamenwerking, gevraagd, hoe de passage in de Voorjaarsnota, dat de eventuele mutatie overloop artikel 24 nog niet te schatten is, rijmt met de mededeling in de brief over het nieuwe beleid dat het stuwmeer bij de ontwikkelingssamenwerking zal worden verkleind. Of - aldus de heer Van Amelsvoort - gaat het bij de ontwikkelingssamenwerking om zo'n klein bedrag?

Hoewel de verkleining van het stuwmeer niet onbelangrijk behoort te zijn voor de activiteiten in het kader van de ontwikkelingssamenwerking, met name op de langere termijn, mag toch wel worden aangenomen dat een zodanige mutatie geen duidelijke aanwijzing geeft hoe de mutatie in de totale overloop zal verlopen, zeker niet op de korte termijn en aldus zijn beide mededelingen niet met elkaar in strijd. Besprekingen over de precieze vormgeving van de verkleining van het stuwmeer zijn nog in gang.

De heer Van Amelsvoort heeft ook gevraagd of ik een overzicht kan geven van de totale netto toevoeging of onttrekking aan de kapitaalmarkt in 1973. Ik zal enkele cijfers noemen.

Op de open kapitaalmarkt is het beroep (de onlangs geplaatste lening) 350 mln., terwijl de totale aflossing van de gevestigde schuld '73 - dat is inclusief de aflossingen op de onderhands opgenomen gevestigde schuld, omdat deze zaken niet kunnen worden gesplitst - 696 mln. bedroeg, zodat de netto toevoeging aan de open kapitaalmarkt - onder de veronderstelling, dat geen verdergaand beroep dit jaar zou worden gedaan - 346 mln. is. Op de onderhandse kapitaalmarkt is de raming aldus, dat uit de voorinschrijfrekening 2500 mln. beschikbaar komt. Als men deze cijfers bij elkaar telt, is de to-

Minister Duisenberg e. a.

tale netto-opneming van lange middelen door het Rijk dit jaar 2154 mln.

Bij mijn conclusie beperk ik mij tot hetgeen vandaag aan de Kamer ter beslissing is voorgelegd, namelijk het wetsontwerp inzake de verhoging van de benzineaccijnzen en de accijnzen op dieselolie.

Ik moet concluderen, mijnheer de Voorzitter, dat er structurele dekking is vereist voor structurele maatregelen die zijn voorgesteld. Tijdelijke dekking is ook om die reden ongewenst en ook omdat het illusies zou wekken over het terugdraaien van een maatregel, wat niet in het voornemen van de Regering ligt.

Het financiële beslag nu dat door de nieuwe beleidsmaatregelen wordt gelegd tot een totaal van 129 mln. is als volgt onderverdeeld. Een bedrag van 57 mln. is bestemd voor de financiering van het pensioenbijdrageverhaal, zoals de Minister-President heeft voorgerekend. Slechts een bedrag van 72 mln. blijft over voor het nemen van maatregelen die een grote groep zich had voorgesteld te nemen. Eerdere voornemens onzerzijds kwamen uit op 300 mln. Thans is het beschikbare bedrag, zoals de heer Bakker zo terecht zei, gevierendeeld; er is nog maar 72 mln. van over.

Waarom zo weinig? Juist met het oog op het voeren van een solide financieel beleid, waarvoor ik niet terugschrik, zoals de heer Bakker even scheen te hopen, zijn lang uitgestelde en als zeer dringend ervaren voornemens verder beperkt. Derhalve heeft de Regering juist met het oog op een goed en gezond financieel beheer gemeend nieuwe beleidsmaatregelen niet te mogen voorstellen zonder tegelijkertijd voorstellen voor additionele dekking aan de Kamer voor te leggen.

Staatssecretaris De Goede: Mijnheer de Voorzitter! Zoals de Minister-President en de Minister van Financiën hebben gezegd, is het mijn taak, nader in te gaan op de vragen betreffende de specifieke posten in de Voorjaarsnota. Alvorens dit te doen, stel ik het op prijs zeer in het kort enkele algemene verduidelijkingen te geven van de gepresenteerde cijfers; juist ook voor degenen die niet tot de woordvoerders en de financiële specialisten in deze Kamer kunnen worden gerekend. Het is voor hen toch ook belangrijk dat zij een zo duidelijk mogelijk inzicht in de cijfers kunnen verwerven.

De bijlagen op blz. 6 en 7 geven overschrijdingen van uitgaven weer. Op de blz. 8 en 9 van de Voorjaarsnota zijn de tegen- en meevallers in de ontvangsten weergegeven, evenals bij de uitgaven, uitgesplitst naar „relevant” en „niet-relevant”. Deze categorieën cijfers hebben betrekking op het door dit kabinet aangetroffen beleid. Zonder de nieuwe beleidsmaatregelen zouden de daar gepresenteerde cijfers resultaten zijn geworden van het beleid dat dit kabinet op 11 mei bij zijn eerste optreden aantrof.

Gedeeltelijk op blz. 7 en op blz. 8 vind men de compensaties. Dat er wordt gecompenseerd, de mate waarin en welke posten ter compensatie in aanmerking worden genomen, is uiteraard beleid van dit kabinet. De Minister-President heeft daarnaast in zijn brief aan de Kamer een aantal beleidsmaatregelen voorgelegd, welke uiteraard ook tot het nieuwe beleid moeten worden gerekend. Ik zeg dit, omdat het naar mijn mening niet juist is één enkele, incidentele post te beoordelen zonder de samenhang in beschouwing te nemen, zoals de heer Van Aardenne in een enkel geval heeft gedaan. Hij heeft namelijk - dit ter illustratie - opgemerkt dat het, kijkend naar de post van CRM, toch van bijzonder belang is, vast te stellen dat CRM ook in de compensaties voor een bedrag van 11 mln. meetelt. Hij voegde eraan toe dat ik er juist verleden jaar zo'n moeite mee had toen in de vorige voorjaarsnota een bedrag van 10,7 mln. ter compensatie werd voorgedragen. Deze voorstelling van zaken is niet volledig. Ik zal straks trachten aan de hand van een aantal . . . .

Staatssecretaris De Goede

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Ik ben mij er niet van bewust dit gezegd te hebben.

Staatssecretaris **De Goede**: Ik meende dit juist genoteerd te hebben.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Het was één van de andere sprekers die op de opmerkingen van de heer De Goede is ingegaan. Ik had andere bezwaren tegen de opvatting van de heer De Goede verleden jaar.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): De achternamen lijken een beetje op elkaar.

Staatssecretaris **de Goede**: Ik hoop dit straks nog te verduidelijken. Het is, zoals gezegd, niet juist een post incidenteel te belichten. Ik meen dat men dit moet bezien in de totale samenhang met de andere, voorgestelde nieuwe beleidsmaatregelen. Daarom ook – het zou aan enkele mensen in deze Kamer verwondering hebben kunnen baren – is bij voorbeeld een post PTT, ad 50 mln., niet onder de compensaties gerangschikt, maar is als een minpost opgenomen in de kolom van de overschrijdingen. Waarom? Omdat die beslissing – ik kom ook hierop straks nader terug – reeds behoorde tot het in uitvoering zijnde beleid, zoals dit nieuwe kabinet het aantrof op 11 mei.

Een dergelijke opmerking kan worden gemaakt – ook daarop kom ik straks nader terug – over de post van 40,7 mln. bij Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in de kolom compensaties. Er is gevraagd: Is dat nu geen mutatie, die in de uitgavenkolom thuishoort? Neen, dit is een beleidsmaatregel van het nieuwe kabinet. De dwarsdoorzichten hoop ik straks nader te geven.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal nu zoveel mogelijk trachten de posten toe te lichten, te specificeren, maar vooral waar het betreft de compensaties, onderdelen van het nieuwe beleid, lijkt het mij juist dat nadere vragen te zijner tijd aan de betrokken bewindslieden worden gesteld.

Dan nu de posten zelf. Allereerst de post „diversen”. Het zijn ten slotte de kleine dingen, die het doen. Zo zal ook de heer Van der Mei hebben gedacht. Zijn vraag luidde: Onder de posten „diversen” kom ik regelmatig posten tegen, die een hoger bedrag aanwijzen dan 5 mln. en – zo heb ik hem verstaan – er was toch aanbevolen door de commissie-Vondeling, dat posten boven de 5 mln. met name zouden worden genoemd.

Een eenvoudig antwoord op deze vraag is: In een totaalpost „diversen”, als die wordt uitgesplitst, komt men meerdere posten tegen die elk voor zich onder de 5 mln. komen, maar opgeteld een totaalbedrag uitmaken, dat boven de 5 mln. uitkomt. Dat is duidelijk.

Minister **Den Uyl**: Spreek dat eens tegen!

Staatssecretaris **De Goede**: Ik zie aan het glimlachen van de heren Scholten en Tilanus, dat zelfs feiten tot lachen kunnen noden, maar het is een feit dat naar ik meen niet weersproken kan worden. Als ik de Kamer een genoeg doe door bij voorbeeld de post „diversen” bij Landbouw uit te splitsen over 6 of 8 deelposten, wil ik dat met genoeg doen, maar lettend op uw verzoek, mijnheer de Voorzitter, in mijn beslag op de tijd zoveel mogelijk beperkingen aan te brengen, denk ik dat de Kamer mij dat op dit moment niet zal vragen. Moch dat wel het geval zijn, dan kom ik daarop bij de replieken gaarne terug. Als ik tot totaal van de „diversen”, posten in de voorjaarsnota zou moeten uitsplitsen, dan blijft het niet bij enkele tientallen posten.

Vervolgens is er een belangrijke opmerking gekomen van zowel de heer Drees als de heer Vermaat over de investeringen, begrepen in de compensaties. Ik vind dat zelf ook heel belangrijk. Ik heb daarover verleden jaar ook in een andere kwaliteit bij de toen ter tafel liggende voorjaarsnota ge-

sproken. Welnu, de compensaties in 1972 en 1973 belopen, echt toevallig, elk 220 mln.

Daarin zijn begrepen investeringsbeperkingen in de uitgaven van in 1972 84 mln. en in 1973 90 mln. Ik geloof echter dat men voor de volledigheid van het beeld niet mag vergeten, dat onder de overschrijdingen in de uitgaven ook investeringsuitgaven voorkomen. De investeringen die daaronder voorkomen, belopen in 1972 20 mln. en in 1973 70 mln.

Dit beeld, aldus salderend, geeft aan dat in 1972 per saldo voor 64 mln. aan investeringen werd uitgesteld, getemporeerd of doorgeschraapt; voor 1973 is dat slechts 20 mln. Dit ter illustratie van de opmerking die de Minister-President zoëven heeft gemaakt, dat wij bij het zoeken naar compensaties wel degelijk hebben gelet op de effecten voor werkgelegenheid en dat soort zaken meer, die nauw verbonden zijn met de te kiezen compensaties.

Het is dus niet zo, zoals de heer Drees veronderstelde, dat er in het beeld van 1973 een 125 mln. investeringen onder druk zouden zijn komen te staan. Het is slechts 20 mln. Aan de heer Vermaat moet ik een compliment maken. Hij dacht dat het verleden jaar 75 mln. was. Het was 64 mln., maar nu is het maar 20 mln. en ook daarvoor had hij, dacht ik, een bedrag van 75 mln. in zijn hoofd.

Vervolgens een antwoord op een vraag van de heer Drees betreffende de rubricering wegen en openbaar vervoer. Hij vraagt ook of de materiële post „Wegen” is verlaagd als gevolg van een stijging van de loongevoelige post „Verliezen openbaar vervoer”. De vraag kan ontkennend worden beantwoord. De rubriceringen, gekozen in de voorjaarsnota, hebben alleen tot doel een zekere overzichtelijkheid te bewerkstelligen. De vraag, of het kabinet hogere salarissen voor spoorwegpersoneel verhaalt op wegeaanleg, kan dus ontkennend worden beantwoord. De overheveling van een bedrag ad 27,2 mln. uit het rijkswegenfonds naar de algemene niet-belastingmiddelen staat los van dergelijke salarisontwikkelingen – ik kom op die post zo dadelijk terug – en is alleen bedoeld om een bijdrage te leveren ter verbetering van de budgettaire situatie in het algemeen.

Met betrekking tot de vraag – ook van de heer Drees – hoe het kameramendement van begin maart ad 42 mln. in de voorjaarsnota is verwerkt kan ik mededelen, dat dit bedrag niet in de voorjaarsnota zichtbaar is geworden, aangezien het op het ene begrotingshoofdstuk een plus betekent en op het andere – naar ik meen het hoofdstuk „Onvoorzijne Uitgaven” – een min, zodat in het totale beeld van de overschrijdingen geen verandering dientengevolge optreedt. Het had wellicht in een voetnoot kunnen worden verduidelijkt.

De heer **Drees** (DS'70): De heer De Goede erkent al dat het beter in een voetnoot had kunnen worden vermeld, mijnheer de Voorzitter, maar bovendien is het de verschuiving van een post, die het kabinet als niet-relevant behandelt (Hoofdstuk XVIII, Werkgelegenheidsprogramma's) naar een post, die het kabinet als wél relevant behandelt. Daar moet men toch even op letten.

Staatssecretaris **De Goede**: Dat is juist. In antwoord op vragen van de heren Van Amelsvoort, Drees en van Aardenne met betrekking tot het Rijkswegenfonds zij het volgende opgemerkt. Onder de druk van de budgettaire omstandigheden heeft de Minister van Verkeer en Waterstaat zich bereid verklaard een bijdrage van 27,2 mln. uit het Rijkswegenfonds ter compensatie van de overschrijdingen te leveren. De betekenis van deze bijdrage, die als een middelenpost op de begroting van Verkeer en Waterstaat aan de dag treedt, is inderdaad dat zo nodig de investeringen in wegeaanleg uit het fonds met een zelfde bedrag verminderd worden. Ongetwijfeld zal de concrete consequentie van deze maatregel voor de realisering van de wegenbouwplannen betekenis hebben. Een en ander past evenwel in het beleid van het huidige kabinet, waarin de wegenbouw een andere prioriteit geniet dan andere zaken.

Staatssecretaris De Goede

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is dat dan geen beleidsombuiging? Had die post dan niet in de brief van de Minister-President moeten worden opgenomen?

Staatssecretaris **De Goede**: Mijnheer de Voorzitter! Hij komt voor bij de compensaties. Ik heb daar straks al gezegd dat ook de compensaties niet buiten het nieuwe beleid van dit kabinet kunnen worden gerekend.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Dát ben ik met de heer De Goede eens. De Minister-President heeft zich echter beijverd een groot verschil te maken tussen de compensaties en de beleidsombuigingen. Dat verschil begrijp ik niet en de heer De Goede maakt het niet duidelijker.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Neen, dat is niet waar, hij heeft juist het omgekeerde gezegd.

Staatssecretaris **De Goede**: De heren Drees, Dolman, Vermaat en Van Amelsvoort hebben vragen gesteld over de PTT. Bij de PTT treedt door de kostenstijgingen, die groter zijn dan in de begroting voor 1973 was voorzien, inderdaad een verslechtering van het bedrijfsresultaat op ten bedrage van 60 mln. De vorige regering had reeds in begin 1973 de beslissing genomen mede ter dekking van deze tegenvaller een bedrag van 50 mln. te blokkeren en daarmee de op de begroting voor 1973 geraamde investeringen te verlagen. Het gaat hierbij dus niet, zoals de heer Dolman zegt, om lagere prijzen van de investeringen, maar om een beleidsbeslissing. Dit bedrag is opgenomen in de paragraaf Mutaties, omdat wij in deze nota niet de indruk willen wekken dat hier sprake is van een beleidsbeslissing van dit kabinet. Om elk misverstand uit te sluiten kan ik mededelen dat dit kabinet zich wel kan verenigen met de beslissing van het vorige kabinet, getuige onze beslissing de betrokken investeringen verder te verlagen met 10 mln. Het zal de geachte afgevaardigde de heer Van Amelsvoort genoeg doen dat wij dit stukje van het beleid van minister Nelissen, dat hij terloops lof toezwaaid, hebben overgenomen en voortgezet.

De heren Van Amelsvoort, Vermaat, Van der Mei en Van Dis hebben vragen gesteld over de post snelle-kweekreactoren. Bij de oorspronkelijke cijfers van de miljoenennota voor 1973 werd er nog van uitgegaan dat de opbrengst van 92 mln. tot de niet-belastingmiddelen voor de rijksbegroting moest worden gerekend. De uitgaven ad 85 mln. kwamen ook in de rijksbegroting voor in de categorie Uitgaven. Ik ben het ermee eens, dat, wanneer niet was besloten tot het instellen van een speciaal fonds voor het snelle-kweekreactorproject, een lagere opbrengst van de heffingen op dit ogenblik als gevolg van een latere invoering van de wet tot de relevante mutaties had moeten behoren. Zoals de Kamer weet geven wij in de bijlage op blz. 6 en 7, zonder de mutaties in de fondsen, de cijfers weer. Volledigheidshalve hebben wij toch via een noot de aandacht op deze speciale gebeurtenis willen vestigen. Wellicht ware het beter geweest bij de toelichting op de fondsen, paragraaf 4 van de voorjaarsnota, ook daarvan melding te maken.

Er is evenwel geen sprake van een leemte in deze nota op dat punt, eerder – hoe merkwaardig dit ook moge klinken in dit kader – van een relevante verschuiving van een voetnoot.

Aan het adres van de heer Van Aardenne wil ik opmerken dat zijn kritiek niet helemaal terecht is als hij stelt dat uitgerekend ik het vorige jaar bij de bespreking van de voorjaarsnota kritiek meende te mogen hebben, omdat een schrappen van 15 mln. uitgaven bij de uitvoering van de begroting 1972 niet juist zou zijn.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): U verwacht mij weer met de heer Van Amelsvoort. U heeft kennelijk VA afgekort.

Staatssecretaris **De Goede**: Dat is niet helemaal uitgesloten.

Wij leven nu in een andere situatie dan het vorige jaar. Immers, de 15 mln. werd toen geschrapt in de uitgavencategorie, zonder dat er op dat moment mocht worden verwacht dat het fonds nog in 1972 zou werken. De feiten hebben uitgewezen dat dit inderdaad niet is gebeurd. Pas in 1973 is het fonds in deze Kamer en aan de overzijde van het Binnenhof aanvaard. De 45 mln. van dit moment heeft dus betrekking op het intussen ingestelde fonds.

De heren Van Amelsvoort, Van Aardenne, Bakker en Dolman hebben gesproken over de post van 40,7 mln. bij Volkshuisvesting, voorkomend onder de compensaties. Allereerst wil ik opmerken dat onder de overschrijdingen de post voorkomt van 126 mln., ter zake van een versnelling in bouwtempo in de woningwetbouw als gevolg van het mooie weer; een exogene factor. Daarnaast merk ik op dat als gevolg van een minder ongunstige prijsontwikkeling dan werd voorzien en als gevolg van het in geringe mate achterblijven van de uitgifte van woningwetleningen, het mogelijk is gebleken een bedrag van 40,7 mln. vooralsnog onder de compensaties op te nemen.

Waarom is dit opgenomen onder de compensaties en waarom is het geen mutatie? Het is ons gebleken dat er onder het oude kabinet een afspraak in geld, een bedragsafpraak dus, bestond ter zake van deze begrotingsposten. Dat was dus geen afspraak over het volume van de bouw. Nu als gevolg van de prijsontwikkeling het mogelijk bleek hetzelfde volume te bouwen met een minder bedrag, terwijl er aan de andere kant de overschrijding van 126 mln. was, die ten slotte ook betrekking had op meer en sneller bouwen, leek het het kabinet verantwoord deze post onder de compensaties op te nemen. Mocht in het verdere verloop van het jaar alsnog blijken dat dit niet geheel of gedeeltelijk verantwoord zou zijn geweest, dan is de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening uiteraard gehouden daarvoor een andere compensatie aan te wijzen.

Wat betreft de overschrijding van de bijstandsuitgaven met 100 mln. kan worden opgemerkt dat een en ander een gevolg is van een onderschatting van de ontwikkeling van de uitgaven voor bijstand, met name van de kosten voor verpleging en verzorging. De raming van deze post, welke in de oorspronkelijke begrotingsopzet nog in het Gemeentefonds was opgenomen, ging namelijk uit van realisatiecijfers over 1970 en een geschatte ontwikkeling voor de volgende jaren.

Nu inmiddels voor een zeer groot deel de werkelijke uitgaven ter zake over 1971 en, in mindere mate, over 1972 bekend zijn, blijkt dat zich een sterkere groei van deze uitgaven, mede als gevolg van grotere aantallen voor bijstand in aanmerking komende gevallen en van kostenstijgingen, heeft voorgedaan dan oorspronkelijk was aangenomen. Scheiding van deze twee factoren zou een uitgebreide en tijdrovende analyse vergen. Gesteld kan op dit moment wel worden dat de volumegroei overweegt.

Mijnheer de Voorzitter! De heren Van Amelsvoort, Vermaat en Van Aardenne – nu heb ik het in ieder geval goed – hebben gesproken over de posten met betrekking tot CRM. Ik wijs erop, zoals ik zoëven al misschien ten onrechte aan het adres van de heer Van Aardenne deed, dat men niet alleen moet kijken naar het aandeel dat het Ministerie van CRM levert in de compensaties (11 mln.). De Kamer moet, om het beeld volledig te maken, in aanmerking nemen, dat, zoals al eerder is opgemerkt, zij zelf via amendementen een 18 mln. extra heeft gevraagd. Daarnaast kan men in de kolom met overschrijdingen van de uitgaven bij CRM een bedrag van 13,6 mln. vinden. Voorts wordt in de brief van de Minister-President te kennen gegeven, dat de Regering in verband met nieuwe beleidsvoornemens een bedrag van 24 mln. extra wil uittrekken. Die posten belopen gesaldeerd in totaal een 45 mln., hiervan is 7,5 mln. bestemd voor culturele zaken, 18 mln. voor volkswontwikkeling en recreatie en 18,5 mln. voor maatschappelijke ontwikkeling, terwijl de rest is bestemd voor algemene kleinere projecten en afrondingen.

Staatssecretaris De Goede

Mijnheer de Voorzitter! De heren Van Amelsvoort, Vermaat, Van der Mei en Dolman hebben de aandacht gevestigd op de „meevaller” van 45 mln. op de post onderwijs en vorming werkende jongeren. Allereerst vindt men hierin 7 mln. als gevolg van een ramingsverschil, omdat de omvang van de totale generatie van 15- en 16-jarigen in het cursusjaar 1972/1973 was overschat. Bij het opstellen van de begroting 1973 achtte men de enig juiste benadering het ramen van de vormingskosten van de volledige generatie van 16-jarigen. In de praktijk blijkt echter een groot deel van de partieel leerplichtige 16-jarigen, die vanaf 1 augustus 1972 één dag per week vorming dienden te krijgen, zich niet bij een vormingsinstituut te hebben aangemeld. Waarschijnlijk kan hiervoor, evenals destijds bij de invoering van de eerste dag verplicht vormingsonderwijs voor 15-jarigen, als oorzaak worden aangewezen de onbekendheid met deze maatregel. Kennelijk moet men met een ingroeiperiode rekening houden. In verband met het zojuist genoemde feit kwamen de overige 38 mln. vrij.

De voorgenomen uitgavenverlaging met 6,5 mln. in de sector werkende jongeren vloeit voort uit de omstandigheid, dat de heer Van Kemenade op praktische gronden de gedeeltelijke invoering van de tweede verplichte vormingsdag voor 15-jarigen per 1 augustus 1973 nog niet mogelijk acht, zodat niet het gehele bedrag nodig is, dat in het kader van het centraal akkoord hiervoor beschikbaar was gesteld. Wel zal een aantal maatregelen worden genomen om de integrale invoering van deze tweede vormingsdag per 1 augustus 1974 veilig te stellen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geef de heer Van Amelsvoort toe, dat de omschrijving „onderwijs en planning” moet luiden: onderzoek en planning.

De heren van Amelsvoort en Bakker hebben gevraagd, of in de post onderzoek en planning ook investeringsuitgaven zijn opgenomen. Het gaat om veel kleinere posten, die men te zamen kan aanduiden als exploitatie-uitgaven.

De post wetenschappen (12 mln.) heeft voor 5 mln. betrekking op een vermindering van de pot nog te verdelen personeelsuitgaven ten behoeve van wetenschappelijke instellingen. Het overblijvende bedrag heeft wél betrekking op investeringen, met name in de bouw van academische ziekenhuizen.

De heer Van Dis heeft ten aanzien van de pot salaris- en loonstijgingen (de zogenaamde BiZa-pot) gevraagd, of de in de voorjaarsnota voorkomende additionele bedragen voldoende zullen blijken te zijn om daarmee de in de loop van dit jaar te nemen loon- en salarismaatregelen geheel op te vangen. Ik wil daarover een drietal opmerkingen maken.

In de eerste plaats wijs ik erop, dat de Voorjaarsnota uitgaat van de op 30 april bekende gegevens en dat er een zekere consistentie moet bestaan tussen aan de ene kant de pensioen- en salarismaatregelen van de overheid en aan de andere kant de belastingopbrengsten, waarvan de op 31 mei bekende gegevens zijn verstrekt.

De tweede opmerking is dat nog niet alle gegevens van het verloop van de c.a.o.'s in dit jaar, die immers als basis dienen voor het salarisbeleid van de overheid, bekend zijn. Het is in dit jaar in dat opzicht nog moeilijker dan in vorige jaren. Immers, de gehele loonvorming krijgt een ander karakter dan in vorige jaren het geval was.

Voorts wil ik nog een opmerking over de kraamzorg maken. De heer Van Aardenne – ik waag het er weer maar op – heeft gevraagd, hoe het toch kan dat het vorige jaar de linkse oppositie, zoals hij het uitdrukte, tegen een amendement van mevrouw Veder-Smit stemde inzake verlaging van de begrotingspost voor de kraamzorg met 650 000, terwijl nu onder de compensaties een bedrag van 1,4 mln. is opgenomen. Ik meen dat dit amendement ertoe strekte een volume-inkrimping te bewerkstelligen, tenzij mijn informatie onjuist zouden zijn, maar ik kan wel zeggen dat het bedrag van 1,4 mln., voorkomende onder de compensaties, betrekking heeft op het feit dat de uitgaven ter zake van de gemeenten, in het kader van de wijziging financieel verhoudingsbesluit van enige jaren ge-

Staatssecretaris De Goede e. a.

leden, overgenomen subsidies voor de kraamzorg belangrijk beneden de raming blijven. De verlaging heeft dus niet betrekking op een verdergaande reorganisatie van de kraamzorg dan waarmede reeds werd gerekend.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): De Staatssecretaris vergeet nog de diepere achtergronden van het knippen van de temporisering van 81 mln. op Defensie in 17,5 mln. compensatie en in 63,5 mln. beleidsombuiging toe te lichten. Het was alleen gemakkelijker geweest, als het een compensatie van 27,5 mln. was geweest. Dan waren die in totaal ten minste uitgekomen en dan hadden wij niet het bedrag van 10 mln. moeten overhouden. Misschien kan hij dit ook nog toelichten.

Staatssecretaris De Goede: De Minister-President heeft het nodige over de post Defensie gezegd. Ik zou op deze uitdrukkelijke vraag willen volstaan met de opmerking, dat in het beeld van de generale compensaties, juist wanneer een kabinet zich voorstelt een ander defensiebeleid te gaan voeren, ook ter zake van de uitgaven op het gebied van de defensie, een wonderlijke indruk zou zijn gevestigd, als bij de compensaties het hoofdstuk Defensie zou zijn buitengesloten. Dat is de reden geweest, waarom wij in de voorjaarsnota een bedrag van 17,5 mln. hebben willen vermelden en Defensie is dus niet op een andere wijze door de vastgestelde sleutels getroffen als welk ander departement dan ook.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): Het is de sluitpost geweest; dat is Defensie wel meer bij dit kabinet naar ik meen.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): De Staatssecretaris heeft zich uitvoerig verdedigd en daarbij dwarsdoorsneden voor verschillende departementen gegeven. Wijselijk heeft hij er in dit verband één overgeslagen, namelijk Onderwijs en Wetenschappen, waar nog een negatieve mutatie van ruim 55 mln. is. Daar bovenop komt dan nog eens een compensatie van 40 mln. Dat is heel wat erger dan de daling op hetzelfde departement, die hij vorig jaar zo kritiseerde.

Staatssecretaris De Goede: Dat ik daarover niet heb gesproken, is geen opzet van mijn kant. Er is niet gevraagd, hoe het totaalbeeld van die onderwijspot in elkaar zit. Ik wil best proberen daarop bij de replieken terug te komen, als de heer Van Amelsvoort daarop prijs stelt.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Dan is het toeval dat de Staatssecretaris alle zaken, waarover ik ook geen vragen heb gesteld, wel behandelde, behalve deze ene kwestie.

Staatssecretaris De Goede: Ik krijg zo langzamerhand te horen dat de heer Van Aardenne noch de heer Van Amelsvoort vragen heeft gesteld.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Ik heb er opmerkingen over gemaakt en die hebt u u aangetrokken, behalve kennelijk die over dit departement.

Staatssecretaris De Goede: De heer Van Amelsvoort zal het toch niet erg vinden dat ik mij zijn opmerkingen aantrek?

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Ik vind het erg dat de Staatssecretaris dit niet deed met de opmerkingen over het Departement van Onderwijs en Wetenschappen.

Staatssecretaris Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! Ik moge mijn bijdrage aan dit debat beginnen met mijn erkentelijkheid te betuigen aan de voorzitter van de vaste Commissie voor Financiën, die namens de gehele commissie een woord van waardering heeft uitgesproken voor de ambtelijke staf, die ik op dit ogenblik de eer heb te leiden. Ik ben hem daarvoor bijzonder erkentelijk. Ik geloof dat het werk van deze

Staatssecretaris **Van der Stee**

medewerkers soms wel eens iets te weinig in het daglicht komt, publiekelijk althans.

Over de keuze van de dekkingsmiddelen heeft de Minister van Financiën reeds het een en ander gezegd. Ik zal daarover nog enkele aanvullende opmerkingen maken. De heer Van der Spek heeft sterke voorkeur uitgesproken voor dekking in de directe sfeer. Hoewel ik zijn redenering kan begrijpen, meen ik dat het vraagstuk van de afwenteling door hem over het hoofd wordt gezien en dat de zaken zo veel te absoluut worden gesteld. Ik kan het asociale van onze keuze niet inzien.

Over de onderlinge afweging bij de keuze hebben ook de heren Dolman en Vermaat gesproken. Bij de keuze van een maatregel, een tussentijdse verhoging, moet erop worden gelet, dat geen terugwerkende kracht optreedt. Dit sluit al een aantal belastingen uit. Ik noem in dit verband als voorbeeld de vermogensbelasting, die wordt geheven naar de toestand per 1 januari.

Een andere zaak is, dat geen sprake was van een lange voorbereidingstijd. De maatregel moest simpel van aard zijn; het geheel moest snel kunnen worden voorbereid. Dit houdt in dat geen situatie mocht ontstaan, waarin veel computerprogramma's van Rijk en werkgevers zouden moeten worden gewijzigd of waarin bij voorbeeld nieuwe tabellen voor de loonbelasting moesten worden gedrukt.

Voorts waren er de internationale verhoudingen, die nieuwe aspecten opriepen. Ten slotte was er nog de invloed op de kosten van levensonderhoud. Deze factoren, mijnheer de Voorzitter, zijn van belang bij de keuze van de maatregelen.

Ook de verhouding met de motorrijtuigenbelasting hebben wij in ons denken betrokken. Ik moet toegeven, dat de heren Vermaat en Koning terecht hebben gesteld, dat de verhoging van de benzineaccijns op zich inderdaad de mogelijkheden van een verdere verschuiving van de motorrijtuigenbelasting naar de benzineaccijns vermindert. Ik vraag mij echter af, of een soortgelijke opmerking niet kan worden gemaakt bij vrijwel alle belastingmaatregelen. Ik meen, dat de „voordelen” van deze maatregel doorslaggevend zijn.

Sommige geachte afgevaardigden hebben vragen gesteld over de prijsverhouding betreffende de benzine aan de oost- en zuidgrenzen.

Mijnheer de Voorzitter! Uit de wijzigingen, die de laatste tijd in de prijzen van minerale olieproducten in West-Europa optreden en worden aangekondigd, blijkt wel, dat het bijzonder moeilijk is, een fiscale heffing af te stemmen op de hoogte van verbruikersprijzen. Hier zij nog eens herinnerd aan de koersverschillen, die kunnen ontstaan in West-Europa. Deze zijn zeker van betekenis. Vandaar dan ook, dat in de gewiselde stukken de nadruk is gelegd op de vergelijking van de hoogten van accijnzen. Dit is een vergelijkbaar gegeven, waarover internationaal afspraken kunnen worden gemaakt. Dat daarnaast de verbruikersprijzen in de beschouwing worden betrokken, is reëel, maar het lijkt mij niet juist, aan deze prijzen een beslissende betekenis te geven.

Uit de thans beschikbare gegevens blijkt, dat de prijs van benzine, exclusief de belasting, in de verschillende landen verschilt. Dit hangt samen met structuur, capaciteit en andere economische omstandigheden betreffende industriële en distributie-apparatuur. De toegestane of reeds aangekondigde prijsverhogingen in de verschillende landen zijn dan ook niet gelijk. De accijnscijfers zelf zijn in de stukken zeer zorgvuldig vergeleken. Wij zien daarbij, dat na aanvaarding van de voorstellen, wij op het Belgische niveau van 46 cent per liter komen, terwijl de accijns in West-Duitsland per 1 juli aanstaande 43,8 Pfennig, dat wil zeggen 46,4 cent zal bedragen.

In het licht van hetgeen hieraan voorafging, zou ik de geachte afgevaardigde de heer Vermaat willen mededelen, dat het prijsverschil voor benzine aan de grens met onze zuidburen na aanvaarding van de benzineaccijnsverhoging volgens nadere informatie uit België aanmerkelijk kleiner zal blijken te zijn dan in de memorie van antwoord wordt aangegeven.

Daarin wordt gesproken over zeven cent per liter. Het verschil zal echter worden teruggebracht tot ongeveer de helft, wegens de daar toegestane prijsverhoging.

De opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Bakker, dat de berekening van de verkoopprijs, dat wil zeggen de pompprijs, na de accijnsverhoging van 3,86 cent per liter, vermeerderd met de verhoging met twee cent en een cent door de industrie, uitkomt op een verhoging met 7,5 cent per liter en dat dit bedrag lager is dan de in de memorie van antwoord vermelde ca. acht cent, is juist. Daarin heeft hij volslagen gelijk.

Ik moet de geachte afgevaardigden de heren Vermaat en Bakker toegeven, dat de totale prijsstijging die door het complex van maatregelen optreedt niet gering is. Zij past echter, zoals ik zojuist uiteenzette, naar mijn mening wel in het internationale patroon voor West-Europa.

Het bezwaar van de geachte afgevaardigde de heer Van Dis tegen te veel verhogingen achter elkaar komt in een gans ander licht te staan wanneer ik zie, dat de verhogingen van de laatste jaren niet uitgaan boven de stijging van de prijsindex. Alleen het degressieve effect van deze specifieke accijnzen wordt ongedaan gemaakt. Ik meen dat in de Kamer weinig verschil van mening bestaat over de vraag of dit inderdaad een goede zaak is.

De geachte afgevaardigde de heer Vermaat heeft ook gevraagd, of ik kon mededelen hoe volgens recente berichten de stand van zaken in België en Luxemburg is. Verwacht mag worden, dat de parlementaire goedkeuring daar binnen niet al te lange tijd zal worden gegeven. Ook daar zal het parlement met zomerreces gaan. In verband daarmee is een precieze aanduiding van het tijdstip van goedkeuring niet te geven. Het laatste geldt met name voor Luxemburg. Het Belgische parlement moet nog slechts een protocol op de datum van ingang goedkeuren. Wij hebben over deze zaken regelmatig overleg gevoerd met onze partners. In het gesprek met de Belgische minister van financiën is onlangs nog eens uitdrukkelijk over en weer bevestigd, dat voor de tijd dat het verdrag nog niet van kracht is wij in ieder geval in de geest van het verdrag zullen handelen.

Dat wij overigens voorstanders zijn van een verdergaande harmonisatie in Europa, met name wat betreft de heffingen op het verkeer, is de geachte afgevaardigde de heer Koning bekend. Wij zullen daarvoor ons best blijven doen.

Er zijn ook vragen gesteld over het overleg met belanghebbenden, met name het overleg met verkeers- en vervoersbonden. Met name de heer Vermaat heeft daarnaar gevraagd. Tot nu toe is een goed gebruik, dat ik zou willen handhaven, geweest dat overleg over zuivere tariefskwesties niet wordt gevoerd. Het overleg wordt alleen gevoerd als er technische problemen zijn. Ik meen dat ik het op eenzelfde wijze zou kunnen bezien als wanneer ik met een bond van belastingplichtigen zou moeten discussiëren over de hoogte van de inkomstenbelasting. Ik ben uiteraard gaarne bereid, dergelijke ideeën te overwegen. Op dit ogenblik handhaaf ik nog mijn oorspronkelijke standpunt.

De heren Koning en Vermaat hebben mij gevraagd, of de accijnsverhoging mag worden doorberekend. Ik heb daarover in de nota naar aanleiding van het eindverslag reeds mijn standpunt bekend gemaakt. Aldaar is van de zijde van de Regering vermeld, dat het vigerende prijzenbeleid zich niet verzet tegen de doorberekening van door dergelijke omstandigheden veroorzaakte kostenstijgingen. Het woord „sober” dat daar wordt vermeld, berust op een tikfout.

De heer **Koning** (V.V.D.): De Staatssecretaris geeft weer antwoord op een vraag die ik niet heb gesteld, mijnheer de Voorzitter.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Als de geachte afgevaardigde mij mijn volgende zin laat uitspreken, heeft hij meteen antwoord op zijn vraag.

Staatssecretaris Van der Stee

De heer Koning vroeg zich in het bijzonder af, of een en ander wel mogelijk is. Dit hangt van talloze andere omstandigheden af, welke wij „marktomsandigheden” zouden kunnen noemen. Ik meen, dat het vrijwel onmogelijk is, daarvoor een algemeen geldende indicatie te geven. Het hangt heel sterk van de concurrentiepositie van een bepaald bedrijf af, of een deel van deze last al dan niet bij het bedrijf blijft hangen. Binnen de geldende spelregels is het zeer wel mogelijk en ook uitdrukkelijk toegestaan, deze last door te wentelen.

De heer Vermaat heeft gevraagd, of er een terugslag op het verbruik zal zijn. De geachte afgevaardigde bedoelde dit uitdrukkelijk niet budgettair, maar doelde op een terugslag op het verbruik van benzine. Op korte termijn is het natuurlijk zeer wel mogelijk, dat er een terugslag in dit verbruik zal komen. Ik vraag het mij echter af en ik meen eigenlijk niet, dat de geschiedenis aanwijzingen geeft, dat dit op langere termijn ook het geval zal zijn. Het is echter een zeker koffiedik-kijken. Wat de budgettaire kant betreft wijs ik erop, dat het gebruikelijk is, bij alle structurele maatregelen de gevolgen van prijzenelasticiteit e.d. niet te boeken op de autonome maatregel maar op de endogene mutatie, zodat een en ander op de macro-economische progressiefactor uitwerkt. Dat is ook nu gebeurd.

De heer Vermaat (A.R.P.): Het is de vraag, of dat een goed gebruik is!

Staatssecretaris Van der Stee: Ik meen van wel, mijnheer de Voorzitter. Ik meen, dat wij anders in diffuse toestanden terechtkomen om nog maar eens een vreemd woord te gebruiken. Dit soort effecten is in de praktijk natuurlijk uiterst moeilijk te berekenen en kan bij wijze van spreken van maand tot maand anders zijn. Wanneer wij dergelijke autonome ingrepen plegen, moeten wij de zaken zo koel en klinisch mogelijk stellen en moeten wij dergelijke vage factoren, die mathematisch moeilijk zijn vast te stellen, niet laten meewerken.

Over de vraag, of invoering per 1 oktober aanstaande inderdaad 40 mln. minder zal opleveren, zoals in de memorie van antwoord staat, wil ik opmerken, dat dit juist is. Men moet er rekening mee houden, dat in de cijfers een maand overloop zit. 230 mln. is de raming op jaarbasis. Als wij de invoering twee maanden uitstellen, ontvangen wij in 1973 2/12 van 230 mln. of wel 40 mln. minder. De opbrengst voor 1973 bij invoering op 1 augustus is niet 5/12 maar 4/12 van 230 mln., dat wil zeggen 75 mln. Er zit dus een maand overloop in. Tijdelijke verlenging van de afdrachttermijnen is bij de raming voor 1973 buiten aanmerking gebleven. Een dergelijke tijdelijke regeling beïnvloedt conform de geldende spelregels een structurele opbrengst niet.

De heer Van Dis heeft, inhakende op het adres van de BOVAG, de vinger gelegd bij de achterblijvende opbrengst van de benzineaccijns in de eerste maanden van dit jaar. De geachte afgevaardigde constateert een niet-verklaarbaar achterblijven tot een bedrag van 93 mln. Ook de heer Koning heeft over het achterblijven van deze opbrengst gesproken. Ik kan het echter niet met die kwantificering niet eens zijn. De gebruikte becijfering gaat ervan uit, dat een kwart van de jaarraming 534 mln. is; dat is niet juist, want een kwart van de aanvankelijk geraamde 1975 mln. is 494 mln. De opbrengst in het eerste kwartaal van 1973 wordt nog beïnvloed door het tarief van 1972 - de afdrachten in de eerste maanden van 1973 zijn daarop nog gebaseerd - en door de tijdelijke verlenging van de afdrachttermijn. Deze twee factoren betekenen samen 20 mln. plus 150 mln. is 170 mln. Dit brengt de voor het eerste kwartaal 1973 te verwachten opbrengst op 494 mln. minus 170 mln. is 324 mln. Ontvangen is 316 mln. Ik meen niet, dat het verschil tussen deze beide bedragen groot kan worden genoemd.

Zitting 1972-1973

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigden Honig van den Bossche en Drees hebben gesproken over de te zware effecten van de benzineaccijns voor de lagere inkomensklasse. Ik moet u zeggen dat wij de argumenten, die daarvoor aangevoerd zijn, nogal in twijfel trekken. Wij zijn van mening dat de druk van deze accijnsverhoging proportioneel zeer goed is gespreid. Velen rijden nog steeds geen auto en als men al auto rijdt in die groepen rijdt men weinig kilometers met zeer zuinige auto's.

De heer Drees (DS'70): Ik verzet mij ook tegen de demagogie, dat het speciaal op de kleine man drukt of iets dergelijks. Ik heb de term „proportioneel” ook gebruikt. Daarop zei de heer Dolman, dat het relatief veel sterker drukt op de hogere inkomens. Hij suggereerde in ieder geval dat iemand met tweemaal zoveel inkomen niet ongeveer tweemaal zoveel betaalt aan benzineaccijns - in guldens per jaar - maar drie- of viermaal zoveel. Misschien is dit wel waar, maar dan zou ik graag cijfers zien. Ik heb gesteld, dat deze benzineaccijns - evenals bij voorbeeld tabaksaccijns - niet speciaal drukt op de kleine man, maar naar mijn indruk ongeveer proportioneel verloopt met inkomen of verbruik. Ik heb echter in de schriftelijke stukken gegevens gevraagd aan de Belastingdienst en daarop is geen duidelijk antwoord gekomen. Ik begrijp nu, dat de heer Van der Stee zegt, dat mensen met lagere inkomens minder benzine gebruiken - dat lijkt mij ook plausibel - maar dat leidt mij tot de conclusie dat zij procentueel, in verhouding tot hun inkomen, ongeveer evenveel uitgeven als mensen met hogere inkomens.

Staatssecretaris Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! Op dit punt bestaat er tussen de heer Drees en mij geen verschil van mening.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Dolman heeft mij nog gevraagd naar het autokostenforfait. Op dit ogenblik ga ik daarop liever niet in, maar ik zal mij tijdig weten te herinneren dat hij bij de behandeling van de miljoenennota daarop wil terugkomen.

Mijnheer de Voorzitter! Tenslotte zou ik nog enkele opmerkingen willen maken over het amendement van de heer Van der Mei.

Mijnheer de Voorzitter! Wij komen met het wetsvoorstel zowel voor de benzine als voor de dieselolie op het Belgische niveau. Die feitelijke overeenstemming is een goed startpunt om in de Accijnsovereenkomst dat gemeenschappelijke tarief in te schrijven. Als wij nu juist ten aanzien van die anderhalve cent dieselolieaccijns niet met de Belgen gelijk komen, geeft dat nu precies de administratieve problemen die oud-collega Scholten zo zeer vreesde.

Mijnheer de Voorzitter! Er is een bepaalde verhouding tussen de accijns op benzine en op dieselolie. De tarieven van beide accijnzen worden volgens het wetsontwerp met ruim 9 pct. verhoogd. De verhouding tussen deze twee tarieven is historisch gegroeid en blijft in het wetsontwerp bestaan. Bij aanvaarding van het amendement wordt die verhouding verbroken en daarvoor heb ik geen rechtvaardiging gehoord en ik zou die rechtvaardiging ook niet weten te vinden. De motivering steunt op onder meer moeilijkheden voor het midden- en kleinbedrijf. Ik vraag mij af, of die motivering correct is. Naar mijn mening is dit niet het geval. Ik meen te mogen stellen, dat juist in het midden- en kleinbedrijf niet veel van dieseltractie gebruik wordt gemaakt. In het algemeen rijden de wagens, die in die groep bedrijven worden gebruikt, op benzine. Het amendement doet mijns inziens dan ook niets aan de lastenverzwaring die in die groep optreedt. De lastenverzwaring - in de stukken is dit reeds vermeld - is overigens gering. Het gaat om 0,81 pct. van de exploitatiekosten van een vrachtauto. Wat het beroepsgoederenvervoer betreft en vooral het grote beroepsgoederenvervoer, mag in aanmerking worden genomen, dat voor zover met diesels wordt gereden,

TWEDE KAMER

Staatssecretaris **Van der Stee e. a.**

de lastenverzwaring hier te lande in feite geringer wordt daar deze auto's veel in het buitenland rijden.

Het amendement heeft ook een budgettaire effect. Op jaarbasis bedraagt dat 30 mln. en voor 1973 10 mln. Deze 10 mln. kunnen moeilijk worden gemist.

Ik zou de Kamer dan ook de aanvaarding van dit amendement dringend willen ontraden.

De Voorzitter: Denkt de Minister van Sociale Zaken, dat hij zich zou kunnen beperken tot 10 minuten? Dat lijkt haast op een spreektijdsbeperking.

Minister Boersma: Ik geloof, dat dat wel een unicum zou zijn! Als u er 20 minuten van had gemaakt, had ik wel willen proberen, dat voor elkaar te krijgen.

De Voorzitter: Ik zei het in verband met de wet op de arbeidstijden, zoals de Minister zal begrijpen!

Minister Boersma: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben bijzonder plezierig gestemd door het gunstige onthaal, dat de nota bestrijding excessieve werkloosheid in de Kamer heeft gekregen, zij het dat bij dat onthaal verschillende graden van uitbundigheid waren te bespeuren.

Ik wil, snel voortvarend, een drietal punten behandelen. Ik wil allereerst enkele losstaande vragen snel beantwoorden, daarna enkele opmerkingen maken over het aangesneden punt van de structurele en conjuncturele werkloosheid en ten slotte wil ik enkele algemene opmerkingen maken in het kader van de door de heer Drees aan mij toegevoegde kwalificaties.

Ik wil de Kamer bij dezen en op voorhand toezeggen, dat, waar dat nuttig is, ik graag bereid ben nader inzicht te verstrekken wanneer de uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot dit program en de bestaande programs dat mogelijk maken.

Wat het scholingsprogram betreft, merk ik op, dat dit ook voor vrouwen geldt en dat wij op geen enkele wijze verschil in behandeling tot stand willen brengen. Het hangt er natuurlijk van af in hoeverre de vrouwen ook interesse hebben om aan scholingsprograms mee te werken. Dat geldt overigens ook voor mannen. Wij zijn daarbij natuurlijk afhankelijk van de vraag of zij willen meedoen in om-, her- en bijscholingsprograms. Het hangt er ook van af, in hoeverre wij erin zullen slagen ook door middel van gerichte acties deze programs met het bedrijfsleven van de grond te krijgen.

Ten aanzien van de kwestie van de onderwijzers is opgemerkt, dat dit een structurele zaak is. Dat is juist en het komt volgend jaar ook in de begroting van O en W. De Kamer kan dit zien als een soort tussentijdse oplossing.

Wat het aantal werkloze onderwijzers betreft, merk ik op, dat de gegevens uitwijzen dat dat aantal op dit moment ongeveer 400 bedraagt, maar dat wij natuurlijk ook de blik hebben gericht op degenen, die straks afstuderen. Wij zullen de stand van de arbeidsmarkt dus mede bepalend laten zijn. Ik voeg hieraan toe, mijnheer de Voorzitter, dat wij ook bezig zijn met het ontwikkelen van een program met betrekking tot de bestrijding van de werkloosheid onder de academici. Er zijn reeds voorbereidingen die erop zijn gericht om 200 tot 250 van hen te werk te stellen. Dat gebeurt in overleg met ZWO/TNO.

De heer **Bakker (C.P.N.):** Voor welk bedrag zitten die onderwijzers in de begroting?

Minister Boersma: Voor 20 mln.

Er is ook nog gevraagd, waarom er niet meer is gezegd over de buitenlandse werknemers. Ook de buitenlandse werknemers worden gelijk behandeld. Voor zover deze programs werkgelegenheid bieden, kunnen zij er mede van profiteren, evenals de vele honderden werkloze rijksgenoten uit de West.

Ik kom nu tot de kwestie van de verdeling van de gelden. Ik zou hieraan eerst enkele algemene opmerkingen vooraf willen

Minister Boersma

doen gaan. Het verheugt mij bijzonder, dat is ingestemd met de keus van de langdurig werklozen, waarop de aandacht zich in het bijzonder richt, en van de grote steden en daarnaast de verspreide haarden van te hoge werkloosheid. Ik zal het maar zo zeggen, zoals is gesuggereerd door de heer Vermaat, in plaats van excessieve werkloosheid.

De oorzaken van de langdurige werkloosheid kan men niet enkelvoudig aanduiden. Er zijn tal van oorzaken. Het heeft te maken met de aard van de loongroepen (de lagere), met de leeftijd (de oudere), met de aard van geschooldheid (minder geschoolden) enz. Het heeft ook nog met tal van andere zaken te maken, waarvan wij, eerlijk gezegd, nog te weinig weten. Er zijn tal van dingen, waarvan op een gegeven moment blijkt dat ze niet voldoende bekend zijn. Ik kom straks nog terug op de research, waarover een vraag is gesteld. Wij hebben die met opzet met zoveel woorden in dit program opgenomen.

Ik zou thans een mededeling willen doen over de verdeling van de gelden. Deze heeft plaatsgevonden op basis van de extra aandacht die het noorden al heeft gehad en de ontwikkeling in de provincies wat het aantal werklozen en de duur van de werkloosheid betreft. De cijfers die ik nu zal noemen, berusten op een voorlopige, vrij algemene verdeling. Er kan hier en daar nog wel iets veranderen.

Ik kom allereerst aan de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Leiden. Deze krijgen te zamen 100 mln., verdeeld over 50 mln. rijkswerken en 50 mln. werken van de lagere publiekrechtelijke lichamen. Van die 100 mln. krijgt Amsterdam 35 mln. (fifty/fifty Rijk en lagere publiekrechtelijke lichamen), Rotterdam 30 mln., Den Haag 25 mln. en Leiden 10 mln.

De provincie Overijssel krijgt uit de rijksobjecten 10 mln. Voorts krijgt het rayon Almelo 6 mln., terwijl het rayon Enschede 12 mln. zal ontvangen. Ik voeg hieraan nogmaals uitdrukkelijk toe, dat dit voorlopige en globale indelingsgetallen zijn. Het totaal voor de provincie Overijssel is derhalve 28 mln.

Zeeland: Rijksobjecten 2 mln., rayon Middelburg 2 mln., rayon Zeeuws-Vlaanderen 2 mln. Totaal provincie Zeeland: 6 mln.

Noord-Brabant: Rijksobjecten 18 mln., rayon Tilburg 18 mln., rayon Breda 10 mln. Totaal provincie Noord-Brabant 46 mln.

Telt men alle getallen bij elkaar op en voegt men er het bedrag van 20 mln. bij dat eenmalig ter beschikking komt voor de bestrijding van de werkloosheid onder de onderwijzers, dan komt men aan het totaalbedrag van 200 mln. Ik zeg nogmaals, dat er hier en daar in de getallen nog iets kan verschuiven. Het zal er ook van afhangen hoe groot de medewerking is, niet alleen van de grote steden, maar ook van de provinciale commissies voor de werkgelegenheid. Voorts zal het ervan afhangen, in hoeverre het mogelijk zal zijn de door ons beoogde projecten en objecten te vinden.

Mijnheer de Voorzitter! Er is ook geïnformeerd naar het tijdstip waarop de memorie van antwoord op de loonsuppletiewet zal worden ingediend. Deze was gereedgekomen in de laatste nadagen van het kabinet-Biesheuvel. Ik achtte het toen juist, te wachten tot het nieuwe kabinet zou zijn opgetreden. Aangezien Staatssecretaris Mertens mede-ondertekenaar is geworden wilde ik hem tijd geven om zich in te werken en zich een oordeel te vormen, mede op grond van de vele indringende vragen die de Kamer heeft gesteld. Ik zeg toe, een snelle indiening van de memorie van antwoord te zullen bevorderen. Het zal er ook van afhangen in hoeverre wij nog verder zullen bekijken welke toezeggingen wij aan de Kamer zullen kunnen doen, waarbij mogelijkerwijs dit program wat de financiering van verdergaande verlangens betreft een hulpmiddel zou kunnen zijn. Ik zeg dit met de uiterste voorzichtigheid, hoewel ik weet dat men er zelfs dan nog vaak aan vastzit. Er is nog gevraagd of de arbeidsbereidheid in de steden kleiner is dan op het platteland. Het is een moeilijk begrip. Dit geldt ook voor het begrip „passende arbeid” dat zo gewetensvol mo-

Minister Boersma

gelijk wordt toegepast door degenen die daarvoor zijn aangesteld, namelijk de directeurs en medewerkers van de gewestelijke arbeidsbureaus. Er komen natuurlijk tal van heel merkwaaardige gevallen voor die men eerder in de stad dan op het platteland tegenkomt. Een door het arbeidsbureau naar een bepaald bedrijf verwezen sollicitant vertelt bij voorbeeld aan de personeelschef dat hij net uit de bajes is ontslagen, waarop de personeelschef zegt dat het onderhoud is beëindigd en dat de sollicitant binnenkort bericht krijgt. Dit bericht wordt niet verzonden, maar de man wordt ook niet aangenomen. Zo zijn er ook mensen die met opzet de vreemdsoortigste kleding aantrekken, wanneer zij een sollicitatiebezoek brengen, waardoor de kans dat zij zullen worden aangenomen wat kleiner is dan wanneer zij zich wat minder opvallend zouden hebben gekleed. Het is duidelijk, mijnheer de Voorzitter: hierop kan men geen algemene conclusies, laat staan een verkiezingscampagne baseren.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): Wat doen de arbeidsbureaus hieraan?

Minister Boersma: Geweldig hard werken, steeds kennismaken van nieuwe methoden, onderlinge uitwisseling van gegevens, gebruik maken van de meest moderne gegevens, steeds weer een klemmend beroep op werkgevers, op ondernemers doen, om in zo groot mogelijke mate gebruik te maken van de arbeidsbureaus en juiste gegevens verstrekken, waaraan gelukkig veel wordt gedaan. Zodoende vernieuwt het beleid zich steeds meer.

Ik noemde in dit verband de loonsuppletie omdat hierbij aan het begrip „passende arbeid” een nadere discussie kan worden gewijd.

Gevraagd is, of de situatie in het noorden en in Limburg relatief duidelijk is verbeterd. Dit blijkt uit de cijfers in zoverre, dat ik er direct aan wil toevoegen, dat in beide gebieden de situatie op langere termijn zorgelijk blijft, waarbij ik denk aan de zwakke bedrijfstakken en – wat Limburg betreft – aan de excessieve, dus te hoge, pendel. Vandaar de maatregelen op lange termijn, die door het vorige kabinet zijn voorbereid en die verdere uitvoering zullen moeten krijgen. Ik voeg hieraan nog toe een opmerking over de gunstige invloed van de bestaande programs, waarin ik graag – mogelijkerwijs in een aanvullende brief, als de Kamer daarop prijs stelt – door middel van een overzicht meer inzicht zal verstrekken.

Mijnheer de Voorzitter! De verhouding van dit program tot de selectieve investeringsregeling is onder andere collega Lubbers niet ontgaan. Wij zullen ons in het kabinet nader hierover moeten beraden.

De heer Bakker (C.P.N.): Hebt u – ik heb even gerekend – een bedrag van 200 mln. genoemd?

Minister Boersma: Ja, mijnheer de Voorzitter.

De heer Bakker (C.P.N.): En de andere 50 mln.?

Minister Boersma: Dit betreft de typische structurele maatregelen ten behoeve van scholing en andere ten behoeve van plaatsingsbevordering; ten slotte 10 mln. voor research en voor de uitwerking van het program. Dit is het typische structurele gedeelte van het program.

De effecten, mijnheer de Voorzitter! Inderdaad, de optelsom van 13 000, dat kan niet, zoals de heer Van Amelsvoort zelf heeft begrepen. Daarom hebben wij uitdrukkelijk van deze optelling afgezien.

De heer Van Aardenne heeft gezegd, dat dit gering is. Welnu, mijnheer de Voorzitter, dan verwacht ik, dat de heer Van Aardenne – naar alle waarschijnlijkheid – in de tweede ronde een motie zal indienen, strekkende om het bedrag te verhogen, maar ook als dit niet gebeurt – ik wil geen misverstand hierover laten bestaan – is er een duidelijk onderscheid

met vorige programs, in zoverre, dat althans de bedoeling voorligt, om op rendement gerichte programs tot ontwikkeling te brengen, dat wil zeggen – men kijke in de stukken naar het bedrag dat is genoemd: er wordt gemikt op maximaal f 1000 per manweek, wij rekenen op gemiddeld f 40 000 per manjaar – het aantal van zoveel duizend dat, onder de gegeven veronderstellingen, met dit program aan werk zou kunnen worden geholpen.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): Deze motie komt niet, maar ik heb in eerste termijn een aantal zaken aangegeven waaraan de Minister, hoop ik, zal willen denken.

Minister Boersma: Ik neem graag kennis van alle positieve aanbevelingen, maar gelet op de tijd acht ik mij ervan ontslagen ze alie te herhalen.

Mijnheer de Voorzitter! Gesproken is vervolgens over de jongeren. Bedoeld zal met name zijn – hoewel er ook een probleem is voor de gehele categorie van 19 tot 24 jaar – de groep van degenen die in 1973 de school verlaten. Hiervoor is ook ruimte gelaten in dit program, zowel wat betreft de kwestie van de leerlingbouwplaatsen, de pseudo-arbeidsplaatsen als speciale projecten voor jongeren; ik verwijs hiervoor korthedshalve naar het experiment in Roermond met betrekking tot een project onderhoud woningen. Ik heb al gezegd, dat een nader onderzoek noodzakelijk is, omdat er toch nog leemten in de kennis bestaan. Daarvoor is weliswaar het bedrag van 10 mln. niet volledig bestemd, zoals naar mijn aanvankelijke indruk de heer Dolman betoogde. Er is ook gedacht aan de uitvoering. Er zijn mensen voor nodig om dit program goed te doen uitvoeren. Een deel van het bedrag is wel daarvoor bestemd. Ik kan nu niet zeggen, welk deel dat is, maar het zal in ieder geval dat deel zijn, dat noodzakelijk is om meer inzicht te krijgen, ook in de effecten van dit soort programs op langere termijn en tal van andere gegevens, waarover wij nu niet in voldoende mate beschikken.

Het ligt niet in het voornemen daarbij de regionale raden van de arbeidsmarkt in te schakelen, maar dat te laten doen in samenwerking met de landelijke Raad voor de Arbeidsmarkt.

Ik kom daarmee op het tweede punt van de indeling, die ik in het begin heb gegeven, namelijk de kwestie conjunctuurstructuur in verband met de werkloosheid. Er is gezegd, dat er te weinig analyse is. Ik ben het daar wel mee eens. Overigens stonden er in mijn concept nog wat meer gegevens, maar uit mededogen met de Kamer heb ik een aantal daarvan geschrapt. De laatste week moesten nog zoveel stukken zo laat worden gelezen en bestudeerd. Het komt voor een deel ook, omdat, zoals ik al heb gezegd, wij lang niet alles precies weten. Dat geldt ook voor deze kwestie, die bepaald niet alleen een academische kwestie is. Integendeel. Het heeft ook te maken met de financiering en de aard van de financiering, enzovoorts, met tal van punten, die door verschillende sprekers zijn aangeoerd.

Wij hebben in het kabinet daarover vrij uitvoerig van gedachten gewisseld, maar desniettemin hebben wij toch gemeend, omdat ook wij op dat punt een aantal leemten in de kennis tegenkwamen, te moeten volstaan met te zeggen dat wij goeddeels aan dit punt, althans nu, voorbijgaan. Men zal zich herinneren dat in het verleden bij de overzichten van de werkloosheidscijfers dikwijls een verdeling werd gegeven in onderdelen: de wrijvingswerkloosheid, de seizoenwerkloosheid, daarbij dan nog apart de minder geschikten, de conjuncturele werkloosheid en de structurele werkloosheid. Men heeft dat later niet meer gedaan, omdat toch eigenlijk bleek dat dit geen betrouwbare gegevens opleverde.

Daar komt bij dat verschillende soorten werkloosheid elkaar duidelijk onderling beïnvloeden. Bij een aantrekkende conjunctuur verdwijnt niet alleen de conjuncturele werkloosheid, maar ook een deel van de structurele en de seizoenwerkloosheid. Bij een dalende conjunctuur komen meestal ook de structurele tekortkomingen aan het licht en ontstaat er een structurele

Minister Boersma

werkloosheid, die gedurende de hoogconjunctuur was verstuurd.

Ik ben echt niet in staat om op dit moment precies aan te geven, hoe die onderscheiding in getallen zou kunnen worden uitgedrukt. Ik ben het wel eens met de verschillende leden, die hebben gezegd, dat de te nemen maatregelen in sterke mate bepaald moeten worden door het karakter van de werkloosheid.

Ik geloof ook dat allebei voorkomen. Dat blijkt ook wel uit de slotzin van de nota, waarin het begrip „onderbezetting” is gelanceerd en waarop geen tegenspraak is gekomen. Ik wijs ook op de opmerkingen, die zijn gemaakt voor onderdelen van het bedrijfsleven, waar de bouwnijverheid en ook andere bedrijfstakken in sterke mate afhankelijk zijn van overheidsopdrachten.

Desniettemin valt in ieder geval ook zonder meer te constateren een duidelijke structurele werkloosheid. Verschillende oorzaken, zonder uitputtend te zijn, zijn daarvoor aan te wijzen. Ik denk hier aan de grotere kwetsbaarheid van de werkgelegenheid door de internationalisatie van de Nederlandse economie. Ik denk ook heel duidelijk aan de technische ontwikkeling en de kostenontwikkeling. Bovendien denk ik aan de rationalisatie, die daarmee samenhangt, van het productieproces. Ik denk aan verschillende soorten van vraagverschuivingen, aan het uiteenlopen van de ontwikkeling van vraag en aanbod, ook kwalitatief gezien, de gemiddelde betere scholing van de jongeren, de behoefte aan ongeschoolde of laaggeschoolde arbeid en de verschillen tussen gevraagde en aangeboden arbeid in verband met toekomstige omstandigheden zoals ploegenarbeid en de afstand woon- en werkgebied.

Ik zou er nog wel aan willen toevoegen, dat bij iedere werkloosheidsperiode weer opvalt, dat het niveau van de werkloosheid steeds hoger komt te liggen vergeleken met de voorafgaande periode. Dit zou ook op een toenemende structurele component in de werkloosheid kunnen wijzen. Vandaar dat ik bijzonder veel gewicht hecht aan de maatregelen, die ondergebracht zijn onder het kopje „Scholing”, een duidelijk structureel gerichte maatregel. Ik hoop dat wij in samenwerking met het bedrijfsleven kans zullen zien, een aantal van dit soort zaken tot ontwikkeling te brengen.

Wat dit punt betreft, wijs ik er ten slotte met nadruk op dat wij de duur van de werkloosheid zeer belangrijk hebben gemaakt. Als voornaamste criterium voor de bestrijdingsmaatregelen hebben wij gekeken naar de duur van de werkloosheid. Mede gelet op het feit dat onderbezetting voorkomt, is ons inziens verantwoord dit program aan de Kamer voor te leggen en het straks ten uitvoering te brengen.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Drees heeft een aantal opmerkingen gemaakt over het door mij gevoerde beleid, zij het dat het gaat om een ander onderdeel van het Departement van Sociale Zaken. Ik krijg zo langzamerhand de indruk dat het optreden van de Minister van Sociale Zaken voor DS'70 een soort trauma begint te worden, gelet op de vele kreten die ik zelf heb opgevangen van verschillende leden van deze partij. Misschien bedriegt de schijn, maar de schijn is aithans als of ik „Mikpunt '73” voor DS'70 ben. Ik voeg hieraan direct toe, dat ik daar volle vrede mee heb. Het geeft mij – misschien is het gevaarlijk dit toe te geven – zelfs een kick wanneer deze stelselmatige eenzijdige aanvallen op mij worden gepleegd. Ik heb nu eenmaal een karakter dat dit nodig heeft.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Hebt u DS'70 soms opgericht?

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Drees heeft in zijn beschouwingen het probleem van de inflatie centraal gesteld. Ik ben het daarmee volledig eens. Dat is een fundamenteel probleem, ook wanneer wij spreken over de werkgelegenheid of over de tegenhanger hiervan, de werkloosheid, en zeker als het gaat om de werkgelegenheid op langere termijn.

In dit verband heeft de heer Drees weer niet kunnen nalaten – laat ik de herinneringen die ik al luisterend naar zijn woorden aan de gebeurtenissen van een jaar geleden in het Catshuis kreeg maar buiten beschouwing laten – te zeggen dat het centraal akkoord toch wel duidelijk een fiasco is gebleken en dat dit te wijten is aan de huidige Minister van Sociale Zaken. Hij sprak de hoop uit dat in september een afgerond inkomensbeleid aan de Kamer zal worden gepresenteerd.

Wel, mijnheer de Voorzitter, hieromtrent bespeur ik toch wel vooruitgang, want ik herinner mij nog zeer goed dat DS'70 verleden jaar alleen sprak over lonen – nu spreekt zij al over inkomens – en dat men toen na afronding van alle contractonderhandelingen vond dat plotseling de loonstop moest worden doorgevoerd. Er is dus vooruitgang en dat verheugt mij.

De heer **Drees** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Men kan in onze gelukkig zeer correcte en complete *Handelingen* nalezend dat de woordvoerder van de fractie van DS'70 uitdrukkelijk heeft gesproken over prijzen en andere inkomens. Dat heeft altijd onze volledige belangstelling gehad. Men kan het reeds vinden in de debatten, gevoerd in de herfst van 1971. Wij hebben ook deze belangstelling gehad bij de onderhandelingen tijdens het ontstaan van het regeerakkoord–Steenkamp. Wij interesseren ons voor alle inkomens.

Minister **Boersma**: Ik wil hier niet over twisten, mijnheer de Voorzitter. Mijn geheugen laat mij niet zo vaak in de steek. Ik herinner mij de discussies nog zeer goed, waarbij DS'70 sprak over de lonen. Ik heb toen gezegd dat dit moest zijn: inkomens. Later was men het daarmee eens. Dat geef ik toe. Men heeft toch wel iets van mij willen aannemen.

Ik kom nu bij het punt waarom het hierbij gaat. Ik wil dat uitdrukkelijk signaleren. De heer Drees heeft gezegd dat het centraal akkoord een fiasco is geworden. Ik heb toen geïnterumped: Wat had u dan gewild? De 3,5 pct. loonstijging die wij toen voor wat de onderhandelingen betreft zijn overeengekomen, is praktisch volledig gerealiseerd. Naar mijn informatie op dit moment zijn er enkele overschrijdingen, maar die vloeien grotendeels voort uit het feit dat sommige bedrijfstakken extra aandacht hebben besteed aan het beginsel van gelijke lonen voor man en vrouw.

Wat betekent het realiseren van de 3,5 pct.? Het is een vrij somber beeld. De nullijn is praktisch en zeker macro-economisch gezien gerealiseerd. Ik spreek nu niet over verschillende inkomensgroepen, minimuminkomen, modale werknemers en anderen daarboven. Wat had de heer Drees dan nog meer willen bereiken? Ik heb hem toen gevraagd: wilt u dan een reële achteruitgang in de inkomenspositie van de arbeiders? De heer Drees zei: Nee, dan moet je naar de academici kijken en nu schudt hij zijn hoofd. Dat is toch de logische consequentie?

De heer **Drees** (DS'70): Ik kan met de *Handelingen* in de hand, waarin het standpunt van DS'70 exact te vinden is – de heer Boersma beroept zich op vaagheden – bewijzen dat de kamerfractie van DS'70 in de herfst van 1971 is begonnen met de discussie met de Minister van Sociale Zaken, dezelfde als nu. Die discussie betrof ook toen al andere inkomens dan lonen. Wij meenden dat in de loop van 1972, vroeger dan ten slotte door Economische Zaken is gedaan, wat met de prijzen had moeten gebeuren. In de zomer van 1972 had een maatregel moeten worden genomen om te voorkomen dat er verdere stijging zou optreden.

Verder concentreert de aandacht van de Minister en concentreert een groot deel van de discussie zich op reële grootheden. Laat ik er geen misverstand over bestaan dat die ook van belang zijn, maar zelfs bij een reële toeneming van nul of 3,5 pct. per jaar kunnen er nog Zuid Amerikaanse inflatietoestanden bestaan. Het gaat erom de inflatie te stoppen. Er moet dus aandacht zijn voor de nominale grootheden. Dat heeft op allerlei niveaus – niet alleen bij Sociale Zaken, maar ook bij

Minister Boersma e. a.

allerlei lichamen die hiermee te maken hebben – te veel ontbroken. Men is te veel gaan praten over de reële nul, of plus 1 of min 1, of plus 3. Als daar echter 10, 12, of 20 pct. prijsstijgingscompensatie bovenop komt, krijgen wij nog een enorme inflatie. De aandacht moet meer verschoven worden naar de totale zaak, de nominale ontwikkeling. Daarvoor moet men voor alle inkomens belangstelling hebben. Wij hebben allerlei concrete zaken genoemd, zoals academici, politieke pensioenen en prijzen. De heer Boersma weet dat ikzelf ook op allerlei momenten in dat opzicht actief ben geweest, zoals bij de opstelling van het regeerakkoord-Steenkamp, maar ook de kamerfractie is dat geweest. Wij hadden ook in de prijzensfeer een eerder optreden, in mei, juni, of juli van 1972, gewild.

Minister Boersma: Nu glijdt de heer Drees af. Hij richtte zijn opmerking aan het adres van de Minister van Sociale Zaken en niet aan de Minister van Economische Zaken. Hij heeft gezegd: deze Minister heeft gefaald.

De heer Drees (DS'70): Nu lopen er twee dingen door elkaar heen.

Minister Boersma: Ik vrees bij u een heleboel meer. Dat is juist de ellende, waardoor wij elkaar niet verstaan.

De heer Drees (DS'70): Omdat wij maar een beperkte interruptietijd hebben, wil ik mij tot twee zaken beperken. De heer Boersma vroeg mij: wat had DS'70 gewild. Daarop heb ik hem antwoord gegeven. Een ander punt is mijn kritiek op het sociaal akkoord, dat gewoon veel te optimistisch is voorgesteld in de herfst door de Minister van Sociale Zaken en anderen, ook in de verkiezingscampagne. Het is voorgesteld alsof er een grote overwinning was bereikt op de inflatie. Dat was onjuist. Daarom zei ik dat dat beleid had gefaald. Mijn eerdere betoog aan deze microfoon betrof de vraag van Minister Boersma: wat had Drees nu gewild. Ik heb geprobeerd dat in het kort te schetsen.

Minister Boersma: Dit is in ieder geval een veel vriendelijker vertaling dan wat ik in eerste termijn uit de mond van de heer Drees heb gehoord.

Ik beschouwde dit, eerlijk gezegd, aan de ene kant een beetje als herhalingsoefeningen en aan de andere kant als een vooroefening. Ik wil de tijd van de Kamer niet verder in beslag nemen. Dat kruisen van de degens met DS'70 komt nog wel een andere keer.

Ik zeg de Kamer toe dat wij zo snel en voortvarend mogelijk het thans voorliggend programma ten uitvoer willen brengen. In de nota heb ik al aangekondigd dat het kabinet besloten heeft – ik kijk even naar de heer Bakker die in september met cijfers zal komen – ook met cijfers te komen al naar gelang de ontwikkeling van de werkloosheid, ook voor wat betreft de overige delen van het land waarop de maatregelen nu in eerste instantie niet zijn gericht.

Overigens is het duidelijk dat wij, ook met dit programma erbij, er, wat de werkloosheidsbestrijding betreft, nog niet zijn.

De Voorzitter: Ik stel voor, de spreektijd in tweede termijn te bepalen op een vierde van de gebruikte spreektijd in eerste termijn.

De heer Vermaat (A.R.P.): Daarmee kunnen wij wel akkoord gaan, mijnheer de Voorzitter, mits u wat soepel zult zijn en mits u de avondpauze twee uur laat duren. Naarmate men minder spreektijd heeft, moet men er meer tijd aan besteden om zijn repliek voor te bereiden.

De Voorzitter: Mijn tweede voorstel zou zijn de vergadering te schorsen tot kwart voor negen.

Ik wijs de Kamer erop, dat wij hedenavond ook nog het wetsontwerp Wijziging van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag moeten behandelen.

Voorzitter e. a.

Volgens mijn berekening zal het zeker een uur of twee worden voordat ik de vergadering kan sluiten. Wanneer wij de pauze een half uur langer maken dan ik voornemens was, wordt het zeker half drie.

Ik wil overigens wel enige soepelheid betrachten ten aanzien van de spreektijd, maar dan moet men niet te veel interrumperen.

De heer Vermaat (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben bang, dat u enigszins aan korte-termijnbeleid gaat doen. Als de pauze korter is en de fracties dus maar kort kunnen vergaderen, loopt u het risico dat men na het antwoord van de Regering nog een schorsing voor beraad vraagt.

De Voorzitter: Daarmede heb ik in mijn schema rekening gehouden. Ik ben ervan uitgegaan, dat de Kamer na het antwoord van de Regering en voordat eventuele stemmingen plaatsvinden, zich korte tijd wil beraden. Dat ligt mijns inziens voor de hand.

De heer Vermaat (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat een schorsing tot negen uur redelijk is.

De Voorzitter: Naar mij blijkt, wordt dit gevoelen door de overige leden gedeeld.

Ik stel tevens vast, dat de Kamer instemt met mijn voorstel met betrekking tot de spreektijdbeperking.

Ik deel nog aan de Kamer mede, dat het Presidium met eenparigheid van stemmen heeft besloten te stellen in handen van:

a. de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening: de Nota inzake het huur- en woonruimtebeleid op korte termijn (12 445);

b. de bijzondere Commissie voor het wetsontwerp Wijziging van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst (11 155): het voorstel van wet van de leden De Gaaij Fortman en Jurgens tot wijziging van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst (12 447).

De vergadering wordt te 19.35 uur geschorst en te 21.00 uur hervat.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie is de Minister-President en de overige bewindslieden zeer erkentelijk voor de uitvoerige beantwoording van de vragen die wij hebben gesteld en voor hun reacties op de opmerkingen die wij hebben gemaakt. Daardoor is veel verduidelijkt. Vooral de nadere vragen over de aard van de voorgenomen uitgaven, die wij hebben gesteld, zijn in een duidelijker daglicht komen te staan. Wij vinden het wel jammer, dat wij die toelichtingen pas vandaag hebben gekregen; wij hebben ons maar één uur kunnen beraden op een tamelijk gecompliceerd geheel, waarvan de Minister-President in zijn rede de nauwe onderlinge samenhang heeft beklemtoond. Ik ben dat met hem eens, maar daardoor wordt het juist gecompliceerd. Ik herhaal het dat ik het bijzonder jammer vind dat wij zo weinig tijd voor beraad hebben gehad, maar zo zijn de feiten; die zijn niet te veranderen.

Ik begin met de voorstellen betreffende de uitgaven, want de dekking die daaruit eventueel moet volgen, is een sequel van de uitgaven. Het effect van het pensioenbijdrageverhaal is een hoofdstuk apart; ik noem dit het eerst. Ik herinner eraan dat wij indertijd hebben gevraagd om hervatting van het overleg. De Minister-President heeft daarvan een kort historisch overzicht gegeven, waarin hij ook melding heeft gemaakt van ons verzoek. Het overleg is hervat; wij zijn de Regering zeer erkentelijk dat zij er moeite voor heeft gedaan en wij verheugen ons erover, dat zij erin is geslaagd tot resultaat te komen. Het effect van dat resultaat voor de begroting is een bedrag van 57

Van Amelsvoort

mln. Wij hadden niet om een bedrag gevraagd, maar wij zijn bereid het resultaat van het overleg te aanvaarden.

Met de volgende uitgavencategorieën is het anders gesteld; daarover zijn nog geen beslissingen genomen. Ik zou de vraag waarvoor wij staan als volgt willen formuleren: Zijn wij bereid voor die uitgaven financiële ruimte te maken of aanwezige ruimte te benutten? Het is dus geen besluit over de voorstellen zelf, al zal in ons antwoord op die vraag iets van ons oordeel over die uitgaven doorklinken.

De eerste post in deze categorieën in de brief van de Minister-President betreft de gevolgen van de vermindering van het collegegeld. In de eerste termijn heb ik herinnerd aan het standpunt dat wij daarover deze week hebben ingenomen.

Minister Den Uyl: Mijn eerste post betreft het pensioenbijdrageverhaal.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Dat heb ik zojuist behandeld.

Minister Den Uyl: Maar misschien kunt u dit even verduidelijken, want het is nogal van belang. U zegt, dat u blij bent dat het overleg is hervat en ook dat u blij bent met de uitkomst daarvan. Dan neem ik ook aan dat u bereid bent medeverantwoordelijkheid te aanvaarden voor de consequenties van die uitkomst, dat wil zeggen een gat van 57 mln. in de dekking.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Dat komt nog. Voor het collegegeld hebben wij deze week als ons standpunt gegeven, dat wij deze zaak nog open willen laten. Wij zijn nog bezig de voors en tegens te overwegen. Wij zijn daarom van oordeel, dat wij niet moeten vooruitlopen op de beslissing, die daarover te zijner tijd genomen zal worden, hetgeen inhoudt, dat wij onvoldoende redenen zien om daarvoor nu al een dekking aan te geven.

Ik kom aan de volgende post, mijnheer de Voorzitter, namelijk die van CRM, mijnheer de Voorzitter! Ik had daarover nog een cijfermatige opstelling willen geven, maar ik vrees in tijdnood te komen en daarom zal ik niet het gehele overzicht vermelden, maar alleen de uitkomst. Deze is anders dan die van de Minister-President. Volgens de becijfering, die voor mij is gemaakt, gaat het niet om een bedrag van 48 mln., maar om een bedrag van 32 mln. aan verworpen amendementen van de fracties van de P.v.d.A., de P.P.R. en D'66. Dit is niet zo belangrijk, mijnheer de Voorzitter, maar het is wèl van belang, het vast te leggen.

Ik heb de Minister-President drie vragen gesteld, mijnheer de Voorzitter. De sympathie, die wij voor deze voorstellen hebben, is duidelijk in eerste instantie tot uiting gebracht. De drie vragen, die ik stelde waren de volgende. Wij verwachtten dat de Regering aan zou geven, waarom deze uitgaven niet binnen de bestaande begroting gefinancierd kunnen worden, waarom de genoemde bestemmingen een hogere prioriteit toekomt dan andere en waarom zij zo dringend zijn, dat zij geen vijf maanden uitstel kunnen velen.

Ik hechte veel belang aan de antwoorden op deze vragen, mijnheer de Voorzitter. Ik heb op de eerste vraag geen antwoord gekregen. Op de tweede vraag heb ik eveneens geen antwoord gekregen. Op de derde vraag heb ik een antwoord gekregen in de vorm van een verwijzing naar een uitspraak van een fractiegenoot van mij, mevrouw Gardeniers. Ik laat in het midden, mijnheer de Voorzitter, of dit een sterk antwoord is, maar het is er tenminste een.

De tekst van de *Handelingen*, waarnaar werd verwezen, geeft andere woorden aan, essentieel andere bewoordingen dan die de Minister-President mevrouw Gardeniers in de mond heeft gelegd. Ik citeer hiervan twee zinnen; deze hebben betrekking op de eigen amendementen:

„Wij meenden dat op deze manier slechts de strikt noodzakelijke verhogingen konden worden doorgevoerd. Wij vinden dus, mede daarom, dat onze benadering van

deze artikelen de juiste is. Wij zullen daarom de amendementen van de heer Voogd niet kunnen steunen.” (blz. 800, 28 februari '73)

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Gardeniers heeft dus niet gezegd, dat er andere zeer dringende zaken overblijven. Zij heeft juist gezegd, dat zij het – alles overwogen hebbend – hiertoe wilde beperken; de middelen daarvoor werden binnen de totaliteit van de begroting gezocht.

Mijnheer de Voorzitter! Wat de huursubsidies betreft, die een bedrag van 10 mln. zouden vergen, kan ik niet nalaten een uitspraak van de desbetreffende Minister aan te halen. Hij stelde, dat hij 10 mln. nodig zou hebben voor een plan, waarvan ik nu de aard buiten beschouwing laat, en dat hij – als de Kamer hem dit bedrag niet wilde geven – ervan overtuigd was, dat hij het in zijn begroting zou vinden.

De vraag is nu, mijnheer de Voorzitter: zijn wij bereid om voor deze posten dekking te zoeken buiten de begroting zonder daarbij de gebruikelijke compensaties te betrekken, dat wil zeggen, met doorbreking van het stringente begrotingsbeleid? Er komt nog een compensatieronde bij de voorbereiding van de miljoenennota. Dan komen er weer nieuwe meevallers. Dan komen er ook weer nieuwe tegenvallers. Ik kan onze conclusie van dit moment aldus samenvatten, dat wij op dit ogenblik niet voldoende aanleiding zien in de door de Minister-President aangevoerde motieven, nu een bedrag van ruim 70 mln. van de komende compensatieronde uit te zonderen.

Nu kom ik aan de noodhulp, waarover wij vorige week in de Kamer zeer intensief hebben gesproken. Ik moet eraan herinneren, dat noodhulp door Nederland nooit is geweigerd. Wij willen dat ook nu niet doen. Wij willen een uitzondering maken voor deze post.

Vervolgens kom ik tot de dekking die nodig is voor het pensioenbijdrageverhaal. Een van de middelen tot dekking is het gebruik maken van de ruimte die op de begroting van Defensie ontstaat door het uitstel van bepaalde beslissingen. Wij hebben geen bezwaar tegen het uitstel van die beslissingen. Wij willen er echter zeker van zijn – vragen die ik in eerste instantie tot de Minister-President heb gericht waren daar ook op toegepast – dat dit uitstel niet leidt tot structurele verlaging van de defensie-inspanning. Uitstel moet niet per se afstel worden. Ik vraag de Minister-President in dit verband naar de betekenis van het zinnetje betreffende de ruimte op de begroting van Defensie, dat voorkomt in zijn brief op de tweede bladzijde, namelijk dat:

„het genoemde bedrag meer structureel zal worden ingepast in het kader van de begroting 1974.”

Bedoelt hij met het woord „begroting” de Rijksbegroting of bedoelt hij daarmee de begroting van Defensie? Als deze vragen naar onze opvatting bevredigend worden beantwoord, zijn wij bereid, voor dit jaar de ruimte op de begroting van Defensie als dekking te aanvaarden.

Minister Den Uyl: En dan wilt u volgend jaar die uitgave van 57 mln. voor de ambtenaren weer opheffen?

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Neen, mijnheer de Voorzitter!

Minister Den Uyl: Ja!

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Ik begrijp absoluut niet hoe de heer Den Uyl aan deze veronderstelling komt.

Minister Den Uyl: Ik begrijp de redenering van de heer Van Amelsvoort niet. Als hij zegt dat zijn fractie voor één jaar verlaging van de defensieuitgaven wil aanvragen als dekking van de uitgave ad 57 mln. voor de ambtenaren, doet hij die uitgave ook voor één jaar. Dat is heel logisch.

Van Amelsvoort

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Als de heer Den Uyl dat niet begrijpt, begrijpt hij waarschijnlijk ook zijn eigen voorstel niet.

Minister **Den Uyl**: Ik vind het voldoende als u het uwe begrijpt. Misschien kunt u dat toelichten.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Ik meen dat ik het voldoende heb toegelicht.

Minister **Den Uyl**: Zou de heer Van Amelsvoort mij dan een antwoord kunnen geven op de vraag die ik hem in alle vriendelijkheid stelde? Hij zegt: Voor één jaar verlaging van de defensieuitgaven. Het kabinet is van oordeel dat de te dekken uitgave van 57 mln. voor de ambtenaren van structurele aard is. Die is niet bedoeld voor dit jaar, maar structureel en dient dus ook structureel te worden gedekt. Met andere woorden: door dekkingen die doorlopen; ook het volgende jaar. Als de heer Van Amelsvoort van een ander oordeel is, spreekt hij daarmee uit dat hij de uitgave van 57 mln. wenst te beperken tot dit jaar. Dat is een standpunt dat in elk geval dit kabinet niet voor zijn rekening neemt.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik herhaal, voor alle zekerheid, dat dit ook niet het standpunt is dat wij innemen. Dat heb ik gezegd. Dat schijn ik te moeten herhalen. Voor de rest begrijp ik, dat een structurele dekking nodig is. Wij zouden een hele discussie kunnen voeren . . . .

Minister **Den Uyl**: Welke structurele dekking stelt u daar dus voor?

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Uit mijn betoog in eerste instantie, uit hetgeen ik nu heb gezegd en uit hetgeen ik nog zal zeggen, moet duidelijk zijn dat wij vinden dat de kwestie van de dekking van de begroting 1974 in het najaar in haar totaliteit moet worden bekeken. Dat heb ik in eerste instantie ook al gezegd.

De heer **Wiegel** (V.V.D.): Dat is een normale procedure.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Indien een verdergaande dekking nodig zou zijn – ik spreek nu als eerste en ik moet dus enige veronderstellingen inbouwen over het mogelijke verloop van het vervolg – dan die welke voortspuit uit de ruimte op de begroting van Defensie, heeft de keuze van de Regering onze instemming, dat wil zeggen dat wij dan van mening zijn – evenals het kabinet – dat de benzineaccijns daarvoor het meest geschikt is, zij het dat wij nog steeds van mening zijn, dat deze verhoging het best tijdelijk gemaakt kan worden. Ik ben niet overtuigd door de argumentatie van de Minister van Financiën op dit punt. De Minister heeft enkele argumenten gegeven, maar hij vergeet daarbij mijns inziens, dat het bedrag op jaarbasis driemaal zo groot is als het bedrag, dat deze verhoging dit jaar zal opleveren. Ik zou er graag uitvoeriger over zijn, maar ik zal het nalaten, omdat mijn tijd om is.

Minister **Duisenberg**: Ik was waarachtig niet vergeten, dat dat bedrag driemaal zo groot is, maar wat heeft dat met de argumentatie te maken?

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Dat was bij wijze van spreken, mijnheer de Voorzitter. Ik wil erop ingaan, als de Kamer mij dit toestaat.

Minister **Duisenberg**: Ja, maar wat heeft het met de argumentatie te maken?

De **Voorzitter**: Hoewel het onbeleefd lijkt, moet ik de geachte afgevaardigde verzoeken, zijn betoog af te ronden.

Van Amelsvoort e. a.

Minister **Den Uyl**: Het is, mijnheer de Voorzitter, wel in het belang van de zaak zelve, dat de heer Van Amelsvoort zich nader verklaart.

De **Voorzitter**: Ik wijs erop, dat de Kamer heeft bepaald, dat de heer Van Amelsvoort 11 minuten zou spreken. De heer Van Amelsvoort heeft 15 minuten gesproken. Als alleen op dezelfde wijze – zij hebben daartoe overigens het recht – hun spreektijd overschrijden, komen wij vannacht op een bijzonder laat tijdstip aan het einde van onze vergadering.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Amelsvoort krijgt van mij nog vijf minuten.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de Kamer met het voorstel van de heer Dolman akkoord kan gaan, zodat de heer Van Amelsvoort zijn betoog kan voortzetten, zij het niet voor lang.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Financiën heeft betoogd, dat hij bezwaar heeft tegen mijn motief het dekkingsplan straks als één geheel te behandelen en dus – volgens mijn aantekeningen althans; de Minister heeft het vast veel uitvoeriger gezegd – om de verhoging nu tijdelijk te maken. Hij heeft gezegd, dat dit eind december niet meer kan worden teruggedraaid gezien de internationale verhoudingen. Dat was zijn ene argument.

Het andere argument van de Minister was, dat structurele uitgaven structurele dekking vereisen. Ik ontken dit laatste niet, maar daarmee is niet gezegd, dat wij ook in het najaar weer tot de conclusie komen, dat de dekking in deze belasting moet worden gevonden. Alleen deze twee argumenten in combinatie kunnen doorslaggevend zijn, niet elk argument op zich zelf.

Minister **Duisenberg**: Mijn derde argument was, dat ik het onjuist zou vinden om illusies te wekken ten aanzien van een mogelijk terugdraaien van de verhoging.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Wij willen ook geen illusies wekken. Ik wil, als de Minister daarop prijs stelt, reeds nu verklaren, dat wij niet uitsluiten, dat wij in het najaar tot de conclusie zullen komen, dat de verhoging van de benzineaccijns verlengd moet worden. Ik blijf erbij, dat het op jaarbasis een veel groter bedrag is. De koppeling tussen het bedrag dat dit jaar nodig is en dat, wat uit deze accijns voortvloeit, mag men dus niet maken. Dat is namelijk een veel groter bedrag.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben er niet van overtuigd, dat aanneming van het amendement-Van der Mei goed is. Ik zal met belangstelling luisteren naar datgene, wat de heer Van der Mei erover zal zeggen. Hij wil een afwijking van de traditionele verhouding tussen beide accijnstarieven introduceren. Ik meen, dat men een dergelijke afwijking slechts moet introduceren, nadat men zich over dit specifieke onderwerp uitvoerig heeft beraden. Wij kunnen dat nu niet doen, wij kunnen het eerst bij de behandeling van de begroting voor 1974 doen.

Ik eindig met een woord van instemming aan het adres van de Minister van Financiën. De Minister heeft klare taal gesproken over zijn begrotingsbeleid. Wij stemmen er volstrekt mee in. Wij stemmen in met zijn opvatting over het stringente begrotingsbeleid, met zijn zorg voor het begrotingsbeleid in zijn totaliteit, met name met het oog op de noodzaak van de inflatiebestrijding.

Ik dank in het bijzonder de Voorzitter en de heer Dolman die ervoor hebben gezorgd, dat ik mijn spreektijd kon verlengen, zonder hem te overschrijden.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zeg de bewindslieden dank voor de antwoorden die zij met een zekere grondigheid hebben gegeven, zelfs zozeer, dat ik antwoorden heb gekregen op vragen, die ik niet eens had gesteld . . . . !

Vermaat

Mijnheer de Voorzitter! Zoals de heer Drees zal kunnen begrijpen, kan ik maar heel kort stilstaan bij de gedachtenwisseling tussen ons naar aanleiding van het door hem geschreven artikel.

Mijnheer de Voorzitter! De term „marginale toetsing” heb ik in de *Handelingen* tussen aanhalingstekens laten zetten. Er zijn zeer veel uitgavenprojecten al jaren aan de gang en men kan op een bepaald moment natuurlijk alleen maar afwegen tussen allerlei nieuwe mogelijke taken en taken die eventueel in een bepaalde tijd zijn af te schaffen, dit is, wat economen zeggen, een marginale beoordeling en zo heb ik het bedoeld.

De heer Drees (DS'70): Dit geldt dus niet bij een stringent begrotingsbeleid, want daar spelen alleen posten een rol waarvan men binnen bij voorbeeld zes maanden geld af kan halen. Dit betekent dat 80 pct. van de uitgaven daardoor geheel buiten beschouwing blijft.

De heer Vermaat (A.R.P.): Het verband was anders. Ik heb gezegd, dat ik het voor een deel met de motieven van de heer Drees wel eens was. Het stringente begrotingsbeleid heb ik op andere motieven verdedigd. Het eerste motief was het conjuncturele aspect, wat naar mijn mening de heer Drees enigszins vergeet. In de tweede plaats kijkt de heer Drees te gemakkelijk aan tegen het achterwege laten van dat soort compensaties. Ik heb in dit verband gezegd, dat dan het hek van de dam is wat betreft de uitgavendriften van de diverse ministers.

Mijnheer de Voorzitter! Even denkend aan een interruptie van gisteravond zou ik de stelling willen verdedigen – dat, indien de heer Drees nog eens minister van Financiën mocht worden en indien het kabinet . . .

Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp, dat de heer Drees zegt dat dat niet kan; nu, dan laat ik de stelling achterwege.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot de voorstellen, die het kabinet heeft gedaan aan deze Kamer. Allereerst wil ik een opmerking maken over de accijnzen. Ik heb de strekking van het amendement van de heer Van der Mei begrepen en tevens heb ik de woorden gehoord, die Staatssecretaris Van der Stee hierover heeft gesproken. Onze fractie is geneigd het met het standpunt van de Staatssecretaris eens te zijn.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Van der Stee heeft een aantal vragen van mij beantwoord, die lagen op het terrein van de accijnzen. Ik moet vaststellen dat wat betreft de verhouding de verbruiksprijzen relevant zijn voor de mensen die benzine kopen. Ik besef heel wel dat de Regering het niet zomaar even kan regelen dat die accijnzen ongeveer gelijk zijn binnen een bepaalde marge en dat dus niet alles met die accijnzen kan worden gedaan. Maar dat is toch wel het belangrijke punt en dat is ook de overweging dat het grensaspect voor ons een belangrijke rol speelt. Ik ben blij dat het verschil met België de helft minder is dan in de memorie van antwoord is aangegeven. Dit is ook weer een gevolg van die snelle procedure en ik heb daar begrip voor. Dit weegt althans wat minder zwaar.

Mijnheer de Voorzitter! Toch zijn de volgende bezwaren blijven bestaan. In de eerste plaats is er de mogelijkheid dat Duitsland in het komende jaar toch weer naar beneden gaat – ik denk aan het conjuncturele karakter van de verhoging daar – met de kans dat wij te ver boven die prijzen komen te zitten. In de tweede plaats zijn wij nu niet in staat de verschillende dekkingsmogelijkheden af te wegen. Dit pleit, evenals het eerste argument, voor tijdelijkheid. In de derde plaats zijn de suppletore begrotingen wel toegezegd binnen tien dagen, maar ze kunnen natuurlijk niet in deze Kamer, laat staan in de Eerste Kamer, vroeger dan september worden behandeld. Het noodzakelijke verband in politiek opzicht is natuurlijk wel aanwezig in deze brieven, maar het staat strikt begrotingstechnisch genomen op dit moment niet vast.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu te spreken over de door de Regering aangekondigde beleidsvoornemens. De Minister-President heeft heel uitvoerig betoogd dat het eigenlijk allemaal wel mag en kan. Daarop richt zich onze kritiek niet. Het

is natuurlijk een uitermate politieke stellingname en ik heb dan ook in eerste termijn gezegd dat de Minister-President ook van onze kant moet begrijpen dat ook wij onze eigen politieke overwegingen hebben; onze fractievoorzitter heeft gezegd dat wij, tenzij er zeer zwaarwegende gronden bestaan, niet mee zullen gaan met het wijzigen van begrotingen voor het lopende jaar.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het wel eens met de gemaakte opmerking, dat ook in de compensaties van de voorjaarsnota's natuurlijk bepaalde beleidswijzigingen tot uitdrukking kunnen komen. Ik ben nagegaan hoe de verschillende departementen tevoorschijn komen in vergelijking met de vorige keer. Het is duidelijk dat bepaalde departementen er beter afkomen, zoals Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Sociale Zaken en CRM. Sommige departementen komen er daarentegen slechter af, zoals Economische Zaken en Onderwijs en Wetenschappen. Ten aanzien van het laatste departement zou ik tussendoor nog even een technische vraag willen stellen. Er was altijd een overschrijding maar nu is het tegendeel het geval en is er ook sprake van een negatieve compensatie. Is de prognosetechniek op dit departement nu zoveel beter geworden of zijn die cijfers eigenlijk niet zo hard?

Mijnheer de Voorzitter! Hoe zit het nu precies met die compensatie van 6,5 mln. ten koste van de werkende jongeren? Het is namelijk een compensatie van een post, die structureel ongedekt is; het is een onderdeel van het centraal akkoord. Kun je iets, wat je ongedekt hebt gelaten, als compensatie gebruiken? Hoe zit dat nu?

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu te spreken over de beleidsvoornemens als zodanig. Wij hebben de beschouwingen gehoord over het pensioenbijdrageverhaal van de zijde van het kabinet. Wij hebben begrepen, dat in het georganiseerd overleg met het vorige kabinet deze zaak vrijwel tot overeenstemming was gebracht. Wij begrijpen, dat het toch meer een relevante tegenvaller is dan een beleidsombuiging. Ik vind dan eigenlijk dat dit niet in het rijtje zou moeten staan, maar strikt formeel genomen heeft het kabinet natuurlijk gelijk, als het dit erbij zet.

Minister Den Uyl: Dat is niet, wat ik heb gezegd: „vrijwel tot een oplossing was gebracht”. Ik heb iets anders gezegd.

De heer Vermaat (A.R.P.): Ik heb het zo begrepen. Als het niet goed is, moet u het nog maar eens duidelijk vertellen.

Minister Den Uyl: Neen, ik heb het verteld.

De heer Vermaat (A.R.P.): Ja, maar ik heb u meermalen nadere vragen horen stellen en ik zie niet in, waarom ik dat ook niet zou mogen doen.

Mijnheer de Voorzitter! Het meest relevante punt van de fractie is, dat zij dit een post vindt waarmee zij wel akkoord kan gaan. Of het nu het vorige kabinet was of de huidige Minister van Binnenlandse Zaken, is daarbij maar secundair.

Wat de overige posten betreft, vinden wij dat wij niet achter deze beleidsvoornemens kunnen staan. Ik maak twee aparte opmerkingen. Dat belicht ook de speciale positie van die posten. Mijn fractie meent, dat de post voor ontwikkelingssamenwerking zeker zal moeten worden uitgegeven, maar ik heb in eerste termijn gezegd – en ik doe het nu ook nog maar eens – dat ik niet wel inzie, dat het per se onmogelijk zou zijn in het kader van het stringente begrotingsbeleid om een post van 13 mln. niet op deze massale begroting te vinden.

Ik kom dan bij de post van defensie. Mijn fractie is van mening, dat er geen redenen zijn aangegeven, waarom deze post zou kunnen worden verlaagd. Dat betekent, dat mijn fractie meent dat deze uitgaven in dit jaar moeten plaatshebben. Dat zal zijn consequenties hebben in het eindoordeel over het wetsontwerp inzake de accijns.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Dolman heeft ons erop gewezen, dat gezien het cijfer van 0,5 pct. maximaal toelaatbare

Vermaat e. a.

belastingstijging in ons program een verhoging van 0,4 pct., die volgens het Centraal Planbureau eruit komt, toch wel billijk is.

Dit is naar mijn mening een onjuiste interpretatie. Belastingverhogingen die niet noodzakelijk zijn, moeten worden vermeden. Het is niet voor niets een maximum. Er komt echter een heel belangrijk argument bij, een aspect dat de heer Dolman volstrekt achterwege heeft gelaten, namelijk de stijging van de sociale premies in de jaren die hij heeft genoemd. In 1971 was er een stijging van 1,7 pct., in 1972 een stijging van 0,9 pct. en volgens het Centraal Planbureau kan men in 1973 een stijging van 2,2 pct. verwachten. Dat is dusdanig hoog, dat wij op ons standpunt blijven staan en dan ook gelukkig zijn als het een keer meevalt met de belastingstijging, tenzij de inmiddels gestegen ontvangsten ook dat cijfer van het Centraal Planbureau – ik heb begrepen dat dat een oudere basis is – toch weer onder de tafel werken.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! De heer Vermaat moet zich wel bewust zijn van het feit, dat hij, als hij die zaken zo bij elkaar optelt, het zonder meer goed vindt wat er met de sociale verzekering gebeurt en dat de collectieve uitgaven, in de zin van de uitgaven die door belastingen worden gedekt, het kind van de rekening zijn.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Dat was niet de teneur van mijn opmerking. Men moet het in deze fase van het jaar toch voor een groot gedeelte accepteren als nu aanwezige feiten. Op het moment waarop wij op het punt staan een beslissing te nemen over een belastingverhoging, maak ik deze opmerking.

Ik wil nog iets zeggen naar aanleiding van het antwoord van de Minister van Financiën, toen het ging over het punt of niet voor een bepaald bedrag tijdelijk kon worden geleend. Dat is een tijdelijke dekking die structureel kan worden gemaakt in het kader van het dekkingsplan 1974.

De Minister heeft even de suggestie gewekt, dat wij daarmee een groter structureel begrotingstekort zouden aanvaarden. Ik heb dat beslist niet gezegd. Ik weet dat er een werkgroep bezig is; ik zal het resultaat daarvan afwachten. Ik heb gezegd, dat wij dan bereid zijn om in het kader van het dekkingsplan voor die structurele dekking te zorgen, voor zover dat nodig is en voor zover het in overeenstemming is met onze beleidswensen.

De Minister heeft ook gewezen op het wat krappere worden van de kapitaalmarkt. Hij heeft daarin wel gelijk; ik wil dan ook niet met hem twisten of men alsnog een bedrag van ongeveer 75 mln. kan lenen. Het kan mijns inziens wel. Het is een kwestie van taxatie. Ik vind zijn argument niet zo sterk, maar ik geef toe, dat mijn argument even sterk is.

Minister Duisenberg: Met name de lagere overheden hebben de grootste moeite om aan geld te komen.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Nu kan ik net als de heer Dolman zeggen: U kent mijn tekst waarschijnlijk.

Een derde overweging is – waarover wij gisteren noch vandaag hebben gesproken – wat de behoeften van de gemeenten en de andere lagere publiekrechtelijke overheden zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Als ik de conclusie trek, moet ik aan de ene kant zeggen, dat wij niet van de verlaging voor Defensie gebruik willen maken, dat wij akkoord zullen gaan met de consequenties van het pensioenbijdrageverhaal en dat de totale effecten voor de dekking daarbij nog groter zullen zijn dan de Regering nu voorstelt, ondanks het feit, dat wij de andere voorstellen niet overnemen.

In deze situatie meent mijn fractie, dat wij voor dit jaar een belastingverhoging via de accijns niet kunnen weigeren. Wij vinden wel – op de door mij aangegeven gronden – dat wij op dit moment niet verder mogen gaan dan een tijdelijke verhoging van deze accijns, om de redenen die ik heb aangegeven. Een voorwaarde voor het accepteren van dit wetsontwerp is, dat deze tijdelijkheid erin komt. Een hiertoe strekkend amendement is inmiddels door mij ingediend.

Van der Mei e. a.

De heer **Van der Mei** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Zoals te doen gebruikelijk wil ik beginnen met de bewindslieden te danken voor het antwoord dat zij hebben gegeven. Dit betekent niet, dat ik in alle opzichten even gelukkig ben met het antwoord. Op een aantal vragen met betrekking tot de ontwikkeling van de totale uitgaven en de betekenis hiervan voor de inflatiebestrijding is door de Minister van Financiën slechts zeer globaal ingegaan. Mede om des tijds wille zal ik deze vragen niet herhalen. Ik heb ze duidelijk gesteld; de Minister kan ze terugvinden in de *Handelingen*. Ik neem aan, dat bij de behandeling van de miljoenennota 1974 deze problematiek, die ik in mijn vragen heb trachten aan te stippen, ruime aandacht zal krijgen.

Met betrekking tot het antwoord van de Minister-President wil ik nog één vraag stellen. Het betreft datgene, wat hij heeft gezegd over de vermindering van de defensie-uitgaven. De beslissing om deze uitgaven voor 1973 met 64 mln. te verlagen, is, zo heb ik van hem begrepen, een beslissing ad hoc, maar het is toch een beslissing, die in een bepaalde opvatting over het defensiebeleid moet passen. Daarom wil ik hem vragen, of deze uitgavenverlaging moet worden gezien als een vooruitlopen op een na te streven structurele verlaging van de defensie-uitgaven.

Nog een enkel woord over het door mij ingediende amendement, mede naar aanleiding van hetgeen door de Staatssecretaris van Financiën hierover is gezegd. Uiteraard ben ik mij ervan bewust, dat het amendement niet zonder bezwaren is, trouwens, het komt in deze Kamer niet veel voor, dat men amendementen indient waaraan geen enkel bezwaar is verbonden, maar het gaat toch een beetje te ver om, zoals de bewindslieden in de nota naar aanleiding van het eindverslag hebben gedaan, te zeggen, dat door mijn amendement de verhouding benzine-dieseltractie fundamenteel wordt gewijzigd. De Staatssecretaris heeft deze woorden vanmiddag wat afgezwakt door te zeggen, dat deze verhouding iets wordt veranderd, niet zo straf meer als in de nota staat. In de herfst van het vorige jaar werd in eerste instantie door het toenmalige kabinet voorgesteld, alleen de benzineaccijns te verhogen. De gasolie is pas later, toen in het kader van het centraal akkoord meer geld nodig was, erbij gekomen. Toen is nimmer gezegd, dat het oorspronkelijke voorstel tot een fundamenteel verschil zou leiden. Mijn voorstel gaat, relatief gezien, nauwelijks verder dan het oorspronkelijke voorstel in de herfst van 1972, toen wel de benzineaccijns omhoog ging, maar de gasolieaccijns niet.

Natuurlijk – ik erken dat – wordt de verhouding door dit amendement iets gewijzigd, maar ik acht de voordelen van het amendement in relatie tot de prijzen groter dan de wijzigingen in het evenwicht, een evenwicht – ik wil dat toch graag onderstrepen –, dat altijd al een globaal karakter heeft gehad.

Wij realiseren ons ook goed, dat met dit amendement de problemen voor het beroepsgoederenvervoer ten gevolge van dit wetsontwerp niet geheel worden opgelost. Ik denk dan met name aan dat gedeelte van het beroepsgoederenvervoer, dat benzine gebruikt. Eigenlijk zou daarvoor eveneens wat moeten gebeuren, maar helaas ontbreken mij in elk geval daartoe de technische mogelijkheden. Desondanks blijft het een probleem, een probleem waarvoor ik graag de aandacht van de bewindsman blijf vragen.

De heer **Drees** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Dank aan de bewindslieden voor hun antwoorden. Wat Staatssecretaris De Goede betreft wil ik opmerken, dat de indeling van de verschillende stukken mij toch niet helder lijkt. Ze zijn waarschijnlijk geleidelijk ontstaan, maar de presentatie had misschien toch wat eenvoudiger kunnen zijn. Hij heeft bij voorbeeld erkend, dat bij de PTT-investeringen niet sprake is van een meevaller, zoals erboven staat – „Meevallers” –, maar van een verlaging. En dan moet men dat volgens mij onderbrengen bij de beleidsbeslissingen.

Drees

Staatssecretaris **De Goede**: Dat was een beleidsbeslissing van het vorige kabinet.

De heer **Drees** (DS'70): Zeker, maar de splitsing in de nota is niet tussen oud kabinet en nieuw kabinet. Dat had men ook kunnen kiezen. Dat is echter niet in de nota vermeld. Het is niet een inventarisatie, een boedelbeschrijving. Dat zou men ook kunnen maken. Dat was er bij het optreden van het kabinet-Cals. Toen had men een nota over de stand van zaken begroting 1965 onder het kabinet-Marijnen en wat er door het kabinet-Cals werd beslist. Dat is ook een onderscheid, maar dat onderscheid heeft het kabinet-Den Uyl niet gemaakt.

Minister **Duisenberg**: Maar het gaat wel om een momentopname, die je aantreft, waarbij je een bepaald bedrag aan overschrijdingen constateert, waarna je beleidsmaatregelen neemt om die overschrijdingen weer, zo mogelijk en zo nodig, tot nul te reduceren.

De heer **Drees** (DS'70): Zeker, maar in de tabel in de Voorjaarsnota staat in de kop „Overschrijdingen en Meevallers”, maar de 50 mln. PTT is niet een meevaller van het kabinet-Biesheuvel, maar het is een bewuste beslissing van Staatssecretaris Kruisinga geweest.

Minister **Duisenberg**: Inderdaad, de omschrijving „Meevaller” is enigszins een misplaatste catch-all. Evenals voor de PTT zou ik ook voor de werkende jongeren dit woord liever niet gebruiken. Dat ben ik met u eens.

De heer **Drees** (DS'70): Men zou het iets anders moeten formuleren. In het algemeen is het intern ook een verschil: extern of exogene enerzijds, meevallers, aan de andere kant beslissingen.

Dan komen wij bij voorbeeld bij Defensie, waarover ook door verschillende mensen is gesproken. Defensie staat nu in twee verschillende nota's. Het zijn allebei beleidsbeslissingen. Het kabinet splitst dat op een wat wonderlijke manier, op een voor kamerleden toch niet begrijpelijke manier. De hele defensieverlaging is, als ik het goed begrijp, niet een of andere meevaller door prijsverlaging of zo iets, maar is gewoon een bewuste beleidsbeslissing. De premier knikt.

Wij hebben de indruk, dat West-Europa niet zo uitmunt in conventionele kracht en wij zijn ongerust over deze plannen, maar wij zullen daar graag verder over spreken bij de supplementaire begroting.

Wat de Minister van Financiën betreft, hij heeft gezegd dat zijn werkgroep verder studeert op allerlei aspecten van de ruimtes en de relevantie van uitgaven. Dat is heel nuttig. Ik wijs er even op, dat hij thans afwijkt van de werkgroep van september vorig jaar wat betreft een werkgelegenheidsprogramma. Zo'n gericht werkgelegenheidsprogramma beschouwde zij als relevant.

Wat de dollarkoers betreft, de werkgroep heeft verleden jaar gezegd: Als de gulden in koers verandert, dan zijn de gevolgen daarvan boekverliezen of boekwinsten. Maar impliciet, als de dollar devalueert, is dat een reëel verlies. Nu zegt de Minister, dat dit een verlies in de vermogenssfeer is. Dat ben ik met hem eens. Maar als de Minister de rentewinst van de Nederlandsche Bank op dollar, op treasury paper, naar zich toe trekt, dan moet hij ook de dollarverliezen als uitgaven boeken.

Misschien zou het nog beter zijn een deel van de rentewinst Nederlandsche Bank in een aparte koersverschillenreserve te stoppen. Maar nu rekent hij die volledig als relevante inkomsten. Dat is niet zuiver.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister en de heren Vermaat en Dolman zijn ingegaan op mijn beschouwingen over stringent begrotingsbeleid. Hier en daar proef ik een misverstand. Informatie is nuttig. Soms kunnen er bezwaren aan verbonden zijn, bij voorbeeld het in beslag nemen van te veel tijd. Een voorjaarsnota is over het algemeen qua informatie nuttig.

Voor begrotingsdiscipline is het nuttig om beleidswijzigingen te compenseren. Dat is een oude en goede regel. Ik heb kritiek op het tussentijds compenseren van tegenvallers. De heer Dolman heeft gevraagd wat ik met het woord „voortdurend” bedoel in mijn uitspraak dat men niet voortdurend op een beleid moet terugkomen. Ik bedoel dat de optimale frequentie van de bespreking van beleid, bij voorbeeld kleuteronderwijs, havenbeleid, PTT-investeringen of Bijstandswet, eens in de twee à drie jaar is.

Dat is voor een ordelijk bestuur een optimale frequentie. Dat leidt ook tot een goede analyse. Men kan desnoods gaan tot de frequentie van eens per jaar, hetgeen leidt tot een oppervlakkige behandeling, maar als men overgaat tot een frequentie van een paar keer per jaar, dan wordt de behandeling ongetwijfeld oppervlakkig en abrupt en wordt het beleid instabiel.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): De heer Drees is dus voor een meerjarenafspraak per hoofdstuk, niet alleen per project, maar per hoofdstuk?

De heer **Drees** (DS'70): Juist.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Interessant om te horen.

De heer **Drees** (DS'70): Dat is inderdaad mijn visie. Ik ben tegen het bevroren van zaken op zeer lange duur. De heer M. Bakker sprak over pensioenbijdrageverhaal als een verkregen recht waaraan nooit meer zou mogen worden getornd. Dit soort conservatisme verwerp ik volledig. Ik meen dat eens in de paar jaar zo iets mag worden gezien.

De heer Dolman had kritiek op het feit dat ik niet zo houd van het compenseren van tegenvallers in het lopende jaar, maar even later ging hij er toch ook mee akkoord, dat het centraal akkoord niet gecompenseerd is – het gaat om ongeveer 150 mln. – en hij had ook geen bezwaar tegen het niet-compenseren van het tekort veroorzaakt door de EEG-begroting. De Minister deelde vanmiddag mee dat het nog 100 mln. tegenvalt. Alleen de heer Bakker reageerde erop, de rest van de Kamer bleef hierbij zeer koelbloedig en ook de Minister wilde die 100 mln. niet compenseren. Ik zie dat als een grote overeenstemming met mijn gedachtengang.

De Minister van Financiën zei dat er in de jaren '50 ook al een dergelijk beleid werd gevoerd. Ik ontken dat. In de jaren '50 werden tegenvallers niet gecompenseerd. Wel moesten meevallers worden gereserveerd. Men vindt dit ook niet in het rapport van de commissie-Simons uit 1960. De gedachte en vooral de terminologie werd aan het eind van de jaren '60 ingevoerd met woorden, maar niet met feiten. Af en toe wordt ook vanuit banken aan de rechterzijde gesuggereerd dat dit werkelijk gebeurd is in de laatste jaren. Daarvan is gewoon geen sprake. Ook in 1972 is men met honderden miljoenen blijven zitten, zoals men in de nota van juni 1972 kan lezen. Ook dit jaar is er gewoon een half miljard aan tegenvallers niet gecompenseerd. Enkele kamerleden hebben gezegd dat die nota van verleden jaar juni een doorwerking naar volgende jaren had en dat dit niet zo mooi was. Zij vonden het ook zo triest dat de Minister van Financiën dit nu achterwege laat. De nota van verleden jaar had wel kolommen over de toekomst, maar er stonden meestal streepjes. Er stond meestal niets in. Ik heb het nog eens nagekeken, want ik had al zo'n vage herinnering dat er vrijwel niets in stond. Men vindt in de doorwerking naar volgende jaren in het algemeen streepjes. Men vindt bij de West een keer vijf ton – buitengewoon knap om dat voor 1975 te voorspellen! – men vindt hier en daar een paar miljoen, men vindt bij Lelystad een optische verschuiving en verder vindt men een post bestemmingsheffingen – waarschijnlijk in de atmosfeer, waar wij ook vandaag over praten – van ruim 100 mln.

Beleidsombuigingen die doorwerken in de toekomst – enkele kamerleden hebben de indruk gewekt, dat dit werd

Drees

afgesproken -, treft men echter niet aan. Dat is een belangrijk punt om vast te houden. De Minister van Financiën zei immers: Dit is zo nuttig in het kader van het remmen van de uitgavenstijgingen in de toekomst. De beslissingen die men heeft genomen op het gebied van compensatie, hetzij verleden jaar, hetzij in andere jaren hebben evenwel geen remmende werking gehad op uitgaven in de toekomst. Men heeft geen basiswetten en ook geen subsidieregelingen veranderd. Men heeft of meevallers ingeleverd of de aankoop van gebouwen uitgesteld of iets dergelijks. Dat levert in de toekomst een besparing op. Dan moet je het gebouw juist het volgend jaar nog kopen. Ik denk aan de PTT-zaak. Als je dit jaar 50 mln. minder investeert in de PTT, levert dat geen besparing op in de toekomst. Het levert minder winst op voor de PTT in de toekomst, en je zit nog altijd met die achterstand in telefoonaansluitingen.

De gedachte van de Minister en ook van de heer Vermaat, dat het je een expansie van uitgaven bespaart als je het stringente begrotingsbeleid toepast, berust op een vergissing. Is er ooit een basiswet of een subsidieregeling herzien in het kader van de compensatie? Ik meen van niet. De heer Vermaat suggereerde even dat ik recent met dit soort beschouwingen ben gekomen. Ik wijs erop dat de commissie-Simons in 1960 met deze beschouwing kwam en de commissie-Goedhart in 1963, in een rapport over de status van de PTT. Van die beide commissies heb ik deel uitgemaakt. Ik heb die lijn consequent gevolgd.

De Tweede Kamer gaat ook zelf, op andere wijze, in tegen de gedachte om tussentijds tegenvallers te compenseren. De Tweede Kamer heeft juist gepleit voor meer continuïteit in het investeringsbeleid, bij voorbeeld door de PTT een afzonderlijke status te geven.

De heer Vermaat (A.R.P.): Ik vind dat de heer Drees nu toch wel een beetje te eenzijdig over de Kamer spreekt. Toen in deze Kamer de Comptabiliteitswet werd aangenomen - aan de overzijde is die verworpen - stond daarin toch wel heel duidelijk dat die voorjaarsnota er zou komen.

De heer Drees (DS'70): Ja, maar niet het stringent begrotingsbeleid. Ik heb geen bezwaar tegen de voorjaarsnota als een stuk informatie, waarachtig niet. Men moet echter grondig verschil maken tussen een brok informatie en het idee van het compenseren van tegenvallers. De heer Van der Mei knikt instemmend. Dit zijn geheel verschillende zaken.

Voorjaarsnota's zijn er in de eerste helft van de jaren zestig regelmatig geweest, ten dele ook door de kabinetswisselingen, bij voorbeeld met het optreden van het kabinet-Cals. Het was echter niet een regel dat men een tegenvaller bij de EEG of het LEE moest compenseren. Dat is een andere zaak. Dat vindt men ook niet in de tekst van de Comptabiliteitswet, zoals die hier als lex Witteveen is gepasseerd.

Kan de Minister mij zeggen of er ooit een ander overheidsbedrijf, Staatsmijnen, elektriciteitscentrales, gesnoeid is in het kader van compensaties? Dit komt alleen neer op de PTT. Dat is hoogst inefficiënt en onrendabel. Het lijkt mij goed als wij binnen de vaste Commissie voor Financiën of de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven, wellicht, als zij daarvoor tijd hebben, met de Minister of de Staatssecretaris, verder over deze zaak praten.

De Minister-President is ingegaan op het pensioenbijdrageverhaal. Langs omwegen hebben wij nu de informatie, met de tabel, gekregen. De heer Dolman heeft in de herfst van 1972 aangegeven waar voor hem de hogere inkomens beginnen, bij f 25 000 à f 30 000 per jaar. Het is duidelijk dat het pensioenbijdrageverhaal ten goede komt aan de hoge inkomens van Dolman. Ook al hanteert men iets andere begrippen, het komt toch in ieder geval ten goede aan de middeninkomens en de hogere inkomens. Daar kunnen redenen voor bestaan. Het is echter toch wel typisch dat het vooral ten goede komt aan de top 20 pct. van de inkomens (ambte-

Drees e. a.

naren). Dat geldt ook voor het andere voorstel, dat ik enkele keren heb genoemd, inzake academici. De benzineaccijns drukt echter juist op de gehele bevolking. Ik ben het met de uiteenzetting van de heer Van der Stee in dit opzicht eens. Ik beschouw het wel als een a-sociale verschuiving van lasten en daarom voel ik er niet voor.

De heer Verbrugh (G.P.V.): Mijnheer de Voorzitter! De vraag waar veel om draait is of het kabinet ons hier voor incidentele of voor structurele wijzigingen plaatst. De 57 mln. voor het pensioenbijdrageverhaal is inderdaad een structurele ingreep. Daarvoor zou een structurele dekking mogelijk zijn, maar deze is niet noodzakelijk. Als het kabinet echter bezwaren zou hebben tegen een tussentijdse verhoging van het begrotingsniveau met dit bedrag - ik zou die bezwaren delen - had het mijns inziens tijdens de onderhandelingen met de ambtenarenverenigingen kunnen voorstellen die 57 mln. tot 1 januari rentedragend te blokkeren.

Uit de andere beleidsbeslissingen, die de Minister-President toelichtte moet ik echter opmaken dat nu alleen een incidentele dekking tot 1 januari kan worden gevraagd. Neem, bij voorbeeld, de 25 mln. van het collegegeld. De Minister-President zegt dat de Regering in elk geval komt met een wetsontwerp tot verlaging van het collegegeld tot f 500. Als dit wetsontwerp wordt aangenomen moet er toch dekking zijn.

Duidelijker bewijs dat die dekking tot 1 januari incidenteel moet zijn is er mijns inziens niet. Immers, als de Regering geen incidentele maar een structurele dekking wil voor die verlaging van het collegegeld, dan betekent dat dat zij voor 100 pct. rekent op het aannemen van het wetsontwerp. Dan lijkt het erop alsof de Regering zegt: wij gaan nu beginnen; wij zullen de wet even door het parlement halen, maar de stemming is een formaliteit.

Bij het welzijnsbeleid ligt het iets anders. Daarvoor ontbreken nl. nog steeds de nodige gegevens. De 6 mln. voor de gezinshulp en de 1½ mln. voor het bibliotheekwerk klinken sympathiek, maar ik weet niet of die 6½ mln. voor culturele zaken niet allerlei steun aan God-onterende films, zoals Hip, hip, hip voor de anti-christ en andere verkeerde dingen, waarvan de Regering zich ver moet houden, gaat bevatten.

Ook bij de thans voorgenomen extra ontwikkelingshulp blijkt, dat het gaat om incidentele zaken. De Minister-President sprak over hulp aan Ivoorkust en Bangla Desh. Hij zei, dat hierin nog niet door de het kabinet toegezegde hulp aan bevrijdingsbewegingen is verwerkt. Het geven van hulp aan bewegingen, die anders dan om geloofsvrijheid geweld plegen tegen het legale gezag, is een volstrekt andere zaak dan hulp aan hongerenden. Dat ligt niet in het verlengde van wat de Minister-President nú wil doen. Maar dan ligt de dekking, die het kabinet in de toekomst wil voor de steun aan bevrijdingsbewegingen, ook niet in het verlengde van de dekking voor hulp aan de verre naaste die het kabinet nu wil verlenen.

Met betrekking tot Defensie zei de Minister-President dat er sprake is van een feitelijke verlaging van de begroting voor 1973 en niet van het leggen van een definitief plafond. Ook hier weer, een incidentele maatregel.

De heer Bakker verwonderde zich erover, dat onder andere ik niet protesteerde tegen de extra bijdrage van 400 mln. aan de EEG. Ik geloof, dat wij vandaag daarover nog minder kunnen zeggen dan over de suppletoire begrotingen die er niet zijn. Tijdens de openbare commissievergadering in september over het Europese jaarverslag zullen wij er zeker wel iets over zeggen.

Ten slotte volgde ik met belangstelling datgene wat de Minister van Financiën antwoordde op mijn suggestie om voor defensie-aankopen uit het vreemde-valutabezit van De Nederlandsche Bank te lenen. Helaas wist ik niet altijd zeker, of hij mij beantwoordde, omdat hij weinig namen noemde. De Minister sprak over monetaire financiering, die een monetaire impuls zou geven met extra prijsstijgingen. Dit kan niet op mijn voorstel slaan, want de monetaire impuls zou in dit ge-

Verbrugh e. a.

val worden gegeven in de landen, die ons het Oerlikongeschut of de vervanger van de Startfighter leveren.

De Minister zei ook dat hij voorzichtig wil zijn met het speculeren op bedrijfswinsten, omdat wij in een onzekere conjuncturele situatie verkeren. Maar het gaat hierbij niet om het permanent lenen uit het vreemde-valutarendreservoir van De Nederlandsche Bank. Dit zou slechts behoeven te gebeuren voor een periode van 5 maanden, tot 1 januari 1974.

Men zegt wel dat voor centrale banken de verleiding groot is, uit hun deviezenpot met Euro-dollars of andere Euro-kredieten te betalen. Ik ben daar niet voor, maar als De Nederlandsche Bank de Regering echte of Euro-franken of -dollars kan leveren voor defensieaankopen tot 1 januari zou dat goed werk zijn.

Ik begrijp echter dat ik nu voor een verloren zaak pleit. De Minister van Financiën, openhartig als hij is, wil geen incidentele dekking. Hij zei veel meer ronduit dan de Minister-President dat er een structurele dekking nodig is voor structurele maatregelen. Daarmee veroordeelt de Minister van Financiën echter het beleid, want hij laat daardoor zien wat wij straks zouden steunen als wij vóór het wetsontwerp stemmen. Wij stemmen dan niet alleen voor een onjuiste, incidentele verlaging van de defensiebegroting, maar ook voor een structurele verlaging; niet alleen voor het lenigen van de noden in de Ivoorkust en Bangla Desh, maar ook voor een revolutiepolitiek die steun geeft aan revolutiebewegingen; niet alleen voor een dekking, maar ook meteen voor een collegegeldwet. Wat CRM betreft stemmen wij dan bovendien voor iets, waarvan wij nog niets weten.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! De bewindslieden hebben enkele van mijn vragen beantwoord. De Minister van Financiën is ingegaan op het vraagstuk van de begrotingsruimte en heeft daarbij verwezen naar de studie die opnieuw is aangevat. Ik kan begrijpen dat deze studie nog niet is afgesloten. Wij wachten dit met spanning af. Wij begrijpen daarom dat de Minister op dat punt niet meer kan zeggen.

Wij hebben er ook wel begrip voor dat de Minister nog niet zo veel kan zeggen over het dekkingsplan. Ik heb gesproken over de verhouding tussen directe en indirecte belastingen. De Minister heeft toegegeven dat de verhouding 55-45 dit jaar verder scheef zal trekken. Hij heeft daarbij gezegd dat dit vanzelf gebeurt en wel door twee factoren: in de eerste plaats zijn er de progressiefactor in de directe en de degressiefactor in de indirecte belastingen en in de tweede plaats is 55 pct. eenvoudigweg meer dan 45 pct. Wie heeft, dien zal gegeven worden. Dat betekent – dat verwacht ik zeker van dit kabinet! – dat er af en toe een herverdeling nodig is om de evenwichtige verhouding weer te herstellen.

Nu zegt de Minister: Uit een oogpunt van de inflatiebestrijding zal men daar wel eens van moeten afwijken. Ik wijs hem erop, dat deze ontwikkeling zo snel gaat, dat als men hiermede te lang wacht – ik vind een uitstel van een jaar al te lang – men het òf het volgend jaar niet meer kan doen – en dan in de slechte situatie blijft zitten – òf dat men een dusdanige schok moet aanbrengen, dat deze zeker sterk inflatoir zal werken. Ik vraag mij af, hoe het kabinet – als de Minister nog niet het juiste beeld voor ogen heeft, wat hij er in het dekkingsplan mee zal doen – dan tot de uitspraak is gekomen, dat in ieder geval de omzetbelasting niet zal moeten worden verhoogd.

Mijnheer de Voorzitter! Staatssecretaris De Goede heeft een aantal specifieke punten van de voorjaarsnota behandeld. Ik zal op de meeste daarvan niet meer ingaan. Ik wil er alleen nogmaals op wijzen, dat de overbrenging van de 27 mln. van het Rijkswegenfonds naar hoofdstuk XII, een belangrijke zaak is, belangrijker dan de 10 mln. zogenaamde individuele, maar voor het grootste gedeelte toch semi-objectieve huursubsidie, die de Minister van Volkshuisvesting niet eens nodig heeft, omdat hij het geld toch wel kan vinden. Het bedrag van 10

Van Aardenne

mln. staat in de beleidsombuigingsbrief van de Minister-President en het bedrag van 27 mln. niet. Dat vestigt de indruk, dat er sprake is van een pudding met krenten en dat de krenten in de brief staan en de pudding in de voorjaarsnota. Pudding is niet zo lekker als krenten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans tot het punt van de defensie. Allereerst een opmerking van formalistische aard. Ik heb al bij interruptie gezegd, dat het volgende mij volstrekt onduidelijk is. Het kabinet wil 81 mln. bij Defensie schrappen. Waarom gaat men dan 17,5 mln. zetten bij de compensaties en de rest bij de beleidsombuigingen? Zet dan alles bij de beleidsombuigingen of zet 27,5 mln. bij de compensaties. Dat zal ook wel weer in die pap en de krenten zitten. De lepel ging waarschijnlijk net door een krent heen.

Minister **Duisenberg**: Omdat Defensie, evenals alle departementen, meedeelt in de pijn van de compensaties volgens de sleutel. Het is geen sluitpost, zoals de geachte afgevaardigde vanmorgen heeft gesuggereerd. Het gaat gewoon volgens de sleutel, die aan Defensie was toegewezen.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Die 17,5 mln. had u eigenlijk apart moeten vinden, maar is toen maar meegepakt met die 81 mln., die in temporisering van beslissingen is gevonden. Temporisering van beslissingen, nog niet van uitgaven. Het is voorzichtig gezegd, lijkt het. Ik vraag mij af hoe dit bondgenootschappelijk ligt.

Ik heb in eerste instantie gesteld, dat wij de discussie over de defensiebegroting ten principale willen voeren, als de suppletoire begroting met haar memorie van toelichting is ingediend. Daarin zal melding moeten worden gemaakt van alternatieve keuzen. Ik verwacht tenminste, dat de Regering dit zal doen. Wij moeten de zaken goed tegen elkaar kunnen afwegen. De gevolgen moeten wij voor de burgers duidelijk kunnen maken. Ik wijs erop, dat tijdens het debat over de regeringsverklaring door de heer Aantjes hierop uitdrukkelijk is gedoeld. Ik verwijs naar het interruptiedebat van de heer Vermaat met de Minister-President. Bij de behandeling van die suppletoire begroting zullen wij ons standpunt definitief bepalen. Tot dan houden wij ons kruit droog.

Mijnheer de Voorzitter! Minister Boersma heeft een aantal behartigenswaardige dingen over de werkgelegenheid gezegd. Ik wil hierbij nog een enkele aantekening maken. Ik ben nog niet zo overtuigd van het feit, dat de GAB's optimaal werken. Ik zeg niet, dat daar niet hard wordt gewerkt. Dat doet men zeker. Men kan het beter doen, maar dan moeten wel de middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. Ik hoop dat men ook middelen vindt om die vreemde figuren, die de Minister zo plastisch ten tonele heeft gevoerd, op de juiste wijze aan te pakken.

Ik merk verder op, dat de Minister althans van een deel van het werkgelegenheidsprogram het structurele karakter heeft erkend.

Mijnheer de Voorzitter! Tot slot kom ik op het financieel beleid van het kabinet. Ik betuig mijn instemming met de woorden van de Minister van Financiën, die herhaald heeft, dat dit kabinet het stringente begrotingsbeleid wil handhaven. Ik geloof dat dit juist is. Hij heeft ook de verwantschap, de connectie met het structurele begrotingsbeleid nog eens duidelijk uit de doeken gedaan. Dat betekent ook dat wij de uitgaven, althans voor zover zij doorlopend zijn – ik noem dat structurele uitgaven – in hun totaliteit moeten bekijken. Dan mis ik inderdaad de extrapolatie van vorig jaar. Ik heb er begrip voor dat het kabinet dat in die korte tijd niet heeft kunnen verschaffen, zelfs niet met de streepjes van de heer Drees erbij, streepjes die overigens mede doelen op een incidentele zaak, als ik mij wel herinner van vorig jaar.

De Minister van Financiën heeft erkend dat er een gat is, een structureel gat in verband met de EEG-zaken. Dat gat is niet eens 400 mln. groot; wij hebben vanmiddag gehoord dat het 500 mln. groot is. Bovendien was er nog een oud gat van

Van Aardenne e.a.

het centraal akkoord van 150 mln. en een deel van de 250 mln. van de werkgelegenheidsnota is ook structureel. De onderwijzers zijn genoemd evenals de scholingsmaatregelen. Hoe belangrijk, hoe nuttig, hoe nodig die ook zijn, het gaat hierbij om structurele uitgaven. Daarvan is gezegd – de Minister van Financiën heeft dat van al die posten gezegd – dat die het volgende jaar in de ruimte, in het budget komen. Hij merkte op: Ik zal het er moeilijk genoeg mee hebben. Daarvan ben ik overtuigd. Ik geloof dat hem daarbij alle steun toekomt, steun die hij misschien ook wel in het kabinet nodig zal hebben, al zal ik mij in die filosofie niet bevenen.

Als dat zo is, en ik heb geen enkele reden om aan de woorden van de Minister van Financiën te twijfelen, dan is er geen ruimte voor een expansief uitgavenbeleid, hoe graag dit kabinet dit ook zou willen. Die is er gewoon niet, of wij komen volgend jaar in grote moeilijkheden en verzeilen op die manier vanzelf in een inflatoire politiek. Ik heb er in eerste instantie van gezegd dat men dan de keuze heeft tussen een uitdijend begrotingstekort dat inflatoir werkt en het opleggen van dusdanige gestegen lasten aan de burgers, dat dit via de afwenteling op zichzelf ook weer inflatoir werkt.

Ik heb met het oog op deze materie de eer u, mijnheer de Voorzitter, een motie voor te leggen om een uitspraak van de Kamer over deze zaak uit te lokken.

De Voorzitter: Door de leden Van Aardenne, Drees, Koning, Portheine en Wiegel wordt de volgende motie voorgesteld:

- „De Kamer,
gehoord de gezamenlijke beraadslaging over:
het wetsontwerp Verhoging van de accijns op benzine en dieselolie;
de Nota over de uitvoering van de rijksbegroting 1973 (Voorjaarsnota);
de Brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en van de Minister van Financiën houdende nadere beslissing met betrekking tot het in 1973 te voeren beleid;
de Brief van de Minister van Sociale Zaken ten geleide van een Nota inzake gerichte maatregelen ter bestrijding van excessieve werkloosheid;
kennis genomen hebbende van de mededeling van de Minister van Financiën, dat voor een bedrag van ongeveer f 650 mln. structurele uitgaven in 1973 geen structurele dekking aanwezig is;
spreekt mede in dit licht haar ernstige bezorgdheid uit over het voorgenomen expansieve uitgavenbeleid dat de inflatiebestrijding ernstig bemoeilijkt,
en gaat over tot de orde van de dag.”

De heer Bakker (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Van de kant van de Regering is op een reeks onderdelen nuttige informatie verstrekt, waarvoor dank. Ik wil daarop niet verder ingaan en mij tot enkele hoofdpunten beperken.

Het eerste hoofdpunt betreft, levensgroot, de EEG. Dank zij de heer Duisenberg hebben wij nu daarover een ietwat opmerkelijke voorlichting gekregen. Allereerst zijn mededeling, terloops in de discussie, dat per telegram is meegedeeld dat het tekort dat de EEG ons toerekent niet 400 mln., maar 500 mln. is. Men moet zich dan de verhoudingen eens even goed voorstellen. Wij hebben hier van de heer De Goede een overzicht gekregen van het gepeuter tot in de honderdduizenden toe, dat in de begroting heeft plaatsgevonden. Overigens moet ik erbij zeggen dat de wijze waarop de heer De Goede dat heeft gepresenteerd ons niet bijzonder goed is bevallen. Hij heeft het een beetje voorgesteld, alsof al die posten erop zaten te wachten om te worden geschrapt. Dat lijkt mij nauwelijks een acceptabele manier om dit vraagstuk te benaderen.

Bakker

Bij die gezamenlijke peuterposten komt dan volgens het voorstel een prijsverhoging van de benzine die niet mis is. Ook dat heeft de heer Duisenberg hier voor ons bevestigd. Hij heeft namelijk het uiteindelijke effect op de prijzen vermenigvuldigd met drie en op bijna 0,3 gebracht, waarbij dan nog de prijsverhogingen op benzine door de oliemaatschappijen zelf komen, waarvoor de Regering toestemming heeft gegeven, zodat het totaal van de benzine-operatie zal komen op een prijsverhogend effect van een half procent. Dit is aan de orde en dan krijgt men de mededeling van het telegram, dat er honderd miljoen bij moet.

Waarvoor dan, mijnheer de Voorzitter? Gisteren en vandaag hebben wij hier diverse knapperds gehoord, die ons uitvoerig hebben uitgelegd, hoe dat dan wel kwam. Het kwam door de structurele verhoging van de internationale voedselprijzen. De heer Duisenberg heeft ons echter meegedeeld, dat die verhoging van de internationale prijzen maar voor ééntiende gedeelte verantwoordelijk is voor deze 500 mln. en dat 450 mln. het effect is van de Brusselse brouwsels. En dáárvoor zouden wij dan deze voorstellen moeten accepteren?!

Wij zijn er blij om, mijnheer de Voorzitter, dat wij de heer Duisenberg hebben kunnen uitlokken om iets meer te vertellen over dat fameuze „raadsel” van de vennootschapsbelasting. Het blijkt te zijn zoals wij veronderstelden, namelijk dat er helemaal geen raadsel is. Er is alleen een pijnlijke situatie. Er was namelijk sprake van een enorme toename van de winsten, die in alle officiële en diepzinnige berekeningen nergens te voren te vinden is geweest. Eigenlijk is er maar één raadsel overgebleven: dat is de wijze van informatievergaring door het Centraal Bureau voor de Statistiek. Dit is een punt apart, dat nu niet besproken behoeft te worden, maar het is al eens aan de orde geweest naar aanleiding van de gegevens, waarover het Centraal Plan Bureau de beschikking had voor zijn calculaties van produktiviteitsstijgingen enzovoort. Daarbij bleek ook die informatiebron niet al te best te werken.

Minister Duisenberg: Ik heb vermoedens uitgesproken, mijnheer Bakker, niet zonder grond, maar zodra wij het zeker weten, zullen wij het u zeker vertellen.

De heer Bakker (C.P.N.): Juist, maar u hebt duidelijk gezegd, wat ik u vroeg. Het ging om de plotseling verhoogde vennootschapsbelastingafdracht over 1971 en 1972. Dit duidt op een veel grotere toename van winsten en investeringen dan in de statistieken was weergegeven.

De kern van deze kwestie is, dat de voorstelling van zaken, zoals wij die indertijd hebben begrepen, op basis van die andere gegevens, in sterke mate beleidsbepalend is geweest. Laten wij dit niet vergeten. Dat gejammer van de ondernemers in 1971, dat hun winsten zo aan erosie blootstonden en dat zij niet meer konden investeren, heeft zijn gevolgen gehad bij voorbeeld voor allerlei aspecten van het centraal akkoord. De heer Boersma weet dat wel; die heeft ook aan allerlei economische besprekingen deelgenomen. Het heeft voorts een grote rol gespeeld bij de zogenaamde „tweeling-mythe” van lonen en prijzen. Ik behoef dan niet eens te herinneren aan al dat gefilosofeer, dat wij ook hier hebben gehad over de verhouding tussen de arbeidsinkomensquote en de overige-inkomensquote. Dat alles was gebaseerd op die verkeerde gegevens, jarenlang. Dat is de realiteit, mijnheer de Voorzitter. Winsten en investeringen – de Minister heeft het duidelijk gezegd – zijn veel meer toegenomen dan gezegd werd. Wij moesten denken, dat half Nederland op de fles ging, terwijl men bezig was, op grote schaal binnen te halen. Nogmaals, onder die omstandigheden en bij de presentatie van die feiten, zouden wij dan nu moeten besluiten om zwaardere lasten op de bevolking te leggen?! Dat kun je toch niet vragen, mijnheer de Voorzitter.

Bakker e. a.

Ten slotte nog iets over het debat, zoals het tot nu toe heeft plaatsgevonden. De wereldvreemde situatie, die wij hier de vorige week al hebben zien opdoemen, herhaalt zich nu. Gisteren was dit al het geval; vandaag is het nog scherper. De A.R.P. en de K.V.P. kiezen de opstelling, dat zij het wel eens eventjes zullen zijn, die tot in alle onderdelen het regeringsbeleid zullen bepalen. Zij zijn natuurlijk helemaal niet tegen lastenverhoging, een verhoging van de benzineprijs bij voorbeeld. Integendeel, daar zijn zij altijd voor geweest. Onder De Jong, onder Biesheuvel, iedere keer was het raak. Wat zij willen is het „baasskap” tonen. Zij willen bepalen hoe, zij willen bepalen wanneer, zij willen bepalen waar. Zij willen alle teugels in handen hebben. Zij zijn tegen de collegegeldverlaging en nemen dan het recht tot zich, te bepalen dat die niet zal doorgaan of tegen welke voorwaarden de Regering-Den Uyl die kan kopen. Zij zijn tegen verlaging van de defensie-uitgaven, zelfs tegen deze veel te geringe verlaging van de defensie-uitgaven. Zij nemen ook daar het recht van het laatste oordeel. Zij zitten in de Regering. Zij voeren oppositie. Kortom, zij hebben een nieuwe vorm van wippositie uitgevonden: Op de ene helft van de plank, op de andere helft van de plank èn in het midden. Het feit dat vanmiddag Veronica tot zinken is gebracht heeft blijkbaar de handelswaarde van de Partij van de Arbeid al enigszins doen dalen.

Op die basis krijgen wij als ik het goed zie vanavond – maar wie ziet het goed vanavond? – dit spelletje. De benzineprijsverhoging moet doorgaan. Dat wordt zogenaamd met aarzeling gepresenteerd, maar die willen zij binnenhalen voor wat voor kabinet dan ook in de komende tijd, want binnen is binnen. Die moeten zij binnenhalen en voor de rest helemaal niets. Zelfs de margebedragen waarom de heer Dolman dan toch wel nadrukkelijk heeft gevraagd; hij krijgt niets toegezegd.

De Partij van de Arbeid mag in deze visie de belasting gaan garen. Iets bieden mag zij niet.

Wij voor ons, mijnheer de Voorzitter, zouden willen dat onder de omstandigheden zoals die zich vanavond aan ons presenteren het kabinet, Minister-President Den Uyl, zo verstandig zou zijn, op die gronden de enige wet waarover vanavond wordt gestemd maar in te trekken. Laat het Nederlandse volk maar bepalen wie het sterkst is.

De heer Van Dis (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de bewindslieden mijn waardering betuigen voor de beantwoording van de vele vragen die zijn gesteld en de vele opmerkingen die zijn gemaakt. Het was mij uiteraard bekend dat in de regeringsverklaring voornemens tot verdergaande voorstellen tot wijziging van de begroting 1973 met beleidsombuigingen en al waren aangekondigd. Het ontgaat mij echter dat het nader specificeren van voornemens zoals in de brief nr. 12 440 is gedaan gelijk zal staan met het indienen van voorstellen. Op dit ogenblik is slechts één wetsvoorstel ter discussie, het dekkingsvoorstel. De voorstellen voor aanvullende begrotingen kunnen, naar de Minister-President heeft gezegd, spoedig tegemoet worden gezien. Met de aanneming van het accijnsvoorstel wordt dan echter tevens het fiat gevraagd voor beleidsombuigingen zoals die welke in de brief 12 440 zijn omschreven. Het ietwat subtiele onderscheid tussen beleidsombuigingen, compensaties dan wel het vervolgen van het beleid dat op 11 mei jl. werd aangetroffen laat ik verder maar voor wat het is.

Ik meen dat uit de discussie wel kan worden afgeleid, dat de beleidsombuigingen lager zijn dan de brief suggereert. Nu spreek ik over de werkelijke beleidsombuigingen. In dit opzicht was ik het meer eens met de Minister van Financiën, die de op zichzelf juist zijnde stelling verkondigde dat structurele uitgavenverhogingen ook structureel moeten worden gedekt. Ik moet hierbij echter wel de kanttekening plaatsen dat met hetgeen door de bewindslieden in eerste termijn is aangevoerd voor mij nog niet de werkelijke noodzaak van het reeds nu dekken van die uitgaven is aangetoond, terwijl ook de noodzaak van een deel van die uitgaven evenmin is vastgesteld.

Van Dis

Voor de motivering van onze bezwaren ten aanzien van de voorgestelde maatregelen op het gebied van een aantal posten wil ik om der wille van de tijd verwijzen naar datgene, wat ik in eerste termijn heb gezegd. Ik doel met name op datgene, wat ik heb gezegd over de collegegelden en de CRM-posten. Ik heb in ieder geval goede nota genomen van de mededelingen van de Minister-President met betrekking tot de ontwikkelingshulp. Deze mededelingen moeten echter met enig voorbehoud worden gezien, omdat de Minister-President alleen sprak over de 13 mln. – terecht, want naar die 13 mln. had ik gevraagd – terwijl de verdere plannen wel degelijk hulp aan bevrijdingsbewegingen zullen omvatten.

Het zal duidelijk zijn, dat onze fractie de nu duidelijk naar voren gekomen, definitieve verlaging op Defensie met 81 mln. een onjuist voornemen vindt. Moet ik uit de passage in de brief over temporisering en later structurele inpassing in de begroting voor 1974 afleiden, dat deze mededelingen in feite als een soort rookgordijn moeten worden beschouwd om de fracties van K.V.P. en A.R.P. in ieder geval de illusie te geven, dat niet van afstel maar van uitstel moet worden gesproken?

Uit de reacties van de heren Van Amelsvoort en Vermaat heb ik opgemaakt, dat ook zij deze mening zijn toegedaan.

Mijnheer de Voorzitter! Heb ik goed begrepen van de Minister van Financiën, dat de claim voor de EEG-financiering thans voorlopig op ongeveer 600 mln. in plaats van op 400 mln. moet worden geschat?

Minister Duisenberg: Het gaat om 500 mln.

De heer Van Dis (S.G.P.): Neen, mijnheer de Voorzitter, het gaat om 600 mln. De Minister heeft gezegd, dat de onderschatting van de EEG-begroting 85 pct. betrof, dat is 100 mln., de overschrijding van de EEG betrof 300 rekeneenheden, dat is ook 100 mln.; landbouw 350 mln. en dan de graanheffing van 50 mln. In totaal kom ik dan tot 600 mln.

Het komt mij voor, dat het niet aangaat, voor het luttele bedrag van 65 mln. dekking te vragen, terwijl anderzijds een bedrag van ongeveer 1000 mln. vooruitgeschoven wordt naar 1974. Ook dit acht onze fractie niet juist en zij vraagt zich werkelijk af, of dit nu strookt met het solide financiële beleid, dat de Minister van Financiën, kennelijk naar aanleiding van een vraag mijnerzijds in eerste termijn, zo nadrukkelijk zegt te willen voeren.

Heb ik het voorts goed begrepen, dat de Minister akkoord is gegaan met de conjuncturele dekking van de 250 mln. voor het werkgelegenheidsprogramma, omdat de daaruit ongetwijfeld voortvloeiende aanranding tot overbesteding – de Minister wil deze overbesteding in ieder geval voorkomen – geheel of grotendeels door de gerichte compensatiemaatregelen tot 233 mln. zal worden gecompenseerd? In ieder geval vond ik het juist, dat de Minister daardoor de globale impuls hoopt bij te sturen.

In verband met de mededelingen over de mogelijkheden en mogelijkheden met betrekking tot het bepalen van de begrotingsruimte heeft de Minister erop gewezen, dat de stuurgroep, ter zake ingesteld, binnenkort een interimrapport zal uitbrengen. Is de Minister bereid, dat rapport aan de Kamer over te leggen?

Kan de Minister van Sociale Zaken, gezien het grote belang van nader onderzoek naar de aard van de werkloosheid, mij toezeggen, dat dit onderzoek met alle kracht zal worden bevorderd?

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil het standpunt van onze fractie in het bijzonder laten bepalen door de in de beleidsombuigingen impliciet begrepen structurele wijzigingen in het beleid, die bij onze fractie op zeer grote bezwaren stuiten. Ik noem met name de posten voor defensie, de collegegelden, de plannen met betrekking tot de hulp aan bevrijdingsbewegingen en ten aanzien van bepaalde sectoren betrekking hebbende op vorming en cultuur. Op deze gronden heeft onze fractie ook na het antwoord van de Ministers nog steeds grote moeite met het geven van het groene licht aan het kabinet.

Van Dis e. a.

Wij zien de amendementen die zijn ingediend als verbeteringen en daarom zullen wij ze ook steunen.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de bewindslieden voor de uitvoerige informatie. Eén vraag is door de Minister van Sociale Zaken niet beantwoord. In verband met de tegenvaller – de zogenaamde meevaller – op de post werkende jongeren, heb ik hem gevraagd of hij zijn best wil doen om in het kader van het werkgelegenheidsprogramma aan accommodaties ten behoeve van de werkende jongeren bijzondere aandacht te geven. Ik hoop alsnog daarop een positief antwoord te krijgen.

Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de regionale verdeling van het werkgelegenheidsprogramma wil ik opmerken dat ik, gekozen in de kieskring Leiden, bijzonder blij ben dat Leiden iets minder in last is. Er is goede nota genomen van de verdeling over de andere grote steden en landsdelen. Ik kan de verleiding niet weerstaan, te verwijzen naar de motie-Wieldraaijer, die exact een jaar geleden in deze Kamer is verworpen. Daarin werd gevraagd voor een bedrag van 70 mln. werken in Overijssel en Noord-Brabant uit te voeren.

Mijnheer de Voorzitter! Met één jaar vertraging wordt deze motie exact uitgevoerd, met dien verstande dat het nu geen 70 mln. maar 74 mln. is, dat wil zeggen dat 6 pct. meer hiervoor wordt uitgetrokken en dit is iets minder dan het algemene inflatiepercentage waarmee de Minister blij geeft dat hij ook een bijdrage wil leveren aan de inflatiebestrijding.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan nu meteen overgaan naar Staatssecretaris Van der Stee, want ook de verhoging van de accijns blijft net iets achter bij de algemene prijsindex. De Staatssecretaris heeft het wetsontwerp, waarvan hij mede-ondertekenaar is, uitstekend verdedigd. Ik heb moeten denken aan de aankondiging van mevrouw Gardeniers, een paar maanden geleden, dat de fractie van de K.V.P. nog voor dekking zou zorgen bij wijze van initiatief. Welnu, het is toch een prettig initiatief dat de heer Van der Stee in het kabinet dit voorstel voor zijn rekening heeft willen nemen.

Mijnheer de Voorzitter! Minister Duisenberg heeft de algemene financiële context van het wetsontwerp voor zijn rekening genomen. De belangrijkste nieuwe mededeling is geweest de extra tegenvaller van 100 mln.

Mijnheer de Voorzitter! Nu zijn er wilde suggesties gedaan in de Kamer, dat wij die tegenvaller niet moesten nemen, dat wij de bureaucratie maar eens de les moesten lezen en dergelijke.

Zeer globaal gesproken, zijn er, mijnheer de Voorzitter, twee andere mogelijkheden denkbaar. De eerste is dat wij uit de EEG treden en de tweede is, dat wij allerlei tegenvallers afwentelen op de boeren. Voor beide mogelijkheden zijn onze fracties niet in. Wij zouden inderdaad kunnen terugkeren naar de jaren '30 toen geen groep in Nederland het zo arm had als de boeren, afhankelijk van een ijzig klimaat op de wereldmarkt. Wij zijn er nog altijd trots op, dat het de socialist Mansholt is geweest die eerst in Nederland en vervolgens in Europa een structureel landbouwbeleid vorm heeft gegeven.

De heer **Bakker** (C.P.N.): De boeren zijn er nog steeds dankbaar voor!

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Ja zeker.

De heer **Meis** (C.P.N.): Hij heeft de boeren geliquideerd!

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Er moeten op een juiste manier nog veel meer boeren „geliquideerd” worden; hongerloontjes op zeer kleine bedrijven mogen niet meer voorkomen. Er moet een goed structureel beleid worden gevoerd en daartoe heeft de heer Mansholt in Europa aanzetten gegeven. Er mag zeker geen geld over de balk worden gegooid maar van C.P.N.-zijde – nu de heren toch aan het interrumpen zijn – wordt gesuggereerd dat de boeren aan

Dolman e. a.

het lot van de wereldmarkt moeten worden overgelaten, en daar zijn wij, plansocialisten, niet voor in!

De heer **Tolman** (C.H.U.): Dat zullen wij goed onthouden.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Wij zijn, ook door deze nieuwe tegenvaller getroffen, eens te meer ervan overtuigd dat een accijnsverhoging van de benzine noodzakelijk is, niet omdat een belastingverhoging zo leuk is, maar omdat bepaalde maatschappelijke groepen aanspraak mogen maken op de middelen die daarmee vrijkomen: De boeren, de ambtenaren, de studenten, de gezinsverzorgsters en vooral de door hen verzorgde gezinnen, de huurders met lage inkomens en de mensen in Afrika.

Mijnheer de Voorzitter! de heer Van der Sanden heeft vanmiddag bij de stemverklaringen over de Veronica-wetten gezegd, dat wij bij deze Regering toch te maken hebben met redelijk denkende mensen. Dat is bij dit debat eens te meer gebleken. Deze Regering, dit voorstel heeft onze steun.

De heer **Koning** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik merk opnieuw, dat de heer Dolman en ik veel vreugde beleven ten aanzien van de in de afgelopen periode verworpen moties; hij over de verworpen motie-Wieldraaijer en ik heb altijd vreugde gehad over het verwerpen van de motie-De Goede. Ik kan dan ook het kabinet de hartelijke steun van mijn fractie toezeggen, indien van de zijde van de huidige regeringspartijen, bij voorbeeld van de zijde van D'66, een motie zou worden ingediend om het dekkingsplan 1974 aan de Sociaal Economische Raad om advies voor te leggen. Op dit moment heeft het kabinet inderdaad die steun van mijn fractie.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer ik de antwoorden van de Regering bezie, wil ik gaarne mijn erkentelijkheid ervoor betuigen, dat zij in de korte tijd die haar voor de voorbereiding was gegeven, zo goed mogelijk heeft geantwoord. Ik wil niet zeggen, dat ik door haar motivering ben overtuigd.

Uit het interruptiedebat dat ik met de Minister-President heb gehad ten aanzien van het citaat, waarover wij beiden beschikten, van mijn vroegere fractievoorzitter de heer Geertsema, blijkt wel, dat wij nog steeds op het standpunt staan, dat eerst moet worden beslist over suppletioire begrotingen, daarna over de dekking en dat beide gelijktijdig moeten worden ingediend.

De kortstondigheid die de Regering ter beschikking stond om te antwoorden, heeft er natuurlijk toe geleid, dat niet op alle punten kon worden ingaan. Ik zal op een aantal vragen waarop niet is geantwoord, niet verder terugkomen. Ik wil er echter nog twee noemen, waarvan ik de indruk heb dat zij niet zijn beantwoord: en wel in de eerste plaats de kwestie van de koers van de mark, de invloed op de gulden en dus de invloed op het prijsverschil tussen België, West-Duitsland en Nederland voor de benzineaccijns. Ik zou het prettig vinden, indien het kabinet daarop toch nog wat verder zou kunnen ingaan.

Een tweede punt waarop de Regering niet is ingegaan, is de kwestie van de invloed van de politiek van de olieproducerende landen ten gevolge van de accijnspolitiek in West-Europa. Dat punt komt daarom aan de orde, omdat ik, nadat ik in eerste termijn mijn bijdrage aan het debat had geleverd, heb vernomen – ik weet in het geheel niet of het waar is – dat binnen het kabinet gespeeld wordt, rekening wordt gehouden met de gedachte, dat binnen afzienbare tijd de literprijs van benzine zou stijgen tot f 1, een scherpe prijsstijging, waarvan het mij op dit ogenblik niet duidelijk is of, als daarvan sprake is of als daarover wordt gedacht, dit een gevolg is van de sterke stijging van de wereldolieprijzen, dan wel van het feit dat bij het dekkingsplan ons een verdere verhoging van de accijns te wachten staat. Misschien kan de Regering hierover iets mededelen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de heer Van der Mei reeds onze steun toegezegd ten aanzien van het door hem ingediende amendement. Ik wil dat eveneens doen ten aanzien van zijn

H. E. Koning e.a.

pleidooi voor het bezorgende verkeer met benzinebestelauto's. Daar kan wellicht een oplossing worden gevonden in een verlichting van de motorrijtuigenbelasting voor die categorie auto's.

Ik heb in eerste termijn reeds gezegd, dat ik wel wat zie in het amendement van de heer Vermaat. De Regering heeft dit amendement nogal scherp afgewezen. Ik ben niet geheel overtuigd door de motivering van de Regering, want ik kan mij wel vinden in de stelling van het kabinet en van de Minister van Financiën, dat voor structurele uitgaven structurele dekking moet staan, maar ik heb geen bezwaren horen ontwikkelen tegen mijn stelling, dat dit geheel opnieuw zou kunnen worden meegenomen in het totale dekkingsplan voor het komende jaar.

Verder heeft dit amendement bepaald wel wat interessants. Alle vergelijkingen gaan mank maar iedereen kijkt wel eens in het verleden: ik heb al gekeken naar het kabinet-Cals-Vondeling. Ik wil nog even kijken naar het laatste kabinet-Drees. Minister Hofstra vroeg twee jaar belastingverhoging. Hij kreeg één jaar en trad af. Nu vraagt de Minister onbeperkte verhoging. Hij krijgt een halfjaar. Ra ra, wat doet Duisenberg?

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (12 422)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Van Lier** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie is het van harte eens met dit wetsvoorstel. Het is een in onze ogen noodzakelijke verbetering van een heel belangrijke sociale wet. Het minimumloon bestaat in ons land sinds 1964; sinds 1968 in een wettelijke vorm. Het huidige wijzigingsvoorstel is slechts een instrument. Het biedt de Minister de mogelijkheid, een extra verhoging toe te passen binnen de termijn van drie jaar. Het belangrijkste is, dat hiervan een goed gebruik wordt gemaakt.

Ongetwijfeld zal de Minister de mogelijkheden die de wet, wanneer het wetsontwerp wordt aangenomen, hem zal geven, direct ter hand nemen. Ik neem aan, dat hij ook zo spoedig mogelijk een advies aan de SER zal vragen. Ik zou hem willen vragen, dit niet alleen spoedig te doen, maar ook bij de SER erop aan te dringen, het advies zo spoedig mogelijk uit te brengen. Dat zal het namelijk mogelijk zijn, de gewenste extra verhoging van het minimumloon reeds met ingang van 1 juli aanstaande – zij het met terugwerkende kracht – van toepassing te verklaren. Het is namelijk uit eerdere voorbeelden die wij ten aanzien van deze wet hebben gekend duidelijk geworden, dat enige terugwerkende kracht aan een verhoging kan worden gegeven, een terugwerkende kracht van – om de gedachten te bepalen – een week of vijf, zes.

Minister **Boersma**: U wilt weer op 28 juli terug vanuit uw vakantieverblijf?

De heer **Van Lier** (P.v.d.A.): Dat willen wij juist voorkomen. Het is ook in het geheel niet nodig. De Minister herinnert zich, mijnheer de Voorzitter, dat wij een keer op 28 juli besloten met terugwerkende kracht tot 1 juli het minimumloon te verhogen. Ik vraag nu, mijnheer de Voorzitter, dit vakantieverblijf eens niet te laten doen door de Tweede Kamer, maar door de SER; hierop komt het neer.

Ik zou nog enkele vragen willen stellen, mijnheer de Voorzitter. In het voorlopig verslag hebben wij aangedrongen op de invoering, zo spoedig mogelijk, van een minimumjeugdloonregeling en op een zo spoedig mogelijke verlaging van de leeftijd, waarop het minimumloon ingaat, eerst van 23 naar 22 jaar. De Minister heeft geantwoord, dat het kabinet op zeer korte termijn een standpunt hierover zal bepalen. Ik ga ervan

uit, dat het kabinet dat inderdaad zal doen en dat het te bepalen standpunt op beide punten gunstig zal uitvallen. Ik kan mij immers van deze Minister en van dit kabinet moeilijk iets anders voorstellen.

Er is nog een andere vraag gesteld in het voorlopig verslag, niet door onze fractie, maar door A.R.P., K.V.P. en C.H.U., waar onze fractie zich van harte bij wil aansluiten, de vraag namelijk naar de wenselijkheid van een extra verhoging van de vakantiebijslag, die volgens de wet is gefixeerd op 6 pct. en naar een daarvoor noodzakelijke of wenselijke wijziging van het aanpassingsmechanisme.

Het antwoord van de Minister op deze vraag heeft ons niet helemaal bevredigd. Wij zijn van mening, dat spoedig zal moeten worden overgegaan tot verhoging van dat percentage van 6. Ik begrijp dat de minimumregeling in deze wet niet vooruit mag lopen op de ontwikkeling in het bedrijfsleven, maar het is aan de andere kant ook niet zo, dat wij mogen wachten tot de allerlaatste kleine c.a.o. de algemene ontwikkeling heeft gevolgd. Wij dringen erop aan dat deze zaak zo spoedig mogelijk wordt geregeld. Hier zal een wetswijziging voor nodig zijn.

De wet is nu verbeterd. Een manco is weggenomen, maar er is nog een andere manco. In de Kamber is al meer dan eens gesproken over de handhaving van de wet en over de eventuele wenselijkheid van invoering van een strafsancie. De Minister heeft daarover een advies gevraagd aan de Sociaal-Economische Raad, welk advies hij op 16 maart heeft gekregen. Daarop heeft de SER – naar onze mening helaas – nog niet „ja” gezegd. De SER heeft gezegd: voorlopig niet; laten wij het nog even afwachten en een onderzoek instellen. Dan zullen wij eind 1974, begin 1975 een nadere beslissing nemen. Wij betreuren dat, want de inlichtingen die wij van alle kanten krijgen wijzen erop, dat de minimumloonwet op vrij ruime schaal wordt overtreden, vooral in die beroepen en bedrijfstakken, waar de organisatiegraad heel gering is en waar wij te maken hebben met mensen, die zich erg geremd voelen om van de mogelijkheid die de wet biedt om naar de civiele rechter te gaan, gebruik te maken. Daarom zouden wij er bij de Minister op willen aandringen, dat de termijn waarop de SER zich zal beraden, zo kort mogelijk wordt gesteld en dat niet te lang wordt gewacht met de onzes inziens onvermijdelijke invoering van een strafsancie.

Het volgende jaar zal het minimumloon tien jaar bestaan. Ik hoop dat de Minister en dit kabinet erin zullen slagen erin dit opzicht een echt jubileumjaar van te maken en de verschillende dingen, die nodig zijn, tot stand te brengen om de regeling af te ronden.

De heer **Roolvink** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wat ik te zeggen heb, doe ik mede namens de fracties van de C.H.U. en de K.V.P.

Wij hebben in deze vergaderzaal vele malen over de minimumloonwet gesproken. Bij die gelegenheid heb ik meermalen de degen moeten kruisen met de geachte afgevaardigde de heer Van Lier. Wij waren het op vele punten ook eens met elkaar. Vanavond kan ik mij wat de hoofzaak van zijn betoog betreft bij hem aansluiten. Ik doe dat met genoegen. Ik hoop overigens dat de heer Van Lier in het 10-jarig bestaan van de minimumloonwet niet een nieuwe grond zal vinden om een structurele verhoging te bepleiten. In de loop der jaren is hij daar bijzonder sterk in geweest.

Ik kom tot het wetsontwerp zelf, mijnheer de Voorzitter. Ik zal mij daarbij beperken tot twee punten, die onzerzijds zijn ingebracht in het voorlopig verslag. Het eerste is reeds door de heer Van Lier aangesneden. Ik voeg er een enkele opmerking aan toe, hoewel ik het met de strekking van dat deel van zijn betoog stellig eens ben. De Minister zegt in de memorie van antwoord op onze vraag, of niet de tijd is aangebroken om de minimumvakantiebijslag meer aan te passen bij het gangbare percentage in het bedrijfsleven, dat men goed in het oog moet houden dat het een minimumregeling betreft. Dat is uiteraard juist. Ik doe daar niets aan af. Wel wijs ik hem erop dat bij de totstandkoming van deze wet – als ik mij niet vergis is de wet

Roolvink e. a.

geplaatst in het *Staatsblad* van 27 november 1968 – reeds werd bepaald, dat ten minste 6 pct. vakantiebijslag moest worden betaald. In de jaren 1967 en 1968 – men moet even in het oog houden dat met de voorbereiding van zo'n wetsontwerp tijd is gemoeid – was het percentage vakantiebijslag nauwelijks hoger dan 6. In vele bedrijfstakken was het niet hoger dan 6. Nu, vijf jaar later, kunnen wij constateren dat deze bijslag in sommige sectoren van het bedrijfsleven is opgetrokken tot 8 pct. Enkele staan nog op het percentage van 6.

Wanneer de Minister zich beroept op het minimum-karakter, vindt hij aansluiting bij datgene, dat in 1968 reeds wettelijk is geregeld. Sinds die tijd heeft de ontwikkeling ter zake niet stilgestaan. Dit brengt mij ertoe, de Minister met klem te vragen deze zaak nader te bekijken. Ik wil nu niet om een uitspraak van de Kamer vragen, al ben ik ervan overtuigd dat een dergelijke uitspraak vandaag een meerderheid zou halen. Om wille van de tijd zal ik het niet doen. Wel verzoek ik de Minister in de memorie van toelichting bij zijn begroting aandacht aan dit punt te schenken. Liever nog zou ik zien dat hij reeds hedenavond of hedennacht een positieve toezegging kon doen.

Mijn tweede opmerking betreft het aanpassingsmechanisme zelf, waarin nu enige wijziging is opgetreden. Dit is een verbetering. In de dagen dat deze wet werd ingevoerd werkten wij nog met percentages; nu werken wij met centen en procenten. Dit brengt mij tot de volgende opmerking, die men ook in het voorlopig verslag aantreft en die niet geheel tot onze voldoening is beantwoord. Ik doel op de passage waarin de Minister zegt, dat hij het op dit moment nog niet gewenst acht het aanpassingsmechanisme in de door ons voorgestelde zin aan te passen. Ik heb er hier altijd voor gewaarschuwd, dat wij niet tot een jaarlijks touwtrekken zouden komen over de hoogte van het minimumloon. Ik vrees echter dat wij op deze wijze zullen komen tot een halfjaarlijks touwtrekken, en dat zou ik tot elke prijs willen voorkomen. Daarom dring ik er bij de Minister met klem op aan, dit punt nader te bekijken en zo mogelijk in de wet, gelet op de wijzigingen in de loonvorming – het centen/procentensysteem –, tot een jaarlijkse verplichte adviesaanvraag aan de SER te komen, ten einde te voorkomen dat men om de zoveel maanden over deze zaak moet gaan spreken.

Gewijzigde omstandigheden brengen met zich, dat men zijn standpunt ter zake ook wel eens moet wijzigen, mijnheer de Voorzitter.

De heer **Meis** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn het eens met de voorgestelde wetswijzigingen. Wel zouden wij willen weten, wanneer en met hoeveel procenten het minimumloon tussentijds zal worden verhoogd.

Verder zou ik, gebruik makend van het feit dat deze wet nu aan de orde is, namens onze fractie willen proberen enkele leemten in deze wet op te vullen.

Het eerste betreft de bepaling van de vakantietoelage. Artikel 15, lid 1, en gedeeltelijk lid 2, bepaalt dat de werkgever slechts vakantietoelage betaalt over het loon dat hij heeft uitbetaald. Als iemand een half jaar werkt en een half jaar ziek is, krijgt hij over de tijd van zijn ziekte geen vakantietoelage. Over dit punt zou ik een motie willen indienen.

Verder wil ik nog een tweede motie, over de hoogte van de vakantietoelage, indienen.

De **Voorzitter**: Door de leden Meis, Dragstra, De Leeuw, Wolff en Hoekstra wordt de volgende motie voorgesteld:

„De Kamer,

gehoord de beraadslagingen inzake de Wijziging van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag;

nodigt de Minister uit om op korte termijn maatregelen te treffen die ertoe leiden, dat de minimumvakantietoelage door de werkgever over het volle jaarinkomen wordt uitbetaald,

en gaat over tot de orde van de dag.”.

Voorzitter e. a.

Door de leden Meis, Bakker, Hoekstra, De Leeuw en Dragstra wordt de volgende motie voorgesteld:

„De Kamer,

gehoord de beraadslagingen inzake de Wijziging van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag;

nodigt de Minister uit op korte termijn met voorstellen te komen die ertoe leiden, dat de minimumvakantietoelage wordt verhoogd tot ten minste 7 procent,

en gaat over tot de orde van de dag.”.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil enkele, niet helemaal onkritische kanttekeningen maken bij de behandeling van dit ontwerp.

De vaststelling van het minimumloon zo'n tien jaar geleden – wij werden er zo juist door de heer Van Lier nog aan herinnerd – was een terecht geschiedende wetgevende ingreep. Nederland ligt met die wet duidelijk voor op andere landen. Wij kunnen daar met enige trots op wijzen. Ons minimumloon ligt hoger, is welvaartsvast. Dit zijn allemaal zaken die in het buitenland zo niet voorkomen.

Indertijd is gekozen voor een driejaarlijkse herziening. Daar waren, zoals de Minister in de memorie van antwoord bevestigt, goede argumenten voor. Elke herziening van het minimumloon heeft nu eenmaal repercussies, niet alleen op de lonen, maar ook op de prijzen. Juist omdat in de detailhandel en in andere zwakke bedrijfstakken het minimumloon veel meer voorkomt dan elders, zijn de vaak kleine ondernemers dikwijls gedwongen zo'n structurele verhoging door te berekenen.

Het schokeffect is daarbij in beschouwing geweest. Terecht is dat niet zo groot geacht, als het eens in de drie jaar gebeurt. Dat is wat anders dan bij de bijstelling van directe en indirecte belastingen, maar daarover behoeft ik nu niet te praten.

Toch kan ik mij voorstellen dat er omstandigheden kunnen zijn die een verkorting van de termijn gewenst maken, vandaar dit voorstel.

Ik heb nog overwogen hoe het mogelijk zou zijn hierin de Kamer te betrekken. Een verhoging van het minimumloon heeft immers via de gekoppelde AOW en andere sociale verzekeringswetten een directe weerslag op de premie van de sociale verzekering, en deze kan bij stijging een van de belangrijkste inflatiebronnen zijn. Daarover hebben wij gisteren reeds gesproken. Zo legt een dergelijke verhoging ook een beslag op het overheidsbudget. Dit zijn allemaal facetten waardoor een dergelijke structurele verhoging ver buiten de directe werking invloed heeft.

Ik ben overtuigd door de argumentatie van de Minister dat de oplossing niet kan worden gevonden door een wetsontwerp met een gewijzigd jaartal in te dienen. Dat ligt gewoon te ver weg. Wij weten dan nog niet waaraan wij toe zijn. De SER moet dan nog adviseren. Dat is dus niet de oplossing; die moeten we elders zoeken. Gegeven dat de Minister de bevoegdheid krijgt die in dit wetsontwerp vastligt, moeten wij eens ernstig overwegen of de AOW niet van het minimumloon zou moeten worden losgekoppeld.

In de memorie van antwoord heeft de Minister gesteld, dat hij een dergelijke structurele verhoging graag samen ziet vallen met de normale herziening. Ik vind dat een essentiële eis uit hoofde van administratieve eenvoud, want anders geeft het niets dan narigheid. Verder schrijft de Minister dat hij een verhoging meer dan éénmaal per jaar niet alleen niet ziet zitten, maar bovendien ongewenst acht, behalve in hoogst uitzonderlijke gevallen. Dat kan natuurlijk altijd gebeuren. Als de Minister gelijk krijgt, is de extreme vrees van de heer Roolvink, dat wij om het halve jaar zouden gaan touwtrekken, niet bewaarheid. Éénmaal per jaar touwtrekken vind ik ook al vrij veel en misschien komt het daarvan. Ik meen dat dit inderdaad moet worden beperkt tot zeer specifieke gevallen.

Als dit niet mogelijk blijkt, verdient de suggestie van de heer Roolvink tot een wijziging van de wet en verkorting van de

Van Aardenne e. a.

normale adviestermijn de voorkeur boven deze mogelijkheid. Zover zijn wij echter nog niet. Ik meen, dat wij voorlopig met de eerste gedachte moeten instemmen.

Ik wil echter nog een vraag stellen. Wij hebben net de herziening van het minimumloon van 1 januari 1973 achter de rug. De SER heeft op 20 oktober 1972 geadviseerd. Het was een verdeeld advies, namelijk een advies tot 2, 3 of 5 pct. structurele voorziening. De Regering heeft op, naar mijn mening, goede gronden voor de 3 pct. gekozen, niet omdat dit in het midden lag, maar omdat daarin zowel de verwerking van de f 400 als de uitloop van het verdiende loon ten opzichte van de regelingslonen zat besloten. Door de toenmalige oppositie is er bij monde van mejuffrouw Barendregt op aangedrongen, de herziening toch op 5 pct. te brengen. De bewindsman, die toen ook al in functie was, heeft de 3 pct. verdedigd en aangevoerd waarom de optrekking met 5 pct. ongewenst was. Een daartoe strekkende motie is door de Kamer verworpen.

Ik vraag mij wel af, waarom men nu zoveel haast heeft. Ik werk graag mee aan de behandeling en aanvaarding van dit wetsontwerp, maar alles komt wel tegelijk in de laatste week voor het reces. Zijn er nu al zoveel nieuwe feiten en zoveel gegevens over de kwestie centen of procenten, dat bliksemsnel een adviesaanvraag bij de SER moet worden ingediend? Als wij het wetsontwerp in augustus of september hadden aangenomen, zou het mijns inziens tijdig genoeg zijn geweest, omdat naar mijn smaak de structurele herziening toch in ieder geval niet vóór 1 januari 1974 moet plaatsvinden.

Minister Boersma: Mijnheer de Voorzitter! Ik spreek mijn welgemeende erkentelijkheid uit voor het feit, dat het mogelijk is gemaakt, dat de Kamer dit wetsontwerp nog voor de zomervakantie afdoet.

Ik ben niet zo formalistisch om te zeggen, dat het door de heer Van Lier in laatste aanleg genoemde punt van de strafsanctie hier vanavond helemaal niet thuishoort. Ik heb kennisgenomen van het SER-advies. Ik ben een klein beetje teleurgesteld en zou het liefst het beraad hierover op zo kort mogelijke termijn zien plaatsvinden. Ik heb al meer in deze Kamer uiting gegeven aan mijn onlustgevoelens over het feit, dat er toch wel sprake is van onduiking. Ik laat in het midden of het gaat om 10 000, 20 000 of 50 000 gevallen. Ondanks het feit, dat het gaat om een moeilijk te vinden beroepsgroep, zal hieraan paal en perk moeten worden gesteld. Het gaat om een onrechtvaardige verrijking, want als een minimumloner het niet krijgt, krijgt een ander, i.e. de werkgever het ontbrekende. Dat zit mij erg dwars.

De heer Van Lier heeft gevraagd, of ik – aannemende, dat beide Kamers hiermede akkoord gaan – van mijn bevoegdheid gebruik zal maken om zo snel mogelijk te komen tot realisering van een en ander. Naar de mening van de heer Van Aardenne is eens in het jaar wel welletjes.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): Dat hebt u zelf gezegd.

Minister Boersma: Ja, in een andere zin. De heer Van Aardenne zou het liever per 1 januari zien, als er al redenen aanwezig zijn. Ik kom thans tot de verschillende redenen – hoewel ik dit wel aan de SER zou willen overlaten – die aanwezig zijn. De vraag van de heer Roolvink, of een en ander nu al op korte termijn tot een wijziging van de driejarige periode moet leiden, laat ik even in het midden. Er zijn verschillende redenen waarom er aanleiding is tot herziening, zeker wanneer de kwestie „centen-procenten” in de komende jaren een punt van onderhandelingen zal blijven. Dit heeft in elk geval dit jaar geleid tot een nogal drastische wijziging in de inkomenspositie, relatief althans, voor wat de stijging betreft, ten gunste van de laagstbetaalden.

Volgens ruwe berekeningen – ik kijk niet op 0,1 pct. – zou het 0,5 pct. gaan schelen ten ongunste van de regelingsloonindex, dus van het minimumloon.

Dan is er nog een tweede element. Dat kan ook van betekenis zijn voor de volgende jaren. In een aantal gevallen heeft

Minister Boersma

men een vloer gelegd in de prijscompensatieregeling. Op basis van een aantal zeer belangrijke contracten waarin dit is geschied, zou men kunnen stellen, dat dit tot een half procent ten ongunste van de minimumloontrekkers werkt.

Ik laat in dit verband buiten beschouwing het punt, dat in het SER-advies heeft gespeeld en dat hier in deze Kamer ook aan de orde is geweest, namelijk het verschil tussen de regelingsloonindex en de verdiende lonen. Helemaal buiten beschouwing laat ik het punt, dat de heer Roolvink nog terloops heeft aangevoerd, namelijk een nog weer nieuwe norm invoeren, aan de hand waarvan het minimumloon zou kunnen worden opgetrokken.

De heer Roolvink (A.R.P.): U bedoelt het jubileum.

Minister Boersma: Bij voorbeeld het jubileum. Ik wil dit punt wel in gedachten houden.

Er is op korte termijn al aanleiding om te zeggen: Gelet op de laagte van de lonen – zeker wanneer men naar de netto-uitkomsten kijkt – is er enige aanleiding – niet binnen één jaar tweemaal: de laatste adviesaanvraag dateert van februari 1972 – tot een herziening over te gaan. Als ik heel snel zou zijn, zou deze adviesaanvraag toch in elk geval juni 1973 gedateerd moeten worden.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): En de Eerste Kamer?

Minister Boersma: Op zijn allervroegst. Gesteld, dat de Eerste Kamer dit zou doen.

De heer Van Lier heeft gevraagd: Bent u van plan om vrij snel de bevoegdheid te hanteren? Uit de bewoordingen in de memorie van antwoord valt naar mijn mening op te maken, dat ik dit van plan ben. Ik wil op dit moment nog geen uitspraak doen over een eventuele datum. De heer Van Lier heeft om 1 juli gevraagd, om op zichzelf begrijpelijke redenen. Er zit – dat gebeurt vaak met op zichzelf zeer wenselijke zaken – toch nog wel het een en ander aan vast. Ik denk aan de sociaal-economische aspecten, waarop de heer Van Aardenne terecht heeft gewezen. Ik duid echter op een aantal andere samenhangen, zoals op de verhouding van het minimumloon tot de AOW, de verhouding van het minimumloon tot de Algemene Bijstandswet en op de minimumdaglonen in de WAO en in de WW. De heer Van Aardenne heeft gezegd: Ik zou er voor zijn, wanneer er een ont koppeling zou plaatshebben. Ik ben dat met hem eens. Ik geloof dat het alleen al om technische redenen noodzakelijk is om te komen tot een ont koppeling van het netto minimumloon van de AOW-uitkering.

Daaraan zitten ook nog wel wat andere problemen vast, ook de budgettaire aspecten. Wanneer men tot verhoging met enkele procenten zou overgaan – om de gedachten te bepalen: met 2 pct. – dan zou dat vele tientallen miljoenen guldens budgettair betekenen. Dat is natuurlijk een punt waar wij niet aan voorbij kunnen gaan. Ik kan, met andere woorden, geen toezegging doen, dat het zal gelukken deze zaak per 1 juli – het zou dan met enige terugwerkende kracht moeten geschieden – gerealiseerd te krijgen.

Een tweede punt dat de heer Van Lier heeft aangesneden heeft betrekking op het minimumjeugdloon, waarover ik reeds eerder in deze Kamer een opmerking heb gemaakt. Ik geloof dat ik geen enkel geheim verklap, wanneer ik zeg – mede ook in verband met de vragen die de heer Van Lier daarover heeft gesteld die, willen wij nog aan de termijn voldoen, zeer snel moeten worden beantwoord – dat voor dit onderwerp voorstellen mijnerzijds op de agenda van de Ministerraad, die morgen wordt gehouden, prijken.

Van de twee problemen die wij nog hadden, toen ik eerder in deze Kamer over dit onderwerp enige mededelingen deed, is er nog een overgebleven. Ik hoop dat wij dat zullen kunnen oplossen, zij het dat dit ook wel de medewerking van de Kamer zal moeten hebben. Dit probleem betreft de verhouding van een minimumjeugdloonregeling ten opzichte van de wedde

Minister Boersma

dienstplichtige militairen. Wanneer men die volledig analoog zou gaan behandelen kan er wellicht thans van niet meer sprake zijn dan van een eventuele voorlopige eerste stap. Wanneer men de wedde dienstplichtigen zou gaan koppelen aan een minimumjeugdloonregeling, dan zou dit de schatkist enkele honderden miljoenen gaan kosten, wat weer tal van andere problemen oplevert. Daarvoor moeten wij dus een oplossing zien te vinden.

Over de leeftijd wil ik het volgende opmerken. Ik ben van mening dat de primaire verantwoordelijkheid, zeker ook in het huidige systeem van loonpolitiek, voor het bepalen van de leeftijd, waarop het minimumloon voor honderd procent ingaat, ligt bij de sociale partners. Dat wil niet zeggen dat ik perse zou moeten wachten tot exact het gemiddelde van 22 jaar is bereikt. Ik zou mij zeer wel kunnen voorstellen dat ik, wanneer dat gemiddelde nog enigermate boven de 22 jaar ligt – met enkele tienden achter de komma – de beslissing zou nemen tot invoering op 22-jarige leeftijd over te gaan, maar, voor zover mijn informatie op dit ogenblik strekken, moet ik ervan uitgaan dat die gemiddelde leeftijd nog ligt in de buurt van 22,6. Dat maakt het voor mij bijzonder moeilijk nu al een toezegging te doen om die leeftijd op korte termijn te verlagen. Ik hoop wel – ik verwacht dat ook – dat dit in het jaar 1974 zal kunnen. Dat is ook conform de verlangens die de vakcentrales naar voren hebben gebracht, als ik het wel heb. Ik ben er dus voor, maar dan op een tijdstip dat toch op zijn minst de gemiddelde leeftijd ligt onder de 22,5 jaar.

Voor de minimum-vakantiebijslag, waarover een motie is ingediend, hebben de heren Van Lier en Roolvink met kiem aandacht gevraagd. De heer Van Lier heeft gezegd dat hij het desbetreffende antwoord in de memorie van antwoord niet bijzonder bevredigend vond. De heer Roolvink, die daarop ook heeft gewezen, heeft gezegd: Het is al zo lang 6 pct.; er zijn nu al bedrijfstakken die 8 pct. hebben.

De situatie eind 1972 was dat het gemiddelde percentage stond op 7,1; dat was dus voor de herziening van de contracten in 1973. Destijds was er nog een viertal collectieve arbeidsovereenkomsten, die niet aan de 7 pct. toekwamen, onder andere de c.a.o. van de confectie.

Aangenomen mag worden dat in de loop van dit jaar het percentage in die contracten ook over de 7 pct. is heengekomen. Overigens ben ik het met de heer Van Lier eens dat, wanneer er nog enkele contracten zouden zijn overgebleven die bij voorbeeld nog niet aan de 7 pct. zouden zijn toegekomen, dit op zichzelf nog geen reden zou behoeven te zijn zo lang te wachten tot de allerlaatste schapen ook over de dam zouden zijn. Ik kan mij dan ook voorstellen – en ik heb daar ook wel oren naar – dat, aangezien toch om verschillende redenen een SER-advies moet worden gevraagd, zeker wanneer de AOW ook wordt opgetrokken, dit punt erbij wordt betrokken.

Ik hoop, mijnheer de Voorzitter, dat ik hiermee in feite de motie van de heer Meis overbodig heb gemaakt. Ik zeg de Kamer toe, dat ik het punt van de minimum-vakantiebijslag bij een algehele adviesaanvraag, gericht aan de SER zal betrekken. De zinsnede, waarop de aandacht is gevestigd, is waarschijnlijk in de haast – overigens hebben wij dat met plezier met haast gedaan – enigszins cryptisch opgesteld. Wij zijn ervan uitgegaan, dat de heer Roolvink niet bedoelde, dat bij voorbeeld de minimum-vakantiebijslag zou moeten worden opgetrokken tot het percentage van 8, dat hij heeft genoemd, of tot een percentage van 7,5. Uit de discussie is gebleken, dat de heer Roolvink het zo ook niet heeft bedoeld.

Ik meen, mijnheer de Voorzitter, dat ik hiermee een positieve toezegging heb gedaan ten aanzien van dit punt, hetgeen overigens onverlet laat, dat in de regelingsloonindex de vakantie-uitkering wordt opgenomen. Ik heb hiermee met name het oog op degenen – het zijn er nog altijd zeer velen; 20 à 30 pct. – die niet onder een c.a.o. vallen. Zij profiteren van deze optrekking, voor zover sprake is van vakantie-uitkeringen, die lager zijn dan het gemiddelde van de c.a.o.

Minister Boersma e. a.

De heer Roolvink heeft ook een opmerking gemaakt over het aanpassingsmechanisme. Met de heer Van Aardenne ben ik er niet zo benauwd voor, dat er een halfjaarlijkse touwtrekkerij komt. Ik zou het sterk betreuren.

Ik wil wat dit betreft de ontwikkelingen betreffende de centen-procenten-kwestie, de prijscompensatie, de vloer daarin enz. afwachten. In hoeverre het verstandig is, op basis van de praktijk te handelen, laat ik in het midden. Het is wel een punt, waaraan ik blijvend mijn aandacht zal geven. In ieder geval ben ik het met de strekking van de opmerking van de heer Roolvink eens.

De heer Meis heeft nog een motie ingediend; deze maakt het mij moeilijker dan zijn andere. Zoals uit de memorie van antwoord blijkt, heb ik gezegd, dat ik ten aanzien van de kwestie van de ziekengelduitkering een advies van de SER wachtende ben. Als de heer Meis in zijn motie spreekt over een uitkering over het volle jaarinkomen, neem ik aan, dat hij doelt op hetzelfde punt als waarover op blz. 5 van de memorie van antwoord wordt gesproken. In dat geval moet ik zeggen: één van beiden; of de heer Meis laat die motie boven de markt hangen tot de SER het advies gereed heeft en ik mijn beslissing kan nemen, of ik moet de Kamer op grond van procedurele argumenten adviseren – dat vind ik altijd wat vervelend – om de motie niet te aanvaarden.

Bij de snelheid, waarmee wij dit wetsontwerp behandelen, mijnheer de Voorzitter, beschik ik niet zo snel over de cijfers, waarom de heer Meis heeft gevraagd en die betrekking hebben op de tussentijdse verhoging van de minimumloontrekkingen. Misschien kunnen wij een andere oplossing bedenken. Ik meen dat er een persbericht is uitgegaan van mijn ministerie. Dat zou ik de heer Meis alsnog kunnen doen toekomen. Wellicht kunnen wij nog op een andere wijze schriftelijk in de leemte voorzien. Ik kan ook naar boven kijken en vragen om een kabeetje, maar dan moet ik wachten tot het bericht hier is. Misschien kan de heer Meis dat te goed houden.

Ik kan mij zeer wel vinden in de algemene opmerkingen die de heer Van Aardenne heeft gemaakt. Ik heb in het verleden – ik hoop het te blijven doen – altijd mijn blik gericht, niet alleen op de sociaal aantrekkelijke kanten – waarover hij en ik het eens zijn als het gaat over de uitkeringen aan minimumloontrekkenden als zodanig – maar ook op sociaal-economische aspecten die daaraan nauw zijn verbonden, redenen waarom wij enige tijd geleden drie procent als een heel goed compromis aan de Kamer hebben voorgesteld.

Het feit – de geachte afgevaardigde heeft daar naar gevraagd – dat ik toch wel mijn blijdschap kon uitspreken over het feit dat dit wetsontwerpje vandaag nog kon worden afgehandeld, was, zoals ik zojuist reeds heb opgemerkt, hierin gelegen, dat er op vrij korte termijn – dat konden wij destijds nog niet voorzien – nogal ingrijpende veranderingen zijn opgetreden in het loonpolitieke stelsel, met name wat betreft de kwestie centen-procenten en de drempel in de prijscompensatie. Ik heb in algemene zin reeds geantwoord dat het niet verstandig en aantrekkelijk is, in de periode tussen tussentijdse verhogingen in nog eens een extra verhoging van het minimumloon door te voeren. Los daarvan zal, wanneer men het gerechtvaardigd zou achten per 1 januari 1974 een verdere structurele verhoging gekoppeld aan een eventuele verhoging van de minimum-vakantiebijslag door te voeren, de molen nu snel in werking moeten worden gesteld. Dat is de reden waarom ik verheugd ben dat wij deze maanden niet verloren behoeven te laten gaan.

De heer Meis (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de Minister heel goed begrepen. Hij zegt dat de maatregel die ik voorstel door middel van motie nr. 8 praktisch overbodig is geworden door zijn toezegging. Daarom trek haar in.

Ik ben het met de Minister eens dat door de toezegging die hij heeft gedaan inzake het afwachten van het SER-advies motie nr. 7 boven de markt blijft hangen. Ik verzoek u, mijnheer de Voorzitter, motie nr. 7 aan te houden.

Voorzitter e. a.

De **Voorzitter**: Aangezien de motie van het lid Meis c.s. voorkomende op stuk nr. 8, is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Op verzoek van het lid Meis stel ik voor, de stemming over zijn motie, voorkomende op stuk nr. 7, aan te houden tot een nader te bepalen tijdstip.

Daartoe wordt besloten.

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats, dat noem ik nog eens zaken doen met de C.P.N.

In de tweede plaats, de halfjaarlijkse aanpassing per 1 juli leidt tot een maandbedrag van f 985,40.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

*De vergadering wordt te 23.15 uur geschorst
en te 23.47 uur hervat.*

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Verhoging van de accijnzen op benzine en dieselolie (12 436)**.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Hierbij is tevens aan de orde de beraadslaging over:

de Nota over de uitvoering van de rijksbegroting 1973 (Voorjaarsnota) (12 393, nr. 2);

de Brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en van de Minister van Financiën houdende nadere beslissing met betrekking tot het in 1973 te voeren beleid (12 440);

de Brief van de Minister van Sociale Zaken ten geleide van een Nota inzake gerichte maatregelen ter bestrijding van excessieve werkloosheid (12 441);

de motie van het lid Van Aardenne c.s. betreffende het voorgenomen expansieve uitgavenbeleid (12 393, nr. 3).

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! Er zijn nog enkele vragen overgebleven, die ik alsnog zal proberen te beantwoorden. De heer Van Aardenne heeft terecht opgemerkt, dat een deel van dit program een structureel karakter heeft. De omvang daarvan laat ik nu in het midden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou iets uitvoeriger willen ingaan op de opmerking van de heer Aardenne over de werkmethode van de gewestelijke arbeidsbureaus. In eerste termijn heb ik reeds gezegd, dat ook naar mijn mening steeds gewerkt moet worden aan verbetering van die werkmethode. Ik meen ook te mogen stellen dat dit bij voortduring het geval is en dat er goede voortgang ter zake wordt geboekt. In dit verband verwijst ik naar de arbeidsbureaus nieuwe stijl, die kunnen worden gezien als een onderdeel dat tot verbetering van de gehele situatie leidt.

Mijnheer de Voorzitter! Verder wordt de laatste tijd gebruik gemaakt van een - zij het bescheiden maar dat kan in dit verband ook - elektronische rekenmachine, die een groeiende stroom van informatie verzorgt. Juist verleden week is er een proef van bemiddeling gehouden om een ontmoeting tot stand te brengen tussen vraag en aanbod door middel van een dergelijke computer. De eerste informatie zijn, dat dat experiment met succes is verlopen.

Mijnheer de Voorzitter! De automatisering, die de beoogde uitwisseling van gegevens over het gehele land mogelijk maakt, wordt met kracht voortgezet. Daarnaast is er het bekende probleem van de versterking van de mankracht, dat ook een voortdurend onderwerp van bespreking is. In het nu aan de

Minister Boersma

Kamer gepresenteerde program is ook ruimte opengehouden om de gewenste mankrachtversterking aan te brengen in verband met de uitvoering van het program.

Mijnheer de Voorzitter! In de tweede plaats zou ik nog een vraag van de heer Van Dis willen beantwoorden. De heer Van Dis heeft gevraagd om in verband met de kwestie conjunctureel-structureel het onderzoek - dit heb ik in eerste instantie genoemd; wij hebben behoefte aan een dergelijk onderzoek - met alle mogelijke kracht te bevorderen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan niet anders dan met een volmondig ja op deze vraag antwoorden.

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte zou ik nog iets willen opmerken aan het adres van de heer Dolman. Hij heeft nog eens de motie-Wieldraaijer ten tonele gevoerd en de bedragen vergeleken. Wij hebben die motie er niet naast gelegd, maar het is op zich zelf een pikante bijzonderheid dat, rekening houdend met de inflatie, de bedragen ongeveer met elkaar overeenstemmen. Het doet mij plezier dat de heer Dolman, aandacht schenkende aan de verdeling van de gelden, daarmee zijn instemming heeft betuigd.

Er was kennelijk even sprake van een misverstand tussen de heer Dolman en mij. Ik had niet begrepen dat hij de relatie had gelegd met de werkende jongeren, mede in verband met de 6.5 mln. compensatie. Ik heb gesproken over de schoolverlaters in het kader van het program. Nu ik hem beter heb begrepen, wil ik proberen hem zo goed mogelijk te beantwoorden.

Als het gaat om verbetering van accommodaties voor werkende jongeren, dan hecht ik er toch aan duidelijk te verklaren dat wij, in afwijking van datgene wat is gebouwd met behulp van de bestaande programs, nu niet direct denken aan dure nieuwbouw. Er zijn mij in de loop van deze week daarvoor verschillende mogelijkheden aangeboden en ik heb gezien, dat daarbij dikwijls sprake is van heel dure werken, die een investering vergen van gemiddeld meer dan f 100 000 per man per jaar. Als dit algemeen ingang zou vinden, met het, hoe groot ook, toch betrekkelijk bescheiden bedrag in vergelijking met het probleem waarvoor wij staan, dan zou dat niet het optimale rendement ter bestrijding van de werkloosheid opleveren. Wij zijn er juist op uit, een zo groot mogelijke hoeveelheid werk te scheppen voor zo veel mogelijk mensen en daarom hebben wij de kosten op maximaal f 50 000 per manjaar gesteld. Daaronder zouden wel kunnen vallen kwesties zoals verbouwing, het voorbereiden van bouwwerken en dergelijke arbeidsintensieve onderdelen, die vaak ook bijzonder nuttig zijn en op dit moment moeten blijven liggen, omdat ook daarvoor geen gelden ter beschikking zijn.

De suggestie die de heer Dolman heeft gedaan zal niettemin, zeker ook ingeval het niet mogelijk zal blijken alle gelden op de door ons beoogde wijze te besteden, stellig bij de aantekeningen worden gevoegd die wij hebben verzameld naar aanleiding van dit debat.

De heer **Van Gorkum** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister zeggen of een extra bouwvolume voor werkende jongeren eventueel mag oplopen tot het bedrag van 45 mln., dat nu in mindering wordt gebracht?

Minister **Boersma**: Ik kan op dit moment daarover geen nadere inlichtingen meer inwinnen, mijnheer de Voorzitter. Hoewel ik bij dit soort technische aangelegenheden altijd de neiging heb om enige terughoudendheid te betrachten, moet ik toch op twee punten wijzen, namelijk in de eerste plaats dat wij een verdeling hebben gemaakt - ik duidde er zoëven reeds op - naar een zoveel mogelijk bevorderen van arbeidsintensieve werken en in de tweede plaats dat het aandeel van Onderwijs en Wetenschappen, zoals het ook in de brief voorkomt in een globale verdeling naar evenredigheid tussen een aantal met name genoemde departementen, reeds in feite is opgesoupeerd door het ter beschikking stellen van ruim 20 mln. ten behoeve van de bestrijding van werkloosheid van 800 on-

Minister **Boersma e. a.**

derwijzers. Deze verdeling heeft uiteraard geen dogmatische kracht. Wanneer blijkt, dat er aantrekkelijke objecten zijn op het terrein dat de heer Van Gorkum heeft genoemd – dat kan alleen gebeuren wanneer een bedrag beschikbaar wordt gesteld waarop een ander departement op zich zelf een claim kan hebben – dan meen ik, dat het laatste moet wijken voor het eerste. Wij zullen dat zo soepel mogelijk bezien. Ik kan daaromtrent echter nu reeds zeggen, dat het niet dat bedrag ad 45 mln. zal kunnen zijn.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de Kamer er erkentelijk voor, dat althans de technische verdediging van het accijnsontwerp haar een aantal vriendelijke woorden heeft kunnen ontlokken. De heer Vermaat heeft nog eens benadrukt, dat zijns inziens de prijzen in het grensverkeer het meest relevant zijn, meer dan het niveau van de accijnzen. Ik ben het daarmee eens. Ik heb er echter daarstraks op willen wijzen, dat het voor de beleidsvorming alleen maar mogelijk is, je te baseren op de accijnzen en dat men terzake van de accijnzen internationale overeenkomsten kan sluiten en die beleidsmatig op elkaar kan afstemmen. Wat de prijzen doen, is op dit ogenblik met de huidige sterke prijsschommelingen, vanuit de oliemaatschappen zelf opgekomen, nogal moeilijk. De moeilijkheden worden extra verzaagd – de heer Koning heeft erop gewezen – door het feit van de prijsverschillen, die ontstaan in het grensverkeer tengevolge van koersfluctuaties. Ik zou eigenlijk niet goed weten, wat ik daarover nog moet zeggen. Die koersfluctuaties zijn een gegeven. Het is ook duidelijk, dat daardoor de prijzen, wanneer je tenminste naar één valuta terugrekenet, . . .

De heer **Koning (V.V.D.)**: Ik heb in eerste termijn al gevraagd: berust de Regering erin? Ik heb de indruk, dat de Staatssecretaris gewoon uitgaat van een gegeven, maar de Regering kan de koerswaarde van de gulden bepaald door haar beleidsmaatregelen in niet onbelangrijke mate beïnvloeden. Ik heb al gesproken over mijn indruk, dat internationale kringen in de politieke kleur van dit kabinet niet dat vertrouwen hebben.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Deze opmerking laat ik graag voor rekening van de heer Koning. Het zou interessant zijn, hem eens nader aan de tand te voelen om na te gaan, of hij deze bewering waar kan maken. Ik denk niet dat hij er veel zakelijke argumenten voor zou kunnen aanvoeren.

De heer **Koning (V.V.D.)**: Met name is duidelijk, dat toen dit kabinet voor zijn optreden stond, de koerswaarde van de gulden aanzienlijk zakte.

Staatssecretaris **Van der Stee**: De vraag is, of er enig zakelijk verband bestaat tussen het optreden van dit kabinet en de koersfluctuaties van de gulden. Ik vroeg u zojuist, dit waar te maken. Dat is onmogelijk.

De heer **Koning (V.V.D.)**: Ik kan het stellen, u kunt het ontkennen. Misschien kan de Minister van Financiën het antwoord geven.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Wij zullen hem als arbiter laten optreden.

Minister **Duisenberg**: Evenmin als het verklaarbaar is, waardoor de gulden het enkele maanden geleden zo goed deed, evenmin is het thans verklaarbaar, met name nu wij de betalingsbalansresultaten over het eerste kwartaal hebben gezien, waardoor de gulden nu aan de onderkant van de slang staat. Het is hoogstens verklaarbaar uit de bijzonder harde maatregelen die de Duitsers in dit verband hebben genomen. Ik zou de suggestie, dat de positie van de gulden iets te maken heeft met het optreden van dit kabinet, volstrekt van de hand willen

Staatssecretaris **Van der Stee**

wijzen. Ik geloof ook niet, dat in internationale kringen iets hierover is gezegd; wel in nationale perskringen. Het tegenbewijs wordt naar mijn mening het beste geleverd door het succes van de jongste staatslening.

De heer **Verbrugh (G.P.V.)**: Ik meen dat in rekening moet worden gebracht, dat ook onder het vorige kabinet de gulden zich vlak bij de onderste interventiegrens bevond.

De spilkoers van de DM is f 1,037. Deze koers kan zijn t 1,061, een verschil van ongeveer drie cent. Op de benzineprijs kan dit een rol spelen. Ik kan mij voorstellen, dat men niet vergelijkt met de dagkoers maar met de spilkoers. Ik heb dit antwoord niet duidelijk gehoord.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag mij werkelijk af, welk antwoord ik hierop zou moeten geven. Het is een gegeven, dat binnen de slang koersfluctuaties kunnen optreden. Van dag tot dag zullen zij blijven optreden. Wat dit zou moeten betekenen voor het beleid ter zake van deze accijnzen, ontgaat mij ten enenmale.

De heer **Verbrugh (G.P.V.)**: U draait er in zoverre omheen, dat u zegt: fluctuatie is altijd mogelijk. Gaat u uit van f 1,06 en vergelijkt u de prijzen daarmee, dan is slechts fluctuatie naar één kant mogelijk. Daarom moet u van f 1,03 uitgaan.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Wat is er aan de hand, mijnheer de Voorzitter? In een grensplaatsje, aan de Nederlandse kant van de grens, wordt voor een liter benzine een prijs in guldens genoteerd. Een kilometer verderop, aan de Duitse kant van de grens, wordt de prijs in DM genoteerd. Daaraan kan ik niets doen, noch kunnen de Duitsers iets hieraan doen. Ten gevolge van internationale afspraken hierover en een zekere vrijheid in de markt kunnen kleine koersfluctuaties binnen de slang tussen gulden en DM optreden. Ik kan onmogelijk 5000 douanebeambten aan de oostgrens zetten – als dit het antwoord op de vraag zou moeten zijn – om het kleine prijsverschil te verrekenen. Ik kan dit onmogelijk in de hand houden. Ik zie dit niet, maar wellicht is dat aan mij te wijten.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Vermaat heeft erover gesproken, dat de verhoging van de Duitse Mineralölsteuer van conjuncturele aard is. Dat is juist. Deze verhoging zal lopen, volgens het nu geldende programma – maar ook hierin zou de Duitse regering nog kunnen ingrijpen – tot 1 juli (of 1 juni) volgend jaar.

Uiteraard, mijnheer de Voorzitter, kan ik de prijsontwikkeling – in Nederland noch in Duitsland – een jaar vooruit kennen. Wanneer de Duitsers hun conjunctuurtoeslag van 5,2 pfennig zouden afschaffen, zou het prijsverschil dat dan ontstaat, ceteris paribus, toch niet meer bedragen dan vijf cent. Dat is in het grensverkeer een nog aanvaardbaar prijsverschil. Drieënehalf of vier cent zou natuurlijk nog veel mooier zijn, maar vijf cent is nog aanvaardbaar.

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Afgezien daarvan is het toch evident, dat wij in het najaar beter weten, wat Duitsland gaat doen.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Hoe bedoelt u?

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Dan hebben wij een betere kijk op de ontwikkeling van de Duitse economie.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Dat is duidelijk, maar het programma is nu voorshands voor een jaar aangenomen. Normaliter werken conjuncturele pakketten niet binnen twee maanden zodanig uit, dat ze dan prompt voor afschaffing in aanmerking komen. Inderdaad, ik geef de heer Vermaat graag toe, dat met het verstrijken der maanden het inzicht in wat

Staatssecretaris **Van der Stee e. a.**

daar wellicht gaat gebeuren, verbeterd. Dat valt niet te ont-
kennen.

De heer Van der Mei is mij in ieder geval een eind tegemoet
gekomen door zelf te erkennen, dat het door hem ingediende
amendement, zoals naar hij zelf stelt alle amendementen die
ingediend worden, niet zonder bezwaren is. Dat verheugt mij.
Hij stelt, dat wij in de schriftelijke stukken gesteld hebben, dat
de verhoudingen niet fundamenteel gewijzigd mogen worden.
Hij zegt verder, dat ik dat in de mondelinge beantwoording
enigermate gerelativeerd heb. Ik heb dat zeker niet doelbewust
gedaan. Ik zou het een uiterst vervelende zaak vinden, wan-
neer de huidige bestaande accentsverhoudingen tussen diesel-
olie en benzine uit elkaar worden getrokken.

Een van de voornaamste argumenten die ik heb aangevoerd,
namelijk mijn derde argument, is dat ik dan wel op hetzelfde
niveau kom voor de benzine-accijns met de Belgen, maar niet
voor de olie-accijns. Dat betekent, dat alle administratieve
rompslomp, die - niet meer aan de grens maar binnenslands -
daardoor wordt veroorzaakt, blijft bestaan.

Mag ik er nog eens op wijzen, dat er in deze Kamer voor
gepleit is, dat er in internationaal verband meer vooruit ge-
keken gaat worden, dat er meer een gezamenlijk beleid ge-
voerd gaat worden? Ik zie niet goed, hoe ik wel een aanpassing
tot stand zou kunnen brengen inzake de benzine zonder toch
de vraag op te roepen: Waarom doet u het niet voor de gas-
otie? Zijn de effecten daarvan voor u nu van dien aard, dat u
ons dat plezier, waar u ons wellicht morgen een ander plezier
vraagt, niet zoudt gunnen?

Ik blijf persisteren bij mijn stellig ontraden van dit amendement.

De heer Koning heeft nog gesproken over de mogelijkheid
een oplossing voor de vermeende problematieken van de diesel-
auto's te vinden in een andere richting door een verlichting in
de motorrijtuigenbelasting te geven.

De heer **Koning (V.V.D.)**: Niet van dieselauto's maar van
de benzine-besteelauto's.

Staatssecretaris **Van der Stee**: Ik heb dat dan verkeerd be-
grepen. In de stukken wordt al uiteengezet, dat de gevolgen
voor de exploitatie van deze bestelauto's onzes inziens niet van
dien aard zijn dat ze zwaar doorwegen. Er is ook in de discus-
sies, schriftelijk en mondeling, uitvoerig gepraat over de mo-
gelijkheden die binnen het vigerende prijsbeleid bestaan tot af-
wenteling, doorberekening van de daaruit voortvloeiende
lasten. Toegegeven, wij weten niet - wij hebben daar zoëven
over gediscussieerd - of er niet ergens een stukje daarvan bij
het bedrijfsleven blijft hangen. Ik geloof toch dat het bepaald
te ver zou gaan hierin een specifieke oplossing te zien, omdat
ik ten eenmale niet kan aannemen, dat hier van een specifiek
zwaarwegend probleem sprake is.

Ten slotte heeft de heer Koning nog gewezen op het ge-
rucht, dat er plannen, ideeën of aanwijzingen zouden zijn, dat
deze Regering de benzineprijs naar een gulden per liter zou
willen opschroeven. Welnu, mijnheer de Voorzitter, ik neem
met belangstelling kennis van dit gerucht. Het is een volslagen
canard; het is volslagen uit de lucht gegrepen. Graag wil ik dat
hier in alle duidelijkheid zeggen.

De heer **Koning (V.V.D.)**: Met genoegen stel ik dat vast.

Staatssecretaris **De Goede**: Mijnheer de Voorzitter! De heer
Bakker toonde zich niet erg gelukkig met de presentatie van de
cijfers. Naar ik heb begrepen, doelde hij in het bijzonder op de
aangebrachte compensaties. Als ik hem goed heb verstaan,
was het met de diverse posten als het ware zo gesteld, dat ze
lagen te wachten om verlaagd te worden. Die indruk had hij
althans van mijn opmerkingen daarover. Ik heb allermist be-
doeld, die indruk te vestigen, mijnheer de Voorzitter. Het is in
het algemeen niet gebruikelijk om te vertellen hoe de zaken in
de ministerraad verlopen, maar ik kan wel zeggen dat deze

Staatssecretaris **De Goede**

zaak bepaald niet met een hamerklop is afgedaan. De compen-
saties die moesten worden aangebracht zijn, en waren altijd al,
een heel moeilijke zaak om rond te krijgen. Uit het feit, dat
het totaal aan te compenseren overschrijdingen van 230 mln.
niet helemaal is gelukt - ik denk aan de 10 mln. verschil die
immers ook uit de benzineaccijns mede moet worden gefinan-
cierd -, mag reeds worden afgeleid dat het niet zo'n lichte
zaak is als de heer Bakker uit mijn betoog meende te mogen
begrijpen.

De heer Van Aardenne is nog teruggekomen op de overhe-
veling uit het rijkswegenfonds naar Hoofdstuk XII als bijdrage
in de generale compensaties. Hij heeft een bedrag van 37 mln.
genoemd. Dat is een misverstand; naar ik aanneem, heeft hij
zich versproken. Het is 27 mln. Hij zegt dat het een beleids-
maatregel is. Dat heb ik niet ontkend, mijnheer de Voorzitter.
Ik heb vanmiddag juist met nadruk gezegd dat de compensaties
allemaal beleidsmaatregelen zijn. Dat geldt dus ook voor deze
post.

De heer Drees vond de presentatie op een aantal punten
niet al te helder. Bij wijze van voorbeeld is hij opnieuw terug-
gekomen op de 50 mln. PTT, ten aanzien waarvan hij be-
toogde dat het geen meevaller was. Ik heb vanmiddag aller-
minst gezegd, dat het een meevaller zou zijn, mijnheer de
Voorzitter. Ik heb uitgelegd waarom dit bedrag van 50 mln.
onder de opsomming van de uitgavenoverschrijdingen als een
min-post voorkomt, namelijk om aan te duiden dat die 50
mln.-blokkade behoorde tot het pakket van zaken, dat dit ka-
binet aantrof bij zijn optreden vanaf 11 mei jl. Dat is de reden
gewest waarom die post niet onder de meevallers is meege-
nomen.

De heer **Drees (DS'70)**: Mijnheer de Voorzitter! Ik had
geen kritiek op de mondelinge uiteenzetting van de Staats-
secretaris, maar op het schriftelijke stuk. Het hele punt, dat
het al door het vorige kabinet was geregeld, is in de schrifte-
lijke stukken niet als indelingscriterium gebruikt. Als ik mij
niet vergis, staat het woord „meevaller” boven de tabel.

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Het was toch een meevaller,
dat het vorige kabinet het al had geregeld.

De heer **Drees (DS'70)**: Ja, maar dat is een iets ander be-
grip „meevaller”. Dan moet men dat uitleggen. Natuurlijk was
dat fijn voor dit kabinet. Wat het pensioenbijdrageverhaal be-
treft was het ook reuze fijn dat het vorige kabinet het had ge-
daan, want daardoor kon dit kabinet het weer voor de helft te-
rugschroeven. Voor het collegegeld geldt hetzelfde. Zo heeft
het kabinet-Biesheuvel misschien wel meer gedaan, waar dit
kabinet van profiteert.

Nogmaals, het ging mij niet om de mondelinge uiteenzetting
van de Staatssecretaris, maar om de indeling voor de toe-
komst. Defensie is door mij en anderen als voorbeeld ge-
noemd. Voor kamerleden is het abracadabra dat de operatio-
nele verlaging van ongeveer 80 mln., verkregen door via één
besluit de aankoop van bepaalde soorten geschut en dergelijke
uit te stellen, wordt gesplitst in 17 mln. en 64 mln. Voor alle
kamerleden die ik gehoord heb, is dat een onbegrijpelijke
zaak.

Staatssecretaris **De Goede**: Wij zullen in de toekomst extra
aandacht besteden aan de opschriften boven de verschillende
kolommen. Wellicht kunnen wij op die wijze aan de bezwaren
van de heer Drees tegemoet komen.

De heer Vermaat heeft nog een vraag gesteld over de 6,5
mln. compensatie werkende jongeren. Via het centraal ak-
koord is de post werkende jongeren uitgebreid, zo merkte hij
op. De dekking voor die uitzetting van uitgaven is doorge-
schoven naar 1974. Kun je dan wel compenseren? Mijnheer de
Voorzitter! Dit brengt mij tot de opmerking dat de 148 mln.
overschrijding van het centraal akkoord niet zozeer moet
worden gekoppeld aan bepaalde begrotingswijzigingen als wel

Staatssecretaris **De Goede e. a.**

aan een overschrijding van de totale begroting. Het vorige kabinet heeft besloten de dekking op te schuiven naar 1974. Wij hebben gemeend van die situatie te mogen en te moeten uitgaan. Dat brengt mijns inziens mee dat verbeteringen, die ten opzichte van die situatie optreden, als compensatie kunnen worden aangemerkt, ook als zij in feite een redressering betekenen van een verhoging die, als gevolg van het centraal akkoord, is aangebracht.

Ten slotte is mij gevraagd of ik nog enige nadere toelichting zou kunnen geven bij het hoofdstuk Onderwijs en Wetenschappen. Op deze begroting van 10 mld. vermeldt de voorjaarsnota een exogene meevaller van 62 mln., een bewuste uitgavenverlaging van 34 mln. en een verhoging van niet-belastingmiddelen met 2 mln. Ik meen dat ik met deze cijfers en met de toelichting die ik vanmiddag op bepaalde posten afzonderlijk heb mogen geven – ik noem met name de werkende jongeren, onderzoek en planning en wetenschappen – nu mag volstaan.

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Dat dacht ik niet. Ik heb u opmerkzaam gemaakt – als voormalig lid van de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven, weet u dat nog – op het feit dat juist het Departement van Onderwijs en Wetenschappen jaar in jaar uit zich kenmerkte door onderschattingen. Bij de verklaring in die commissie weet men dat aan slechte prognosetechnieken, aan allerlei dingen die nog niet in vaste modellen waren te gieten. Is dat inmiddels verbeterd? Zijn die ramings-techniek en die prognosetechniek verbeterd? Is het toeval of is het gewoon geen hard cijfer? Daarop kunt u toch wel een toelichting geven?

Staatssecretaris **De Goede**: Ik hoop niet alleen, maar ik meen ook voorzichtig te mogen zeggen dat de begrotingsdiscipline wel is verbeterd. Ik hoop dat het zo blijft en dat zij in de toekomst alleen maar dit soort verrassingen zullen krijgen en niet verrassingen in omgekeerde zin, namelijk belangrijke overschrijdingen.

Minister **Duisenberg**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Amelsvoort heeft even de suggestie gewekt als zou ons nog een tweede compensatieronde te wachten staan in het kader van de voorbereiding van de miljoenennota. Ik zou bijna geneigd zijn met de heer Drees te zeggen: Ik moet er niet aan denken. Immers, de voorbereiding van de miljoenennota geldt voor de begroting voor 1974 en de compensaties betreffen nog steeds 1973.

Een belangrijke vraag van de heer Van Amelsvoort was: Wat moet ik nu precies lezen in het zinnetje dat de verlaging van de defensiebegroting meer structureel zal worden ingepast in het kader van de begroting voor 1974. De heer Van Amelsvoort meende daarin te kunnen lezen dat aan de begroting niets hoefde te worden gedaan. Die kan blijven zoals zij is. Het ge'd dat overblijft door de beslissing wat uit te stellen kan ondertussen worden gebruikt voor het pensioenbijdrageverhaal.

Die suggestie meen ik volstrekt van de hand te moeten wijzen. Dat zou in feite betekenen dat de begroting van Defensie onaangetast wordt gelaten, terwijl daarnaast een ander begrotingshoofdstuk wordt opgehoogd, zonder dat daarvoor adequate dekking wordt gezocht.

Het betreft hier een eenmalige vermindering van de defensiebegroting, die een structureel effect zal krijgen en uiteraard ligt het daarbij voor de hand dat het verkrijgen van dat structurele effect zal plaatsvinden in de defensiebegroting.

Daarbij dient te worden bedacht dat noch het vorige kabinet, noch dit kabinet reeds vastomlijnde afspraken heeft gemaakt omtrent het niveau van de defensiebegroting in het volgende jaar. Er is immers geen plafond vastgesteld voor de jaren na 1973.

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Dat is toch een wat merkwaardige uitlating. Wat u nu voorstelt kan alleen maar als die 81 mln. van Defensie betrekking hebben op posten die op de be-

Minister **Duisenberg**

groting voor 1973 – in strijd met wat de Minister-President vanmiddag zei op een interruptie van mij – vallen onder de Comptabiliteitswet. Dat wil zeggen dat als zij nu niet uitgegeven worden en als er geen suppletoire verlaging wordt ingediend die in de Kamer wordt aangenomen, zij automatisch doorgaan naar 1974.

Minister **Duisenberg**: Het is bepaald niet de bedoeling, in dezen gebruik te maken van artikel 24 van de Comptabiliteitswet.

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Dat is mijn punt ook niet. Ik zei, dat het posten ex artikel 24 van de Comptabiliteitswet moeten zijn omdat anders uw verhaal niet klopt. Ik vroeg of dit juist was. Dat is het geval, zoals mij uit de begroting is gebleken.

Als u het met deze conclusie eens bent, wil ik u nog een vraag stellen.

Minister **Duisenberg**: Ik stel, dat er nu voor het begrotingsjaar 1973 een suppletoire begroting voor Defensie zal moeten worden ingediend, die de defensiebegroting in totaal verlaagt met een bedrag van 81 mln.

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Dat is correct.

Er staat in de toelichting, dat de beslissing is getemporeerd. Dat wil zeggen, dat in 1974 alsnog wordt gezien of de objecten waarom het gaat wel of niet zullen worden gekocht. Wanneer ze wel worden gekocht, moet u of elders in de defensiebegroting alsnog die 81 mln. vinden of deze begroting met 81 mln. verhogen. Dat is het punt.

Minister **Duisenberg**: Inderdaad.

De heer **Van Amelsvoort (K.V.P.)**: Was dat uw gehele reactie op deze vraag?

Minister **Duisenberg**: Dat was wel mijn bedoeling.

De heer **Van Amelsvoort (K.V.P.)**: Dat komt bij mij wat vreemd over. Ik versta het zo, als zou u hebben gezegd dat er een vermindering van de defensiebegroting voor dit jaar komt, die structureel moet doorwerken in de begroting voor volgend jaar, maar dat de Regering voor volgend jaar de handen geheel vrij heeft. Dat lijkt mij tegenstrijdig te zijn.

Minister **Duisenberg**: Neen, ik zeg dat het voor de hand ligt om bij de voorbereiding van de begroting voor 1974 de structurele doorwerking te vinden in de defensiebegroting, waarbij ik slechts aanteken, dat daarmee nog niets is gezegd over het niveau van de defensiebegroting volgend jaar, omdat dit nog niet vaststaat, aangezien op dit moment in tegenstelling tot de voorgaande jaren er voor de toekomst nog geen plafond voor de defensiebegroting is vastgesteld door het vorige kabinet noch door het huidige.

De heer **Van Amelsvoort (K.V.P.)**: Goed, mijnheer de Voorzitter, maar doorwerken betekent toch, dat er een neerwaartse tendens in zal zitten.

Minister **Duisenberg**: Ten opzichte van het dan vast te stellen niveau.

De heer **Van Amelsvoort (K.V.P.)**: Dat kan natuurlijk gemakkelijk een cijferspelletje worden.

Minister **Den Uyl**: Dat is juist.

Minister Duisenberg

De heer **Van Amelsvoort**: Ik zou het dan ook anders kunnen uitdrukken en zeggen, dat u wilt, dat er per 1 januari opnieuw om geknakt wordt.

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Natuurlijk!

Minister **Duisenberg**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Vermaat heeft mij erop gewezen dat ik met een vraag die hij had gesteld over het lenen op de kapitaalmarkt en daarmee het vergroten van het structurele begrotingstekort wat te veel in zijn mond had gelegd. Hij bedoelde alleen het tijdelijk voor dit jaar lenen. Hij vroeg in dat verband naar de mogelijkheden.

Ik heb al gewezen op de verkrapping die zich thans voor doet op de kapitaalmarkt. Na een daarop vooruitlopende interruptie van mijn kant heeft hij ook gevraagd naar de behoefte van de lagere overheid dit jaar.

De Bank voor Nederlandse Gemeenten is er tot nu toe dit jaar slechts in geslaagd ongeveer 1,3 mld. op de kapitaalmarkt op te nemen tegenover in dezelfde periode vorig jaar 2,3 mld. Dit is dus 1 mld. minder, terwijl de totale door ons geschatte behoefte ongeveer 4 mld. omvat. Dit betekent dat de lagere overheid dit jaar nog een belangrijk beroep op de kapitaalmarkt zal moeten doen en dat er voor de rijksoverheid niet veel ruimte zal zijn.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! De Minister schat de totale behoefte dit jaar op 4 mld. Hoeveel was die verleden jaar? Ik meen dat verleden jaar een aanmerkelijke consolidatie van de vlottende schuld is opgetreden.

Minister **Duisenberg**: Dat kon, dank zij een aanmerkelijk ruimere kapitaalmarkt in dat jaar.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Ik vroeg hoeveel die behoefte verleden jaar bedroeg.

Minister **Duisenberg**: Dat weet ik niet uit mijn hoofd.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Vermaat heeft een amendement ingediend, waarin hij voorstelt de verhoging van de benzineaccijnzen tijdelijk te maken tot 1 januari 1974.

Als argument daartegen heb ik in de eerste plaats genoemd dat het nu internationaal – ik bedoel hiermee met name het overleg met België – goed uitkomt om de benzineaccijnzen gelijk te trekken en te houden; ook volgend jaar. In mijn contacten met mijn Belgische collega ben ik tot mijn genoegen overeengekomen dat wij er beiden naar zullen streven, het Benelux accijnsharmonisatieverdrag naar de geest na te leven; ook al is het nog niet alle formele instanties gepasseerd en volledig geratificeerd. Door nu een tijdelijke accijnshoogte te aanvaarden, ondergraaf ik dan toch daarmee enigszins die overeenstemming.

Verder kan ik nog meedelen, dat het Benelux accijnsharmonisatieverdrag zich bevindt in de Belgische senaatscommissie voor Buitenlandse Zaken; ik heb bij collega De Klerck aangedrongen op een spoedige afhandeling, waarvan hij letterlijk heeft gezegd, dat hij daarvan goede nota heeft genomen.

Het tweede argument tegen het tijdelijk maken van de accijnshoogte is het principiële karakter ervan. Wij stellen structurele maatregelen voor, maatregelen met een structurele doorwerking. Wij stellen daarbij voor: structurele dekking. Om die reden zou men niet aan een tijdelijke dekking moeten denken.

Het derde argument is, dat het tijdelijk maken van de accijnshoogte illusies zou kunnen veroorzaken, wat er ook gezegd moge worden in de komende dagen. Tevens zou van verlei zijden druk worden uitgeoefend om die verhoging weer in te trekken.

Mijn slotconclusie is, dat ik aanvaarding van dit amendement moet ontraden. Ik zou het betreuren, indien het werd aanvaard.

De heer **Drees** is teruggekomen op de behandeling van de vermogensverliezen als gevolg van devaluatie van de dollar. Het moet toch duidelijk zijn dat een vermindering van rentebaten iets anders is dan een waarderingsmutatie in de hoofdsom. Als de dollar devalueert, dan kunnen wij met onze gedevalueerde dollars, die wij hebben, in de Verenigde Staten nog steeds evenveel kopen als tevoren. Als wij echter minder rente krijgen, dan kunnen wij minder besteden. Dat laatste is relevant; het eerst niet, voor wat onze bestedingsmogelijkheden betreft.

De heer **Drees** (DS'70): De Nederlandsche Bank beheert de deviezenreserve voor rekening van Financiën. Zij belegt in hoofdzaak in goud; in de jaren vijftig voor 90 pct. Dan is er geen risico van koersverlies van buitenlandse valuta's, maar er wordt ook geen rente gemaakt.

Door allerlei omstandigheden is men in de jaren zestig meer Nederlandse deviezen gaan houden in dollars, (treasury-paper). Dat levert de Nederlandsche Bank rente op, die zij doorgeeft aan het Ministerie van Financiën. Het brengt echter ook risico's met zich. Als het risico zich dan af en toe voordoet – de dollar is enkele keren gedevalueerd – dan is dat toch een negatieve compensatie tegenover die rente. Dat is ook het probleem voor centrale banken: zij zitten òf op het veilige goud – zonder inkomsten – òf zitten op rentedragendealdi in dollars of eventueel sterling en andere valuta. Straks misschien in special drawing-rights.

Dan moet toch worden erkend, dat tegenover een verandering in de samenstelling van de Nederlandse deviezenvoorraad – het levert aan het Ministerie van Financiën veel hogere inkomsten dan in de vijftiger jaren – een risico staat. Dan is het toch vreemd, de rentewinst volledig als echt te boeken en wanneer de dollar devalueert – en de Nederlandsche Bank speelt dat verlies onmiddellijk door – de schouders op te halen. Men hoort uit die rentewinsten een stukje opzij te zetten voor een koersverschillenreserve of iets dergelijks.

In overleg met de Nederlandsche Bank zou de werkgroep zich hierin eens kunnen verdiepen.

Minister **Duisenberg**: Ik ben er niet tegen, van die rentewinsten – dus van de winstuitkering – een stukje opzij te zetten voor een soort fondsvorming bij de staat, ten einde het grillige verloop van de winstuitkeringen – waaraan de heer Dolman vanmorgen refereerde – misschien wat te kunnen gladstrijken in de loop van de tijd. Dat is echter een andere zaak.

Ik kom thans tot de motie van de heer Van Aardenne. In het feit, dat nog 650 mln. structurele dekking moet worden gevonden omdat in de begroting van dit jaar niet genoeg elastiek zit – het zal naar het volgende jaar worden doorgeschoven – ziet de heer Van Aardenne aanleiding zijn ernstige bezorgdheid uit te spreken over het voorgenomen expansieve uitgavenbeleid, dat de inflatiebestrijding ernstig bemoeilijkt. De heer Van Aardenne en zijn mede-indieners moeten nog afwachten, in hoeverre wij de inflatiebestrijding daardoor zullen laten bemoeilijken. Ik moet zeggen dat het verleden daarvoor nauwelijks een richtsnoer kan zijn. Pas als de heer Van Aardenne de miljoenennota kent, pas als hij het dekkingsplan kent, pas als hij de conjuncturele impuls kent die in die miljoenennota zou liggen opgesloten, pas dan zou het zinvol zijn om na te denken over het voorgenomen expansieve uitgavenbeleid dat de inflatiebestrijding ernstig bemoeilijkt. Tot dusverre berust het niet eens op vermoedens, zou ik willen zeggen, maar op politieke achterdocht, die niet door feiten, zoals de heer Van Aardenne die thans kan kennen, is gemotiveerd. Daarom raad ik de Kamer aan, deze motie als volsrtekt voorbarig af te wijzen.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Omdat het goed is op de miljoenennota te wachten, meen ik dat het kabinet er goed aan zou hebben gedaan, met de beleidsombuigingen te wachten tot de miljoenennota en dus tot het jaar 1974 en niet halverwege

Minister Duisenberg e. a.

de rit met nog een stelletje beleidsombuigingen van ongeveer 129 mln. te komen.

Minister Duisenberg: Dat is volstrekt irrelevant – een goede woordkeus naar ik meen, mijnheer de Voorzitter – in dit kader, omdat de beleidsvoorstellen die het kabinet heeft gedaan, tot de laatste cent door voorgestelde dekkingsmaatregelen waren gedekt, zodat een verantwoorde financiering daarbij door de Regering werd vooropgesteld.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): Maar dekkingsmaatregelen die op zich zelf weer inflatoir werken, waarbij dat grote gat in ieder geval ongedekt bleef.

Minister Duisenberg: De heer Van Dis heeft gevraagd, of de Regering bereid zal zijn de Kamer kennis te doen nemen van het te verschijnen rapport van de desbetreffende studiegroep. Ik kan dat beamen. Zodra ik dat rapport binnen heb, zal ik, evenals in voorgaande gevallen is gedaan, dat rapport ter kennisneming aan de Tweede Kamer toezenden.

De heer Bakker heeft nog even gerefereerd aan de onzekerheid die wij kennen met betrekking tot de winsten. Hij heeft daaruit meteen nogal ver gaande en stellige conclusies getrokken. Bij interruptie heb ik hem er al even op gewezen dat deze zaak in onderzoek is. Ik heb de Kamer ook een onderzoek door de Belastingdienst toegezegd. Ik heb dus bepaald met minder zekerheid gesproken dan de heer Bakker over de hogere winsten in het jaar 1971 dan tot dusverre was aangenomen. Ik ben wel met hem eens dat, als het waar blijkt te zijn, er dan iets minder reden is zo denigrerend te spreken, zoals wij in het afgelopen jaar hebben gedaan, over de eenmalige winstvergroting van het jaar 1972; misschien lijkt er iets meer aan de hand te zijn.

Overigens wijs ik de suggestie die de heer Bakker heeft gedaan over een min of meer bewuste misleiding door het Centraal Bureau voor de Statistiek wel van de hand.

De heer Bakker (C.P.N.): Neen, dat heb ik ook niet gezegd.

Minister Duisenberg: Tot slot een vraag van de heer Koning: Ra, ra, wat doet Duisenberg? Ik zou het antwoord daarop graag schuldig blijven.

De heer Koning (V.V.D.): Het blijft een raadsel.

Minister Den Uyl: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats een antwoord dat ik nog schuldig ben aan de heer Cornelissen. Hij heeft gevraagd, of er nog een aanvullend persbericht zou komen inzake het inkomensplafond bij de huurgewinningsbijdragen. Het antwoord is bevestigend. In de tweede plaats heeft de geachte afgevaardigde gevraagd, hoe de verhouding is tussen het bedrag, bestemd voor verruiming van aanvullende huursubsidies, en het bedrag, bestemd voor huurgewinningsbijdragen. De Minister van Volkshuisvesting heeft mij verzekerd, dat men mag rekenen op een fifty-fifty-verhouding.

Ik kan het niet nalaten, de heer Drees te zeggen, dat zijn conclusie dat de pensioenbijdrageregeling, zoals die in het georganiseerd overleg is overeengekomen, zou neerkomen op een asociale verschuiving van lasten, door mij wordt bestreden in het licht van het overleg, dat nog gaande is en dat betrekking heeft op het geheel van de arbeidsvoorwaarden van het overheidspersoneel voor het jaar 1973. Ik ben benieuwd, hoe te zijner tijd het oordeel van de heer Drees zal luiden.

Mijnheer de Voorzitter! Het kabinet vraagt de Kamer vandaag, mee te werken aan een verhoging op korte termijn van de accijns op benzine en olie. Het kabinet doet dit omdat het van oordeel is, dat het een aantal beleidsbeslissingen moet nemen voor 1973, die aanvullende dekking vergen. Het is mij uit de discussie gebleken dat hierover in de Kamer ernstige

Minister-President Den Uyl

twijfels bestaan. De heer Van Amelsvoort heeft zich content getoond met de uitvoerige toelichting van de Regering, maar hij vindt het spijtig, dat hij dit alles op een zo laat tijdstip moet horen. Ik wil graag op zijn uitnodiging ingaan, mijnheer de Voorzitter, en trachten – zij het in kort bestek en met het oog op het late uur – toe te lichten waarom het kabinet van mening is aan zijn uitgangspunten, zijn program grondslag en -samenstelling verplicht te zijn, deze voorstellen te doen, en meent een beroep te mogen doen op de Kamer om hieraan mee te werken.

Met betrekking tot het pensioenbijdrageverhaal is nauwelijks twijfel mogelijk, dat de door het kabinet genomen beslissing, die in verregaande mate is voorbereid in informele sfeer onder het vorige kabinet en die 57 mln. kost, structureel gedekt behoort te worden. De suggestie die ik – naar ik hoop ten onrechte – in de opmerkingen van de heer Van Amelsvoort heb beluisterd, namelijk dat dit een zaak zou kunnen zijn, die misschien in het najaar nog eens kan worden gezien, wil ik beslist afwijzen. Op het moment, dat het kabinet deze beslissing nam, was het duidelijk dat – gelet op wat het kabinet al had te verrichten om overschrijdingen op de begroting voor 1973 te compenseren – het kabinet verplicht zou zijn, bij de Kamer te komen met een voorstel tot aanvullende dekkingsmiddelen. Ik laat hierbij in het midden van welk karakter dit voorstel diende te zijn. Er zijn – dat mag ik eerlijk zeggen – in de boezem van het kabinet wel andere gedachten geweest. Heus, mijnheer de Voorzitter, het is niet met de vlag uit, dat het kabinet komt met voorstellen om de accijns op benzine te verhogen. Er diende echter iets te gebeuren aan de niet alleen naar ons oordeel onbevredigende kwestie van het pensioenbijdrageverhaal. De fractievoorzitter van de K.V.P. is tijdens de algemene beschouwingen van vorig jaar de eerste geweest om erop aan te dringen dat het overleg zou worden heropend, omdat het naar zijn oordeel ging om een misgelopen zaak. Als wij tot de conclusie komen, dat die zaak moet worden rechtgedraaid, is dit kabinet van oordeel dat daarvoor structurele dekking dient te worden geleverd als er geen ruimte is voor dekking door compensatie.

Mijnheer de Voorzitter! Dit hangt ook samen met een vraag van de heer Van Amelsvoort, namelijk of wij, als wij menen dat de CRM-uitgaven zo nodig moeten worden verhoogd, dat niet via compensaties kunnen doen. Ik mag erop wijzen dat de compensatieronde in het kader van het stringente begrotingsbeleid voor het nieuw optredende kabinet een bijzonder pijnlijke is geweest, om twee redenen. In de eerste plaats weten wij – daarin ligt geen enkel verwijt opgesloten – dat bepaalde overschrijdingen en tegenvallers voor geen enkel kabinet te voorkomen zijn. Het maakt echter toch nog wel enig verschil of je je verplicht voelt overschrijdingen of tegenvallers te compenseren, die onder je eigen verantwoordelijkheid zijn opgetreden, dan wel dat bij je optreden als nieuw kabinet uit de mutatiestatuten blijkt dat 230 mln. dient te worden gecompenseerd. Dat wil zeggen dat uitgaven dienen te worden verlaagd dan wel dat niet-belastingmiddelen dienen te worden verhoogd. In de tweede plaats viel de compensatieronde op een laat tijdstip. Ik behoef het niet te herhalen. De lange duur van de formatie heeft vele gevolgen. Een van die gevolgen is dat dit kabinet gedwongen is halverwege het jaar in een verloop van begrotingen waarin al tal van beleidsbeslissingen zijn geëffectueerd, alsnog een compensatieronde aan te brengen. Ik schaam mij er helemaal niet voor, te zeggen dat het voor dit kabinet een buitengewoon harde, ondankbare, maar noodzakelijke bezigheid is geweest, op grond van onze uitgangspunten de compensaties te vinden. Naar ons oordeel zijn wij daarbij tot de grens gegaan. Daarmee staat vast dat de 57 mln. voor de ambtenaren op een andere wijze, dat wil zeggen door aanvullende dekking, structureel moet worden gecompenseerd.

De heer Vermaat (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Mag ik nog een vraag stellen over de noodzakelijke structurele dekking vanwege de beleidsombuigingen? Is het juist, dat het kabinet van plan is . . . .

Minister-President Den Uyl

Minister Den Uyl: De heer Vermaat gebruikt de term „beleidsombuigingen”. Dat doen sommige anderen ook. Ik vind dat niet helemaal juist.

De heer Vermaat (A.R.P.): Neen, maar dat bedoelen wij toch.

Minister Den Uyl: Neen, wij nemen beleidsbeslissingen. Dat is iets anders.

De heer Vermaat (A.R.P.): Voorgenomen beleidsbeslissingen.

Minister Den Uyl: Het gaat niet alleen om woorden, al kan het zo lijken. De wijziging van het pensioenbijdrageverhaal is niet iets wat wij zo maar verzonnen en bedacht hebben. Het is ook niet iets waarvoor wij in het bijzonder de eer opeisen. Het was een onvermijdelijk te nemen beslissing. Daar gaat het om.

De heer Vermaat (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal daarover niet twisten. Het gaat mij om een ander punt. Is het juist dat het kabinet van plan is, de aangegeven 24 mln. voor CRM ook volledig voor 1973 uit te geven?

Minister Den Uyl: Ik kom daarop nog terug. Ik wil alle posten even nalopen.

Ik heb aangegeven waarom naar mijn mening diegenen die de gedachte ondersteunen van de noodzaak van de overeenkomst inzake het pensioenbijdrageverhaal mede aansprakelijk zijn voor de daarvoor te leveren dekking.

Met betrekking tot het collegegeld heeft de heer Van Amelsvoort gezegd, dat het aanvankelijke gevoel van zijn fractie is, dat men niet moet vooruitlopen op een beslissing. Elk jaar als een regering komt met een begroting voor een komend jaar, neemt zij daarin te nemen beleidsbeslissingen op en levert zij daarvoor dekking. Er zijn natuurlijk beleidsbeslissingen bij waarvan zij niet weet of de Kamer die zal sanctioneren. Ik heb echter nog nooit het verwijt gehoord, dat een kabinet fout deed om voor die voorgestelde beleidsbeslissingen de dekking te leveren. In feite staan wij in een vergelijkbare situatie. Het kabinet heeft er geen misverstand over laten bestaan, dat het van oordeel is, dat het ook na de discussie en uitspraken in de Kamer aan het begin van deze week, nog in de loop van dit jaar zal komen met een wetsontwerp tot verlaging van het collegegeld. Die weg is ook niet door de Kamer afgesneden. Ik houd het erop, dat dit kabinet niet vrijuit zou gaan als het dan ook niet tijdig voorstellen tot dekking zou indienen, voor het geval de Kamer het wetsontwerp, naar het kabinet hoopt, zal willen aanvaarden. Ik vind de argumentatie die ertegen is geleverd verre van overtuigend.

De heer Verbrugh (G.P.V.): Ik wil de Minister-President graag vragen, of hij kan uitleggen – hij kan heel goed uitleggen dat er dekking moet zijn – waarom die dekking structureel moet zijn. De Minister-President heeft dit alleen duidelijk kunnen maken voor wat de 57 mln. betreft maar niet wat die andere posten betreft.

Minister Den Uyl: Mijnheer de Voorzitter! Uit de brief aan de Kamer inzake de collegegelden en uit het standpunt, door de Regering in de discussie van deze week ter zake ingenomen, is heel duidelijk geworden, dat het hierbij inderdaad gaat om een stelsel, waarin naar het oordeel van de Regering blijvend met een vermindering van het collegegeld tot f 500 gerekend moet worden.

De heer Van Aardenne (V.V.D.): Dat is niet alleen een beslissing, maar ook een ombuiging, een echte ombuiging.

Minister Den Uyl: Ik vind het uitstekend, uitstekend.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag proberen nog op enkele posten een toelichting te geven, waarom met name de heer Van Amelsvoort heeft gevraagd. Daarbij kom ik dan op de post van CRM.

In antwoord op zijn eerste vraag merk ik op, dat naar het oordeel van het kabinet als gevolg van de ons opgelegde noodzaak het vinden van compensaties en dus bezuinigingen en dus verlagingen tot de grens is gegaan. Wij hebben daarin overigens ook CRM meegenomen, zoals door verschillende geachte afgevaardigden is gesteld. Vervolgens heeft de geachte afgevaardigde gevraagd, of de prioriteit van de voorgestelde verhogingen is afgewogen tegen andere prioriteiten. Dat is nadrukkelijk gebeurd, mijnheer de Voorzitter. Het is niet zo, dat de tienduizenden posten, waaruit de begroting bestaat, stuk voor stuk met elkaar kunnen worden vergeleken. Dat is onmogelijk. Wel zijn in de welzijnssector – niet beperkt tot de CRM-begroting – vergelijkbare posten tegen elkaar afgewogen.

Terecht heeft de heer Vermaat geconstateerd, dat uit de keuze van de compensaties duidelijk een beleid blijkt, dat is geïnspireerd door dezelfde voorrang en keuze, die spreken uit het voorstel om te komen tot verhoging van een aantal posten op de CRM-begroting.

De vraag van de heer Van Amelsvoort, of een en ander geen vijf maanden uitstel kan velen, is natuurlijk arbitrair. Hoe groot is de nood? Wat heeft men ervoor over om er iets aan te doen? Van hoeveel belang is het in het geheel van datgene, waarvoor het kabinet staat, om alsnog in het midden van het jaar op een aantal sectoren te komen tot enig perspectief?

Ik wil enkele voorbeelden geven. Het gaat om de subsidies ten behoeve van de muziekbeoefening door amateurs. Het moge bekend zijn, dat de toestand van vele muzikscholen uitermate moeilijk is: leerlingenstop, ontslagen van docenten. Wie die situatie kent, begrijpt, dat als wij voorstellen om daarvoor 1 mln. uit te trekken, dat geen vetpot betekent, maar het voorzien in zeer acute noden. Een ander voorbeeld: Wij stellen voor, ruim 1 mln. toe te voegen aan de subsidies voor het volksontwikkelingswerk om te voorkomen dat het vormingswerk in internaatverband in ernstige financiële moeilijkheden zal geraken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan hier lang over spreken en ik kan hier kort over spreken, maar ik meen dat in het geheel van de ontwikkeling in onze samenleving een betoog, waarin wordt uiteengezet waarom het volksontwikkelingswerk moet worden uitgebreid en waarom het urgent en gemotiveerd is daarvoor in het midden van dit jaar nog iets te doen, op begrip zou kunnen rekenen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn van plan de uitgaven, die verband houden met gezinsverzorging en gezinshulp, alsnog met 5,5 mln. te verhogen. Met dit voorstel is bedoeld een start te maken met de inloop van de achterstand op het schema, dat in de bejaardennota-1970 is aangehouden. Ik meen dat ook daarmee een in brede kring erkende nood wordt onderkend en verholpen.

Mijnheer de Voorzitter! Ook stellen wij voor 1,5 mln. uit te trekken voor subsidies in verband met maatschappelijk werk ten behoeve van de gehandicapten. Die post is gelukkig dank zij een amendement van mevrouw Gardeniërs verhoogd. Dit is naar ons oordeel een goede zaak geweest omdat daardoor enkele van de ergste knelpunten konden worden weggewerkt. Diverse subsidieaanvragen voor noodzakelijke uitbreidingen zowel bij het maatschappelijk werk voor zwakzinnigen als voor lichamelijk en zintuigelijk gehandicapten moeten echter thans onbeantwoord blijven. Als wij voorstellen alsnog een verhoging te realiseren, dan is die bedoeld om voor deze voorzieningen ruimte te scheppen.

De heer Vermaat (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Regering van plan deze post van 24 mln. geheel uit te geven in 1973? De gedachte daarbij is dat het voor een groot deel subsidies zijn, die betrekking hebben op uitgaven aan salarissen, maar eerst moet deze autorisatie plaatsvinden. Dit zal niet voor

Minister-President Den Uyl

september plaatsvinden en dan moeten alle mensen ook nog aangetrokken worden. Ik vraag mij nu af, of dit wel haalbaar is. Als dit het geval is, is er natuurlijk wel een forse doorwerking naar het volgende jaar.

Minister Den Uyl: Ik meen, dat ik deze vraag vanmiddag reeds tussen de bedrijven door heb beantwoord. Er werd toen gevraagd naar een vergelijking tussen de 48 mln. aan verworpen amendementen – ik heb het voor de heer Van Amelsvoort nog eens zorgvuldig laten natellen, ook van de kant van het departement is het nog eens bevestigd – en deze 24 mln. Het gaat inderdaad om de helft, maar het is niet de bedoeling dat het allemaal precies dezelfde posten zullen zijn. Ik heb reeds gezegd dat er een andere waardering komt als gevolg van het feit dat wij nu verder in het jaar zijn. Dit betekent inderdaad dat er, waar het gaat om subsidies, die betrekking hebben op het aanstellen van personeel, in vergelijking met hetgeen door de progressieven werd voorgesteld gewoon minder bestedingsruimte is. Daar staat tegenover dat men ten aanzien van andere posten eenvoudig in de rode cijfers zit. Als deze verhoging niet plaatsvindt, zal men tot ontslagen moeten overgaan, omdat er ook reeds op geanticipeerd is dat er nog geld zou komen. De verhoging geldt dus voor het jaar als geheel.

Mijnheer de Voorzitter! Voorts zou ik nog iets willen zeggen over de post van 10 mln. voor de bestrijding van de leegstand, ik heb dit reeds toegelicht. De heer Van Amelsvoort zegt nu: De Minister van Volkshuisvesting heeft volgens de krant gezegd dat hij dit zo urgent vindt, dat, ook als de Kamer de dekkingsvoorstellen zou verwerpen, deze zaak doorgang zou moeten vinden. Dit bewijst dan wel volgens de heer Van Amelsvoort dat dit bedrag wel uit de begroting te halen is.

Mijnheer de Voorzitter! Dat is niet het standpunt van de Minister van Volkshuisvesting. Deze bewindsman zegt terecht: Gelet op het grote en snel toenemende euvel van de leegstand van woningen, sta ik erop de door mij voorgestelde maatregelen door te voeren, ook als de Kamer aanvullende dekking zou weigeren. Dat zou echter betekenen dat ik dan op andere wezenlijke activiteiten zou moeten besnoeien. Het kan betekenen, dat ik minder woningen in aanbouw zou moeten doen nemen. De klem van het beroep om ertoe mede te werken dat dit kan worden gedekt wordt er niet minder om.

Het voorstel tot verhoging van de begroting van ontwikkelingssamenwerking met 13 mln. is door enkelen – ik denk aan de heren Verbrugh en Abma – van voorbehouden voorzien, maar is door anderen gelukkig gesteund en daarvoor ben ik dankbaar.

Als ik de balans opmaak, mijnheer de Voorzitter, moet ik opmerken, dat ik niet kan zien dat dit kabinet lichtvaardig, uit bijkomende overwegingen, komt met voorstellen tot verhoging van uitgaven. Ik vermag niet in te zien, dat die voorstellen een andere oplossing toelaten dan een structurele dekking; die hebben wij voorgesteld. Ik meen, dat het niet geoorloofd is te zeggen: Kijk maar of je in verband met de opstelling van de begroting in het najaar 1974 nog wat tegenkomt.

Mijnheer de Voorzitter! Het is in deze dagen van Veronica – ik duidde er zoëven reeds op – echt niet voor goedkope populariteit, dat dit kabinet met deze voorstellen bij de Kamer komt. De heer Drees heeft gezegd, dat ook de lager betaalden schade ondervinden van de verhoging van de benzineaccijns. Ik ontken dit niet: een hogere benzineprijs is niet leuk. Het is echter een kwestie van kiezen. Een ieder in de Kamer moet weten, dat het erom gaat – dat zal ook de praktijk zijn – dat wij zeggen: hier ligt een aantal noden. Wij willen daaraan niet voorbijgaan en wij willen deze ook niet vijf maanden laten liggen. Dit is misschien anders of minder dan sommigen van ons een jaar geleden hebben gezegd en gedacht. Het gaat er nu om, of wij op het punt van volksontwikkeling, van noodhulp aan ontwikkelingslanden en van een betere huisvesting versneld iets tot stand kunnen brengen. Wij zeggen erbij, mijnheer de Voorzitter, dat wij bereid zijn daarvoor offers te vragen aan de bevolking in de vorm van een hogere benzineprijs.

Minister-President Den Uyl e. a.

De heer Bakker heeft een wat merkwaardig betoeg gehouden. Hij heeft gezegd: Ach, trek dat voorstel toch in, je bent als Partij van de Arbeid met de kwestie-Veronica al impopulair aan het worden en moet je dan ook nog de benzineaccijns verhogen?

Mijnheer de Voorzitter! Het ligt niet in de aard van dit kabinet om voorstellen, ook als zij niet tot de populairste behoren, in te trekken, als wij in gemoede menen dat zij noodzakelijk zijn uit een oogpunt van gezond financieel beleid en ter dekking van uitgaven, die wezenlijk zijn voor de ontwikkeling van onze samenleving. Ik heb altijd gezegd en ik zeg het nu ook namens het gehele kabinet: wij wensen een beleid te voeren, waarbij wij bereid zijn offers te vragen, in de overtuiging dat wij op grond van datgene, wat de benzineaccijns opbrengt, iets wezenlijks kunnen doen voor de mensen in onze samenleving. Ik hoop heel erg, dat de Kamer het kabinet daarbij niet in de kou zal laten staan.

De vergadering wordt te 0.55 uur geschorst en te 2.10 uur hervat.

De Voorzitter: Het lid Van Amelsvoort verzoekt om een derde termijn.

Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb een derde termijn gevraagd omdat wij, zoals uit mijn vorige interventies gebleken is, voornemens waren, het wetsontwerp tot verhoging van de benzineaccijns te verwerpen. Intussen is onzerzijds een behoefte gebleken, als bijdrage aan het gemeen overleg tussen Regering en Kamer, hierop terug te komen.

Wij hebben met bijzondere aandacht geluisterd naar de woorden die de Minister-President in tweede instantie heeft gesproken, met name over de dringendheid van de uitgaven die in zijn brief zijn opgenomen. Wij zijn niet helemaal overtuigd wat de totaliteit van deze uitgaven betreft. Wij erkennen echter de dringendheid van een aantal door hem genoemde bestemmingen. Ik denk aan de gezinshulp, de gehandicapten, de bejaarden. Ik erken, dat hier wezenlijke knelpunten gelegen zijn. Wij kunnen dit nu niet precies afgrenzen, noch naar de aard van de uitgaven, noch naar het daarmee gemoeide bedrag. Wij zijn echter bereid, het kabinet ruimte te geven. Ik heb een amendement ingediend dat tot doel heeft, een ruimte te creëren van ca. 30 mln., en dat tot strekking heeft de accijns op benzine te verhogen met f 1,50 per 100 liter en die op dieselolie dienovereenkomstig. Ik heb aangeduid, in welke richting wij de besteding primair zoeken. Overigens behoeft de noodhulp aan het buitenland onzes inziens niet geheel uit deze dekking te komen.

Wij wachten verder af, welke concrete voorstellen het kabinet in de nabije toekomst indient. Het verschil met de oorspronkelijke voorstellen van het kabinet is niet al te groot als men bedenkt, dat ons standpunt over het collegegeld zodanig is, dat wij hiervoor nog geen ruimte willen geven, en verder als men zich realiseert, dat de uitgaven voor CRM, die de Minister-President heeft genoemd, niet allemaal dit jaar zouden worden gedaan.

Wij houden een zakelijk verschil over de vraag, of het gewenst is, de begroting in het lopende jaar – dus tussentijds – te verhogen; niettemin bedoelen wij dit voorstel onzerzijds als een tegemoetkoming aan de voorstellen van het kabinet.

Wat de dekking betreft die het kabinet wenste te vinden in de ruimte op de begroting van Defensie, accepteren wij, dat deze dekking wordt beschouwd als komende uit een vermindering van deze begroting voor dit jaar, met een structurele doorwerking op het totaal van de rijksbegroting volgend jaar. Hoe dat het volgend jaar precies wordt verwerkt, op de begroting van Defensie of op andere begrotingen en vervolgens

Van Amelsvoort e. a.

binnen deze begrotingen, bezien wij op het moment dat die zaken aan de orde komen en in hun onderling verband.

De Voorzitter: Het amendement waarover de geachte afgevaardigde het had, wordt op de griffie vermenigvuldigd en zal zo spoedig mogelijk ter kennis van de leden komen. Het kan behandeld worden bij de artikelen waarop het betrekking heeft.

De heer Van Thijn (P.v.d.A.): Wij worden nu verrast met een amendement. Ik herinner mij nog uw opmerking, dat amendementen altijd tijdig moeten worden ingediend met het oog op zinvolle wetgevende arbeid. Ik neem echter aan, dat u ons toch wel even de gelegenheid wilt geven het amendement te bestuderen en daarover een oordeel te vellen. Als niemand verder meer het woord vraagt, verzoek ik nu om een korte schorsing.

De Voorzitter: Het amendement is nog niet aan de orde. Het lijkt mij zeer wel mogelijk, omdat een totaal bedrag is genoemd door de heer Van Amelsvoort en beschouwingen zijn gehouden die met de eventuele besteding te maken hebben, de algemene beraadslaging, waarmee wij bezig zijn, af te ronden. Als de geachte afgevaardigde, wanneer het amendement aan de orde komt, tijd wil hebben om zich nader te beraden, zal naar ik aanneem de Kamer daartoe zeker gelegenheid willen geven.

De heer Wiegel (V.V.D.): Ik kan best begrijpen dat de heer Van Thijn, nu hij de heer Van Amelsvoort heeft gehoord, behoefte heeft aan enige tijd schorsing. Ik zou graag zijn verzoek willen steunen.

De Voorzitter: Ik heb de heer Van Thijn in overweging gegeven de schorsing te vragen tegen de tijd, dat het amendement aan de orde komt. Wij zijn nu nog bezig met de algemene beraadslaging. Een algemene beraadslaging kan worden gehouden zonder dat amendementen aan de orde zijn.

De heer Drees (DS'70): Dit amendement is misschien niet destructief, maar toch wel van zeer fundamenteel belang voor dit wetsontwerp. Het wetsontwerp is immers niet een technisch wetsontwerp, maar draait om een bedrag en houdt onmiddellijk verband met de beleidsmaatregelen. Het is de kern van de wet.

De heer Wiegel (V.V.D.): Inderdaad.

De heer Drees (DS'70): Ik steun volledig de gedachten-gang van de heer Van Thijn en de heer Wiegel. Het is niet een apart amendement dat bij artikel 27septies nog even aan de orde komt. Dit is de kern.

De heer Van Thijn (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter, u zei dat nu de algemene beraadslaging aan de orde was. Die algemene beraadslaging is echter wat ons betreft afgelopen. Door de heer Van Amelsvoort is een derde termijn gevraagd, waarvan hij gebruik heeft gemaakt om een nieuw feit te creëren. Ik meen dat wij nu over dat nieuwe feit verder zouden moeten praten. Mijn verzoek om even over dat nieuwe feit te mogen praten, lijkt mij niet onredelijk.

De heer Vermaat (A.R.P.): Ik wil mij daarbij aansluiten, waaraan ik het verzoek wil verbinden dat de Regering vóór de schorsing haar mening geeft.

De heer Wiegel (V.V.D.): Nee, mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Hieruit blijkt, dunkt mij, dat er toch een verwarring is. Ik dacht dat de gedachtenwisseling die door de heer Van Amelsvoort is voortgezet, in tweeën kon worden

Voorzitter e. a.

gesplitst, namelijk in een algemeen gedeelte en een gedeelte dat moet worden „toegerekend” aan het amendement. Wanneer dat echter niet het gevoel van de Kamer is, zal ik de beraadslaging tot nader order schorsen.

Minister Den Uyl: Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp dat verschillende leden van de Kamer prijs stellen op enige schorsing om zich te beraden op het amendement, dat wellicht intussen is ingediend en misschien straks, als wij terugkomen, weer is ingetrokken. Ik stel het uiteraard op prijs de mening van de Kamer daarover te vernemen. Ik acht het amendement wel zodanig belangrijk dat, mocht het gehandhaafd blijven, ik nu reeds zou willen aankondigen dat ik, na de mening van de Kamer gehoord te hebben, ook prijs zou stellen op een pauze voor beraad van de zijde van de Regering. Het spijt mij dat het in twee moten moet, maar het is logisch dat het gebeurt, nadat de Kamer zich eerst heeft kunnen uitspreken.

*De vergadering wordt te 02.17 uur geschorst
en te 02.54 uur hervat.*

De heer Van Thijn (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! In deze week van de collegegelden en van Veronica beleven wij vanmorgen een derde klapstuk: de K.V.P. geeft anderhalve cent voor dit kabinet. Dat is een belangwekkend gegeven, waar wij nog niet helemaal raad mee weten. Wat moeten wij daar nu mee? Waar gaat het nu eigenlijk om? Dit kabinet presenteert zich voor het eerst na de regeringsverklaring in deze Kamer met enkele concrete beleidsmaatregelen, enkele nieuwe uitgavenstijgingen, tevoren aangekondigd, een nieuw bescheiden visitekaartje van een nieuw kabinet.

Men kan toch onmogelijk zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat dit kabinet zijn hand heeft overspeeld, dat het zich op de borst heeft geklopt en heeft gezegd: Hier zijn wij, nu gaan wij halverwege het jaar even het totale beleid in Nederland op zijn kop zetten. Dit concrete beleidspakket van dit kabinet bevat halverwege het jaar een kwart van de beleidsvoornemens van de progressieve drie, die in dit kabinet zo zwaar vertegenwoordigd zijn. En wat doet men daarmee? Van alle kanten wordt dit bescheiden pakketje beleidsmaatregelen geplunderd en uitgekleeft. Wat de dekkingsmiddelen betreft, zegt de K.V.P. over de verlaging van de defensie-uitgaven: Ja, daar voelen wij wel iets voor onder bepaalde voorwaarden. De A.R.P. zegt: Neen. Wat de accijnzen betreft – en daar gaat het nu om –, zegt de A.R.P.: Niet permanent, maar tijdelijk. De K.V.P. zegt: Niet helemaal, maar minder dan de helft.

Mijnheer de Voorzitter! Als dit het begin moet zijn en als dit de ontvangst moet zijn van het eerste concrete optreden van dit kabinet, vraag ik mij af wat men eigenlijk bedoelt met zijn medewerking aan dit kabinet. Wat betekent nu eigenlijk die extraparlamentaire relatie? Is dat soms een ander woord voor sam-sam-politiek? Betekent „extraparlamentair”, dat men instemt met minder dan de helft van wat dit kabinet voorstelt?

Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag mij nu toch werkelijk af of het te veel gevraagd was van dit kabinet, toen het dit beleidspakket aan de Kamer voorlegde om te vragen: Geef dit pakket nu een faire kans, geef dit kabinet de kans om althans een aanzet te geven tot een nieuw beleid nu, zoals het bij de regeringsverklaring was aangekondigd. Ik vraag mij af wat de heer Andriessen bij het debat over de regeringsverklaring bedoelde, toen hij zei: Het klimaat was nog nooit zo goed, dit kabinet moet een succes worden. Wie polariseert er nu eigenlijk in deze Kamer onder de huidige politieke verhoudingen?

De kern van het debat, zoals dat vandaag is gevoerd, was de discussie over de betekenis van de stijging van de uitgaven van CRM. Van de kant van de K.V.P. is gevraagd: gaat het kabinet nu amendementen uitvoeren die nog niet zo lang geleden door deze Kamer verworpen zijn? Het antwoord was: ja, gedeeltelijk worden die amendementen inderdaad uitgevoerd. De discussie ging niet over de inhoud, want die inhoud was even sympathiek als toen die amendementen destijds verworpen

Van Thijn e. a.

werden. Het ging erom dat dezelfde Kamer geen amendementen zou kunnen aanvaarden die toen verworpen waren.

Inderdaad is de Kamer nog dezelfde Kamer, maar ik dacht dat wij bijeen waren in andere politieke verhoudingen. Moet ik nu constateren dat die nieuwe politieke verhoudingen wat minder in zicht zijn dan wij, aan het slot van het debat over de regeringsverklaring, hebben gevoeld? Moet ik constateren dat de brugfunctie van dit kabinet nog niet voldoende op dreef is gekomen?

De drie progressieve fracties, namens welke ik spreek, zijn uitermate teleurgesteld over die anderhalve cent voor dit kabinet, het amendement dat te elfder ure door de heer Van Amelsvoort is ingediend. Wij zijn van mening dat dit amendement het voetstuk wegtrekt onder het beleidspakket dat door dit kabinet vandaag aan de Kamer is gepresenteerd. Wij zullen daarom dit amendement van ons af werpen. Wij zullen er tegen stemmen.

Als het aangenomen wordt vragen wij ons af of dan niet de gehele operatie, het gehele wetsontwerp, zijn zin heeft verloren.

De heer **Vermaat** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal haar uiteindelijk oordeel ook laten afhangen van de definitieve opmerkingen van de zijde van het kabinet. Mijn fractie meent dat haar voorkeur nog steeds uitgaat naar ons eigen standpunt, namelijk naar een tijdelijke verhoging conform de grootte die de Regering heeft voorgesteld.

Ik moet er wel bij zeggen dat ik nog steeds de verdediging van de Regering, dat op dit moment structurele dekking noodzakelijk zou zijn, in twijfel trek. Een tijdelijke dekking is evengoed, zeker als daar de toezegging bijgaat dat wanneer de structurele dekking nodig is dat alsnog met name in het kader van het dekkingsplan 1974 geboden kan en zal worden.

De heer **Andriessen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een enkele opmerking maken naar aanleiding van hetgeen de heer Van Thijn heeft gezegd. Hij heeft gevraagd: Is dit kabinet de K.V.P. maar anderhalve cent waard? Dat trek ik mij aan. Dat is namelijk een volstreekte miskenning van de positie waarin wij ons in dit debat bevinden.

Wat is er aan de hand? Er ligt een pakket maatregelen op tafel, bevattende 129 mln. De heer Van Amelsvoort heeft het al eens gezegd, maar ik wil het nog eens herhalen. Van dat pakket aanvaardden wij 57 mln., verband houdende met de wijziging in het pensioenbijdrageverhaal. Wij aanvaardden bovendien ongeveer 30 mln. aan accijnzen. De heer Van Amelsvoort heeft dit zoëven gezegd. Wij hebben daarbij nadrukkelijk tot uitdrukking gebracht dat naar ons oordeel de noodhulpgelden van het pakket niet volledig uit deze 30 mln. behoeven te worden betaald.

Wat aanvaardden wij op dit moment niet? In de eerste plaats aanvaardden wij niet de 25 mln. collegegeld. Dit is een zaak waarover de Kamer nog een beslissing moet nemen. Wij behoeven vandaag voor de dekking van een eventueel daarvoor te nemen beslissing geen middelen aan te geven. Verder aanvaardden wij niet de 10 mln. voor de huursubsidies, een gedeelte van het geld voor CRM - ik weet niet precies hoeveel dit is, maar wij hebben het kabinet ook ruimte gelaten om dit te doen - en wellicht een gedeelte van de noodhulp.

Ik vind het onjuist om tegen de achtergrond van die gegevens te zeggen, zoals de heer Van Thijn, dat het lijkt alsof wij nagenoeg het gehele pakket van dit kabinet zouden hebben afgewezen.

Met ons amendement hebben wij een reële bijdrage willen leveren aan het overleg tussen Regering en parlement.

Ik ben het niet met de heer Van Thijn eens, dat het nu uitsluitend om accijnzen zou gaan. Dit is in dit debat ook nadrukkelijk van onze kant uitgesproken. Het gaat ook om de dekking die verband houdt met de voorgenomen maatregelen op het gebied van de defensie-uitgaven, waartegen wij „ja” hebben gezegd. Men moet dan niet zeggen dat het alleen over

Andriessen e. a.

de accijnzen gaat. Het gaat over het totale pakket en de totale daarvoor gestelde dekking.

Dat heeft niets met polarisatie te maken. Dat heeft alles te maken met onze verantwoordelijkheid, zoals wij die zien in het licht van een tussentijdse verhoging van het uitgavniveau 1973, dat deze Kamer in de loop van het afgelopen jaar heeft vastgesteld. Niet alleen door de K.V.P. maar ook door anderen is in deze Kamer naar voren gebracht dat er bijzonder dringende redenen moeten zijn om hierin een wijziging aan te brengen. Welnu, mijnheer de Voorzitter, wij hebben ons ten aanzien van een aantal zaken door de Minister-President laten overtuigen. De heer Van Amelsvoort heeft dit ook met zoveel woorden gezegd, toen hij zijn amendement indiende.

Dat heeft niets met polarisatie te maken. Dat heeft ook niets te maken met een slechte verstandhouding tussen onze fractie en het kabinet. Integendeel. Wij gunnen dit kabinet een reële mogelijkheid, maar het kabinet moet ons begrijpen, dat wij in deze situatie en tegen de achtergrond van een partieel voorstel in prioriteitenbepalingen hebben gemeend, dit standpunt te moeten innemen.

Nogmaals, mijnheer de Voorzitter, wij doen dat niet om te polariseren maar wel om van onze kant wat wij een redelijke bijdrage aan het beleid van het kabinet vinden naar voren te brengen. Ik kan mij voorstellen, dat men teleurgesteld is dat niet het volledige pakket door onze fractie kan worden aanvaard, maar ik hoop, dat men er begrip voor zal hebben, dat wij met ons standpunt vanuit onze verantwoordelijkheid een serieuze bijdrage aan een goed gemeen overleg, ook tussen dit kabinet en onze fractie, hebben willen leveren.

Minister **Den Uyl**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb u zoëven al medegedeeld, dat ik het op prijs zou stellen, indien het kabinet, nadat de Kamer had gesproken, gelegenheid tot enig be raad zou krijgen. Ik verzoek u dan ook, de vergadering voor enige tijd te schorsen.

*De vergadering wordt te 03.08 uur geschorst
en te 03.33 uur hervat.*

Minister **Den Uyl**: Mijnheer de Voorzitter! De Regering heeft zich rekenschap gegeven van het amendement-Van Amelsvoort en mede van de nadere toelichting daarop, gegeven door de heer Andriessen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mijnerzijds vooropstellen, dat ik graag bereid ben te aanvaardden, dat het amendement bedoeld is zoals het is gepresenteerd, als een reële bijdrage tot het gemeen overleg tussen Regering en Kamer. Ik heb ook begrip voor de aarzelingen, die er zijn en voor de bezwaren, die met betrekking tot het wetsontwerp naar voren zijn gebracht voor diegenen, die nu nog geen beslissing willen of wensen te nemen met betrekking tot het door de Regering in te dienen wetsontwerp tot verlaging van de collegegelden.

Ik wil nog eens nadrukkelijk verzekeren, dat hoezeer het van onze kant noodzakelijk wordt geacht in verband met het voornemen tot indiening van dit wetsontwerp, dekking te reserveren, de aanwezigheid van dekking door de Regering niet als argument zal worden gehanteerd bij de beoordeling en de verdediging van het wetsontwerp. Wij wensen wat dit betreft, geen hypotheek te leggen, maar ik vraag wel met name aan de indieners van het amendement om te overwegen, hoezeer het voor de Regering is geboden - gelet op haar beleidsvoorname - om dekking te reserveren.

Zoals door de Minister van Financiën vanmiddag uiteen is gezet, zouden wij het zeer betreuren, indien het amendement van de heer Vermaat, strekkende tot beperking van de werkingsduur van het wetsontwerp tot 5 maanden, zou worden aangenomen.

Mijnheer de Voorzitter! Hoezeer wij de argumentatie, die aan het amendement ten grondslag ligt, bestrijden, bij aanname zullen wij ons daarbij neerleggen. Mocht de Kamer on-

Minister-President Den Uyl e. a.

verhoopt besluiten om het amendement-Van Amelsvoort toch te aanvaarden, dan is het kabinet van oordeel, dat aan het voorstel om in het midden van het jaar tot de moeilijke operatie van aanvullende dekking voor beleidsvoornemens te komen, de grondslag wordt ontnomen. Dat zou het kabinet nopen om dan schorsing van de beraadslaging te vragen met het oogmerk om de intrekking van het wetsontwerp te bevorderen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, worden alle op het wetsontwerp voorgestelde amendementen, voor zover zij niet voldoende zijn ondertekend, voldoende ondersteund.

Beraadslaging over artikel I, waarop zijn voorgesteld de volgende amendementen:

een, van het lid Van der Mei c.s. (stuk nr. 8, I);

een, van het lid Van Amelsvoort c.s. (stuk nr. 10, I).

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat – het lid Van Amelsvoort heeft daarmee ingestemd – in stuk nr. 10 in de tweede regel onder I en in de eerste regel onder III het woord „van” en in de eerste regel onder II het woord „voor” dienen te vervallen.

De heer **Koning** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! In mijn inbreng in beide instanties heb ik er geen twijfel over laten bestaan, dat wij het wetsontwerp niet zullen steunen. Wij vinden dit wetsontwerp geen goed wetsontwerp, maar een verlaging, zoals wordt voorgesteld door de heer Van Amelsvoort, betekent een verlichting op dit ogenblik van de lasten. Ik zeg dit, terwijl ik mij zeer uitdrukkelijk losmaak van de motivering door de heer Van Amelsvoort gegeven, omdat wij van mening zijn dat hier niet aan de orde is – ik verwijs dan opnieuw naar mijn bezwaren dat niet tegelijkertijd met de dekkingsvoorstellen de suppletoire begrotingsvoorstellen aan de orde zijn – een eventuele verlaging van de defensie-uitgaven. Al deze voorstellen – het zal bekend zijn hoe wij staan tegenover de defensiezaken – kunnen wij nog bezien, als de begrotingsvoorstellen aan de orde komen. Ten aanzien van het amendement van de heer Van der Mei heb ik reeds in eerste instantie mijn opvatting gegeven. Wij vinden dat een juiste zaak.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil eigenlijk een soort stemverklaring afleggen.

Wij zullen tegen het amendement van de heer Van der Mei stemmen, omdat daarin volgens ons een zeer arbitraire keus is gedaan. Wij zullen ook stemmen tegen het amendement van de heer Van Amelsvoort, omdat dit toch een vorm is waardoor de benzineprijs aan de pomp zal worden verhoogd. Ik heb mij een- en andermaal namens mijn fractie daartegen uitgesproken. Daar komt bij, dat de toelichting, die de heer Van Amelsvoort heeft gegeven – en het gehele optreden van de K.V.P.-fractie in dit debat – duidelijk heeft gemaakt, dat het amendement van de heer Van Amelsvoort niet alleen over accijnzen gaat, maar ook over azijn. Het is duidelijk, dat de K.V.P., door middel van dit amendement het zeer duidelijke doel heeft om nog eens aan te geven, dat het de wens is van de partij, dat het kabinet zich volledig gedraagt zoals de K.V.P. het wil. Het moet dansen naar het pijpen van de K.V.P. Wij willen er geen enkele twijfel over laten bestaan, dat wij aan een dergelijk streven geen medewerking willen verlenen.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft het amendement van de heer Van der Mei erken ik graag met hem het belang van het beroepsgoederenvervoer. Wij hebben zijn argumenten overwogen. Wij hebben ook de argumenten overwogen, die de Staatssecretaris naar voren heeft gebracht. De laatste hebben bij ons de overhand gekregen, zodat wij het amendement niet zullen steunen.

Van Amelsvoort e. a.

Wat betreft mijn eigen amendement wil ik uitsluitend nog zeggen, dat onze fractie niet inziet, dat hierdoor de grondslag aan het wetsontwerp zou zijn ontnomen.

De heer **Van der Spek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij zullen onze stem tegen het amendement van de heer van der Mei uitbrengen om dezelfde redenen als de heer Bakker zojuist heeft genoemd.

Wij zullen eveneens stemmen tegen het amendement van de heer Van Amelsvoort, maar los van ons standpunt dat de beleidsvoornemens van de Regering te gering zijn, ook in financiële omvang. Het amendement van de heer Van Amelsvoort heeft echter de duidelijke functie om uit het rijtje van beleidsvoornemens van de Regering het plan tot althans enige verlaging van de collegegelden te lichten.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Wij zullen nu moeten overgaan tot stemming. Er doet zich een moeilijkheid voor bij het vaststellen welk amendement van de verste strekking is. Het amendement van het lid Van der Mei is, wat betreft het ten eerste onder A, minder verstrekkend dan hetgeen het lid Van Amelsvoort voorstelt. Echter, het gaat ook om het ten tweede. In het amendement van het lid Van der Mei wordt voorgesteld, dit ten tweede onder A te laten vervallen. Ik neig ertoe, te concluderen, dat het amendement van het lid Van der Mei van de verste strekking zou kunnen zijn.

Indien het amendement van het lid Van der Mei wordt aanvaard, betekent dit, dat het amendement van het lid Van Amelsvoort zijn betekenis verliest. Indien het lid Van Amelsvoort dit had willen voorkomen, had hij nog een sub-amendement kunnen indienen, maar dat heeft hij niet gedaan.

Het amendement van het lid Van der Mei c.s. (stuk nr. 8, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de C.H.U., het G.P.V., de S.G.P., de B.P., de V.V.D., DS'70 en de R.K.P.N. vóór dit amendement hebben gestemd.

De **Voorzitter**: Ik geef thans het woord aan het lid Verbrugh tot het afleggen van een korte verklaring over het amendement van het lid Van Amelsvoort c.s. (stuk nr. 10, I).

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Mijnheer de Voorzitter! De beleidsbeslissingen van het kabinet zijn gekoppeld aan een dekkingsvoorstel waarvan de accijnzenverhoging deel uitmaakt. In dit complex zitten een aantal goede dingen, maar ook zaken die wij meer of minder sterk afkeuren. Het amendement als zodanig draagt bij tot een goede zaak, namelijk het vermijden van uitgaven voor zaken waar wij tegen hebben gestemd, zoals de methode van wijziging der collegegelden en bepaalde onderdelen van het welzijnswerk.

Ik moet mij daarbij echter geheel distantiëren van de toelichting die op het amendement is gekomen. Het gaat ons alleen om het amendement als zodanig. Op deze grond zal onze fractie voor dit amendement stemmen. Als de onderwerpen genoemd in de toelichting met betrekking tot de defensie aan de orde komen, zullen wij die volstrekt afzonderlijk beoordelen.

De **Voorzitter**: Ik deel de Kamer mee, dat de leden Wolff en De Gaaij Fortman tot hun spijt de vergadering hebben moeten verlaten.

Het amendement van het lid Van Amelsvoort c.s. (stuk nr. 10, I) wordt met 70 tegen 66 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de leden Kolthoff, Kombrink, De Koning (A.R.P.), Konings, Kostó, Kraaijeveld-Wouters, De Kwaadsteniet, Laban, Langedijk-De Jong, De Leeuw, Van Leeuwen, Van der Lek, Van Lier, Masman, Meis, Van

Voorzitter e. a.

Mierlo, Nagel, Van Ooijen, Patijn, Poppe, Roethof, Roolvink, De Ruiter, Salomons, Schakel, J. N. Scholten, Van der Spek, Spinks, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Vellenga, Vermaat, Voogd, Voortman, De Vries, Waltmans, Wieldraaijer, Wilbers, Aantjes, Bakker, Barendregt, Ter Beek, Beekmans, De Boer, De Boois, Coppes, Van Dam, Dankert, Van der Doef, Van den Doel, Dolman, Dragstra, Epema-Brugman, Franssen, Giébels, Van Gorkum, Goudsmit, Haas-Berger, Hartmeijer, Van der Hek, Hoekstra, Van Houwelingen, Imkamp, Jansen, Janssen, Jurgens, Klaassens-Postema, Knot en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de leden Koning, De Koning (B.P.), Krosse, Van Leijenhorst, Van der Mei, Notenboom, Peijnenburg, Ploeg, Porthene, Rietkerk, Van Rossum, Van der Sanden, Van Schaik, Scherpenhuizen, W. Scholten, Smit-Kroes, Tilanus, Tolman, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-Van Meggelen, Verbrugh, Vonhoff, Waalkens, Weijters, Wiegel, Wisselink, Ter Woorst, Van Zeil, Van Aardenne, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, De Beer, De Bekker, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Brauw, Bremen, Du Chatinier, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Dees, Van Dis, Drees, Van Dijk, Van Elsen, Fiévez, Gardeniers-Berendsen, Geertsema, Geurtsen, Van Heel-Kasteel, Hermes, Heijmans, Honig van den Bossche, Hutschemaekers, Joekes, Jongeling, Kappeyne van de Coppello, Keja, K. A. Keuning, S. Keuning, Kleisterlee en Koekoek.

Artikel I wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, kunnen als gevolg van de verwerking van de amendementen, voorkomende op de stukken nrs. 8, I en 10, I, alle overige op deze stukken voorkomende amendementen als vervallen worden beschouwd.

De artikelen II tot en met VI worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over artikel VII, waarop is voorgesteld een amendement van het lid Vermaat c.s. (stuk nr. 9, II).

De heer **Dolman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! De tijdelijkheid van de accijnsverhoging, die de heer Vermaat bij amendement heeft voorgesteld, zal naar onze mening tijdelijk blijken te zijn. Het is naar onze smaak welhaast onvermijdelijk, dat de verhoging in september, zeer onvoorziene omstandigheden voorbehouden, permanent zal worden gemaakt. De belastingdruk zal stijgen en er zijn weinig andere mogelijkheden tot verhoging van de indirecte belastingen, gegeven het vaste voornemen van het kabinet, de omzetbelasting niet te verhogen.

Niet de heer Vermaat maar merkwaardigerwijze juist de heer Van Amelsvoort heeft in het debat gezegd, dat hij ten aanzien van enige tijdelijkheid van zijn kant geen illusies wilde wekken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil ten aanzien van ons standpunt in de eerste plaats opmerken, dat met de verklaring van de Minister-President het raadseltje van de heer Koning is beantwoord en dat wij niet het bestaan van het kabinet in gevaar brengen als wij vóór het amendement stemmen. Wij zullen dat doen, omdat wij daarmee althans een begin voor vijf maanden van een nieuw beleid mogelijk kunnen maken in het gehoopte perspectief, dat wanneer dit amendement wordt aanvaard, ook het wetsontwerp zal worden aangenomen.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie geeft aan een tijdelijk maken van de voorgestelde accijnsverhoging de voorkeur boven het definitief maken ervan. Dan zou echter ook werkelijk naar een tijdelijke dekking moeten worden gezocht.

Alie woorden die over het tijdelijk maken zijn gesproken, maken op onze fractie sterk de indruk van een schijnbeweging. Het tijdelijk maken van een dekking zou betekenen, dat men de dekking in de vorm van een lening tot 1 januari zou zoeken.

Verbrugh e. a.

Want dan moet men inderdaad tegen 1 januari aanstaande een andere methode voor de dekking zien te vinden. Daarom hechten wij aan dit amendement geen reële waarde.

De heer **Koning** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Een paar jaar geleden is van de zijde van de Antirevolutionaire fractie ook een voorstel ingediend om een toen aanhangige verhoging van de benzineaccijns tijdelijk te maken. De fractie van de Partij van de Arbeid, in de oppositie, heeft vóór dat amendement gestemd om het de Regering moeilijk te maken, zoals de heer Berg het in zijn motivering uitdrukte. Mijn fractie heeft toentertijd tegen dat amendement gestemd met de motivering, dat het volksverlakerij zou zijn om, waar iets toch blijvend zou worden, nu tijdelijk te maken. Daarom zou men kunnen verwachten dat de heer Dolman misschien nu een iets ander standpunt had ingenomen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben afgewogen de vraag, of inderdaad het gehele pakket aan de orde zou kunnen komen en dan bekeken zou kunnen worden in het najaar. Vandaar dat ik in eerste en tweede termijn heb gezegd, dat ik er wel wat in zag, maar als wij deze twee punten tegen elkaar afwegen en als wij bovendien mede in beschouwing nemen de argumentatie van de heer Vermaat – met daarbij de gevolgen die hij aan het verwerpen van het amendement verbindt – dan zullen wij onze stem aan dit amendement niet geven.

De heer **Van Mierlo** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mede namens de fractie van de P.P.R. zou ik willen mededelen dat deze fractie en de fractie van D'66 niet voor dit amendement stemmen uit overtuiging. Wij zijn op zichzelf dus niet voor dit amendement. Wij waren echter buitengewoon tegen het amendement van de heer Van Amelsvoort en zoals wij aan de indieners van dit amendement duidelijk hebben gemaakt, willen wij door voor te stemmen de kans, dat het wetsontwerp wordt aangenomen, vergroten.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn vóór het amendement van de heer Vermaat. Niet omdat wij illusies willen wekken maar omdat wij de gelegenheid willen hebben in het najaar de problematiek van de dekking van de begroting in haar geheel te kunnen bekijken zonder dat over een onderdeel, los van het geheel, al een beslissing is genomen.

De heer **Van der Mei** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Gisteren is door ons gesteld, dat wij overwegende bezwaren hebben tegen de verhoging van de benzineaccijns, zoals die thans wordt voorgesteld. Ten aanzien van het wetsontwerp, waartegen wij fundamentele bezwaren hebben, is er nu het amendement van de heer Vermaat om de wet een tijdelijk karakter te geven.

Mijnheer de Voorzitter! In de politieke praktijk is het goed mogelijk om een wetsontwerp, waartegen men grote bezwaren heeft, toch via een amendement te verbeteren, maar dan moet het amendement bepaald wel een verbetering inhouden. Wij zijn van mening dat het geven van een tijdelijk karakter aan deze wet een illusie wekt, namelijk de illusie dat er met ingang van 1 januari 1974 een einde zal worden gemaakt aan deze verhoging. Uit de woorden van de Minister van Financiën is ons namelijk wel duidelijk geworden dat dit kabinet er niet over denkt die verhoging op 1 januari 1974 ongedaan te maken. Wij hebben goede nota genomen van de argumenten van de Minister van Financiën met betrekking tot dit amendement. Het waren argumenten, die voor het belangrijkste deel wel indruk op ons hebben gemaakt, en die ons ertoe brengen onze steun niet aan dit amendement te geven.

De heer **Koekoek** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn niet voor deze aangekondigde accijnsverhoging. De niet-ingewijden zouden daaruit kunnen afleiden dat een amendement als dat van de heer Vermaat voor ons aantrekkelijk zou zijn, nl. om de verhoging in plaats van voor altijd maar voor vijf maanden te laten gelden.

Koekoek e. a.

Wij hebben echter zoveel ervaring opgedaan in deze Kamer met tijdelijke belastingverhogingen – ik kan mij niet herinneren dat een tijdelijke belastingverhoging later niet vast is gemaakt – dat wij daaraan nu niet willen meewerken, omdat wij vinden, dat het volk op dit punt al vaak genoeg voor de gek is gehouden. Wij hebben in dit amendement van de A.R.-kant geen enkel vertrouwen. Wij zullen daarom tegen dit amendement stemmen.

De heer **Van der Spek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Uit het afwijzende standpunt dat ik in eerste termijn heb uitgesproken ten aanzien van deze wetgeving om ruimte te scheppen voor bepaalde beleidsverbeteringen van de kant van de Regering, vloeit voort, dat wij een amendement dat de werking van deze wet in de tijd zal beperken, zullen steunen.

Het amendement wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de V.V.D., de R.K.P.N., de Boerenpartij, de S. G. P., het G.P.V., de C.H.U. en DS'70 tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel VII, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement van het lid Vermaat c.s. (stuk nr. 9, II) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik concludeer, dat als gevolg van de aanvaarding van het amendement van het lid Vermaat c.s., voorkomende op stuk nr. 9, II, ook het amendement van het lid Vermaat c.s. op de beweegreden van het wetsontwerp (stuk nr. 9, I) als aangenomen kan worden beschouwd.

De beweegreden, zoals deze is gewijzigd door de aanneming van het amendement van het lid Vermaat c.s. (stuk nr. 9, I) wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik geef thans de gelegenheid tot het afleggen van korte verklaringen over het wetsontwerp.

De heer **Van Dis** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er in eerste termijn reeds op gewezen, dat onze fractie overwegende bezwaren heeft tegen het besluiten over een dekkingsvoorstel zonder dat tegelijkertijd besluiten kunnen worden genomen over de daarbij behorende suppletoire begrotingen. Wij gaan ervan uit, dat het kabinet dit wetsontwerp in nauwe samenhang heeft gebracht en gehouden met beide brieven 12 440 en 12 441, zodat in feite daardoor een beslissing wordt gevraagd over de beleidsombuigingen.

Ik wijs er eveneens op, dat het kabinet er naar onze mening niet in is geslaagd, de noodzaak van de nieuwe beleidsuitgaven, nog in het jaar 1973 aan te vatten, volledig aan te tonen. Ik moet hierbij wel de bijdrageverhaalpost ad 57 mln. uitsluiten, die naar onze mening in feite thuishoort in de kolom van de tegenvallers van de voorjaarsnota.

Wij hebben ook nog principiële bezwaren tegen een aantal van de voorgenomen beleidsombuigingen, met name ten aanzien van de defensie, de collegegelden en diverse posten in de cultuursector.

Op deze gronden zal onze fractie zich tegen dit wetsvoorstel uitspreken.

De heer **Koning** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Uit de gehele behandeling komt naar voren, hoezeer wij gelijk hadden met ons standpunt dat eerst de suppletoire begrotingshoofdstukken moesten zijn ingediend en tegelijkertijd met de dekking moesten worden behandeld. Er blijkt eveneens uit, mijnheer de Voorzitter, hoezeer wij gelijk hebben gehad met ons voorstel om de behandeling uit te stellen.

Het is zeer duidelijk, dat wij uit volle overtuiging op dit ogenblik tegen dit wetsontwerp zullen stemmen.

Drees e. a.

De heer **Drees** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Het heeft ons verleden week verrast, dat dit wetsontwerp, met deze vroege ingangsdatum, werd ingediend. Het is in hoge spoed door de Kamer behandeld. Ik deel de kritiek van de voorgaande sprekers ten aanzien van het feit, dat suppletoire begrotingen niet aanwezig waren. Wij hebben nu de discussie over de beleidsvoornemens aan de hand van de uiteenzettingen van de „leider van het kabinet” gehad. Wij menen, dat dit een te abrupte presentatie is; dat bleek ook uit de discussie over enkele onderdelen. Wij hebben met name onze bezwaren op sociaal gebied toegelicht. Wij zullen derhalve ook tegenstemmen.

De heer **Andriessen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben in het amendement dat de heer Van Amelsvoort heeft ingediend duidelijk tot uitdrukking gebracht, op welke wijze – en in welke orde van grootte – wij bereid waren, aan beleidsvoornemens, wijzigingsvoornemens die het kabinet bij de Kamer zou wensen in te dienen, onze steun te geven. Dit amendement is door de Kamer verworpen. Als wij uit dit feit op het ogenblik de conclusie moeten trekken, dat wij tegen het wetsontwerp zullen stemmen, dan stel ik er prijs op, te verklaren, dat in dit amendement nadrukkelijk is aangegeven, dat wij bereid zijn om beleidsvoornemens van de Regering om wijzigingen door te voeren – op de door mij en door de heer Van Amelsvoort aangeduide terreinen – in overweging te nemen, terwijl ik tevens heb aangegeven, aan welke orde van grootte van dekking wij bij de behandeling van deze voorstellen denken.

Ik voeg hieraan nog toe, dat als wij nu stemmen tegen dit wetsontwerp met betrekking tot de accijnzen, dit uiteraard niet wil zeggen, dat wij ons onder alle omstandigheden in de toekomst ook tegen een verhoging van accijnzen zouden willen uitspreken. Het gaat er nu om, dat in het kader van dit debat in deze stemverklaring duidelijk is aangegeven, naar ik hoop, waartoe wij bereid zijn als de Regering met deze voorstellen zou komen.

De heer **Van der Spek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Zoals ik vandaag reeds heb gezegd, zijn wij voorstanders van de geldkostende beleidswijzigingen en zeker van die ene geldbesparende, door de Regering aangekondigd voor 1973. Wij vinden dat de geldkostende en ook de geldbesparende nog lang niet ver genoeg gaan. Wanneer wij desondanks onze stem tegen dit wetsontwerp uitbrengen, stel ik er prijs op, te verklaren, dat wij dit op zuiver zakelijke gronden doen omdat wij van mening zijn, dat het onjuist is, op deze wijze en op dit moment, vooruitlopend op de concrete wetsontwerpen tot wijziging van de begroting 1973 en via deze belastingheffing, de gevraagde begrotingsruimte te scheppen.

Het wetsontwerp wordt met 73 tegen 63 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de leden Van der Lek, Van Leijenhorst, Van der Mei, Meis, Notenboom, Peijnenburg, Ploeg, Porthoine, Rietkerk, Van Rossum, Van der Sanden, Van Schaik, Scherpenhuizen, W. Scholten, Smit-Kroes, Van der Spek, Tilanus, Tolman, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-Van Meggelen, Verbrugh, Vonhoff, Waalkens, Weijters, Wiegel, Wisselink, Ter Voorst, Van Zeil, Van Aardenne, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, Bakker, De Beer, De Bekker, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Brauw, Bremen, Du Chatinier, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Dees, Van Dis, Dragstra, Drees, Van Dijk, Van Elsen, Fiévez, Gardeniërs-Berendsen, Geertsema, Geurtsen, Van Heel-Kasteel, Hermes, Heijmans, Hoekstra, Honig van den Bossche, Hutschemaekers, Joekes, Jongeling, Kappeyne van de Coppello, Keja, K. A. Keuning, S. Keuning, Kleisterlee, Koekoek, Koning, De Koning (B.P.), Krosse en De Leeuw.

Voorzitter

Vóór hebben gestemd de leden Van Leeuwen, Van Lier, Masman, Van Mierlo, Nagel, Van Ooijen, Patijn, Poppe, Roethof, Roolvink, De Ruiten, Salomons, Schakel, J. N. Scholten, Spinks, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Vellenga, Vermaat, Voogd, Voortman, De Vries, Waltmans, Wieldraaijer, Wilbers, Aantjes, Barendregt, Ter Beek, Beekmans, De Boer, De Boois, Coppes, Van Dam, Dankert, Van der Doef, Van den Doel, Dolman, Epema-Brugman, Franssen, Giebels, Van Gorkum, Goudsmit, Haas-Berger, Hartmeijer, Van der Hek, Van Houwelingen, Imkamp, Jansen, Janssen, Jurgens, Klaassens-Postema, Knot, Kolthoff, Kombrink, De Koning (A.R.P.), Konings, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, De Kwaadsteniet, Laban, Lange-dijk-De Jong en de Voorzitter.

De motie van het lid Van Aardenne c.s. (12 393, nr. 3) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de V.V.D., de B.P., de R.K.P.N., het G.P.V., de C.H.U. en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

Ik stel aan de Kamer voor:

de Brieven over de uitvoering van de rijksbegroting 1973 (Voorjaarsnota) (12 393, nrs. 1 en 2);

de Brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en van de Minister van Financiën houdende nadere beslissing met betrekking tot het in 1973 te voeren beleid (12 440);

de Nota inzake de bestrijding van excessieve werkloosheid (12 441),

voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Op grond van een oud en goed gebruik heb ik de moed, nog twee minuten uw aandacht te vragen.

Geachte medeleden,

de Kamer moet blijven, en daarom is het nodig dat wij nu wat energie gaan verzamelen in plaats van uitstralen. Ik hoop dat de kiezers dat zullen billijken, want er is de laatste tijd weer uitzonderlijk hard gewerkt. Het is maar goed, dat we niet onder de bepalingen van de Arbeidswet, de Huisarbeitswet en de Rijtijdenwet vallen, want dan zou ik als uw werkgever – zij het van een heel bijzonder soort – elke dag een proces-verbaal van de Arbeidsinspectie aan mijn broek krijgen; waarschijnlijk zelfs meer dan één. De Minister van Sociale Zaken zal dat wel met mij eens zijn, al heeft die Arbeidsinspectie kennelijk niet in alle kamers van het eigen departement ge-neusd.

De jongste ervaringen hebben mij twee dingen geleerd, of laat ik liever zeggen mijn mening daarover aanzienlijk versterkt. Ik denk daarbij in de eerste plaats aan onze wetgevende arbeid.

In gesprekken met vele collega's heb ik wel gemerkt dat vrijwel iedereen vindt dat we dat beter moeten organiseren. Wij besteden er te veel tijd in de gewone kamervergadering aan. Het lijkt mogelijk het voorbereidende werk nog meer naar de commissies te verschuiven. Mijn persoonlijke mening is dat het doelmatig en verstandig zou zijn als bij voorbeeld veertien dagen vóór de openbare behandeling van belangrijke en ingewikkelde wetsontwerpen de voorbereidende commissie rond de tafel zou gaan zitten, eventueel met de Regering, om alle technische kanten van het wetsontwerp en van wijzigingsvoorstellen te bekijken. Zo'n overleg kan natuurlijk ook gebeuren aan de hand van artikel 31 van het Reglement van Orde, waarvan bijzonder weinig gebruik is gemaakt. Het luidt: „De Kamer kan besluiten, dat – voor zoveel nodig met afwijking van andere bepalingen van dit Reglement – ontwerpen van wet in openbare commissievergadering worden onderzocht voordat ze in een vergadering der Kamer in beraadslaging komen. In dit geval geschiedt het onderzoek in een openbaar mondeling overleg met de Regering.”

Het ligt in mijn bedoeling na de vakantie deze zaak in de Commissie voor de Werkwijze van de Kamer aan de orde te stellen. Deze commissie heeft, zoals bekend, nog veel meer punten op haar agenda.

Mag ik nog een andere gedachte in uw midden leggen? Ik hoop dat u daarvoor nog toegankelijk bent. Ik heb de bedoeling in september een poging te doen een vergaderplan te maken voor het hele zittingsjaar 1973–1974, uiteraard niet met de agendapunten – kon dat maar! – maar wel met de vergaderdagen. En wat de agenda's betreft: Het eerste contact met de Regering is gelegd om ook daarover aan middellange termijnplanning te doen. Misschien is het een droombeeld, dat niet verwezenlijkt kan worden; maar ook het pogen kan schoon zijn, dat weet de Regering ook.

Beste collega's, vrienden van pers, radio en televisie, waarde medewerkers, ik wens u een welbestede vakantie. De heren Ministers en Staatssecretarissen wens ik een welbestede begrotingsvoorbereiding en daarna, zo mogelijk, een verdiende vakantie (*Applaus*).

Ik stel aan de Kamer voor, het voor de leden ter inzage gelegde gedeelte van het officiële verslag der *Handelingen* van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt te 04.24 uur gesloten.

LIJST VAN INGEKOMEN STUKKEN

met de door

de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. een Koninklijke Boodschap ten geleide van het wetsontwerp Naturalisatie van Albertus Frank Denekamp en 30 anderen (12 446).

Deze Koninklijke Boodschap is met de erbij behorende stukken al gedrukt en rondgedeeld;

2°. een brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, ten geleide van een besluit van 27 juni 1973 met een regeling inzake de coördinatie van de behandeling van belangrijke aangelegenheden waarbij financiën van de lagere overheid zijn betrokken.

De Voorzitter stelt voor, deze stukken niet te doen drukken en meteen voor kennisgeving aan te nemen; de stukken liggen op de griffie, ter inzage van de leden;

3°. twee brieven van de Minister van Buitenlandse Zaken ten geleide van ter stilzwijgende goedkeuring aan de Kamer overgelegde Overeenkomsten, t.w.:

de Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Kenya inzake samenwerking bij het onderzoek met betrekking tot peulvruchten; Nairobi, 22 februari 1973 (12 443) en de

Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Kenya inzake samenwerking bij het opzetten en uitvoeren van een grasveredelingsprogramma; Nairobi, 20 maart 1973 (12 444).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld; de bijbehorende *Tractatenbladen* liggen op de griffie, ter inzage van de leden;

4°. een brief van de Minister van Justitie ten geleide van het tweede interimrapport van de adviescommissie zedelijkheidswetgeving (12 000, hoofdstuk VI, nr. 15).

De brief is al gedrukt en rondgedeeld, het interimrapport is nedergelegd op de bibliotheek; de Voorzitter stelt voor, deze brief voor kennisgeving aan te nemen;

5°. een brief van de Minister van Financiën, ten geleide van het verslag over het eerste kwartaal van de Nederlandse betalingsbalans in 1973 (12 442).

De brief en het verslag zijn al gedrukt en rondgedeeld;

6°. een brief van de Minister en de Staatssecretarissen van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening ten geleide van een Nota inzake het huur- en woonruimtebeleid (12 445).

Deze stukken zijn reeds gedrukt en rondgedeeld;

7°. een brief van het Presidium der Kamer, naar aanleiding van de memorie van antwoord op de Raming der voor de Tweede Kamer in 1974 benodigde uitgaven (12 402, nr. 11).

Deze brief is al gedrukt en rondgedeeld; de Voorzitter stelt voor, deze brief voor kennisgeving aan te nemen;

8°. een brief van het lid Goudsmit c.s. over het Voorstel van wet van mevrouw Goudsmit en de heer Van den Doel tot het wijzigen van de zondagswet (Wijziging artikel 7 zondagswet) (11 678).

Deze brief is al gedrukt en rondgedeeld;

9°. een Voorstel van Wet van de leden De Gaaij Fortman en Jurgens tot wijziging van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst (12 447).

Deze stukken zijn reeds gedrukt en rondgedeeld;

10°. een brief van de Voorzitter van de West-Europese Unie ten geleide van de resolutie nr. 52 en de aanbeveling nr. 238.

Deze stukken liggen op de griffie, ter inzage van de leden; kopie is gezonden aan de betrokken commissies;

11°. een brief van de secretaris-generaal van het Europees Parlement ten geleide van een resolutie nopens de hervorming van het internationale monetaire bestel.

Deze stukken liggen op de griffie, ter inzage van de leden;

12°. een persbericht van de P.S.P.-werkgroep „Schiphol 2, Nee” te Bosschenhoofd.

Dit persbericht ligt op de griffie, ter inzage van de leden;

13°. tweehonderd handtekeningenformulieren over de huurharmonisatie van 1 april 1973 af.

Deze formulieren liggen op de griffie ter inzage van de leden;

14°. de volgende brieven:

een, van J. E. v. d. Jagt te Amsterdam, over de fluoridering van het drinkwater;

een, van J. Nanninga-Swart te Amsterdam, over de politieke gevangenen in Zuid-Vietnam;

een, van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn, ter aanbieding van een wetsvoorstel inzake bezwaar tegen subsidiebeschikkingen;

een, van G. Jansen te Rotterdam, over zijn terbeschikkingstelling van de Regering;

een, van F. H. Noorman te Deventer, over het geloofsleven;

een, van B. Jansen te Nijmegen en anderen, over de opstelling van de huidige Nederlandse Regering ten aanzien van de gekleurde bevolking van Zuid Afrika.

Deze brieven liggen op de griffie, ter inzage van de leden; kopie is gezonden aan de betrokken commissies;

15°. de volgende afschriften van brieven:

een, van Iman Heinis te Amsterdam, gericht aan alle Ministers en Staatssecretarissen, over een volkomen nieuwe vorm van samenleving voor de gehele mensheid;

een, van H. Buter te Amsterdam, gericht aan de Minister-President en aan alle leden van de Tweede Kamer, over de jacht op schaarse vogelsoorten.

Deze afschriften liggen op de griffie, ter inzage van de leden; kopie is gezonden aan de betrokken commissies;

16°. van de deurwaarder bij het kantongerecht te 's-Gravenhage, een dagvaarding in de zaak C. de Bolster te Leiden.

Deze dagvaarding ligt op de griffie; de Landsadvocaat zal zich ervan vergewissen, of deze zaak op de rol komt en, zo ja, zorgen – zo nodig – voor procureurstelling van beide Kamervoorzitters;

17°. de volgende boekwerken:

van de bibliothecaris van de Katholieke Universiteit te Nijmegen, het academisch proefschrift van A. de Ruigh: „Milieufactoren en Gezondheidsbeleving”;

van de schrijver dr. A. J. Verbrugh te Dordrecht het boek „Een wettige standaard voor de geldeenheid (anker van de maatschappij)”;

van het Nederlands Bibliotheek en Lectorium een Advies betreffende het ontwerp van wet op de Openbare Bibliotheken;

Deze boekwerken zijn opgenomen in de bibliotheek der Kamer;

van het Ministerie van Buitenlandse Zaken te Lissabon het boekwerk „Press Conferences by the Minister of Foreign Affairs, Dr. Rui Patrício”.

Dit boekwerk ligt op de bibliotheek, ter inzage van de leden.

De verslagen zijn al gedrukt en rondgedeeld van:

de vaste Commissie voor Sociale Zaken over wetsontwerp Wijziging van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (12 422);

de vaste Commissie de Naturalisaties over de wetsontwerpen:

Naturalisatie van Rosjid, Abdul en 26 anderen (12 423);

Naturalisatie van Joostens, Max Jacob en 30 anderen (12 425);

Naturalisatie van Altieri, Leonardo en 28 anderen (12 427);

Naturalisatie van Banzski, Jozef en 23 anderen (12 439);

de vaste Commissie voor Financiën over het wetsontwerp Verhoging van de accijnzen op benzine en dieselolie (12 436).

Ook is al gedrukt en rondgedeeld het verslag van een mondeling overleg van de vaste Commissie voor Defensie over de mogelijke vervanging van de Honest John door de Lanceraket (12 000, hoofdstuk X, nr. 19).